



Faculteit Rechtsgeleerdheid

**“BIS: gevangen achter tralies?  
Is de bemiddeling in strafzaken een waardig alternatief  
voor gevangenisstraf?”**

Scriptie neergelegd tot het behalen  
van de graad van Licentiaat in de  
Criminologische Wetenschappen  
door

**Van der Burght Stefanie**

Academiejaar 2004-2005

Promotor: Prof. Dr. P. Ponsaers

Commissarissen: Prof. Dr. T. Vanderbeken

Lic. T. Pieters

## Woord vooraf

Deze thesis kwam tot stand in het kader van het behalen van mijn diploma Criminologische Wetenschappen. Het is, buiten alle verwachtingen om, een zeer 'lijvig' werk geworden. Ik zou er waarschijnlijk niet in geslaagd zijn deze opdracht succesvol te beëindigen zonder de hulp van een aantal bijzondere figuren.

Graag zou ik dan ook van deze gelegenheid willen gebruik maken om een aantal mensen te bedanken voor hun onvoorwaardelijke steun en vertrouwen.

In eerste instantie mijn ouders, die me de mogelijkheid hebben gegeven om deze studie aan te vatten en me steeds hebben gesteund in de zoektocht naar het uitbouwen van mijn toekomstperspectieven.

Vervolgens hebben een aantal personen me ook concreet bijgestaan in het voltooien van deze thesis. Zonder hen was het nooit mogelijk geweest dit werk tot een goed einde te brengen. Professor Dhr. Ponsaers P. die me, als mijn promotor, steeds bijstond met raad en daad en me wist te motiveren tot het einde toe. David, mijn vriend, die me doorheen het cijfermatige gedeelte van deze thesis wist te leiden en er steeds was om de frustraties en spanningen op te vangen. Ellen en Bert die, naast hun eigen betrekkingen, toch nog de tijd wisten vrij te maken om dit werk aan een grondige lezing te onderwerpen.

Aan allen mijn oprechte dank!

## Inhoudstafel

<b>Inleiding</b>	<b>1</b>
<b>Hoofdstuk 1: Overzicht van de ontwikkelingen binnen het straf(rechts)denken doorheen de geschiedenis</b>	<b>4</b>
1. Inleiding	4
2. De zoektocht naar een aangepaste strafvorm	4
2.1. Het ontstaan van het gevangenisconcept vóór de 17 <sup>de</sup> eeuw	4
2.2. Het ancien régime (17e-18e eeuw)	5
2.3. De Verlichting en het ontstaan van het klassieke strafrecht	6
2.4. Het Positivisme	8
2.5. Het Sociaal Verweer	10
2.6. De neoklassieke benadering	11
2.7. Het nieuw sociaal verweer	13
2.7.1. De invoering van de probatie	16
2.8. Een periode van ideologische diversiteit	19
3. Slotbeschouwing	21
<b>Hoofdstuk 2: De herstelbeweging</b>	<b>23</b>
1. Inleiding	23
2. De herstelidee	24
2.1. Definitie	24
2.2. Oorsprong	26
3. De herstelrechtelijke visie (i.v.m. het retributieve en rehabilitatieve model)	29
3.1. Wat is criminaliteit?	30
3.2. Welk mensbeeld hanteert men?	30
3.3. Welk maatschappijbeeld ligt aan de grondslag?	31
3.4. Welke reactie op criminaliteit wordt vooropgesteld?	32
4. Waarom is het Restorative Justice model zo aantrekkelijk geworden?	33
5. De verschillende ‘conferencing models’ binnen Restorative Justice	35
5.1. The first New Zealand Facilitation Model	36

5.1.1. De exploratie fase	36
5.1.2. De transitie fase	36
5.1.3. De fase van overeenstemming	36
5.2. <i>The O'Connell's Facilitation Model</i>	37
5.2.1. De exploratie fase	37
5.2.2. De transitie fase	37
5.2.3. De fase van overeenstemming	38
5.3. <i>The Empowerment Model</i>	38
5.3.1. De exploratie fase	38
5.3.2. De transitie fase	38
5.3.3. De fase van overeenstemming	39
6. <i>Slotbeschouwing</i>	39
<b><i>Hoofdstuk 3: De aanzet naar het systeem van bemiddeling</i></b>	<b>41</b>
1. <i>Inleiding</i>	41
2. <i>Het ontstaan van 'mediation' (bemiddeling)</i>	41
2.1. <i>Historiek</i>	41
2.2. <i>Definitie</i>	43
2.3. <i>Programma's</i>	44
2.4. <i>Visie</i>	45
2.5. <i>De rol van de mediator</i>	46
3. <i>Het ontstaan van VORP</i>	47
3.1. <i>De situatie in Canada</i>	49
3.1.1. Het Kitchener experiment in Canada	49
3.1.2. In de naloop van het experiment	50
3.2. <i>De ontwikkelingen in de Verenigde Staten</i>	51
3.2.1. Bemiddelingsprojecten	52
3.3. <i>De Europese ontwikkelingen</i>	53
4. <i>Slotbeschouwing</i>	54
<b><i>Hoofdstuk 4: De start van de bemiddeling in België</i></b>	<b>56</b>
1. <i>Inleiding</i>	56
2. <i>Het plaatsen van BIS ten aanzien van andere herstelrechtelijke toepassingen</i>	56
3. <i>Duiding van het begrip BIS</i>	58
4. <i>Toepassing in België</i>	60

4.1. Contextuele ontwikkelingen	60
4.2. De eerste initiatieven op vlak van jeugddelinquentie	61
4.2.1. Het Vlaamse landsgedeelte	62
4.2.2. Het Waalse landsgedeelte	63
4.2.3. De verdere ontwikkeling	64
4.2.4. Toekomstperspectieven	65
4.3. De eerste initiatieven voor volwassenen	65
4.3.1. Een eerste aanzet	66
5. Het eerste experiment	69
5.1. De procedure	69
5.2. De criteria	71
5.3. De evaluatie	71
6. De eerste pogingen tot formalisering	73
6.1. Het wetsontwerp	73
6.2. Aanbevelingen van de Raad van State	74
6.3. Kritiekpunten	75
7. De wet	76
7.1. Inhoud	76
7.2. Wettelijke definitie van BIS	77
7.3. Doelstellingen	78
7.4. Modaliteiten	78
8. Ruimer structureel kader van een dienst BIS	79
9. Slotbeschouwing	81
<b>Hoofdstuk 5: De ontwikkelingen vanuit Europese context</b>	<b>83</b>
1. Inleiding	83
2. Initiatieven op Europees niveau	83
2.1. De beginjaren	83
2.2. De jaren '80	83
2.2.1. Raad van Europa	84
2.3. De jaren '90	85
2.3.1. The Council of Europe Concerning Mediation in Penal Matters	86
2.3.2. European Commission of the European Union	86
2.3.3. Council of the European Union	86
2.4. The European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice	87

2.4.1. Structuur	88
2.4.2. Doelstellingen	89
3. <i>Initiatieven op het internationale niveau</i>	90
3.1. <i>United Nations</i>	90
3. <i>Slotbeschouwing</i>	93
<b><i>Hoofdstuk 6: Is de BIS een alternatief voor de gevangenisstraf?</i></b>	<b>95</b>
1. <i>Inleiding</i>	95
2. <i>Onderzoeksopzet</i>	97
2.1. <i>Een vergelijkende studie</i>	97
2.2. <i>De situatie in 2002</i>	99
3. <i>Is Bemiddeling in Strafzaken een alternatief voor de gevangenisstraf?</i>	99
3.1. <i>Inleiding</i>	99
3.2. <i>Een vergelijking omtrent BIS voor het rechtsgebied Gent tussen 1995, 1998 en 2002</i>	100
3.2.A. Hoeveel nieuwe dossiers zijn er op de dienst binnengekomen en hoeveel bedroeg de totale caseload?	101
3.2.B. Wat was de bezettingsgraad?	101
3.2.C. Wat was de aard van de misdrijven binnen deze nieuwe dossiers?	106
3.2.D. Hoeveel slachtofferloze dossiers zijn binnengekomen?	108
3.2.E. Hoe groot was de termijn tussen het plegen van de laatste feiten en een doorverwijzing naar de dienst BIS?	109
3.2.F. Wat was de stand van zaken van de dossiers?	111
3.2.G. Wat waren de juridische gevolgen bij stopgezette dossiers?	116
3.2.H. Wat was de aard van de maatregelen?	118
3.2.I. Wat was de aard van de modaliteiten van bemiddeling?	126
3.2.J. Wat waren de juridische gevolgen van gelukke dossiers?	127
3.2.K. Wat waren de juridische gevolgen van mislukte dossiers?	128
3.2.L. Wat was de totale tijdsduur voor een bemiddelingsprocedure?	129
3.3. <i>De situatie in 2002</i>	131
3.3.A. Vergelijking van de instroom en de uitstroom van dossiers binnengekomen bij de parketten van eerste aanleg van het rechtsgebied Gent voor het jaar 2002.	131
3.3.B. Vergelijking van de totale uitstroom met het aantal dossiers die een afhandeling kregen via BIS en via dagvaarding op de parketten van eerste aanleg van het rechtsgebied Gent in 2002.	134
4. <i>Slotbeschouwing</i>	136

<b>Hoofdstuk 7: Is de BIS een waardig alternatief voor de gevangenisstraf?</b>	<b>147</b>
1. Inleiding	147
2. Functies van straf	148
3. Kritische bespreking van het gevangeniswezen	150
3.1. Inleiding	150
3.2. De materiële en morele noden van gevangenen	151
3.3. Specifieke problemen verbonden aan het gevangenisleven	158
3.3.1. Medische crisis	158
3.3.2. Drugproblematiek	159
3.3.3. Zelfmoord	161
3.3.4. Internering	165
3.3.5. Overbevolking	166
3.3.6. Behandeling en/of resocialisatiemogelijkheden	169
3.4. Gevolgen van de gevangenisstraf voor de samenleving	171
3.5. Gevolgen van de gevangenisstraf voor het slachtoffer	172
4. Kritische bespreking van de bemiddeling in strafzaken	173
4.1. Inleiding	173
4.2. De confrontatie en communicatie tussen dader en slachtoffer	174
4.3. Een snelle reactie op 'kleine' criminaliteit?	179
4.4. Houding van de justitieassistent	182
4.5. Gevaar voor net-widening, overbestrafing of een aantasting van het gelijkheidsbeginsel?	183
4.6. Een gebrek aan een uniform en geïntegreerd beleid	184
4.7. Het werken vanuit justitie	185
4.8. De rol van de Procureur des Konings in de procedure	187
5. Korte vergelijking van de procedure van BIS met de klassieke strafrechtsbedeling	188
5.1. De toegang tot de procedure	188
5.2. Het verloop van de procedure	189
5.3. Rechten en waarborgen verbonden aan de procedure	192
5.4. De aanwezigheid van dwang binnen de procedure	193
5.5. De gevolgen van de procedure	195
6. Slotbeschouwing	197
<b>Algemeen Besluit</b>	<b>211</b>

<b><i>Bijlage 1. Vergelijking tussen de retributieve en herstelrechtelijke visie op ‘crime’ en ‘justice’ door ZEHR, H.</i></b>	<b><i>I</i></b>
<b><i>Bijlage 2. De procedure inzake de Bemiddeling in Strafzaken</i></b>	<b><i>IV</i></b>
<b><i>Bijlage 3. Is de BIS een alternatief voor de gevangenisstraf?: tabellen</i></b>	<b><i>XLIII</i></b>
<b><i>Bijlage 4. Briefwisseling met de Dienst Justitiehuisen</i></b>	<b><i>LX</i></b>



## Lijst van gebruikte afkortingen

APA = Autonome Politie Afhandeling

V.S.B.G. = Verval van Strafvordering tegen Betaling van een Geldsom = minnelijke schikking

Naast voorgaande afkortingen, alsook een aantal veel gebruikte en alom gekende afkortingen, heb ik één afkorting gebruikt die ik enigszins verder wens toe te lichten. Ik heb doorheen deze thesis de bemiddeling in strafzaken steeds kortweg ‘BIS’ genoemd. Deze afkorting kwam ook in de titel aan bod en is in de subtitel voluit opgenomen.

Ik ben er mij van bewust dat dit geen universele en officieel erkende afkorting is. Het is echter vanuit de stagepraktijk dat ik me deze benaming eigen heb gemaakt. Niet alleen vergemakkelijkt ze het schrijven, ze ligt goed in de mond en is, naar mijn mening, voldoende duidelijk.

Ik heb ook een wijziging aangebracht in de manier van refereren naar gebruikte literatuur. Vervangingen, zoals ‘l.c.’ of ‘o.c.’, worden maximum één hoofdstuk doorgevoerd. Daarmee bedoel ik dat bij het begin van elk hoofdstuk de referenties terug volledig worden vermeld, om nadien de verkorte versie op te nemen. De lezer dient dus maximum één hoofdstuk terug te keren alvorens de volledige referentie van een werk te vinden. Deze manier van werken is vooral een gevolg van mijn eigen ervaringen; ik acht het leesproces immers erg verstoord wanneer je voortdurend tientallen pagina’s moet terugkeren alvorens een duidelijke referentie te vinden.

## Lijst van figuren en tabellen

- Tabel 1: aantal nieuwe dossiers per gekozen jaargang, binnengekomen op de diensten BIS van het rechtsgebied Gent en de totale caseload voor dat jaar.
- Tabel 2: bezettingsgraad van de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.
- Tabel 3: aard van de misdrijven binnen deze nieuwe dossiers op de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.
- Tabel 4: aantal slachtofferloze dossiers op de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.
- Tabel 5: termijn tussen het plegen van de laatste feiten en de doorverwijzing naar de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.
- Tabel 6 A: stand van zaken binnen de dossiers op de diensten BIS van het rechtsgebied Gent op het einde van de gekozen jaargang.
- Tabel 6 B: stand van zaken binnen de dossiers die op zitting zijn gebracht op de diensten BIS van het rechtsgebied Gent op het einde van de gekozen jaargang.
- Tabel 7: juridische gevolgen van de stopgezette dossiers op de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.
- Tabel 8: aard van de maatregelen opgelegd binnen de dossiers van de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.
- Tabel 9: aard van de modaliteiten van bemiddeling binnen de dossiers van de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.
- Tabel 10: juridische gevolgen van gelukte dossiers van de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.
- Tabel 11: juridische gevolgen van mislukte dossiers van de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.
- Tabel 12: totale termijn van de procedure aan de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.
- Tabel 13: totale instroom en uitstroom van zaken op de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg in de loop van 2002 voor het rechtsgebied Gent. ( N en %)
- Tabel 14: totale uitstroom van zaken en afsluitende beslissingen van BIS en dagvaarding per type tenlastelegging op de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg in de loop van 2002 voor het rechtsgebied Gent. ( N en %)

Tabel 15: totale uitstroom van zaken op de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg in de loop van 2002 voor het rechtsgebied Gent volgens afsluitende beslissing; aantal, percentage en gemiddeld aantal dagen dat aan het afsluiten van de zaak voorafging.

## Inleiding

Binnen de opleiding Criminologische Wetenschappen kwamen de lacunes binnen het huidige strafrechtstelsel in het algemeen en binnen de penitentiaire context in het bijzonder meermaals aan bod. Van daaruit werd ook aandacht besteed aan de zoektocht naar alternatieve vormen van conflictafhandeling. Doorheen deze vier jaar durende opleiding ben ik me meer en meer gaan verdiepen in de bestaande literatuur betreffende herstelrecht en de bemiddeling. Ook in het kader van mijn stage heb ik me op dit aspect toegespitst. Door de verworven kennis werd ik me bewust van de nood aan degelijke alternatieven voor de gevangenisstraf en de mogelijkheden die de bemiddeling in strafzaken in dit kader kan bieden. Van daaruit is dan ook het idee gegroeid om mijn thesis rond dit onderwerp op te zetten. Het doel van dit eindwerk is dan ook een kritische bijdrage te leveren aan het maatschappelijke debat dat heden ten dage wordt gevoerd betreffende deze problematiek.

Ik zal vanuit deze thesis trachten een antwoord te formuleren op de vraag: “Is de bemiddeling in strafzaken een waardig alternatief voor de gevangenisstraf?” Het antwoord op deze vraag valt echter uiteen in twee delen. In eerste instantie zal ik nagaan of de bemiddeling in strafzaken ‘een alternatief’ is voor de gevangenisstraf. Vervolgens kijk ik of bemiddeling in strafzaken ‘een waardig alternatief’ vormt. Daarbij is het belangrijk na te gaan of bemiddeling in strafzaken alle kansen krijgt vanuit de praktijk om zich als een alternatieve afhandeling te profileren. Krijgt zij de mogelijkheid om haar doelstellingen waar te maken? Bovendien zal ik nagaan of de bemiddeling in strafzaken een meerwaarde kan bieden aan de praktijk.

Ik zal proberen aan te tonen dat, hoewel men vaak een verkeerd verwachtingspatroon heeft van dit alternatief, het toch het potentieel in zich draagt om een constructieve bijdrage te leveren aan conflictoplossing. Het is verkeerd te denken dat het de overbevolking in de gevangenis zal oplossen. Het zal ook niet leiden tot een spectaculaire vermindering van de gerechtelijke achterstand of het terugdringen van de criminaliteit. Het hoeft geen uitgebreid betoog dat dergelijke problemen enkel kunnen worden opgelost aan de hand van diepgaande en meer structurele hervormingen.<sup>1</sup> Er is nood aan een radicaal nieuwe benaderingswijze, waarbij het criminaliteitsfenomeen op zich en de reactie erop, zowel door de directe betrokkenen als door de samenleving in zijn geheel, worden gheredefinieerd. Hierbij kunnen

---

<sup>1</sup> DE RUYVER, B., ‘Bemiddeling in strafzaken: verruimde mogelijkheden tot een geïndividualiseerde afhandeling in strafzaken op het niveau van het parket’, *Excerpta Criminologica*, 1994, (1), 9-10.

de positieve ervaringen vanuit de bemiddeling een hulp zijn om deze nieuwe zienswijze te realiseren.<sup>2</sup>

*“The key of conflict management is the belief that the conflict is a natural and inevitable part of life, and the realization that it is our reaction or responses to the conflict that make a conflict situation constructive or destructive.”<sup>3</sup>*

In hoofdstuk één zal ik een overzicht geven van de ontwikkelingen in het denken over straf(recht) en het ontstaan en de evolutie van het gevangenisconcept. Daarbij zullen de grote periodes worden toegelicht; van het Ancien Régime uit de 17<sup>e</sup>-18<sup>e</sup> eeuw tot de opkomst van de herstelbeweging in de jaren '90. Bedoeling is aan te tonen hoe de evolutie naar herstelgerichte alternatieven zich heeft voltrokken doorheen de geschiedenis.

In het tweede hoofdstuk zal ik de herstelbeweging op zich nader toelichten. Hierbij wordt zowel ingegaan op de definiëring, als op de achterliggende visie en de praktijk, die van daaruit vorm wordt gegeven. Het is mijn intentie de basis, van waaruit de bemiddeling in strafzaken is gegroeid, uitvoerig te schetsen.

Hoofdstuk drie gaat dieper in op de evolutie naar het systeem van bemiddeling, die vanuit de herstelbeweging als ideale vorm van conflictafhandeling naar voor wordt geschoven. Hierbij wordt zowel aandacht geschonken aan een nauwkeurige definiëring, als aan het ontstaan en de evolutie van de bemiddelingspraktijk.

De toepassing van deze bemiddelingspraktijk in België, komt aan bod in hoofdstuk vier. Vanuit de contextuele ontwikkelingen worden de eerste experimenten met deze afhandelingsmodaliteit toegelicht. Deze moeten gezien worden in het licht van de aanloop naar het ontstaan van de Wet van 10 februari 1994 houdende de regeling van een procedure voor de Bemiddeling in Strafzaken, die dan ook uitvoerig wordt toegelicht.

Om een breder licht te werpen op deze praktijk, zal ik in het vijfde hoofdstuk ingaan op de ontwikkelingen vanuit een internationaal perspectief. Hierbij wordt een overzicht gegeven van de instanties die een belangrijke opdracht hebben in het promoten en concretiseren van een bemiddelingspraktijk in de, zowel Europese als internationale context.

Na deze hoofdstukken wordt het eerder theoretische gedeelte van de thesis afgesloten. Hoofdstuk zes behandelt een eerste deel van de onderzoeksvraag op een vrij kwantitatieve manier. “Is de bemiddeling in strafzaken een alternatief voor de gevangenisstraf?” Hierbij wordt nagegaan, aan de hand van de parketcijfers van 2002, in welke mate de bemiddeling in

---

<sup>2</sup> AERTSEN, I. en PETERS, T., ‘Mediation and Restorative Justice in Belgium’, *European Journal on Criminal policy and research*, 1998, (507), 516.

<sup>3</sup> UMBREIT, M., *Mediating interpersonal conflicts: a pathway to peace*, Minnesota, CPI Publishing, 1995, 1.

strafzaken wordt toegepast in vergelijking met de klassieke afhandeling van dagvaarding. Bovendien wordt een nauwkeurig beeld geschetst van de evolutie die de bemiddeling in strafzaken in de praktijk heeft doorgemaakt. Ik zal in detail gaan bekijken hoe deze praktijk zich heeft ontwikkeld over de jaren 1995, 1998 en 2002. “Is de bemiddeling in strafzaken een alternatief en kan het terdege wel een alternatief zijn”, zijn dan ook de leidinggevende vragen waarop ik een antwoord tracht te formuleren.

Hoofdstuk zeven behandelt het tweede deel van de onderzoeksvraag op een kwalitatieve manier: “Is de bemiddeling in strafzaken een waardig alternatief voor de gevangenisstraf?”. Hierbij zal uitvoerig worden ingegaan op de lacunes verbonden aan de penitentiaire straf. Vervolgens zal ik een kritische bespreking geven van de bemiddeling in strafzaken aan de hand waarvan ik een antwoord tracht te formuleren op de vraag of de bemiddeling in strafzaken in zich heeft wat nodig is om een dergelijk alternatief te zijn of worden.

Beide onderzoeksvragen en de gekozen methodiek zullen verder in deze thesis worden toegelicht.

Deze thesis behandelt een zeer omvattende thematiek, die bovendien zeer sterk aanwezig is in het hedendaagse strafrechtelijk debat. Hoewel dit een vrij ‘lijvig’ werk is geworden, wil ik het bescheiden opzet benadrukken. Ik kan binnen dit werk niet op alle aspecten even diep ingaan als ik wel zou willen. Ik pretendeer dan ook geenszins volledig te zijn. Niettemin heb ik geprobeerd de belangrijkste aspecten aan bod te laten komen zodoende een gefundeerd antwoord te kunnen formuleren op de gestelde onderzoeksvragen. Ik acht het dan ook belangrijker een kritische bijdrage te leveren om op die manier het actuele debat te voeden en levendig te houden.

# Hoofdstuk 1: Overzicht van de ontwikkelingen binnen het straf(rechts)denken doorheen de geschiedenis

## 1. Inleiding

De opkomst en de toepassing van de BIS is er niet zomaar gekomen; men kan een lange evolutie waarnemen in het denken over de afhandeling van misdrijven en de straffen die daarvoor moeten worden opgelegd. Dit is gepaard gegaan met veranderende opvattingen over, en functies voor het gevangeniswezen. Deze denkwijzen houden niet enkel verband met nieuwe of veranderende criminologische inzichten. Men moet deze evolutie tevens binnen een breder maatschappelijk kader plaatsen.

Ik zal binnen dit hoofdstuk de grote periodes die onze geschiedenis mee hebben vorm gegeven, kort overlopen en de meest frappante wijzigingen aanhalen in het denken over straf.<sup>4</sup>

## 2. De zoektocht naar een aangepaste strafvorm

### 2.1. Het ontstaan van het gevangenisconcept vóór de 17<sup>de</sup> eeuw

Het gebruik van de gevangenis als een vorm van bestraffing kan gesitueerd worden op het einde van de 18<sup>e</sup>, begin 19<sup>e</sup> eeuw, bij de codificatie van de strafwetboeken.

Vanaf de 14<sup>e</sup> tot de 17<sup>e</sup> eeuw evolueerde onze samenleving naar een (pré)kapitalistische samenleving. Door de industrialisering kwam een proletarisering van de armste lagen van de bevolking op gang. De overheid zag daarbij geen andere mogelijkheid dan tussen te komen om de sociale armoede tegen te gaan. In dit opzicht kon zij dan ook niet tolereren dat bepaalde burgers niet wilden of konden werken. Zij werden beschouwd als ‘overlast’, aangezien ze niet bijdroegen tot de economische vooruitgang van een land. De overheid zag hierin een rechtvaardiging om streng op te treden, wat bovendien ook een groot maatschappelijk draagvlak kende. Zestiende eeuwse filosofen als Thomas Moore en Erasmus,

---

<sup>4</sup> Dit ganse hoofdstuk is gebaseerd op NEYS, A. en PETERS, T., ‘De geschiedenis van het gevangeniswezen’ in *Samenleving, criminaliteit en strafrechtspleging: Tralies in de weg*, NEYS, A., PETERS, T. en VANACKER, J., (eds.), V, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1994, 1-45; VANDERBEKEN, T., *Cursus Penologie; 1<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2000-2001, 326p. (academisch materiaal).

veroordeelden in hun werken de ledigheid en degradatie van de mens. Ook religieuze leiders als Luther en Calvijn pleitten voor een arbeidsdwang en een verbod op bedelarij, weliswaar gekoppeld aan een uitbreiding van de armenzorg.

In eerste instantie diende men deze werkonwilligen fysiek leed toe te brengen. Pas later ontstond het idee om hen af te zonderen en vast te houden.

De methode van de strenge repressie bleek vanaf de 17e eeuw niet langer effectief. Vanaf dat moment begon men meer en meer mensen uit de samenleving te isoleren. Niet elk land had hierbij dezelfde bedoelingen; een belangrijke functie was natuurlijk het handhaven van de sociale orde. Dit ging dikwijls ook gepaard met een economische functie. Men probeerde de paupers op die manier terug te disciplineren en integreren in het arbeidsproces. Men kan de gevangenis op dit moment dan ook nog niet beschouwen als een vorm van bestraffing; het straffen gebeurde nog steeds grotendeels via lijfstraffen.<sup>5</sup>

## 2.2. Het ancien régime (17e-18e eeuw)

De periode vóór de Franse Revolutie kenmerkte zich door de directe relatie tussen een wetsovertreding en de persoon en het gezag van de soeverein.<sup>6</sup> Deze laatste kon immers gezien worden als enige bron van recht.<sup>7</sup> Ieder misdrijf was een aantasting van het gezag van de koning en moest worden hersteld met een harde en wrede straf die de totale onderwerping van de burger aan de koning diende te illustreren. Het strafrecht was dus een zaak tussen het centrale gezag en de enkeling.<sup>8</sup>

De bestraffing gebeurde willekeurig en werd gekenmerkt door allerhande excessen en wreedheden waarin toch een zekere, zij het eigenaardige, logica terug te vinden is. De (overwegend lijf)straffen hadden een publiek karakter.<sup>9</sup> Men verkoos het publiek verplicht aanwezig te maken bij de voltrekking van de straf; zo ontstond immers een openbare afkeuring die de dader ervan zou weerhouden het misdrijf een tweede keer te plegen.<sup>10</sup>

<sup>5</sup> VANDERBEKEN, T., *Cursus Penologie; 1<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2000-2001, 6-7. (academisch materiaal).

<sup>6</sup> FOUCAULT, M., *Surveiller et punir. Naissance de la prison*, Paris, Gallimard, 1975, 57.

<sup>7</sup> VANDERBEKEN, T., *Cursus Penologie; 1<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2000-2001, 8-12. (academisch materiaal).

<sup>8</sup> DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., 'De minnelijke schikking en de bemiddeling in strafzaken', *Rechtskundig Weekblad*, 2000-2001, (445), 446.

<sup>9</sup> VANDERBEKEN, T., *Cursus Penologie; 1<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2000-2001, 8-12. (academisch materiaal).

<sup>10</sup> CORNIL, P., 'Declin ou renouvellement de la répression pénale', *R.D.P.*, 1964-65, (715), 718-719.



Bovendien hield dit ook een intimiderend effect in voor de omstanders. Zij dienden afgeschrikt te worden en overtuigd te raken van de almacht van de vorst.<sup>11</sup> De straf had hoofdzakelijk een vergeldende functie.<sup>12</sup> Aandacht voor de begrippen als individualisering van de straf en de wederaanpassing van de dader, waren op dat moment nog niet aan de orde.<sup>13</sup>

### 2.3. De Verlichting en het ontstaan van het klassieke strafrecht

Het duurde nog tot de 18<sup>e</sup> eeuw vooraleer de maatschappij een grondige verandering onderging. De Franse Revolutie kan hierin als een baken worden beschouwd. Deze zorgde immers voor een onomkeerbare breuk met het verleden. Door de ‘Déclaration des Droits de l’Homme et du Citoyen’ uit 1789, werden een aantal grondrechten in het leven geroepen die een bescherming vormden tegen het extremisme van het Ancien Régime. Er traden ook veranderingen op in het denkproces van de mens. De menselijke rede werd van daaruit beschouwd als een centraal gegeven, nodig om de werkelijkheid op een correcte manier te vatten.

Deze veranderingen zetten het strafrechtsdenken uit het Ancien Régime steeds meer onder druk. Het absolutistische systeem werd langzaam omgeruild voor een verdeling van macht. Grote denkers uit deze periode waren Voltaire en Montesquieu. Locke en Rousseau werkten de idee van het ‘sociaal contract’ uit. Binnen deze opvatting stelde men dat er een contract moest worden afgesloten tussen de burger en de overheid. In ruil voor veiligheid staan deze eersten een deel van hun vrijheid af. Vanaf de eerste helft van de 19e eeuw domineert de klassieke leer. Het ideeëngoed uit de verlichting werd erin gerealiseerd.

Een misdrijf werd beschouwd als een schending van het contract en dus van het gemeenschappelijke belang. Zo verwierf de overheid het recht om misdrijven te bestraffen. De bestraffing diende in dit opzicht steeds nuttig te zijn voor de maatschappelijke orde gezien deze ten dienste stond van de gemeenschap.<sup>14</sup> De straf diende dan ook vanuit en door de

---

<sup>11</sup> DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., *l.c.*, (445), 446.

<sup>12</sup> DE RUYVER, B., *Cursus Strafrechtelijk Beleid; 2<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2004-2005, 7. (academisch materiaal).

<sup>13</sup> VANDERBEKEN, T., *Cursus Penologie; 1<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2000-2001, 19-22. (academisch materiaal).

<sup>14</sup> DE RUYVER, B., *Cursus Strafrechtelijk Beleid; 2<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2004-2005, 8. (academisch materiaal).

maatschappij te gebeuren. Nutteloze en met het maatschappelijke verdrag in tegenspraak zijnde wreedheid en onmenselijkheid bij de straftoemeting en strafuitvoering waren niet langer aanvaardbaar.<sup>15</sup> De functie van straf was er één van vergelding en boetedoening.<sup>16</sup> De gevangenisstraf werd hierbij als het uitgelezen instrument beschouwd. De straf herbergde zowel een algemeen, als een individueel preventieve werking. Het is de ratio van de mens die hem weerhoudt van het plegen van een misdrijf. Wanneer hij immers de bestraffing in rekening brengt, zal deze de neiging om in de toekomst nog misdrijven te plegen, reduceren. De straf werd gedefinieerd als een vorm van leed, door de wet bepaald en door de rechterlijke macht opgelegd, wegens een gepleegd misdrijf.<sup>17</sup>

De opvatting over straf kan gezien worden in het licht van de toen heersende mensopvatting; elke mens werd gezien als een vrije mens die over de wil beschikt om te kiezen tussen goed en kwaad. Het schuldbegrip is in dit opzicht van groot belang; wie geen vrije wil of oordeel had, kon niet worden gestraft.

Drie belangrijke principes, die tot op de dag van vandaag doorwerken, komen in deze periode tot stand. Het legaliteitsbeginsel, het proportionaliteitsbeginsel en het subsidiariteitsbeginsel, ofwel de ‘Magna Charta’. Vooral het werk van Beccaria, “Trattato dei delitti e delle pene” uit 1764, vertaalt deze principes naar het strafrecht toe en vormt de basis van wat men later het Klassiek Strafrecht zal gaan noemen. In eerste instantie stelt Beccaria dat een strikte legaliteit moet worden nagestreefd waarbij alle incriminaties en straffen in de wet zijn opgenomen. De rechter is in dit opzicht niet meer dan ‘la bouche de la loi’. Hij sprak zich dan ook uit als tegenstander van een individualisering. Met betrekking tot straf, wijst de auteur op het feit dat straffen steeds tot nut van de gemeenschap strekken en niet disproportioneel wreder of strenger mogen zijn dan strikt noodzakelijk. Straffen dienen in verhouding te staan tot de ernst van het misdrijf. Bovendien mag de overheid enkel tussenkomen wanneer dit echt nodig is. Dit kan beschouwd worden als de ultimum remedium-functie van het strafrecht.<sup>18</sup>

---

<sup>15</sup> DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., *l.c.*, (445), 446.

<sup>16</sup> *Ibid.*, 447.

<sup>17</sup> *Ibid.*, 447.

<sup>18</sup> DE RUYVER, B., *Cursus Strafrechtelijk Beleid; 2<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2004-2005, 9-11. (academisch materiaal); Voor een verdere uiteenzetting van het werk van Beccaria, zie ook; BECCARIA, C., *Over misdaden en straffen*. (Oorspronkelijke titel: *Dei delitti e delle pene*), ingeleid en vertaald door MICHIELS, J., Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1982, 218p.

De revolutionaire ideeën uit de Verlichting zorgden ook voor het realiseren van een aantal burgerlijke vrijheden die geïnstitutionaliseerd werden in de eerste echte strafwetboeken. De vrijheidsberoving als straf krijgt hier ook voor het eerst echt vorm. Zo is er de Code Lapeletier uit 1791 waarin het strafrecht en het strafprocesrecht worden geregeld. Deze code schaft het inquisitoire systeem af en voert de jury in. De Code Merlin uit 1795 bepaalt een aantal vaste straffen waardoor de rechter gebonden is. Deze zijn wel milder van aard. De Code Pénal uit 1810 is de basis van ons huidig strafrecht. Deze code kan beschouwd worden als een compromis tussen het arbitraire van het Ancien Régime en het systeem van de vaste straffen. De minimum en maximumstraffen worden ingevoerd, doch ook een aantal wrede straffen worden terug opgenomen. Zo hanteert men het afhakken van de rechterhand, het brandmerk, de burgerlijke dood, enzovoorts, om de openbare orde en veiligheid te kunnen garanderen.<sup>19</sup>

#### 2.4. Het Positivisme

Vanaf de tweede helft van de 19e eeuw vormde er zich geleidelijk aan een nieuw wetenschappelijk, op causaliteit gebaseerd, mensbeeld en wetenschapstheorie door een Positivistische revolutie in het denken over criminaliteit en de criminele mens. De ‘gedetermineerde’ mens is geboren. Deze evolutie werd vooral ingegeven door het ontstaan van een aantal nieuwe wetenschappen zoals de antropologie, de genetica en de fysiologie. Deze benadrukken tevens het belang van empirische gegevens.<sup>20</sup>

Men verlaat de idee uit het Klassiek Strafrecht die stelde dat de dader een rationeel wezen was met een vrije wil. Een misdrijf is volgens hen het resultaat van een reeks causale factoren van interne of externe oorsprong waar de dader geen vat op heeft. De misdadiger is dan ook gedetermineerd tot het plegen van delinquentie. Het zijn factoren als biogenetische elementen, milieu, gezin, urbanisatie, ras, klimaat, geslacht, lichaamsbouw, enzovoort, die hem als het ware dwingen tot het plegen van delinquent gedrag. Men zal zich dan ook niet meer louter richten op het misdrijf maar op de misdadiger.

---

<sup>19</sup> VANDERBEKEN, T., *Cursus Penologie; 1<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2000-2001, 24. (academisch materiaal).

<sup>20</sup> DE RUYVER, B., ‘De transformatie van het Belgisch strafrecht tegen de achtergrond van de politieke en sociaal-economische ontwikkelingen in het laatste kwart van de negentiende eeuw’ in *Van oud en nieuw recht. Handelingen van het Belgisch Nederlands Rechtshistorisch congres*, HEIRBOUT, D. en LAMBRECHT, D., (eds.), Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1998, (191), 206.

Dit mensbeeld bracht ook een verandering mee in de grondslag voor de strafrechtelijke interventie. Het was de gevaarsnotie die vanaf dan de interventie bepaalde. De ‘sociaal gevaarlijkheid’ van de delinquent zal bepalen of, en hoe lang, een dader moet opgesloten worden. Men zal dan ook niet langer spreken van een schuld in hoofde van de dader. De tot dan toe gerelateerde morele verantwoordelijkheid werd vervangen door het concept van de sociale verantwoordelijkheid.<sup>21</sup> Meer en meer kwam de klemtoon te liggen op de individueel-preventieve functie van gevangenisstraf. Bovendien geloofde men in dit verband ook dat straffen moesten worden geïndividualiseerd wou men de dader succesvol resocialiseren.<sup>22</sup> Beschermingsmaatregelen, waarvan de aard afhankelijk was van de karakteristieken van de delinquent, moesten de klassieke straffen vervangen. Het was de persoonlijkheid van de dader zelf die een strafrechtelijk optreden rechtvaardigde. Bovendien kan men steeds preventief optreden gezien een persoon gekenmerkt wordt door een voortbestemdheid tot het plegen van criminaliteit.<sup>23</sup>

Het positivisme is een verzamelnaam voor een breed spectrum aan denkrichtingen, die op zich vertaald worden door een aantal positivistische scholen. Afhankelijk van de school waarbinnen de ideeën tot uiting komen, wordt telkens een andere verklaring gegeven voor criminaliteit. De Italiaans Antropologische school, met figuren als Lombroso en Garofalo, legt vooral de nadruk op biologische factoren. De Franse Milieuschool ziet criminaliteit als een sociaal verschijnsel. Het sociale milieu, sociale oorzaken liggen aan de basis van crimineel gedrag. Aanhangers hier zijn Lacasagne, Tardes en Manouvrier. De Biosociale school is eigenlijk een synthese van de twee voorgaande. Ieder misdrijf is volgens hen een product van individuele, sociale en fysieke factoren. Het misdrijf wordt gezien als een maatschappelijk verschijnsel dat kan worden waargenomen, gemeten en aan wetenschappelijk onderzoek onderworpen. Het strafrecht kan beschouwd worden als een instrument om aan een criminele politiek te doen. Men kan er bepaalde doelstellingen mee bereiken: preventie, resocialisatie... Vergelding op zich is als strafdoel zinloos. Ook de repressieve en generaal preventieve werking van de strafwet zijn overbodig. De mens heeft immers geen vrije wil. Het enige strafdoel is de individuele preventie. Deze moet ervoor zorgen dat de dader niet (meer) overgaat tot het plegen van een misdrijf. In dit opzicht wordt de ‘straf’ dan ook

---

<sup>21</sup> PRADEL, J., *Histoire des doctrines pénales*, Paris, Presses Universitaires de France, 1989, 78.

<sup>22</sup> DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., *l.c.*, (445), 447.

<sup>23</sup> LAZERGES, C., *La politique criminelle*, Paris, Presses Universitaires de France, 1987, 15.

vervangen door een ‘sanctie’, die de dader behandelt zodat hij opnieuw in de samenleving kan worden opgenomen.<sup>24</sup>

### 2.5. Het Sociaal Verweer

Grondlegger van deze stroming, die dateert van rond de eeuwwisseling, is Prins. Deze is bovendien van grote invloed geweest op ons huidige strafrecht. Vanaf 1878 bekleedde hij de leerstoel Strafrecht aan de ULB en in 1884 werd hij directeur van de Belgische gevangenisadministratie.<sup>25</sup> In 1889 richtte hij, samen met Von Lizst en Van Hamel, het Internationales Kriminalistisches Verein (I.K.V.) op. Bedoeling was het strafrecht wetenschappelijker te maken door het studieobject te verruimen. Binnen de ‘Gesammte Strafrechtswissenschaften’, zijnde het traditioneel strafrecht en strafprocesrecht, de criminologie en de criminele politiek, had men vooral aandacht voor de persoonlijkheid van de dader.<sup>26</sup>

Men trachtte in het sociaal verweer een synthese te maken tussen het determinisme van de positivisten en de abstracte wilsvrijheid, aangehangen door het klassieke strafrecht.

Prins stelde in zijn werk heel duidelijk dat het klassieke strafrecht en de traditionele strafrechtsbedeling niet over de nodige efficiëntie beschikten om de massale criminaliteit en het recidivisme in te dijken. De vergelding en intimidatie misten hun effect, zoveel was duidelijk. Het positivisme bood, volgens hem, betere kansen. Het achterliggende idee was dat de maatschappij zich diende te verweren, vandaar de naam, en zich diende te hoeden voor recidive. Dit moest gebeuren door op het individu in te werken en te streven naar resocialisatie. Men geloofde dus dat men de dader kon verbeteren door op hem in te werken. Prins was dan ook een grote aanhanger van de resocialisatiegedachte. Toch sloot hij niet elke vorm van wilsvrijheid uit. Hij pleitte er dan ook voor om het klassieke concept van de strafwaardigheid toe te passen op de normale, volwassen delinquenten. De leer van het sociaal verweer wou hij gebruiken voor bepaalde categorieën van criminelen. Zo werden jongeren,

---

<sup>24</sup> VANDERBEKEN, T., *Cursus Penologie; 1<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2000-2001, 22-23. (academisch materiaal).

<sup>25</sup> WEBER, D., *Homo Criminalis, Belgische parlementsleden over misdaad en straf; 1830-1940*, Brussel, VUBpress, 1996, 99.

Voor een uitgebreide biografie van Prins, zie ook: CHRISTIAENSEN, S., ‘Adolphe Prins’, in *Gestalten uit het verleden*, FIJNAUT, C., (ed.), Deurne, Kluwer rechtswetenschappen, 1993, 109-124.

<sup>26</sup> DE RUYVER, B., ‘De transformatie van het Belgisch strafrecht tegen de achtergrond van de politieke en sociaal-economische ontwikkelingen in het laatste kwart van de negentiende eeuw’, *l.c.*, (191), 208.

bedelaars en landlopers, alsook gewoontemisdadigers onderworpen aan niet-repressieve maatregelen. Bovendien ging hij er vanuit dat, wil men de dader verbeteren, dit enkel kon door het samengaan van individueel-crimineel profylactische maatregelen en sociaal-economische hervormingen of sociaal-crimineel profylactische maatregelen. Gebeurde dit niet, dan was de actie gedoemd te mislukken. Resocialisatie werd, naast vergelding en afschrikking, de nieuwe functie van het strafrecht.<sup>27</sup>

## 2.6. De neoklassieke benadering

Vanuit het eclectisme van Prins ontstond op het begin van de 20e eeuw een neoklassieke benadering die een driedubbele functie toeschreef aan het strafrecht, namelijk de vergelding, de afschrikking en de resocialisatie. Ook het nastreven van een individualisering in de straftoemeting en –uitvoering werd belangrijk. Dit houdt in dat de rechter meer mogelijkheden kreeg om zowel de strafmaat, als de aard van de straf, aan te passen aan de individuele delinquent.<sup>28</sup>

De theorieën van Prins hebben het toenmalige beleid sterk beïnvloed en in heel wat wetten, die uit die tijd dateren, zijn dan ook duidelijk inzichten van Prins terug te vinden.<sup>29</sup>

Het is de Wet Lejeune van 31 mei 1888 die kan beschouwd worden als het startpunt van de individualisering. De invloed van Prins is hier sterk aanwezig. Deze wet stelt het beschermen van de maatschappij en het behoeden voor recidivisme voorop. Dit diende te gebeuren door op het individu in te werken, om zo te streven naar zijn resocialisatie.<sup>30</sup> De wet valt uiteen in twee luiken. Een eerste luik is dat van de voorwaardelijke veroordeling. Lejeune<sup>31</sup> deelde de visie van Prins m.b.t. langdurig gestraften en de plegers van geringe feiten. Hij wilde met de wet tegemoet komen aan de kritieken die destijds waren ontstaan. De desocialiserende effecten van de korte gevangenisstraffen op gelegenheidsmisdadigers en zij die voor het eerst een veroordeling opliepen, werden immers te groot geacht. Door rekening te

---

<sup>27</sup> DE RUYVER, B., *Cursus Strafrechtelijk Beleid; 2<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2004-2005, 20-21. (academisch materiaal).

<sup>28</sup> ELIAERTS, C. en SNACKEN, S., ‘De toepassing van de korte gevangenisstraf: een straatje zonder einde?’, *Panopticon*, 1982, (4), 5-6.

<sup>29</sup> Voor een uitvoerige uiteenzetting van de invloed van Prins op de opeenvolgende Ministers van Justitie, zie ook: DE RUYVER, B., *Cursus Strafrechtelijk Beleid; 2<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2004-2005, 21-26. (academisch materiaal).

<sup>30</sup> DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., *l.c.*, (445), 447.

<sup>31</sup> DUPONT, L., ‘Jules Lejeune et la défense sociale’ in *Généalogie de la défense sociale en Belgique, (1180-1914) Travaux du séminaire qui s’est tenu à l’Université Catholique de Louvain sous la direction de Michel Foucault*, TULKENS, F., (ed.), Brussel, Story Scientia, 1988, 77-88.

houden met de persoonlijke en sociale reclasseringsmogelijkheden, een individualisering op het niveau van de straftoemeting, kon men het nut van een straf optimaal gebruiken.<sup>32</sup> Een tweede luik betrof de voorwaardelijke invrijheidstelling. Men ging er vanuit dat een straf niet langer mocht duren dan strikt noodzakelijk, dus tot de dader voldoende was geresocialiseerd. Men hanteerde met dit tweede luik dan ook een individualisering op het niveau van de strafuitvoering.<sup>33</sup>

Naast voornoemde wet zijn er nog tal van andere voorbeelden die van deze invloed getuigen. De Wet van 27 november 1891 ter beteugeling van de landloperij en de bedelarij, tevens tot stand gekomen onder Lejeune, voert de ter beschikking stelling van de regering in als veiligheidsmaatregel van preventieve aard. Aangezien bedelaars zich in een predelinquente toestand bevinden, moest men preventief optreden om de openbare orde te beveiligen. Bovendien kon men door het aanbieden van arbeid en een normaal leven ook het individuele belang dienen. Onder Minister Carton de Wiart kwam de Wet op de kinderbescherming van 1912 tot stand. Deze voerde een aparte kinderrechtbank in voor kinderen tot 16 jaar. Tevens werd een onderscheid gemaakt in de maatregelen die men kon opleggen. T.a.v. kinderen kon men enkel nog maatregelen ter opvoeding en vrijwaring opleggen, die bovendien te allen tijde door de rechter konden worden aangepast. T.a.v. ouders was er de mogelijkheid hen uit het ouderlijke gezag te ontzetten. Deze laatste kon beschouwd worden als een preventieve maatregel waarbij ingespeeld werd op de predelictuele toestand waarin de kinderen zich bevonden.<sup>34</sup>

Later heeft Emile Vandervelde getracht de beleidslijnen, uitgezet door Lejeune op penitentiair vlak, verder te zetten.<sup>35</sup> Samengevat kan men stellen dat hij het systeem menselijker trachtte te maken. Belangrijk hierbij was dat hij voldoende politieke steun kreeg om een aantal aspecten van het cellulair regime van Ducpétiaux, dat onder het klassiek strafrecht tot stand kwam, te veranderen. De gevangenis werd door hem beschouwd als de spil van het resocialiseringsproces. Zo trachtte hij een verbetering van het lot van de gedetineerde na te streven door een reorganisatie van de gevangenisarbeid, het facultatief dragen van een

---

<sup>32</sup> DE RUYVER, B., 'De alternatieve straffen. Een modetrend of een volwaardig instrument?' in *Liber Amicorum, Jules D'Haenens*, D'HAENENS, J., (ed.), Gent, Mys en Breesch, 1993, (91), 94.

<sup>33</sup> DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., *l.c.*, (445), 447.

<sup>34</sup> DE RUYVER, B., 'De transformatie van het Belgisch strafrecht tegen de achtergrond van de politieke en sociaal-economische ontwikkelingen in het laatste kwart van de negentiende eeuw', *l.c.*, (191), 206.

<sup>35</sup> Voor een uitvoerige uiteenzetting van de hervormingen onder Minister van Justitie Vandervelde, zie ook: DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische Ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 39-129.

gevangenenkap en het doorbreken van de materiële afzondering. De Wet Bescherming Maatschappij van 9 april 1930, tevens van zijn hand maar pas ingevoerd onder Minister Janson, zorgde voor een bijzonder régime voor abnormalen en gewoontemisdadigers.<sup>36</sup>

Met de hulp van Louis Vervaeck, kwam hij tot de oprichting van de antropologische diensten van de gevangenis, met een overkoepelende Antropologische Dienst. Volgens Vervaeck, en ook volgens Prins, was de classificatie van gedetineerden in verschillende groepen een noodzaak binnen de individualisering. Daarbij zou elke groep een verschillende behandeling krijgen. Hij werkte een medisch-antropologisch onderzoek uit, om zo de toestand van de gedetineerden in te schatten. Zo kon men een passend gevangenisregime ontwikkelen voor iedere gevangene met een maximale kans op resocialisering. De individualisering van de straf is een feit.<sup>37</sup>

## 2.7. Het nieuw sociaal verweer

Het oud sociaal verweer was tijdens de oorlog slachtoffer geworden van ‘misbruik’ door de autoritaire regimes. Deze hadden immers de individuele vrijheden sterk beperkt met het oog op ‘het beschermen van de maatschappij’. Na de oorlog was het dan ook onmogelijk met dergelijk verleden verder te gaan, niettegenstaande men graag de doctrine vanuit het sociaal verweer wou behouden.<sup>38</sup> Daarnaast ging men meer aandacht schenken aan de rechten van ieder individu zoals in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens voorop staat.<sup>39</sup> Dit Verdrag was tot stand gekomen in de naoorlogse periode (1950). Het legaliteitsbeginsel werd terug een basisfundament.<sup>40</sup>

Zoals ANCEL stelt; “[...], *la doctrine nouvelle de la Défense sociale maintient un régime de légalité et maintient même expressément la règle nulla poena sine lege. Or cette*

---

<sup>36</sup> GOETHALS, J., *Abnormaal en delinkwent. De geschiedenis en het actueel functioneren van de wet tot bescherming van de maatschappij*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1991, 50-51.

<sup>37</sup>DE RUYVER, B., ‘De transformatie van het Belgisch strafrecht tegen de achtergrond van de politieke en sociaal-economische ontwikkelingen in het laatste kwart van de negentiende eeuw’, *l.c.*, (191), 217;

DE RUYVER, B., *Cursus Strafrechtelijk Beleid; 2<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2004-2005, 23. (academisch materiaal).

<sup>38</sup> VANDERBEKEN, T., *Cursus Penologie; 1<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2000-2001, 30-38. (academisch materiaal).

<sup>39</sup> VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht*, I, Antwerpen, Maklu, 2003, 24.

<sup>40</sup> Onder de doctrinaire regimes had men dit aspect laten varen door niet de daad, maar de gezindheid van de dader als criterium voor strafrechtelijk optreden te nemen;

DE RUYVER, B., *Cursus Strafrechtelijk Beleid; 2<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2004-2005, 27. (academisch materiaal).



*règle est, par elle-même, exclusive de toute intervention de la justice pénale à l'encontre d'un individu qui n'a pas commis un délit prévu d'avance par la loi".<sup>41</sup>*

Deze evolutie moet mede beschouwd worden vanuit het toenmalige klimaat in België. Na de tweede wereldoorlog ontstond immers een zekere evenwichtssituatie die de wederopbouw en de bloei van het land zeker ten goede kwam. Politiek gezien heerste er een consensusklimaat. Het economische domein kende een positieve ontwikkeling door de steun die België ontving naar aanleiding van het Marshallplan. Het verzorgingsapparaat, waarin de solidariteit een centrale rol werd toebedeeld, werd geleidelijk aan uitgebouwd. Vanaf 1960 kan men dan ook spreken van een echte 'welvaartstaat'. Men wilde er bovendien voor zorgen dat iedereen in een gelijke, ruime mate kon meeprofiten van deze welvaart. België evolueerde naar een 'verzorgingsstaat'.<sup>42</sup> Deze evolutie gaf tevens aanleiding tot het ontstaan van een overlegmodel. Dit gebeurde voornamelijk binnen de arbeids- en sociale verhoudingen. Geleidelijk aan zal de mediatietechniek gebruikt worden voor de conflictoplossing op tal van maatschappelijke velden. Van hieruit kunnen we dan ook de link leggen met de opkomst van de bemiddeling, maar daarover meer in de volgende hoofdstukken.

De jaren '60 werden gekenmerkt door een groot optimisme. Dit had heel wat gevolgen voor het mens- en maatschappijbeeld dat van invloed is op het strafrecht. Zoals vermeld, bouwde men verder op het sociaal verweer van voor de oorlog. De basis, de gevaarlijkheid van de dader als interventiecriteria, bleef behouden. Dit werd aangevuld met een toenemende aandacht voor de rechtspositie van de delinquent gecombineerd met een sterk geloof in de resocialisering. Aanhangers van dit nieuwe sociaal verweer zijn onder andere Ancel, Calewaert en Vanhoudt.

Vanuit het ongebreidelde optimisme geloofde men sterk in de mogelijkheid om daders te verbeteren. Men was er van overtuigd dat het strafrecht er zou in slagen de dader te resocialiseren en hem vervolgens met succes terug in de maatschappij op te nemen. De duur en de inhoud van de sanctie werden bepaald door de resocialisatiekansen van de delinquent.<sup>43</sup> Vanuit deze visie was het dan ook nodig het bestaande instrumentarium uit te breiden en de

---

<sup>41</sup> ANCEL, M., *La défense sociale nouvelle. Un mouvement de Politique criminelle humaniste*, Paris, Editions Cujas, 1954, 151.

<sup>42</sup> DE RUYVER, 'De alternatieve straffen. Een modetrend of een volwaardig instrument?', *l.c.*, (91), 95.

<sup>43</sup> ELIAERTS, C., 'Het nieuw realisme in het strafrecht en de criminele politiek', *Panopticon*, 1984, (1), 1.

mogelijkheden tot individualisering te verruimen. Rehabilitatieve maatregelen kwamen in de plaats van klassieke straffen als de boete en de vrijheidsberoving.<sup>44</sup>

Deze individualisering vond onder andere zijn uiting in het tweesporenstelsel waarbij een onderscheid gemaakt werd tussen ‘normale’ en ‘andere’ delinquenten. Normale delinquenten kregen, op basis van het strafdossier en persoonlijkheidsgegevens, een geïndividualiseerde straf volgens het gewone strafrecht. Voor geestesgestoorden en minderjarigen werden niet repressieve maatregelen van onbepaalde duur opgelegd die de maatschappij moesten beschermen en de dader genezen of opvoeden. Beide categorieën werden uit het strafrecht gelicht.

Straffen waren gericht op verbetering, wederaanpassing en het opheffen van de oorzaken van antisociaal gedrag. De figuur van de dader kwam terug centraal te staan en individualisering werd op alle niveaus van de strafrechtsbedeling doorgevoerd. De recuperatie en reïntegratie van de delinquent stonden centraal. Binnen het nieuw sociaal verweer was de individueel preventieve werking van de strafwet het belangrijkste. Bovendien moest het strafrecht opnieuw als een *ultimum remedium* worden beschouwd. Via een doorgedreven individuele en sociale profylaxe diende men criminaliteit te voorkomen. Het doorlopen van de geïntroduceerde sociale vangnetten diende steeds een toevlucht naar het strafrecht vooraf te gaan.

Al deze nieuwe opvattingen hebben een grote invloed gehad op het beleid. Zo ontstonden een aantal nieuwe wetten en systemen onder Minister van Justitie Vermeylen.<sup>45</sup> Een eerste voorbeeld is de Jeugdbeschermingswet van 8 april 1965. Deze maakte van het jeugdrecht een recht ‘sui generis’. Men sprak niet meer over een misdrijf maar over een ‘als misdrijf omschreven feit’ waarbij enkel niet-repressieve maatregelen aan de jongere konden worden opgelegd. De jeugdrechter kreeg de exclusieve bevoegdheid in jeugdzaken. Wanneer de ouders niet meer in staat waren voor hun kinderen te zorgen, kon dit bovendien worden overgenomen door het jeugdbeschermingsstelsel. De strafrechtelijke meerderjarigheid werd opgetrokken van 16 naar 18 jaar. Een tweede voorbeeld is de Wet Bescherming Maatschappij van 1 juli 1964. Ook binnen deze wet sprak men niet langer van misdrijven maar van ‘een feit, misdaad of wanbedrijf genoemd’. Er werden ook geen straffen maar maatregelen

<sup>44</sup> PETERS, T., ‘Bemiddeling, herstel en strafrechtspleging’, *Panopticon*, 1993, 97-106; DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., *l.c.*, (445), 447.

<sup>45</sup> Voor een uitgebreide bespreking van deze wijzigingen, zie ook DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische Ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 131-215.

opgelegd. De dader die onder toepassing van deze wet viel, was een geestesgestoorde waartegen men de maatschappij diende te beschermen via een internering. Dit is een maatregel van onbepaalde duur met als doel de persoon in kwestie te genezen. Het is de Commissie Bescherming Maatschappij die instaat voor de opvolging en moet oordelen over de toepasselijkheid van een vrijlating. Een derde voorbeeld is de invoering van het probatiestelsel. De probatie kan beschouwd worden als een belangrijk voorbeeld van de individualiseringstendens. Bovendien was dit systeem een aanzet in het zoeken naar alternatieven voor de gevangenisstraf. Het is immers één van de eerste concrete pogingen om daders, via het opleggen van voorwaarden, sneller en vlotter terug in de samenleving te reïntegreren.

### 2.7.1. De invoering van de probatie

Het is binnen de optimistische context van de jaren '60 dat de Probatiwet van 29 juni 1964 tot stand komt. De wortels van dit systeem gaan echter veel verder in de tijd terug. Het is Augustus die, in de tweede helft van de 19e eeuw in Boston, de toelating krijgt van de rechters om primaire gelegenheidsdelinquenten op te vangen en te reclasseren vooraleer ze voor de rechter dienen te verschijnen. Dit systeem kreeg de naam 'Probation' en ontving in 1878 voor het eerst een wettelijk statuut in Massachusetts. Het hele systeem kwam in België terecht wanneer Cornil tijdens het interbellum een werkbezoek maakte aan de Verenigde Staten en vurig overtuigd werd van de slaagkansen. Eenmaal terug in eigen land, zal hij het systeem grotendeels kopiëren.<sup>46</sup>

Men kan evenwel stellen dat de probatie in zekere zin al bestond. De Wet Lejeune van 1888 voorzag in een luik 'voorwaardelijke invrijheidstelling', waarin de Beschermingscomités een postpenitentiaire voorgedij uitoefenden. Ook de Wet op de Kinderbescherming van 1912 en de Wet op het sociaal verweer van 1930 kenden al de mogelijkheid tot vrijlating gekoppeld aan een aantal voorwaarden of toezicht.<sup>47</sup>

Het was de Groupe d'études criminologiques van de ULB, verenigd rond Cornil en Bekaert, die een eerste onderzoek instelden naar de mogelijkheden van probatie. Men kwam

---

<sup>46</sup> VANDERBEKEN, T., *Cursus Penologie; 1<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2000-2001, 33-37. (academisch materiaal).

<sup>47</sup> RUYVER, B., *Cursus Strafrechtelijk Beleid; 2<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2004-2005, 29. (academisch materiaal).

daarbij tot de conclusie dat korte gevangenisstraffen nutteloos en desocialiserend waren en een diversificatie van de sanctiemogelijkheden zich opdrong. Bovendien kreeg de Wet op de Voorwaardelijke Veroordeling van 1888 steeds meer kritiek te slikken omwille van een aantal lacunes. Zo waren binnen deze wet geen constructieve voorwaarden aanwezig; de dader mocht geen nieuwe feiten plegen, tijdens zijn proefperiode, waarop een criminele straf of een correctionele gevangenisstraf van meer dan een maand stond. Bovendien veronderstelde men dat de voorwaardelijk veroordeelde zelf een oplossing voor zijn problemen zou aangeven, wat niet steeds het geval bleek te zijn.<sup>48</sup>

De eerste probatie-experimenten dateren van 1935 en werden georganiseerd voor het gerechtelijke arrondissement Brussel.<sup>49</sup> Het duurde echter tot 1937 vooraleer deze van start konden gaan wegens een gebrek aan subsidies. Het was de bedoeling om een voorwaardelijke genadeverlening uit te werken. Men vroeg veroordeelden, die in aanmerking kwamen voor gratieverlening, hun toestemming om onder voogdij van een probatie-assistent te worden gesteld voor een bepaalde proefperiode. Kon men deze periode gunstig afsluiten, volgde de kwijtschelding van de gevangenisstraf.

Wanneer de gevangenis vanaf 1939 ook nog eens geconfronteerd werden met een personeelstekort, als gevolg van een mobilisatie, besliste men, noodgedwongen, de korte gevangenisstraffen niet meer uit te voeren. Diegenen die daardoor genoten van een uitstel van hun (korte) straf werden onder voogdij geplaatst van de sociale diensten, de diensten van sociale wederaanpassing en de beschermingscomités. Bovendien heerste er een overbevolking in de gevangenis, als gevolg van de strenge repressie die na de oorlog werd gevoerd. Het was de omzendbrief van 25 februari 1946 van Procureur-generaal Bekaert die een creatieve oplossing bood voor de toenemende problemen. De probatie werd op systematische wijze ingevoerd voor bepaalde categorieën primaire en gelegenheidsdelinquenten. Hier waren echter een aantal voorwaarden aan verbonden; zo moest de dader de feiten bekennen en diende de schade vooraf te zijn vergoed. Bovendien moest de dader zich bereid verklaren de voorwaarden te willen naleven.

Het grote succes van deze experimenten leverde navolging op in 1951 en 1955 en gaf ook aanleiding tot een aantal wetgevende initiatieven waarvan de Wet van 29 juni 1964

<sup>48</sup> RUYVER, B., *Cursus Strafrechtelijk Beleid; 2<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2004-2005, 29. (academisch materiaal).

<sup>49</sup> BOEYKENS, G., 'De probation of de vrije strafvoltrekking onder toezicht', *Rechtskundig Weekblad*, 1936-1937, (1487), 1487;

BEKAERT, H., 'Een probation proefneming', *Rechtskundig Weekblad*, 1948-1949, 33-52.

betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, het eindresultaat was.<sup>50</sup> Deze was een herwerking van het luik ‘voorwaardelijke veroordeling’ van de Wet Lejeune van 1888. De rechter kon vanaf dat moment kiezen tussen een uitstel of een opschorting, al dan niet gekoppeld aan een probatie. Door gebruik te maken van de probatie konden korte gevangenisstraffen op een wettelijke manier worden vermeden. Tevens was het belangrijk dat binnen deze procedure de rechter de mogelijkheid had om de straf te individualiseren om zo meer kans te hebben op een succesvolle resocialisatie. Men koos er evenwel voor de probatie niet als een zelfstandige straf op te nemen. De probatie op zich bestaat dus niet in België, maar is steeds verbonden aan uitstel of opschorting.<sup>51</sup>

Ondanks het ervaren succes, viel de evaluatie van de experimenten tegen. Een aantal verklaringen kunnen hiervoor worden aangehaald. De wet kwam eerder noodgedwongen tot stand, onder de grote capaciteitsproblemen, maar werd niet door de gehele praktijk gedragen.<sup>52</sup> Bovendien waren vele van de noodzakelijke randvoorwaarden voor het slagen niet of onvoldoende aanwezig waardoor dit meteen een hypotheek zette op de toepassing ervan.<sup>53</sup> In eerste instantie was het gebrek aan middelen bij justitie, door een gebrek aan politieke interesse, er verantwoordelijk voor dat men geconfronteerd werd met een tekort aan personeel en een slechte omkadering. Het is een pijnpunt dat lange tijd een doorn in het oog van de magistratuur zal blijven. Dit zorgde er tevens voor dat de probatie-assistenten een zware caseload moesten dragen. Het slagen van de probatieprocedure wordt zo sterk in het gedrang gebracht, aangezien men minder gebruik zal, en kan, maken van de tijdrovende sociale enquête. Deze is nochtans noodzakelijk om de dader beter te leren kennen en zodoende de best aangepaste maatregel te vinden. Bovendien verliep de begeleiding niet intens genoeg, was de controle op de naleving van de voorwaarden vaak ontoereikend en verliep de procedure bij niet-naleving van de maatregelen niet soepel genoeg. Als laatste kan men wijzen op het gebrek aan kennis over de probatiewetgeving bij magistratuur en advocatuur.

---

<sup>50</sup> Voor een uitgebreide bespreking van de totstandkoming van de wet, zie ook: DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische Ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 165-193.

<sup>51</sup> Voor een verdere uiteenzetting van de probatie, zie ook: PEETERS, T., ‘Het ontstaan van de probatie in België. Een poging tot historische reconstructie.’, *Panopticon*, 1982, 99-122.

<sup>52</sup> DE RUYVER, B., ‘De alternatieve straffen. Een modetrend of een volwaardig instrument?’, *l.c.*, (91), 96.

<sup>53</sup> BASLER-PIERSON, M.C., *La probation en Belgique, premier bilan quinquennal*, Brussel, Centre Nationale de Criminologie, 1980, 368p.

KLOECK, K., ‘De probatie in België. Toepassing – uitvoeringsknelpunten’ in *Strafuitvoering in close-up*, BOYDENS, J., (ed.), Leuven, Acco, 1978, 121-153;

DE RUYVER, B., ‘De alternatieve straffen. Een modetrend of een volwaardig instrument?’, *l.c.*, (91), 97.

## 2.8. Een periode van ideologische diversiteit

Het maatschappelijke leven van de ‘golden sixties’ kreeg in de loop van de jaren ‘70 en ‘80 heel wat kritiek te verduren. Langzamerhand verdween de algemene consensus en het grenzenloze vertrouwen van de burgers in de maatschappij. Het was mede door de minder gunstige economische situatie dat vragen over de betaalbaarheid van het systeem de kop op steken. Bovendien zorgde de overreglementering, waarbij de overheid op een steeds groter aantal vlakken normgevend optrad, voor steeds meer kritiek. Vanuit deze kritieken kwamen een aantal nieuwe ideologische denkkaders tot stand, als tegenreactie op het resocialisatiemodel.<sup>54</sup>

Men geloofde niet langer in de absolute maakbaarheid van de samenleving. Dit heeft belangrijke consequenties gehad voor de visie op het strafrecht. Men geloofde immers ook niet meer in de onbeperkte mogelijkheden van de resocialisatie om daders terug op het goede spoor te brengen. Een daling van de criminaliteit of van het recidivecijfer bleef daarenboven uit. Het gevoel dat het systeem niet langer naar behoren functioneerde, groeide steeds aan.

Bovendien begon men zich vragen te stellen bij het feit dat een verregaande individualisering een aantasting kon inhouden van een aantal rechtsbeginselen uit het klassiek strafrecht. Het legaliteitsbeginsel komt in het gedrang wanneer men op voorhand niet meer kan bepalen welke straf zal volgen. Ook m.b.t. het proportionaliteitsbeginsel kunnen zich zo problemen stellen. De overreglementering op zich brengt het legaliteitsbeginsel in het gedrang, want wie kan de wet eigenlijk nog kennen. Wanneer men bovendien gelooft dat een veelheid aan maatschappelijke problemen via het strafrecht kunnen worden opgelost, kan het strafrecht niet langer fungeren als een ultimum remedium. Het dreigt te vervallen in een ‘passe-partout’. De diensten die instaan voor de opsporing en vervolging kunnen de toenemende strafbaarstellingen niet langer volgen en worden verplicht prioriteiten te stellen via beleidsvoering. Hierdoor komt het gelijkheidsbeginsel onder druk te staan.<sup>55</sup>

Ook het samengaan van recht en hulpverlening werd sterk bekritiseerd. Zij streven immers beide een andere, niet met elkaar te verenigen, finaliteit na. Het strafrecht kiest voor

<sup>54</sup> Voor een uitvoerige uiteenzetting van de kritieken en ideologische stromingen die hieruit zijn ontstaan, zie ook: DE RUYVER, B., *Cursus Strafrechtelijk Beleid; 2<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2004-2005, 33-35. (academisch materiaal).

<sup>55</sup> VANDERBEKEN, T., *Cursus Penologie; 1<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2000-2001, 38-42. (academisch materiaal).

de maatschappij, daar waar de hulpverlening voor het individu kiest. Straffen en helpen blijft in dat opzicht een contradictio in terminis.<sup>56</sup>

Vanuit deze kritieken ontstaan een aantal nieuwe denkkaders die in hun ideeën diverse oplossingen aanreiken. Vanuit de conservatieve vleugel van het Nieuw Realisme bijvoorbeeld, pleit men voor een terugkeer naar het klassieke strafrecht waarbij vergelding en afschrikking terug de belangrijkste functies van het strafrecht zouden worden. Een aantal beginselen, zoals het legaliteitsbeginsel, de individuele morele verantwoordelijkheid,... moeten opnieuw strikt worden opgevolgd. Deze opvatting vonden we onder andere terug bij Peyrefitte, de Franse Minister van Justitie, die met de Wet van 2 februari 1981 een aanzet gaf tot een 'law and order model'. In België kregen deze ideeën bijval door Minister van Justitie Gol. De nadruk ligt tevens op de strafwaardigheid en het zich afzetten tegen elke vorm van individualisering in de strafrechtsbedeling.<sup>57</sup>

De progressieve vleugel van het Nieuw-Realisme heeft vooral aandacht voor de mensenrechten en het koppelen van strafwaardigheid aan rechts- en handelingsbekwaamheid.<sup>58</sup>

Het 'Justice model' herbergt een linkse en een rechtse strekking. De linkse strekking, die vaak ook 'due process' wordt genoemd, pleit voor het vastleggen van een aantal onvervreembare rechten voor verdachte en slachtoffer en het temperen van de beleidsvrijheid van de justitiële overheden. Zij acht individualisering immers niet steeds in het belang van de dader. Ze verwijst daarvoor naar het paternalistische karakter van het systeem en het gebrek aan procedurele waarborgen.<sup>59</sup> De rechtse strekking tracht vooral het falen van het systeem bloot te leggen en wordt daarom ook 'nothing works' genoemd. Zij pleiten voor een repenalisering.<sup>60</sup>

We onderscheiden ook radicale strekkingen, zoals het Abolutionisme, die pleiten voor een afschaffing van het strafrecht. Men gaat er vanuit dat het strafrecht niet in staat is oplossingen te bieden, integendeel het creëert nog meer maatschappelijke problemen. De Utrechtse school wijst op het belang van de repressie en de individueel preventieve werking van de strafwet.

---

<sup>56</sup> DRENTH, J.J., 'Straffende hulpverlening', *Proces*, 1991, 127-130.

<sup>57</sup> DE RUYVER, B., 'Alternatieve straffen; zijn er grenzen aan creativiteit?', *Tijdschrift voor sociale wetenschappen*, 1994, (26), 27-29;

DE RUYVER, B., 'Alternatieve straffen; zijn er grenzen aan creativiteit?', *Experta Criminologica*, 1993, (1), 11.

<sup>58</sup> *Ibid.*, (26), 27-29; *Ibid.*, (1), 12.

<sup>59</sup> ELIAERTS, C., *l.c.*, (1), 4.

<sup>60</sup> *Ibid.*, (1), 1.

Men kan dan ook stellen dat er verre van éénduidigheid was over de te volgen route met als gevolg dat er ook veel ruimte werd gecreëerd voor nieuwe opvattingen. Elk legde hierin zijn eigen accenten en oplossingen voor. Vanaf dat moment bestaan verschillende stromingen dan ook naast elkaar.<sup>61</sup> Hoewel de stromingen uit de jaren '80 de alternatieve straffen en afhandelingen niet noodzakelijkerwijs afkeuren, is het vooral één specifieke strekking die binnen dit thésisonderwerp van cruciaal belang is geweest. Vanuit het herstelrecht pleit men immers voor de toepassing van bemiddeling voor de afhandeling van allerhande conflicten.<sup>62</sup> Het is dan ook vanuit deze context dat BIS zal ontstaan, maar daarover meer in hoofdstuk twee.

### 3. Slotbeschouwing

Binnen dit eerste hoofdstuk is aangetoond dat het denken over straf(recht) doorheen de tijd onderhevig is aan verandering. Tijdens het Ancien Régime zag men een misdrijf als een aantasting van het gezag van de koning. Men paste vooral lijfstraffen toe met het oog op vergelding. Individualisering en wederaanpassing waren nog niet aan de orde.

Vanuit de verlichting werd een misdrijf beschouwd als een schending van het sociaal contract tussen burger en staat. De bestraffing moest gebeuren vanuit, en stond ten dienste van, de maatschappij. Vergelding en boetedoening, alsook de algemene en individuele preventie waren de belangrijkste functies van straf. De gevangenis was het uitgelezen instrument om deze te bereiken.

Met het positivisme werd de aandacht voor de misdadiger groter. Het criterium voor strafrechtelijke interventie werd de sociaal gevaarlijkheid van de dader. Men hechtte vooral belang aan de individueel preventieve werking van de gevangenisstraf. Individualiseren met het oog op succesvol resocialiseren, lijkt het motto. Resocialisatie werd, naast vergelding en afschrikking, de nieuwe functie van het strafrecht.

---

<sup>61</sup> DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., *l.c.*, (445), 447.

<sup>62</sup> De twee dominante stromingen van dat moment, zijnde de geactualiseerde versie van het sociaal verweer en het nieuw realisme, kantten zich niet noodzakelijk tegen alternatieve straffen, maar meestal zijn deze wel verbonden aan een aantal voorwaarden. Zo moet een alternatieve straf een restitutie inhouden ten aanzien van de gemeenschap, moet ze voldoende afschrikkend zijn, moet het legaliteitsbeginsel gerespecteerd blijven,....; DE RUYVER, B., 'Alternatieve straffen; zijn er grenzen aan creativiteit?', *l.c.*, (26), 27-29; DE RUYVER, B., 'Alternatieve straffen; zijn er grenzen aan creativiteit?', *l.c.*, (1), 12.



Deze tendens zal zich verder zetten tijdens de neoklassieke benadering en het nieuw sociaal verweer. Onder andere met de Wet Lejeune van 1888 en het probatiestelsel werden de mogelijkheden om binnen de straftoemeting en –uitvoering te individualiseren, steeds groter.

Langzaamaan werd duidelijk dat het strafrecht zijn functie van ultimum remedium dreigde te verliezen. Bovendien kwamen een aantal nefaste gevolgen van de gevangenisopsluiting aan de oppervlakte, waardoor het absolute geloof dat dit dé straf bij uitstek was, begon af te brokkelen. Vanaf de jaren '70 en '80 werd de kritiek op het maatschappelijke systeem in het algemeen en op het strafrechtelijke systeem in het bijzonder, steeds groter. Tal van nieuwe ideologische denkkaders deden hierop, als antwoord, hun intrede.

We kunnen dit hoofdstuk dan ook besluiten met de vaststelling dat er vandaag de dag geen dominante stroming meer aanwezig is in België. Er bestaan verschillende stromingen naast elkaar die afhankelijk van de context, tijd en plaats nu eens naar de voorgrond en dan weer naar de achtergrond verdwijnen. Het valt op dat er zich kort na het voorvallen van drama's vaak neorealistische opstoten voordoen. Deze zijn echter kort van duur waarna men terugkeert naar een periode van ideologische diversiteit. Naast het neorealistisch model, annex een revival van het klassieke strafrechtsdenken, is er ook nog steeds een resocialisatiebeweging aanwezig. Daarnaast bestaat er ook een duidelijke instroom van de mensenrechtenbeweging en het pleidooi vanuit de herstelfilosofie. Het is deze herstelfilosofie die we nader dienen te bekijken. Het is immers vanuit deze context dat de BIS vorm heeft gekregen.

## Hoofdstuk 2: De herstelbeweging

### 1. Inleiding

Ik heb in het eerste hoofdstuk gewezen op het feit dat de visie op straf(recht) doorheen de tijd onderhevig is geweest aan verandering. Vanaf de jaren '70, maar vooral vanaf de jaren '80, werd de kritiek op het toenmalige strafrechtstelsel steeds groter. Bovendien heb ik kort aangehaald dat het herstelrecht één van de nieuwe ideologische denkkaders was die een belangrijke rol heeft gespeeld in de evolutie naar het strafrechtstelsel zoals we het vandaag de dag kennen.

Hoewel het nieuw sociaal verweer de eerste stroming was die een aanzienlijke aandacht ging toeschrijven aan het slachtoffer, bleef dit grotendeels passief. Men kon enkel via burgerlijke partijstelling restitutie bekomen.<sup>63</sup> Vanuit het herstelrecht poogt men de marginale positie van het slachtoffer weg te werken, vanuit de opvatting dat deze weinig bijdraagt tot de pacificatie van het conflict. Bovendien tracht men te werken aan een humanisering van de straffen. Daarbij is het van belang de schade van alle betrokken partijen tot een minimum te herleiden. Vanuit dit 'Restorative Justice'-denken wordt dus steeds meer de nadruk gelegd op het herstel van de schade. Het toepassen van bemiddeling wordt een essentiële fase binnen de conflictafhandeling. Sinds de jaren '90 komt er vanuit het beleid aandacht voor nieuwe functies van straf, voornamelijk de compensatie en de restitutie. Dit gebeurt naast een loutere resocialisatie en retributieve functie. Het is in deze context dat de beweging ook voor de ontwikkeling naar de bemiddelingspraktijk van belang is geweest. Ik acht het dan ook noodzakelijk binnen dit hoofdstuk een uitvoerige uiteenzetting te geven van hoe de herstelbeweging is ontstaan en geëvolueerd en wat de achterliggende visie ervan is.

---

<sup>63</sup> DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., 'De minnelijke schikking en de bemiddeling in strafzaken', *Rechtskundig Weekblad*, 2000-2001, (445), 448.

## 2. De herstelidee

### 2.1. Definitie

Om een correcte omschrijving te kunnen geven van het begrip ‘herstelbeweging’, of zoals men deze vanuit de Engelstalige literatuur ook ‘Restorative Justice’ noemt, dienen we het begrip in eerste instantie zo nauwkeurig mogelijk af te bakenen.

MC. COLD beschrijft hoe de Working Party on Restorative Justice getracht heeft te komen tot een ‘eenheidsdefinitie’.<sup>64</sup> Die poging mislukte echter, zodoende men de definitie van Marshall erkend heeft als leidinggevende ‘werkdefinitie’. Deze laatste nuance is van belang aangezien de definitie van Marshall ontoereikend wordt beschouwd als volwaardige theoretische definitie.<sup>65</sup>

Tony F. MARSHALL definieert het begrip als volgt: *“Restorative Justice is a problem-solving approach to crime which involves the parties themselves and the community generally, in an active relationship with statutory agencies [...] a process whereby all the parties with a stake in a particular offence come together to resolve collectively how to deal with the aftermath of the offence and its implications for the future”*.<sup>66</sup>

Toch blijven in zijn uiteenzetting een aantal vragen onbeantwoord. Zo gaat hij niet in op de vraag voor wie het herstel is bedoeld, wat moet hersteld worden en hoe men dit herstel eigenlijk concipieert.

Op de vraag ‘voor wie het herstel is bedoeld’ stellen BAZEMORE & UMBREIT het volgende; *“a core principle in restorative justice is to balance offender needs, victim needs and the needs of the community as well.”*<sup>67</sup> BRAITHWAITE & DALY verduidelijken nog als volgt; *“Here ‘community’ is usually seen primarily as the victim’s and offender’s ‘community of concern’, that is those people in the lives of the victim and offender who care most about*

---

<sup>64</sup> MC. COLD, P., ‘Restorative Justice. Variations on the theme’ in *Restorative Justice for juveniles. Potentialities, risks and problems*, WALGRAVE, L., (ed.), Leuven, University Press, 1998, (19), 20.

<sup>65</sup> MC. COLD, P., (1999) ‘Restorative Justice Practice – State of the field 1999’ [WWW]. International Institute for Restorative Practices: [http://www.iirp.org/library/vt/vt\\_mccold.html](http://www.iirp.org/library/vt/vt_mccold.html) [17/04/2005].

<sup>66</sup> MARSHALL, F.T., (1999) ‘Restorative Justice: an overview’ [WWW]. Home Office Research Development and Statistics Directorate: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/occ-resjus.pdf> [10/10/2004].

MARSHALL, F.T., ‘The evolution of Restorative Justice in Britain’, *European Journal on Criminal Policy and Research*, 1996, afl. 4, (21), 37.

<sup>67</sup> STRANG, H., (2001/03) ‘Introduction’ in Restorative Justice programs in Australia; a report to the Criminology Research Council [WWW]. Australian Government Criminology Research Council: <http://www.aic.gov.au/crc/reports/strang/report.pdf> [18/12/2004].

*them, though it may encompass the broader community in which the offence took place as well.*"<sup>68</sup>

Een antwoord op 'wat moet worden hersteld' geeft BRAITHWAITE; "*whatever dimensions of restoration matter to the victims, offenders and communities affected by the crime.*"<sup>69</sup>

Aangezien het niet in mijn bedoeling ligt een omstandige opsomming te geven van alle mogelijke definities, zal ik in dit opzicht enkel nog de definitie van PETERS vermelden. Volgens Tony Peters is Restorative Justice: "*een beweging die de strafrechtspleging grondig poogt te heroriënteren op restitutie, herstel en probleemoplossing door de betrokken partijen hiervoor op hun potentiële bijdrage aan te spreken*".<sup>70</sup>

Hij geeft termen als 'bemiddeling', 'verzoening' en 'restitutie' een centrale plaats binnen zijn werkvorm; "*[...] een gemeenschappelijke actie van de dader, slachtoffer en samenleving om via bemiddeling, verzoening, restitutie en/of compensatie de verstoorde verhoudingen te herstellen [...]. Ieder van de betrokken partijen (samenleving, dader en slachtoffer) heeft in het herstelproces zijn belangen te verdedigen en zijn rol te spelen. Alhoewel dit herstel niet noodzakelijk altijd moet leiden tot een formeel gerechtelijke afhandeling [...] blijft een gerechtelijk toezicht op het respecteren van de gegarandeerde rechten van de partijen in het geding van essentieel belang.*"<sup>71</sup>

Opvallend bij deze definitie is de nadruk op het respecteren van de rechten van de betrokken partijen.

De herstelbeweging kan gezien worden als een vlag die meerdere ladingen dekt; het gaat over een verzameling van visies die weliswaar onder een gemeenschappelijke noemer kunnen worden geplaatst. PETERS omschrijft dit als volgt:

---

<sup>68</sup> STRANG, H., (2001/03) 'Introduction' in Restorative Justice programs in Australia; a report to the Criminology Research Council [WWW]. Australian Government Criminology Research Council: <http://www.aic.gov.au/crc/reports/strang/report.pdf> [18/12/2004].

<sup>69</sup> STRANG, H., (2001/03) 'Introduction' in Restorative Justice programs in Australia; a report to the Criminology Research Council [WWW]. Australian Government Criminology Research Council: <http://www.aic.gov.au/crc/reports/strang/report.pdf> [18/12/2004].

<sup>70</sup> PETERS, T., 'Bemiddeling en herstel als een humane reactie op criminaliteit', *Wijzgerig Perspectief*, 1995-1996, (81), 81.

<sup>71</sup> PETERS, T., 'Slachtofferschap: probleemanalyse, sociale en penale reacties' in *Samenleving, criminaliteit en strafrechtspleging: de achterkant van de criminaliteit*, GOETHALS, J. en PETERS, T., (eds.), II, Deurne, Kluwer Rechtswetenschappen, 1993, (5), 74.

*“meerdere gedachtestromingen, experimenten en visies zien zich als dragers van de karakteristieken die tot de basiseigenschappen van de nieuwe rechtscultuur (restorative justice) worden gerekend.”*<sup>72</sup>

Zo bestaan er niet alleen diverse methoden<sup>73</sup> die tot herstel kunnen leiden maar kan men tevens diverse culturele en structurele veranderingen trachten te realiseren.

We kunnen dus stellen dat het een internationale beweging is die vooral gericht is op het herstel van de schade ten aanzien van alle betrokkenen. Hierbij worden misdrijven in de eerste plaats gezien als een schending t.a.v. mensen en relaties, veel meer dan een schending t.a.v. de gemeenschap en de Staat. De noden en rechten van het slachtoffer komen hierdoor veel centraler te staan; dader en slachtoffer kunnen beschouwd worden als de hoofdrolspelers op het gerechtelijk toneel. Op deze manier streeft men naar de uitbouw van een nieuwe rechtscultuur.<sup>74</sup>

## 2.2. Oorsprong

Reeds bij de grote filosofen uit de voorgaande eeuwen vinden we pleidooien terug voor een toepassing van het Restorative Justice-gedachtegoed.<sup>75</sup> In het boek ‘Utopia’ van Thomas MOORE uit de zeventiende eeuw, vinden we terug dat restitutie moet worden nagestreefd bij de dader ten aanzien van hun slachtoffer(s). Hij stelt voor om de dader te laten werken voor de gemeenschap om zo het geld bijeen te krijgen om het slachtoffer te kunnen betalen.

In het werk van BENTHAM werd reeds de nadruk gelegd op het behandelen van de slachtoffers volgens het ideeëngoed van Restorative Justice. *“Satisfaction is necessary in order to cause the evil [...] to cease and re-establish everything in the condition it was before the offence; to replace the individual who has suffered in the lawful condition in which he would have been if the law had not been violated”*.<sup>76</sup> Hij ging ervan uit dat genoegdoening ten

---

<sup>72</sup> PETERS, T., ‘Bemiddeling en herstel(recht): praktijk en beweging, editoraal van het themanummer « Bemiddeling en herstel »’, *Panopticon*, 2001, (403), 403.

<sup>73</sup> zo zijn er de ‘Family group conferencing’ of Hergo, maar ook slachtoffer- en daderbegeleiding, vormingsprojecten als ‘Slachtoffer in beeld’ en ‘Dader in zicht’.

<sup>74</sup> ZEHR, H., *Changing lenses: A new focus for crime and justice*, Scottsdale, Herald Press, 1990, 184-185.

<sup>75</sup> JOHNSTONE, G., *A Restorative Justice Reader*, Devon, Willan Publishing, 2003, 120-123.

<sup>76</sup> *Ibid.*, 121.

aanzien van het slachtoffer net zo noodzakelijk was als bestraffing en de weldaad naar de gemeenschap toe.

OOK FERRI veroordeelde de staat voor het negeren van de bescherming van de burgers. De staat diende meer oog te hebben voor de rechten van slachtoffers.

GAROFALO wees op de voordelen van Restorative Justice voor de gemeenschap in het algemeen: *“if offenders were persuaded that [...] they could in no wise evade the obligation to repair the damage of which they have been the cause, the ensuing discouragement to the criminal world [...] would be far greater than that produced by temporary curtailment of their liberty.”*<sup>77</sup>

Ook op de ‘International Prison Congress’-bijeenkomsten tussen 1878 en 1900 kwamen ideeën uit Restorative Justice meermaals aan bod. Zo werd in 1878 in Stockholm gesteld dat alle naties terug moesten keren naar het oude concept van de restitutie. Dit werd bevestigd door Garofalo op het congres in Rome in 1885. Ook op verdere congressen, in 1890 in Petersburg (Rusland), in 1891 in Christiania (Noorwegen) komt men tot soortgelijke conclusies; *“modern law does not sufficiently consider the reparation to injured parties; in the case of petty offences, time should be given for indemnification and prisoner’s earnings in prison might be used to this end.”*<sup>78</sup> Op het volgende congres in 1895 gaat men uitvoerig in op de vraag naar Restorative Justice, restitutie en compensatie naar het slachtoffer toe. Men stelde vast dat de huidige wetten op dit vlak sterk tekort schoten en de wet in sommige landen wel zwaarder leek voor het slachtoffer dan voor de dader. Ook PRINS voerde op dat moment aan dat restitutie moest beschouwd worden als een voorwaarde voor opschorting van straf of als een voorwaarde tot vrijlating.<sup>79</sup>

Niettegenstaande al deze pleidooien is men er via de congressen niet in geslaagd een voorstel of resolutie inzake Restorative Justice of restitutie door te drukken. Men heeft uiteindelijk vrede moeten nemen met een resolutie die de rechten van slachtoffers van misdrijven binnen het burgerlijk recht benadrukt. Zoals GEIS stelt; *“[...] managed to bury the subject of victim compensation as a significant agenda topic at international penological gatherings from hence forth to the present time. The resolution adopted buried not only the*

---

<sup>77</sup> *Ibid.*, 121.

<sup>78</sup> *Ibid.*, 121.

<sup>79</sup> *Ibid.*, 121-122.

*subject of victim compensation by the state but restitution by the offender to the victim, as well as any other Restorative Justice components. [...]*<sup>80</sup>

Ook WILSON gaf in 1985 een aantal inzichten in die richting. *“Every crime includes an injury: this I consider as a leading maxim in the doctrine of crimes”*. In iedere straf moet dan ook aandacht worden gegeven aan de schade die is veroorzaakt.<sup>81</sup>

De Restorative Justice of herstelrechtelijke modellen kennen voornamelijk hun oorsprong binnen de Angelsaksische landen, zoals Canada, Nieuw-Zeeland en het Verenigd Koninkrijk waar deze ideeën al veel langer een onderdeel uitmaken van het maatschappelijk leven. Vooral die plaatsen waar zich primitieve bevolkingsgroepen bevinden, kunnen beschouwd worden als de bakermat van het herstelrecht. We vermelden in dit verband de Aboriginals in Australië, de Maori's uit Nieuw-Zeeland en de Natives (Indianen) in Amerika. Vanuit deze bevolkingsgroepen was er steeds een grote weerstand ten opzichte van het opgelegde traditionele, retributieve en individuele Westerse denken. Binnen deze primitieve culturen wordt dan ook meer de nadruk gelegd op communicatie en herstel. Ook in hun oorspronkelijke rechtssystemen waren zij sterk gericht op het bemiddelingsdenken. Het gaat dus veel verder dan enkel maar een toepassing in de strafrechtsbedeling, zoals het geval is voor België. Het is een manier van leven.<sup>82</sup>

Men dient dus op te merken dat herstelrechtelijke ideeën niet primair en alleen zijn ontstaan vanuit kritieken op het strafrechtstelsel. Er worden drie bewegingen onderscheiden van waaruit de opkomst van het herstelrecht kan worden verklaard. In eerste instantie is er de slachtofferbeweging. Deze stelt een erkenning en herwaardering van het slachtoffer centraal. Bovendien streeft men van daaruit naar een formele erkenning van de plaats van het slachtoffer binnen de strafrechtsbedeling. In tweede instantie is er het abolitionisme. Een belangrijke aanhanger van deze visie is CHRISTIE, die met de ‘No-conflict theory’ een nieuwe visie voorop stelt. Misdrijven worden daarin beschouwd als conflicten tussen mensen. Deze worden hen echter ontstolen door de (actoren van de) strafrechtsbedeling. Dit brengt met zich mee dat alle belangrijke beslissingen in het kader van de definiëring van het conflict, de duiding van het probleem en de manier waarop dit conflict wordt afgehandeld, boven de

---

<sup>80</sup> *Ibid.*, 122.

<sup>81</sup> *Ibid.*, 120.

<sup>82</sup> VAN DROOGENBROECK, B. en DEMYNCK, M., *Bemiddelingsmethodiek*. Hogeschool Leuven Departement Sociale Hogeschool Heverlee, 1999. (academisch materiaal).

hoofden van de direct betrokkenen worden genomen. Vanuit deze visie wordt dan ook gepleit voor een buitengerechtelijke afhandeling van conflicten. Een derde beweging is het communitarisme of gemeenschapsdenken. Deze filosofische stroming is ontstaan als een reactie op alles wat postmodern kan worden beschouwd. Door de individualisering en fragmentering van de samenleving, is het erg moeilijk geworden voor het individu om er zijn weg in te vinden en er zich mee te identificeren. Men legt van daaruit dan ook meer de nadruk op het lokale; de buurtgemeenschap komt centraal te staan. Ook gemeenschapswaarden dienen terug te worden ingevoerd.

### 3. De herstelrechtelijke visie (in vergelijking met het retributieve en rehabilitatieve model)

Men kan vier criminologisch belangrijke vragen onderscheiden die, wil het herstelrecht een waar model aanreiken, een antwoord vereisen. Wat is criminaliteit? Welk mensbeeld wordt geformuleerd? Welk maatschappijbeeld ligt aan de grondslag van de filosofie? Hoe moet de reactie op criminaliteit vorm en inhoud krijgen? Ik zal aan de hand van deze antwoorden een inzicht trachten te geven in de visie van het herstelrecht. Deze zal de twee gemeenzaam aanvaarde modellen, het retributief en het rehabilitatief model, trachten te overstijgen om zo te komen tot een nieuw restoratief model.<sup>83</sup> Het retributief-repressief model hangt vooral ideeën als legaliteit, proportionaliteit, subsidiariteit en gelijkheid aan, als reactie op de rechtsonzekerheid die het Ancien Régime met zich mee bracht. Het rehabilitatief model is ontstaan op het einde van de negentiende eeuw onder invloed van gedragswetenschappen die een nieuwe visie op delinquent en delinquentie ontwikkelden. Het restoratief model dat men vanuit de herstelrechtelijke beweging tracht te lanceren zou de tekortkomingen van beide moeten opvullen en zo een nieuwe dominante ideologie worden voor de toekomst.<sup>84</sup> Het is dan ook van belang te wijzen op de belangrijkste verschilpunten met beide modellen.

---

<sup>83</sup> BULLENS, F., 'Herstel en bemiddeling : spreken is goud ?' in *Orde van de dag*, BEYENS, K. en BULLENS, F., (eds), Kortrijk, Kluwer, 2003, afl. 22, (7), 10.

<sup>84</sup> *Ibid.*, 7-21.



### 3.1. Wat is criminaliteit?

Vanuit het klassiek retributief strafrecht beschouwt men een misdrijf als een inbreuk op rechtsregels. Dit houdt echter een belangrijke tekortkoming in, gezien een rechtsregel eigenlijk een momentopname is van wat in een bepaalde samenleving op een bepaald moment als belangrijk wordt beschouwd. Deze regels zijn echter aan evolutie onderhevig en veranderen naarmate de machtsverhoudingen in een samenlevingsverband op een bepaald tijdstip veranderen. Zo werd overspel vroeger wel strafbaar gesteld terwijl dit vandaag niet langer het geval is.<sup>85</sup>

De herstelbeweging stelt dan ook dat de onderliggende relationele context beter bij de realiteit aansluit. Ze zien een misdrijf dan ook vooral als een inbreuk op personen en relaties, doch het legaliteitsbeginsel wordt niet verworpen.<sup>86</sup>

### 3.2. Welk mensbeeld hanteert men?

Dit aspect werd tot op heden nog niet expliciet verwoord. Het kan echter afgeleid worden uit een aantal opvattingen. Mensen moeten op een constructieve manier een antwoord trachten te formuleren op het misdrijf en zich zo trachten te verhouden ten aanzien van hun dader- of slachtofferschap. Enkel zo kan men de draad van een succesvol en gelukkig leven terug opnemen. Het verschil met het autonome mensbeeld uit het retributieve model ligt in het feit dat men hier de nadruk legt op het relationele aspect en het gezamenlijk werken van dader en slachtoffer aan het misdrijf. Men heeft oog voor de omgeving maar zal de mens evenwel niet tot een normatief subject reduceren, zoals gebeurt in het rehabilitatief model. Men kan immers geen aanspraak maken op kenmerken van de dader of de situatie als deze niet aanwezig zijn of dermate worden erkend. Daartoe dient men dus niet teveel nadruk te leggen op 'de verantwoordelijkheid van de dader'. De grens tussen het responsabiliseren en culpabiliseren zou wel eens zeer vaag kunnen worden.<sup>87</sup>

---

<sup>85</sup> Art. 387 Strafwetboek, opgeheven door de Wet 20 mei 1987: VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht*, I, Antwerpen, Maklu, 2003, 111.

<sup>86</sup> BULLENS, F., *l.c.*, (7), 11.

<sup>87</sup> BULLENS, F. en GEUDENS, H., 'Van model tot beeldenstorm?', *Alert*, 2002, (37), 39.

### 3.3. Welk maatschappijbeeld ligt aan de grondslag?

De herstelbeweging laat zich vooral kritisch uit over de manier waarop de overheid doorheen de geschiedenis steeds meer is gaan tussenkomen in menselijke relaties. De overheid is met de uitbouw van de verzorgingsstaat niet alleen steeds meer, maar ook op steeds meer domeinen gaan reguleren. Ze garandeert daarmee voor zichzelf een grotere bevoegdheid om in te staan voor allerhande conflictoplossing. De overheid is de exclusieve conflictoplosser geworden. Daarbij doet zij veel te weinig beroep op de eigenlijke partijen van het conflict en hun constructief en oplossend vermogen. CHRISTIE stelt dat de overheid de conflicten van de burgers heeft gestolen.<sup>88</sup> Bovendien hanteert de overheid uitsluitend de formele strafrechtsbedeling. Het subsidiariteitsbeginsel, dat stelt dat het strafrecht een ultimum remedium dient te blijven, wordt hier ernstig met de voeten getreden. De overheid zal bij de oplossing van het conflict niet langer zoeken naar de verschillende mogelijkheden en een differentiatie van straffen en maatregelen toepassen. Dit verloopt immers via een exclusief dadergerichte interesse.<sup>89</sup>

De overheid creëert bij de burgers verwachtingen die zij onmogelijk kon en kan waarmaken. Ze is dan ook gedoemd haar gezicht te verliezen en zal, indien men niet snel ingrijpt, geconfronteerd worden met een ware legitimiteitscrisis. Een evolutie die vandaag de dag reeds is ingezet.

Men mag uit dit alles echter niet concluderen dat de beweging een volledige terugdringing van de overheidstussenkomst beoogt. De focus ligt eerder op een afstemming van de justitiële en herstelgerichte rationaliteit. Men dient in eerste instantie terug een beroep te doen op het verantwoordelijkheidsbesef en oplossend vermogen van de direct betrokkenen. Pas als dit niet lukt, kan het strafrecht worden ingeschakeld. Van hieruit kan men dan ook stellen dat een methode als de bemiddeling een structureel samenlevingsopbouwend potentieel bezit.<sup>90</sup>

We kunnen opmerken dat er sinds het begin van de jaren '90 sprake is van drie belangensferen, nl. het slachtoffer, de dader en de maatschappij. Deze evolutie kan worden getypeerd als de overgang van een bipolair naar een tripolair systeem. De enkele dader-maatschappijrelatie wordt daarbij vervangen door een private relatie tussen dader en

<sup>88</sup> CHRISTIE, N., 'Conflicts as property', *The British Journal of Criminology*, 1977, (1), 1.

<sup>89</sup> DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., *l.c.*, (445), 448.

<sup>90</sup> BULLENS, F., *l.c.*, (7), 13-14.

slachtoffer, als horizontale dimensie, gecombineerd met de publieke relatie dader-maatschappij, als de verticale dimensie. Daarbij zijn zowel de dader- als slachtofferdimensie met elkaar verbonden.<sup>91</sup>

#### 3.4. Welke reactie op criminaliteit wordt vooropgesteld?

Vanuit het retributief en rehabilitatief model wordt de nadruk gelegd op de schuld en de onaangepastheid van de dader. Deze laatste moet voor de schending van de rechtsorde worden gestraft of behandeld. Daarbij is een belangrijke taak weggelegd voor professionelen: advocaten, hulpverleners, magistraten en dergelijke meer. Het slachtoffer is niet meer dan een bron van bewijsmateriaal en een burgerlijke partij. Ten aanzien van het slachtoffer wordt enkel het materiële effect afgehandeld. Voor een morele vergoeding blijft men echter vaak op zijn honger zitten.<sup>92</sup>

Het restoratief model echter, stelt het herstel centraal. De straf is ineffectief en niet meer dan een legalisering van de wraak.<sup>93</sup> De behandeling wordt afgewezen door haar gebrek aan rechtszekerheid.<sup>94</sup> Men dient zich vooral te richten op de concrete gevolgen en de schade die uit het misdrijf zijn voortgekomen. Via participatie en communicatie, twee belangrijke pijlers in de herstelidee, tracht men een oplossing uit te werken voor de toekomst. Enkel zo kan de inbreuk als hersteld worden verklaard.

Dit 'herstel' is ten onrechte geëvolueerd tot een containerbegrip; zo heeft men het over een reëel, symbolisch, materieel, moreel herstel tussen de partijen of tussen een partij en de samenleving. Men heeft nochtans niet de bedoeling op een snelle manier vergeving en verzoening te bekomen of terug te keren naar een 'ideale' situatie uit het verleden. Het is niet zozeer het resultaat dat van belang is, aangezien dit niet kan worden afgedwongen, maar eerder het proces. Doorheen de procedure van bemiddeling leert men omgaan met de feiten en zich ten aanzien van de feiten, maar ook ten aanzien van elkaar, 'herstellen'. Bedoeling is dat men de ander en de situatie anders gaat bekijken.<sup>95</sup>

---

<sup>91</sup> DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., *l.c.*, (445), 450.

<sup>92</sup> BULLENS, F., *l.c.*, (7), 13;

zie ook; NEYS, A. en PETERS, T., 'De vrijheidsberovende straf in herstelrechtelijk perspectief' in *Samenleving, criminaliteit en strafrechtspleging: Tralies in de weg*, NEYS, A., PETERS, T., PIETERS, F. en VANACKER, J., (eds.), V, Leuven, Universitaire pers, 1994, 391-421.

<sup>93</sup> WALGRAEVE, L., 'Van coherent model naar consequent beleid', *Alert*, 2002, (10), 13.

<sup>94</sup> PETERS, T., 'Probleemoplossing en herstel als functies van straf', *Panopticon*, 1996, (555), 557.

<sup>95</sup> BULLENS, F., *l.c.*, (7), 14.

#### 4. Waarom is het Restorative Justice model zo aantrekkelijk geworden?

Ik heb in punt 2.2. ‘Oorsprong’ al gewezen op drie belangrijke evoluties die de opkomst van de herstelbeweging mee kunnen verklaren. Ook ALBRECHT tracht in zijn artikel op deze vraag een gefundeerd antwoord te geven.<sup>96</sup> Hij onderscheidt daarin grotendeels gelijkaardige evoluties, doch werkt deze concreter uit. Het lijkt me dan ook van groot belang hier even dieper op te gaan.

In eerste instantie wijst hij op het belang van het slachtofferperspectief. Al vanaf het begin van de jaren '70 werd kritiek geuit op de marginale positie die het slachtoffer binnen het strafrechtelijke proces toebedeeld krijgt. Binnen het huidig retributief strafrechtsmodel is het slachtoffer volledig van het gerechtelijk toneel verdwenen. De dader is steeds meer centraal komen te staan. Men kan dus een trend onderscheiden die toenadering zoekt naar een betere positie van het slachtoffer. De stap naar het ontwikkelen van een communicatieproces over hoe men best veiligheid kan produceren, is dan ook niet meer veraf.

Bovendien werd duidelijk dat de rehabilitatie, die men voor ogen had, zijn verwachtingen niet kon inlossen. Er ontstond geen reductie van de mate van criminaliteit en recidivisme. Ook werd duidelijk dat er tal van schadelijke neveneffecten waren ontstaan. Het feit dat het strafrechtstelsel geen gebruik maakt van bestaande sociale netwerken, kreeg tevens heel wat weerstand. Het gebrek aan preventieve initiatieven en effecten, werd aan de tand gevoeld. Zo blijft er een vacuüm achter dat gemakkelijk kan worden opgevuld door het nastreven van restitutie en compensatie naar het slachtoffer toe.

Vanuit het voorgaande merkt ALBRECHT op dat, gezien de kosten-batenanalyse, het strafrechtelijke systeem ook geen positieve evaluatie kon bekomen. De kost, vooral van de opsluitingen, lag immers zeer hoog en de doelen werden duidelijk niet bereikt. Enkel het ontwikkelen van alternatieven zou deze kost naar beneden kunnen halen. De auteur wijst in dit verband op ‘pre-trial restitution’ als alternatief voor de ‘gewone’ boetes en procedures en het gebruik van ‘mediation’ of bemiddeling, voor zaken van criminele, burgerlijke en administratieve aard.

---

<sup>96</sup> ALBRECHT, H.J., ‘Restorative Justice – answers to questions that nobody has put forward’ in *Victim policies and criminal justice on the road to Restorative Justice; essays in honour of Tony Peters*, FATTAH, E. en PARMENTIER, S., (eds.), XXIII, Leuven, Universitaire Pers, 2001, 295-300.

Al deze kritieken hebben aanleiding gegeven tot wat men noemt het herstelrechtelijk paradigma.<sup>97</sup>

FATTAH E.A. schetst in zijn paper ‘Restorative and Retributive Models: a comparison’ een aantal krachtlijnen van het herstelrecht die hij plaatst tegenover tekorten in het klassieke systeem.<sup>98</sup>

Zo stelt hij in eerste instantie dat het herstelrecht meer humaan is en geen neveneffecten genereert: *“whereas the punishment system is negative and destructive, restorative justice by means of mediation, reconciliation, restitution and compensation, is positive and constructive. Not only does it avoid the humiliation, degradation and stigmatisation of punishment but it also spares the offender and his family the pain, suffering and indignity of punishment [...]”*<sup>99</sup>

Vervolgens wijst hij erop dat het veel goedkoper is dan het retributieve model en er bovendien garantie is dat de slachtoffers altijd worden vergoed voor de geleden schade. Dit blijkt in het retributieve model niet steeds het geval te zijn. *“Punishment and victim compensation are functionally incompatible. The lack of work in prison and the extremely low wages paid to the lucky few inmates who are put to work, make it impossible for the offender to pay restitution to the victim”*.<sup>100</sup>

Tevens voert hij aan dat de herstelrechtelijke beweging effectiever is; *“if the primary purpose of social intervention is to restore the peace, redress the harm, heal the injury and stop the repetition of the offence, then it is easy to understand how and why the restorative system succeeds where the punishment system fails”*.<sup>101</sup>

Ook ZEHR voert een doorgedreven vergelijking uit tussen beide systemen.<sup>102</sup> Hij stelt dat het retributief systeem criminaliteit beschouwt als een schending van regels en wetten. Deze opvatting gaat dan ook voorbij aan de realiteit dat er bij elk misdrijf ook een schade aanwezig is voor het slachtoffer en voor de gemeenschap. De staat en de dader zijn in dit

---

<sup>97</sup> ROEF, S., STINCKENS, K., VAN DRIESSCHE, L. en WINTERS, K., *Reïntegrative shaming toegepast op de bemiddeling in strafzaken*. Leuven, onuitgegeven, 1998, 5-6. (rapport).

<sup>98</sup> FATTAH, E.A., ‘Restorative and retributive justice models: a comparison’ in *Festschrift für Kiochi Miyazawa*, KUHNE, H.H., (ed.), Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 1995, 305-315.

<sup>99</sup> *Ibid.*, 305-315.

<sup>100</sup> *Ibid.*, 305-315.

<sup>101</sup> *Ibid.*, 305-315.

<sup>102</sup> Zie bijlage 1 voor een schematische voorstelling van deze vergelijking: ZEHR, H., *Changing Lenses: a new focus for crime and justice*, Scottsdale, Herald Press, 1990, 184-185.

systeem de belangrijkste partijen. Het slachtoffer verdwijnt naar de achtergrond. Bovendien wordt van de dader niet verwacht dat hij oog heeft voor de gevolgen van zijn daad of voor de slachtoffers die hij heeft gemaakt. Restorative Justice op haar beurt, geeft de slachtoffers wel de plaats die zij verdienen, zonder dat men ook de noden en verwachtingen van de dader uit het oog verliest. Het misdrijf moet steeds in zijn volle context worden beschouwd.

### 5. De verschillende 'conferencing models' binnen Restorative Justice

De vraag die zich opdringt, is hoe het ideeëngoed van Restorative Justice het beste wordt geïmplementeerd. Vanuit de literatuur kunnen we drie grote modellen onderscheiden die over de ganse wereld worden erkend en toegepast.<sup>103</sup>

De beginfase is voor elk van deze modellen dezelfde. Alle betrokkenen gaan in een cirkel zitten, zonder enige fysieke barrière tussen hen in. Een neutrale facilitator vraagt elke partij, om beurt, hun verhaal te vertellen en na te denken over wat is gebeurd. Ze krijgen de kans deel te geven hoe ze door de feiten zijn getroffen en wat hun visie en opvattingen zijn over de feiten.

Elk van deze modellen kan ingedeeld worden in drie grote fasen; een eerste fase is die van de 'exploration', vervolgens een fase van 'transition', om te eindigen met een fase van 'agreement'. Deze indeling wordt vooropgesteld door BARTON en is dus geen universele indeling. De auteur wijst er dan ook op dat in de praktijk kan gekozen worden voor andere manieren van indelen.<sup>104</sup> Bovendien verloopt de uitvoering niet steeds uniform; er kunnen kleine verschillen waar te nemen zijn tussen landen, steden, organisaties in de praktische uitvoering ervan. Niettemin blijft de achterliggende filosofie en de richting waarin men werkt, steeds dezelfde.

---

<sup>103</sup> BARTON, C.K.B., *Restorative Justice ; the empowerment model*, Annandale, Hawkins Press, 2003, 194p.

<sup>104</sup> *Ibid.*, 194p.

## 5.1. The first New Zealand Facilitation Model

Dit model werd geïntroduceerd met de ‘New Zealand Children, Young Persons and their Families Act’ van 1989 in Nieuw Zeeland. Het wordt daar tot op vandaag nog altijd gebruikt in het jeugdrecht. Binnen dit model is de private sessie van zeer groot belang.

### 5.1.1. De exploratie fase

De procedure begint als alle partijen aanwezig zijn. De politieagent leest de aanklachten voor en vraagt de dader deze te bekennen. Indien de dader de feiten ontkent, kan de sessie niet worden verder gezet. De zaak zal dan voor de rechter worden gebracht. Vervolgens vraagt men aan het slachtoffer zijn verhaal te doen en zijn gevoelens en opvattingen betreffende het gebeurde te uiten. De dader krijgt de kans om hierop te reageren en zijn visie op de feiten mee te delen. Ook de directe betrokkenen, van zowel dader als slachtoffer, krijgen de kans om hun grieven te uiten. Ook de ‘secondary stakeholders’, zijnde de politie, sociale werkers,... krijgen de mogelijkheid om hun visie mee te delen.

### 5.1.2. De transitie fase

Wanneer de eerste fase is doorlopen, zullen de dader en zijn familie zich terugtrekken in een privé-sessie met de bedoeling te komen tot een aanvaardbaar voorstel voor slachtoffer en politie. Het voorstel wordt vervolgens voorgelegd en becommentarieerd binnen een constructieve dialoog en negotiatie. Iedere partij krijgt de kans om op het voorstel te reageren. De eigenlijke aanvaarding zal echter enkel een recht zijn van het slachtoffer, de dader, de politie en de coördinator. Het zijn enkel deze partijen die tot een eigenlijk akkoord moeten komen en daarin hun vetorecht kunnen stellen.

### 5.1.3. De fase van overeenstemming

De zitting wordt vervolgens afgesloten na een bedanking voor de geleverde bijdrage aan het adres van de betrokken partijen. In de daarop volgende dagen zullen de betrokkenen aangesproken worden op het realiseren van de overeenkomst.

## 5.2. The O'Connell's Facilitation Model

Dit model werd ontwikkeld en voor het eerst gebruikt door Terry O'Connell, een politieofficier uit Wagga Wagga, Australië. Later werd het aangenomen door de Australische Federale politie en overgenomen door andere buitenlandse politiediensten in de V.S., Canada en Groot-Brittannië. Het wordt vaak beleden binnen schoolgemeenschappen en een diversiteit aan organisaties.

### 5.2.1. De exploratie fase

In eerste instantie zal, na het openen van de zitting, gevraagd worden aan de dader om te vertellen wat er precies is gebeurd en hoe hij betrokken is geraakt in het plegen van de feiten. Hij wordt daarbij aangemoedigd om na te denken over de gevolgen van zijn plegen voor zichzelf, maar meer nog, voor de andere. Vervolgens is het slachtoffer aan de beurt. Die vertelt het verhaal vanuit zijn standpunt, zijn gevoelens en opvattingen en geeft aan hoe zijn leven erdoor werd beïnvloed. Nadien komen de betrokkenen aan bod; eerst diegene verbonden aan het slachtoffer, vervolgens diegene die tot de entourage van de dader kunnen worden gerekend. Zij delen hun visie op de feiten mee en geven aan hoe zij door het gebeurde werden getroffen. Ook hier krijgen 'secondary stakeholders' de kans om hun visie op de feiten te geven.

### 5.2.2. De transitie fase

De dader krijgt de mogelijkheid om op al deze verhalen te reageren. Het slachtoffer kan vervolgens aangeven welke uitkomst hij verwacht van de sessie. De dader krijgt de mogelijkheid daarop te reageren. Nadien kunnen alle andere aanwezigen hun visie op het voorstel meegeven. Hierbij zal men rekening moeten houden met wat redelijkerwijs kan worden verwacht. Het goedkeuren van de eigenlijke overeenkomst is een zaak van dader en slachtoffer.



### 5.2.3. De fase van overeenstemming

De zitting wordt gesloten en iedereen wordt bedankt voor zijn of haar specifieke bijdrage. De betrokkenen zullen in de daaropvolgende dagen gecontacteerd worden om verdere actie te ondernemen.

## 5.3. The Empowerment Model

### 5.3.1. De exploratie fase

Aan het begin van deze zitting zal aan de dader of aan zijn ‘achterban’ gevraagd worden of er iemand iets wil zeggen om de conferentie te beginnen. Vervolgens zal de dader dienen aan te geven, op een gedetailleerde manier, wat er is gebeurd en hoe hij daartoe is gekomen. Hij wordt tevens aangemoedigd om de gevolgen na te gaan, niet alleen voor zichzelf maar ook voor het slachtoffer, zijn ouders, vrienden, gemeenschap... Hij wordt gevraagd of hij, in een bepaald opzicht, vindt dat het slachtoffer enige schuld treft in het gebeuren. Ook bij de betrokkenen die meegekomen zijn met de dader, zal men nagaan wat hun visie en gevoelens zijn bij de feiten. Er wordt nagegaan hoe zij denken dat dit het slachtoffer heeft getroffen en hoe deze feiten ook hun eigen leven hebben beïnvloed. Vervolgens vertelt het slachtoffer zijn visie op de feiten. Nadien komen de ‘achterban’ van het slachtoffer en de ‘secondary stakeholders’ aan het woord. Om deze fase af te sluiten zegt iedereen kort wat zij het moeilijkste vonden aan het incident.

### 5.3.2. De transitie fase

De dader zal gevraagd worden te reageren op wat de andere partijen hebben verteld. In vele gevallen zal men hier over gaan tot het geven van excuses ten opzichte van de getroffen partijen. Het slachtoffer krijgt de mogelijkheid daarop te reageren. Ook de directe omgeving van de dader kan zich rechtstreeks tot het slachtoffer richten, indien zij dit wensen. Ook hier krijgt het slachtoffer de kans om te reageren.

### 5.3.3. De fase van overeenstemming

Daarna wordt aan de dader gevraagd wat deze in gedachten had bij wijze van herstellen aanzien van het slachtoffer. Vervolgens zal het slachtoffer aangeven wat zij precies in gedachten had of kan ze reageren op het gedane voorstel. De dader, alsook de andere deelnemers, kunnen hun mening over de voorstellen uiten. Er is binnen deze procedure tevens voorzien in een private sessie, zij het wel voor de beide partijen. Dit zal het meest aangewezen zijn wanneer de spanning in de zaal hoog oploopt. Ook wanneer de coördinator bedenkingen heeft bij het voorstel of denkt dat er elementen door de partijen over het hoofd worden gezien, kan men beslissen de beide even af te zonderen. Eenmaal terug in de zaal, kan er nog verder worden gediscussieerd over elementen die aan bod zijn gekomen tijdens de private sessie. Nadien krijgen alle deelnemers een laatste kans om hun visie weer te geven over het definitieve akkoord. De uiteindelijke beslissing ligt wel enkel bij de dader en het slachtoffer.

De zitting wordt gesloten en de deelnemers worden bedankt voor hun bijdrage. Later worden de betrokkenen gecontacteerd om na te gaan hoe zij zich voelden bij deze, vaak nieuwe, ervaring. Ze worden bovendien aangesproken op het volbrengen van de overeenkomst.

## 6. Slotbeschouwing

Hoewel het opstellen van een eenheidsdefinitie betreffende de herstelbeweging of 'Restorative Justice' tot op heden nog niet is gelukt, kunnen we wel een aantal definities aanhalen die voldoende inzicht geven in de achterliggende filosofie van deze beweging. Het is vooral de definitie van MARSHALL die als leidinggevende 'werkdefinitie' wordt onderschreven. Een aanvulling is echter noodzakelijk, wil men het begrip theoretisch juist vatten.

Samengevat kan men stellen dat het een internationale beweging is die werkt aan de uitbouw van een nieuwe rechtscultuur; het restoratief model. Dit moet beschouwd worden als een oplossing op de lacunes uit het retributief en rehabilitatief model. Misdrijven worden beschouwd als een schending t.a.v. mensen en relaties. In de conflictafhandeling komen dader en slachtoffer dan ook centraal te staan. Men zal hierbij aanspraak maken op hun

verantwoordelijkheidsbesef en een actieve inbreng eisen om een einde te stellen aan het conflict. De overheid dient het alleenrecht over de conflictafhandeling af te staan. Restitutie en het herstel van de schade, zowel t.a.v. het slachtoffer, als van de dader en de samenleving, zijn de belangrijkste doeleinden.

We vinden al pleidooien voor deze krachtlijnen terug in de geschriften van grote filosofen uit de voorgaande eeuwen. Moore, Bentham, Garofalo en vele anderen wezen reeds op de veelvuldige voordelen die het herstelrechtelijke gedachtegoed kunnen realiseren. De bakermat van deze ideeën ligt bij de primitieve bevolkingsgroepen van landen als Canada, Nieuw-Zeeland, de V.S. en het Verenigd Koninkrijk. Hun manier van leven kenmerkte zich immers door een grote weerstand t.o.v. het traditionele, retributieve en individuele Westerse denken. Vanuit de kritieken op het strafrechtstelsel die, vanaf de jaren '80, de kop op steken, hebben deze ideeën ook bij ons een ingang gevonden. In dit opzicht zijn de slachtofferbeweging, het abolitionisme en het communitarisme van zeer groot belang geweest.

De herstelrechtelijke ideeën kunnen geïmplementeerd worden via een diversiteit aan methoden waarbij ook verschillende culturele en structurele veranderingen kunnen worden gerealiseerd. Vanuit de literatuur worden drie grote modellen onderscheiden die over de ganse wereld worden erkend en toegepast; the first New Zealand Facilitation Model, het O'Connell's Facilitation Model en het Empowerment Model. Het bemiddelend perspectief is daarin van het allergrootste belang. Ik acht het dan ook noodzakelijk deze methodiek van naderbij te bekijken.

## Hoofdstuk 3: De aanzet naar het systeem van bemiddeling

### 1. Inleiding

Vanuit de herstelbeweging wordt de bemiddeling als ideale vorm van conflictafhandeling naar voor geschoven. Deze procedure beantwoordt dan ook volledig aan de ideeën die in de uitwerking van het restoratief model naar voor zijn gekomen. Ik heb reeds kort aangehaald in het vorige hoofdstuk dat er vanuit de literatuur drie grote modellen worden aangereikt die de implementatie van herstelrechtelijke ideeën vorm geven.<sup>105</sup> Deze kunnen als leidinggevend beschouwd worden in die landen waar de herstelbeweging zijn oorsprong kent. De concrete uitwerking van hoe men die bemiddeling zal gaan organiseren is echter niet overal dezelfde. Het is dan ook van belang, alvorens ons op de Belgische situatie te richten, een uiteenzetting te geven van (het ontstaan van) de bemiddelingspraktijk en de achterliggende visie.

### 2. Het ontstaan van 'mediation' (bemiddeling)

#### 2.1. Historiek

Een conflict, dat voortvloeit uit een delict, afhandelen via overleg en bemiddeling, waarin een derde partij helpt om tot een oplossing te komen, is vast zo oud als de mensheid zelf. Al van voor onze tijdrekening werd herstel van het leed en de schade in vele culturen gezien als een goede manier van conflictafhandeling en als oplossing voor het verstoorde evenwicht. In het oude China en in de antieke Griekse en Romeinse samenlevingen werd 'mediation', of bemiddeling, gezien als belangrijkste vorm van conflictafhandeling.<sup>106</sup> De vergoeding van het slachtoffer of de nabestaanden werd ook in het Germaanse gewoonterecht en in de Salische en de Angelsaksische wetgeving, beschouwd als optimale aanpak voor de beslechting van een zaak. Ook in de Joodse en de Christelijke traditie vinden we hiervan elementen terug.<sup>107</sup> Zelfs tot op de dag van vandaag krijgt mediation in diverse Afrikaanse

---

<sup>105</sup> BARTON, C.K.B., *Restorative Justice ; the empowerment model*, Annandale, Hawkins Press, 2003, 194p.

<sup>106</sup> STAELENS, M., 'Mediation: een alternatieve vorm van conflictbeslechting', *Panopticon*, 1987, (321), 321.

<sup>107</sup> PETERS, T., 'Bemiddeling, herstel en strafrechtspleging', *Panopticon*, 1993, (97), 101.

stammen, bij de Zapoteken in Mexico, onder Scandinavische vissers en onder Kibutzim in Israël, de voorkeur.<sup>108</sup>

Het duurt tot na de tweede wereldoorlog vooraleer de aandacht voor het slachtoffer zijn ingang vindt in ons rechtssysteem. Met het sociaal verweer als dominante stroming en de uitbouw van de sociale verzorgingsstaat als maatschappijstructuur, wordt de nadruk gelegd op de resocialisatie van de dader. Daarbij krijgt ook het slachtoffer een duidelijke positie toebedeeld. Criminologen komen in de jaren '40 en '50 tot het inzicht dat men het gedrag van de delinquent niet ten volle kan bestuderen, en dus begrijpen, zonder de studie van de relatie tot het slachtoffer.<sup>109</sup> Bovendien heb ik reeds gewezen op de ontwikkeling van de victimologie die, vanuit het slachtofferperspectief, wetenschap belijdt. In Europa kreeg de toenemende aandacht voor het slachtoffer een vertaling in tal van initiatieven van slachtofferhulp. De Verenigde Staten en Canada kiezen, als 'common law' landen, voor een versterking van de positie van het slachtoffer in de strafrechtspleging. Deze landen kennen immers geen burgerlijke partijstelling.<sup>110</sup>

De toenemende aandacht voor het slachtoffer, alsook een groeiende kritiek op het vigerende strafrechtssysteem, zorgt vanaf het einde van de jaren '60, begin jaren '70, in toenemende mate voor interesse in alternatieve vormen van conflictbeslechting. Men is ontevreden over de trage en logge werking van het gerecht. Vanuit zijn onpersoonlijke werking besteedt men te veel aandacht aan procedurele pietluttigheden en reduceert men de partijen tot observatoren en objecten van hun eigen conflict. De traditionele strafrechtsbedeling komt niet tegemoet aan de echte belangen van partijen binnen interpersoonlijke criminaliteit. Ze negeert daarbij het interactionisme van waaruit dergelijke criminaliteit moet worden beschouwd. Interpersoonlijke criminaliteit ontstaat immers vaak als gevolg van dynamische ontwikkelingen in een relatie, vorm gegeven door verschillende sociale actoren. Bovendien is er een 'juridification of life', een 'legal pollution' aan de gang. De justitiële overheden beschouwen zichzelf als de exclusieve conflictoplosser. Gevolg is niets anders dan een volledige depersonalisatie van het sociale leven en het strafrechtssysteem.<sup>111</sup> Deze problematiek is in de twee voorgaande hoofdstukken al uitvoerig

---

<sup>108</sup> STAELENS, M., *l.c.*, (321), 321.

<sup>109</sup> PETERS, T., *l.c.*, (97), 101.

<sup>110</sup> DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., 'De minnelijke schikking en de bemiddeling in strafzaken', *Rechtskundig Weekblad*, 2000-2001, (445), 449.

<sup>111</sup> RIXEN, S., 'Victim-related mediation procedure without prejudice to the rights of offenders: realizable?', *Panopticon*, 1993, (47), 49.

aan bod gekomen. Antwoorden worden onder andere aangeboden vanuit de herstelbeweging die de methode van bemiddeling als nieuwe manier van conflictafhandeling naar voor schuift.

## 2.2. Definitie

Een eenvormige definitie<sup>112</sup> geven van mediation is onmogelijk, daar deze afhangt van tal van factoren. De aard van het conflict, de betrokken partijen, de mediator en de setting zijn bepalend voor de vorm waarin de bemiddeling zal doorgaan. Toch zijn er een aantal constanten waar te nemen.

Het kan gezien worden als een gestructureerd informeel proces, geleid door één of meerdere derden, zonder dat deze via enige vorm van dwingende macht handelen. Beide partijen brengen, op een vrijwillige en actieve wijze, hun standpunt naar voor. Zo tracht men zelf, onder begeleiding van de mediator, tot een aanvaardbare en realistische overeenkomst te komen, waarin ze zich beide kunnen terugvinden.<sup>113</sup>

UMBREIT omschrijft de bemiddeling als *“een informeel maar gestructureerd proces waarbij één of meerdere onpartijdige derden de partijen assisteren in enerzijds het communiceren aangaande een conflict en anderzijds het onderhandelen tot een oplossing die de noden en belangen van de partijen behartigt. De bemiddelaars drukken geen overeenkomst door en de deelname is gewoonlijk vrijwillig”*.<sup>114</sup>

De praktijk is het er over eens dat de bemiddeling niet enkel een methode is maar veeleer een exponent van een cultuur waarbij mensen onderling verantwoordelijkheid opnemen voor de oplossing van hun conflicten. Daaruit volgt dat elk bemiddelingsinitiatief volgens velen de doelstelling moet hebben om zoveel mogelijk mensen in de samenleving bemiddelingsvaardigheden bij te brengen.<sup>115</sup>

Het begrip ‘mediation’ wordt vaak verward met ‘arbitrage’, ‘negotiation’, een ‘ombudsdienst’ of een nieuwe ‘therapie’. Het is nochtans duidelijk dat hieromtrent grote verschillen zijn waar te nemen.

<sup>112</sup> STAELENS, M., *l.c.*, (321), 322.

<sup>113</sup> *Ibid.*, (321), 322.

<sup>114</sup> UMBREIT, M., *Mediating interpersonal conflicts: a pathway to peace*, Minnesota, CPI Publishing, 1995, 4-5.

<sup>115</sup> VZW SUGGNOMÉ, *Discussiespel; samenspraak*. Brussel, 17 december 1999. (studiedag ‘Samenspraak’)

Als we mediation vergelijken met ‘arbitrage’ valt op dat het bij deze laatste gaat om een proces waarbij een neutrale derde luistert naar de beide partijen en zelf, alleen, zal beslissen hoe het conflict wordt opgelost. De cliënt zelf heeft maar een zeer kleine inbreng. De beslissing is bindend voor de partijen.<sup>116</sup>

Ook het verschil met ‘negotiation’ is overduidelijk. Het gaat hier om een direct overleg tussen de partijen in conflict, zonder de begeleiding van een neutrale derde. Zij trachten onderlinge gelijklopende belangen te ontdekken, om zo te komen tot een plan om het conflict op te lossen. Het is vaak een informele procedure en baseert zich op het compromis.<sup>117</sup>

Men wordt bij mediation aangemoedigd om elkaars redenen te leren begrijpen, doch dit mag niet gezien worden als een vorm van ‘therapie’ of ‘counseling’. Mediation gaat immers over een korte termijnproces, gericht op het interactionele, waarbij taak- en doelgericht wordt gewerkt en de aandacht grotendeels gaat naar het resultaat. De klemtoon blijft liggen op conflictoplossing. Therapie is eerder een lange termijnproces, gericht op het interpersoonlijke, waarbij de aandacht gaat naar de innerlijke oorzaken.<sup>118</sup>

De ‘ombudsdienst’ beperkt zich tot een analyse van de feiten.<sup>119</sup>

### 2.3. Programma's

Men kan diverse programma's van bemiddeling onderscheiden die variëren tussen een proces van onderhandelingen in de schaduw van het gerecht en een communicatieproces, dat de nadruk legt op gevoelens en daardoor op therapie lijkt. Afhankelijk van de geografische entiteit kan dit ook verschillend worden ingevuld.<sup>120</sup>

De eerste soort zijn opgezet vanuit het officiële gerechtelijke systeem met de bedoeling tegemoet te komen aan een aantal veel gestelde kritieken. Zo zou het gerecht in onvoldoende mate toegankelijk, humaan en aangepast zijn. De procedure verloopt erg gestructureerd en wordt gekenmerkt door een nauw contact met de actoren van justitie. Er

<sup>116</sup> UMBREIT, M., *o.c.*, 5.

<sup>117</sup> *Ibid.*, 21.

<sup>118</sup> STAELENS, M., *l.c.*, (321), 322-323.

<sup>119</sup> *Ibid.*, (321), 322-323.

<sup>120</sup> *Ibid.*, (321), 324.

wordt veel gewerkt vanuit private gesprekken. Die dienen na te gaan of een positief resultaat van het conflict en de beslechting ervan, tot de mogelijkheden behoort. De bemiddeling in strafzaken, zoals deze wordt georganiseerd in België, kan onder deze soort worden gecatalogeerd.

De tweede heeft vooral tot doel de macht en actie in de buurt te doen toenemen. Het is vooral een tussenkomst in communicatiemoeilijkheden, veel minder dan in een conflict. Men pleit voor een open communicatie en een niet-directieve opstelling zodoende de partijen zelf tot een overeenkomst komen.

#### 2.4. Visie

Het is vooral in het licht van onze steeds complexer wordende samenleving, die bovendien gepaard gaat met een zekere anonimisering en individualisering, dat men het is verleerd zelf conflicten af te handelen. Men stapt liever meteen naar de rechtbank die de ‘last’ van het conflict bij de partijen weghaalt en een oplossing oplegt. Mediation tracht het tegenovergestelde te bekomen.

Binnen deze procedure moeten de conflicten door de partijen zelf, in hun specifieke setting, worden behandeld. Deze vorm van conflictbeslechting kan niet alleen toegepast worden tussen dader en slachtoffer in geval van een misdrijf, de zogenaamde Victim-Offender Reconciliation Projects (VORP). Het biedt ook voordelen ten aanzien van de beslechting van conflicten op diverse vlakken binnen interpersoonlijke relaties. Zo kan een tussenkomst van een mediator in gezinsproblemen of een echtscheidingssituatie helpen tot een stabiele beslissing te komen over de kinderen, het bezoek- of hoederecht, de financiële aspecten,... De communicatie tussen bekvechtende partners kan zo terug op gang worden gebracht. Naast problemen tussen ruziënde partners krijgen ook problemen tussen ouder en kind aandacht. Ook binnen de schoolcontext biedt deze procedure tal van mogelijkheden. Leerlingen worden als het ware opgeleid tot ‘bemiddelaars’. Dit gebeurt vanuit de idee dat, als men van jongsaf leert om conflicten op een constructieve en communicatieve manier af te handelen, men dit zal blijven doen in het toekomstige leven. Huurder – verhuurder, werkgever – werknemer, community mediation (conflicten in de eigen buurt); alle domeinen waar mensen met elkaar



in contact komen, herbergen intrinsieke mogelijkheden tot conflict en dus tot een oplossing via mediation.<sup>121</sup>

De bemiddeling is in principe vierledig; subject-, context-, conflict- en relatiegeoriënteerd.<sup>122</sup>

In de bemiddeling staat het subject centraal. Het zijn immers de menselijke ervaringen en verwachtingen, van zowel de dader als het slachtoffer, die het onderwerp uitmaken van de onderhandelingen.

Het is vervolgens contextgeoriënteerd aangezien men oog heeft voor de omstandigheden waarbinnen het conflict zich voordoet. Men zal te allen tijde trachten het gebeurde te plaatsen binnen een breder perspectief van gevoelens en specifieke omstandigheden.

Men gaat uit van het bestaan van een conflict tussen beide partijen. Dit wordt echter op een positieve manier benaderd. Men zal bij alle partijen de belangen en verwachtingen respecteren en deze onderling in overeenstemming trachten te brengen. De bemiddelaar moet in dit opzicht trachten een win-win situatie te bekomen waar beide partijen zich kunnen in terugvinden.

In laatste instantie is de bemiddeling ook relatiegeoriënteerd. De band die ontstaan is tussen dader en slachtoffer door het gepleegde feit zal nog worden versterkt door de intensieve bemiddelingsprocedure. Het uitwisselen van de eigen gevoelens en verwachtingen is hier zeker niet vreemd aan. Het herstel van de relatie wordt dan ook als doel vooropgesteld.

### 2.5. De rol van de mediator

De mediator<sup>123</sup> staat de partijen bij in het bereiken van een oplossing voor het conflict. Hij helpt hen het conflict juist te vatten, te definiëren en verruimt de zienswijze op mogelijke oplossingen. De communicatie en het verloop van de procedure worden door zijn tussenkomst vergemakkelijkt. Het resultaat wordt door de partijen zelf bepaald.

Een aantal eigenschappen zijn wenselijk, zelfs noodzakelijk, om de rol van mediator op een verantwoorde wijze op zich te nemen. Geduld en flexibiliteit zijn noodzakelijk omdat het vaak een hele opdracht is om alle partijen rond de tafel te krijgen. Inzicht en

<sup>121</sup> *Ibid.*, (321), 323.

<sup>122</sup> MESSMER, H. en OTTO, H., 'Restorative Justice: steps on the way toward a good idea' in *Restorative Justice on Trial. Pitfalls and potentials of Victim-Offender Mediation. International Research Perspectives*, MESSMER, H. en OTTO, H., (eds.), Dordrecht, Kluwer Academic Publishers, 1992, (1), 11.

<sup>123</sup> STAELENS, M., *l.c.*, (321), 324-325.

inlevingsvermogen, alsook een dynamische kijk, zijn noodzakelijk om het conflict en de setting op een juiste manier te vatten. Dit is bepalend voor het verloop van de procedure, maar bepaalt ook het tempo en de stijl van de meetings. Hij moet kunnen inschatten wanneer het wenselijk is om tussen te komen of wanneer hij zich op de achtergrond dient te houden. Inlevingsvermogen is nodig om zich in de situatie te verplaatsen maar moet enigszins wel beperkt blijven. Het mag er niet toe leiden dat hij ‘kant’ kiest of zich laat inpakken door één van de partijen. Dit hangt samen met de neutraliteit die te allen tijde moet gerespecteerd worden. Een objectieve houding waarin aandacht wordt besteed aan het machtsevenwicht is zeer belangrijk.

### 3. Het ontstaan van VORP

Ik heb meermaals gewezen op het feit dat men op zoek was naar nieuwe manieren om in de samenleving om te gaan met criminaliteit.<sup>124</sup> De bemiddeling wordt vanuit herstelrechtelijk perspectief als dé oplossing naar voor geschoven. Binnen het kader van deze thesis gaat mijn aandacht specifiek uit naar de bemiddeling tussen dader en slachtoffer.

De Victim-Offender Reconciliation Projects (VORP) waren de eerste generatie bemiddelingsprojecten tussen daders en hun slachtoffers. Ze ontstonden zowel in Canada als in de V.S. en dateren al van 1974.<sup>125</sup> De opkomst en het succes van VORP kan best verklaard worden vanuit de nood die zowel dader als slachtoffer voelde om opnieuw op actieve wijze betrokken te worden bij hun conflict. Binnen de VORP moet de dader verantwoording afleggen en restitutie doen aan het slachtoffer. Deze laatste krijgt daardoor de mogelijkheid om de gevolgen van het feit beter te begrijpen. In principe betekent deze procedure een terugkeer naar een eenvoudige en fundamentele gemeenschapsjustitie. Hierbij krijgen de rechten en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen een primaire prioriteit in het realiseren van een actieve bijdrage aan de conflictoplossing.<sup>126</sup>

Het hoofddoel van VORP is de mogelijkheid creëren tot verzoening. De burger leert opnieuw haar conflicten zelf oplossen. Dit doel kan onrechtstreeks ook aangevuld worden met

---

<sup>124</sup> AERTSEN, I., *Slachtoffer-daderbemiddeling; een onderzoek naar de ontwikkeling van een herstelgerichte strafrechtsbedeling in Samenleving criminaliteit en strafrechtspleging*, AERTSEN, I., CASSELMAN, J., DUPONT, L., FIJNAUT, C., GOETHALS, J., HUTSEBAUT, F., PARMENTIER, S., VERBRUGGEN, F., VERSTRAETEN, R. en VERVAEKE, G. (reds.), XXIV, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2004, 165.

<sup>125</sup> STAELENS, M., *l.c.*, (321), 321-322.

<sup>126</sup> *Ibid.*, (321), 329.

het geheel of gedeeltelijk voorkomen van gevangenisopsluiting. Vanuit het nastreven van het hoofddoel, rekent men immers niet langer enkel en alleen op de gevangenisstraf om op een misdrijf te reageren. Het is echter niet de bedoeling bemiddeling binnen het justitiële systeem te reduceren tot een loutere verzoening. Het kan eerder gezien worden als een kader van interpersoonlijke richtlijnen die toepasbaar zijn op een veelheid aan situaties.<sup>127</sup> Het is zoals ZEHR stelt: “*our ultimate goal was, and is, not simply to provide an alternative punishment, but to provide an alternative to punishment*”.<sup>128</sup> Rehabilitatie kan, maar is niet een onmiddellijke betrachting.<sup>129</sup>

In den beginne richtte men zich vooral op zaken met niet-gewelddadige eigendomsdelicten, dikwijls gepleegd door jeugdige delinquenten. Dit is sterk gaan evolueren doorheen de tijd en afhankelijk van de plaats. Er zijn een aantal factoren te onderscheiden die zullen bepalen of een zaak al dan niet geschikt is om binnen de VORP af te handelen. Zo moet men natuurlijk iets hebben om over te discussiëren. Er moet een kans zijn om tot een restitutieovereenkomst te komen. Er mag geen vorm van vijandelijkheid bestaan tussen dader en slachtoffer, in die mate dat er een reëel risico ontstaat op fysiek geweld. De dader moet de feiten bekennen. Zowel dader als slachtoffer moet bereid zijn te participeren. Mediation moet daarenboven gezien worden als een zelfstandige afhandeling en niet als een toevoegsel bij andere sanctievormen.<sup>130</sup>

Om een volledig beeld te kunnen schetsen, zal ik in eerste instantie ingaan op de evolutie in Canada, om vervolgens de situatie in de Verenigde Staten te beschrijven. Vanuit deze landen is de VORP immers ontstaan en uitgegroeid tot een volwaardige vorm van conflictbeslechting. Om af te sluiten behandel ik, ter vergelijking, zeer kort de Europese situatie.

---

<sup>127</sup> RIXEN, S., *l.c.*, (47), 52.

<sup>128</sup> ZEHR, H., ‘A question of alternatives’, *VORP Network News*, 1985, 9.

<sup>129</sup> STAELENS, M., *l.c.*, (321), 328.

<sup>130</sup> *Ibid.*, (321), 329.

### 3.1. De situatie in Canada

#### 3.1.1. Het Kitchener experiment in Canada

Basis voor het uitbouwen van de VORP was de ‘Elmira case’ uit Ontario, Canada.<sup>131</sup> Dit was niet zozeer het eerste project in die context maar kan achteraf wel als trendsetter beschouwd worden.

Twee jonge mannen, 18 en 19 jaar, pleegden op zaterdagavond een reeks vandalismemisdrijven. Beide bekenden schuld op 28 mei 1974 voor 22 klachten betreffende het opzettelijk toebrengen van schade. In afwachting van hun straf, die begon in juli, keerden ze naar huis terug, in Elmira, ten noorden van Kitchener. Hun reclasseringsambtenaar kwam echter op het idee de twee te confronteren met hun slachtoffers. Dit was voordien nooit eerder gedaan. Yantzi opperde voor de rechter dat deze procedure een therapeutische werking zou hebben op beide jeugdigen. De veroordeelde jongeren kregen van de rechter een maand de tijd om hun slachtoffers te ontmoeten en de schade vast te stellen. In totaal namen ze contact op met 21 slachtoffers. Wanneer ze op 26 augustus opnieuw voor de rechter verschenen, kregen ze een proeftijd van 18 maanden opgelegd en de verplichting om, naast een boete, de verschuldigde bedragen aan de slachtoffers terug te betalen. Drie maanden later was alles terugbetaald. Het experiment bleek een succes.

Yantzi, Worth en andere collega’s gebruikten deze ervaring om verder na te denken over het verfijnen van de procedure. Men bleef verder experimenteren met een beperkt aantal zaken om nauwkeurig te kunnen nagaan wat men nu precies bereikte met deze methodiek. In 1975 kreeg het experiment de naam ‘Victim-Offender Reconciliation Project’. Bovendien werd de techniek, sinds 1978, ook in Indiana en later in diverse andere staten van de V.S. geïntroduceerd en uitgebouwd.<sup>132</sup>

In het uitwerken van bemiddelings- en herstelrechtelijke initiatieven in Canada zijn de Mennonieten, waarvan ook Yantzi lid was, zeer belangrijk geweest en gebleven. In diverse provincies zijn projecten opgericht en op nationaal vlak ontwikkelden of steunden ze

---

<sup>131</sup> Ook wel Kitchener project; voor een uitvoerige uiteenzetting, zie ook; AERTSEN, I., *o.c.*, 163-166; PEACHEY, D.E., ‘The Kitchener Experiment’ in *Mediation and criminal justice, victims, offenders and community*, WRIGHT, M. en GALAWAY, B., (eds.), London, Sage Publications, 1989, 14-26.

<sup>132</sup> STAELENS, M., *l.c.*, (321), 325.

sensibiliseringscampagnes voor het grote publiek.<sup>133</sup> Vanaf het begin waren ook andere kerkgemeenschappen, zoals de Quakers, actief betrokken bij de uitbouw van een bemiddelingspraktijk. Ook andere organisaties, bijvoorbeeld de John Howard Society<sup>134</sup> hebben een inbreng gehad. Sommige probatiediensten of private reclasseringsdiensten bemiddelen soms in het kader van hun opdrachten, zonder dat hier sprake is van een afzonderlijk project.<sup>135</sup>

### 3.1.2. In de naloop van het experiment

Hoewel de interesse vanuit verschillende maatschappelijke kringen zeer groot was, waren de beginjaren toch niet een zodanig overweldigend succes. Projecten kwamen en gingen, maar bleven al bij al vrij gering. Dit was vooral een gevolg van de aanwezigheid van privé-personen die als broodwinning dergelijke projecten gingen ontwikkelen en uitvoeren. Dit bracht tevens een enorme diversiteit aan initiatiefnemers en dus ook implementatievormen met zich mee.<sup>136</sup>

Vanaf het midden van de jaren '80 kwam er heel wat interesse voor de bemiddeling vanuit het federaal wetgevend en beleidsvlak. Zo erkende de Canadese Commissie voor de Hervorming van de Strafrechtstoepassing in 1987 de rol van het slachtoffer in de strafrechtsbedeling en sprak zij zich ondersteunend uit voor de implementatie van een bemiddeling op vrije basis. Ze spoorde de federale regering en de provinciale instanties dan ook aan mee te werken aan een verdere uitbreiding van de VORP over het ganse land en in alle stadia van het strafrechtelijk proces. Ook later werd dit verder bepleit, ingegeven door de overbevolking in de gevangenis.<sup>137</sup>

---

<sup>133</sup> Dit is een zelfstandige protestantse kerkgemeenschap uit de zeventiende eeuw, genoemd naar haar stichter Menno Simons. Als aanhangers van het anabaptisme zijn de mennonieten door de eeuwen heen vaak slachtoffer geworden van politieke en religieuze vervolging. In de regio Kitchener-Waterloo vestigde zich een belangrijke, traditiegetrouwe groep die meestal tewerkgesteld waren in de landbouw. Hun belangstelling voor Restorative Justice sluit aan bij hun zin voor pacifisme en tolerantie; AERTSEN, I., *o.c.*, 164.

<sup>134</sup> JOHN HOWARD SOCIETY OF ALBERTA, 'Briefing paper on Restorative Justice' in *Canadian Crime Control Policy*, HARTNAGEL, T.F., (ed.), Toronto, Harcourt Brace, 1998, 91-105.

<sup>135</sup> PATE, K., 'Victim-Young Offender Reconciliation as Alternative Measures Programs in Canada' in *Criminal Justice, restitution and reconciliation*, GALAWAY, B. en HUDSON, J., (eds.), Monsey, Willow Tree Press, 1990, 135-144.

<sup>136</sup> AERTSEN, I., *o.c.*, 169.

<sup>137</sup> *Ibid.*, 170.

Niettegenstaande deze positieve uitlatingen is de bemiddeling nooit wettelijk geregeld als een autonome afhandelingsvorm op federaal niveau. Ook de provinciale overheden bleven hangen in een afwachtende houding. De onduidelijke verdeling van bevoegdheden tussen de verschillende staatsniveaus en het onafhankelijke statuut van veel initiatieven, zijn hier zeker van invloed geweest. Men kan wel een aantal, meer algemene initiatieven onderscheiden. Zo werd binnen de Young Offender Act van 1984 de nadruk gelegd op alternatieve sancties. Binnen de ontwikkeling van het nieuwe strafwetboek wordt herstel van schade aan het slachtoffer en de gemeenschap als één van de centrale doelen naar voor geschoven. Bovendien staan de verwachtingen ten aanzien van het nieuwe strafwetboek zeer hoog gespannen wat betreft een impact op herstelrechtelijke ontwikkelingen in het algemeen en bemiddeling in het bijzonder. Het is uiterst vreemd dat een land als Canada met een duidelijk bemiddelingsgericht verleden er niet in geslaagd is een globaal beleid of algemene ontwikkeling te realiseren.<sup>138</sup>

In de tweede helft van de jaren '90 was het vooral Restorative Justice in het algemeen en niet meer de VORP specifiek, die een beweging op gang trok. Vele instanties blijken in deze ideeën een nieuwe missie te hebben gevonden die bestaande doelstellingen, werkwijzen en ontwikkelingen als een complementaire noodzakelijkheid aanvullen.<sup>139</sup>

Samengevat kan men stellen dat de bemiddeling zich in eerste instantie oriënteert op jeugdige first-offenders van lichte vermogens- of geweldsdelicten. Hoewel de meeste projecten eerder klein zijn qua organisatie en case-load, zijn ze zeer goed uitgebouwd en verwerken ze, gezien hun organisatie, een groot aantal dossiers. Er is een nauwe samenwerking met justitie aanwezig. Voor de meer ernstige feiten wordt bemiddeling vaak aangeboden gelijktijdig aan een gerechtelijke procedure of na een veroordeling.<sup>140</sup>

### 3.2. De ontwikkelingen in de Verenigde Staten

Als we de ontwikkelingen in Canada vergelijken met de Verenigde Staten treffen we een soortgelijke evolutie.<sup>141</sup> We kunnen eveneens niet spreken van een echt snelle ontwikkeling. Bovendien zien we dat de bemiddeling in andere sectoren dan de

---

<sup>138</sup> *Ibid.*, 170-173.

<sup>139</sup> *Ibid.*, 170-173.

<sup>140</sup> *Ibid.*, 169.

<sup>141</sup> *Ibid.*, 193-198.

strafrechtelijke, een veel snellere opgang heeft gekend. Ook hier zitten de grote spreiding en diversiteit er voor iets tussen. Ook het feit dat overkoepelende nationale organisaties zoals VOMA<sup>142</sup> er niet in slagen alle initiatieven te omvatten, is een belemmering in het verkrijgen van een volledig en nauwkeurig zicht.

### 3.2.1. Bemiddelingsprojecten

Het zijn vooral niet-gouvernementele organisaties die een belangrijke rol hebben gespeeld in de ontwikkeling van de bemiddeling.<sup>143</sup> Het PACT-Institute of justice, later VOMA, en het Center for Restorative Justice and Peacemaking aan de Universiteit van Minnesota zijn twee van de belangrijkste. Net zoals in Canada zijn er tevens een aantal religieuze instellingen van belang, bijvoorbeeld het Mennonite Central Committee U.S. en Justice Fellowship.

Als we kijken naar de kenmerken van de bemiddeling zien we dat het vaak over een gemend type gaat. Binnen ‘community dispute resolution centers’ worden diverse vormen van bemiddeling aangeboden. ‘Community justice initiatives’ bieden naast bemiddeling ook andere activiteiten van preventieve, hulpverlenende of vormende aard aan. De bemiddelingsdiensten worden hoofdzakelijk georganiseerd vanuit lokale besturen, overheden op het niveau van de staat en diverse stichtingen, niet zelden van religieuze aard. De bemiddeling verloopt volgens een strakke structuur van fasering. Hier streeft men niet alleen naar financiële genoegdoening maar nemen communicatie en niet-materiële vormen van herstel tevens een zeer voorname plaats in.

Het gaat, net zoals in Canada, voornamelijk over de behandeling van jeugdige daders van lichte vermogens- of geweldsdelicten, die een rechtstreekse ontmoeting wenselijk achten. Toch zien we de laatste jaren ook een stijgende tendens in de behandeling van meer ernstige geweldsdelicten. Deze trend kan mede verklaard worden vanuit het grote enthousiasme binnen de praktijk, hoewel een aantal factoren een zware belemmering zijn. Zo zijn er de conservatieve en retributieve reflexen die gerechtelijke instanties en het publiek vaak vertonen. Bovendien werken vele initiatieven in relatief isolement ten opzichte van elkaar. Er

---

<sup>142</sup> Zie ook; X., (s.d.) ‘Mission and goals’ in Learn about VOMA [WWW]. Victim Offender Mediation Association: [http://voma.org/abt\\_voma.shtml](http://voma.org/abt_voma.shtml) [02/01/2005].

<sup>143</sup> AERTSEN, I., *o.c.*, 193-198.

zijn ook permanente moeilijkheden om alles gefinancierd en voldoende uitgewerkt en ondersteund te krijgen.

Van een brede beleidsinteresse zoals in Canada is voorlopig nog geen sprake, in uitzondering van een aantal staten zoals Minnesota en Vermont. Toch zien we dat in 1994 de dader-slachtofferbemiddeling werd aanvaard door de American Bar Association. Ook de interesse vanuit politie en justitie neemt toe en treft vooral het brede veld van Restorative Justice en Community Justice.<sup>144</sup>

### 3.3. De Europese ontwikkelingen

Als we kijken naar de ontwikkeling in de meeste Europese landen, dan is deze kwantitatief gezien minstens even belangrijk als de voorgaande common-law landen. In Europa beperkt de bemiddeling zich echter voornamelijk tot de dader-slachtofferbemiddeling en zijn de methoden ook heel wat minder divers.<sup>145</sup>

Verschillen tussen beide ontwikkelingen zijn vooral toe te schrijven aan de brede socio-legale context. Voor Europa is vooral het legalistisch perspectief en de rol van de staat van belang. Voor Amerika is dit de gemeenschapsbetrokkenheid. Dit heeft te maken met de samenlevingsgerichte onderhandelingscultuur binnen een ver gevorderde privatisering van het openbare leven die deze landen kenmerkt. Het zijn verschillende rechtstelsels wat in ieder geval een bepalende invloed zal hebben op de inpassing en de uitwerking van herstelrechtelijke initiatieven in het bestaande systeem.<sup>146</sup>

De grote nadruk op de directe bemiddeling en het veelvuldige gebruik van vrijwilligers binnen deze landen is een groot verschilpunt met de implementatie van bemiddeling in de meeste Europese landen. Tal van factoren kunnen aangehaald worden om deze verschillen te verklaren. Enerzijds is er een verschillende communicatiestijl. In Europa hanteert men bovendien een meer beschermende houding ten aanzien van de slachtoffers, gedreven door een vrees voor verdere victimisering. Ook de interne organisatie van de projecten speelt hierbij een rol; van bij het begin wordt immers de mogelijkheid aangeboden

---

<sup>144</sup> *Ibid.*, 193-198.

<sup>145</sup> *Ibid.*, 203-205.

<sup>146</sup> *Ibid.*, 205.



om op een veilige en indirecte manier de bemiddeling door te voeren. In laatste instantie kan men wijzen op de verschillende samenstelling van het cliënteel.<sup>147</sup>

Ook in andere werelddelen zien we gelijkaardige ontwikkelingen. Zo wordt er ook in Azië, Afrika en Latijns-Amerika geëxperimenteerd met herstelrecht. Dikwijls baseert men zich hier op plaatselijke gewoonterechtelijke principes die een plaats krijgen binnen het wettelijke kader.<sup>148</sup>

We dienen nog op te merken dat er in al deze ontwikkelingen geen chronologische lijn te onderscheiden valt. Het Kitchener experiment wordt dikwijls beschouwd als de voorloper van bemiddelingsprogramma's. Toch dienen we op te merken dat men op Europees niveau al vanaf de jaren '60 het debat voerde over hoe men aan de gevolgen van een misdrijf kon tegemoet komen en hoe deze konden worden opgelost door dader en slachtoffer. Er zijn dus sinds het einde van de jaren '60 in Europa ook al heel wat conceptueel-theoretische ontwikkelingen waar te nemen. De invloed van criminologen als Hulsman en Christie zijn hier zeker niet vreemd aan. Ook Bianci blijkt van invloed geweest te zijn, zelfs op de eerste initiatieven van de Amerikaanse Mennonieten.<sup>149</sup>

#### 4. Slotbeschouwing

Met de komst van het sociaal verweer als dominante stroming en de uitbouw van de sociale verzorgingsstaat na de tweede wereldoorlog, krijgt het slachtoffer de aandacht die het al die eeuwen heeft moeten missen. De nadruk komt te liggen op de resocialisatie van de dader waarbij ook het slachtoffer een duidelijke positie krijgt toebedeeld. Deze aandacht, samen met de toenemende kritiek op het strafrechtstelsel die ontstaat vanaf de jaren '70, doen de belangstelling voor alternatieve vormen van conflictbeslechting toenemen. Vanuit de herstellbeweging wordt de bemiddeling als nieuwe methode naar voor geschoven.

Een éénvormige definitie geven van 'bemiddeling' of 'mediation' is onmogelijk. Toch zijn er een aantal constanten op te merken. De definitie van Umbreit vat de essentie van de procedure op een compacte wijze samen. Er zijn verscheidene programma's van bemiddeling te onderscheiden gaande van een proces van onderhandelingen in de schaduw van het gerecht

<sup>147</sup> *Ibid.*, 203-205.

<sup>148</sup> *Ibid.*, 205.

<sup>149</sup> *Ibid.*, 203-205.

tot een communicatieproces dat de nadruk legt op gevoelens en daardoor op therapie lijkt. Alle domeinen waar mensen met elkaar in contact komen, herbergen intrinsieke mogelijkheden tot conflict en tot een oplossing via bemiddeling. De bemiddeling is subject-, context-, conflict- en relatiegeoriënteerd. Niettegenstaande het de partijen zelf zijn die tot een akkoord moeten komen, is de inbreng van de mediator van groot belang. Deze moet de communicatie en het verloop van de procedure vergemakkelijken. Geduld en flexibiliteit, inzicht en inlevingsvermogen zijn maar enkele van de vereiste eigenschappen om de bemiddeling mee tot een goed einde te brengen.

De eerste generatie bemiddelingsprojecten tussen dader en slachtoffer waren de Victim-Offender Reconciliation Projects ontstaan in Canada en de V.S. rond 1974. Het Kitchener experiment kan daarbij als trendsetter worden gezien. De opkomst en het succes van dergelijke projecten kan verklaard worden uit de nood die zowel dader als slachtoffer voelde om opnieuw op actieve wijze betrokken te worden binnen hun conflict. Het kan gezien worden als een terugkeer naar een eenvoudige en fundamentele gemeenschapsjustitie waarbij het hoofddoel de mogelijkheid tot creëren van verzoening is.

Zowel in de V.S. als in Canada kunnen we niet spreken van een snelle ontwikkeling van de strafrechtelijke bemiddelingspraktijk. Hoewel de aandacht in Canada tot op vandaag zeer groot is, werd de bemiddeling nooit wettelijk geregeld als een autonome afhandelingsvorm. De onduidelijke verdeling van bevoegdheden tussen de staatsniveau's en het onafhankelijke statuut van veel initiatieven, is hier zeker niet vreemd aan. Vandaag is het vooral Restorative Justice in het algemeen die een beweging op gang trekt. In Amerika is er daarentegen geen sprake van een algemene brede beleidsinteresse. De aandacht van politie en justitie begint wel langzaam toe te nemen maar treft ook hier het brede veld van Restorative Justice en Community Justice. De ontwikkeling in de meeste Europese landen is kwantitatief gezien minstens even belangrijk maar beperkt zich vooral tot minder diverse dader-slachtofferbemiddeling. Bovendien is er minder directe bemiddeling en is de inbreng van vrijwilligers minder sterk aanwezig. Verschillen zijn vooral te verklaren vanuit de verschillende rechtsstelsels en socio-legale context. Ook verschillende communicatiestijlen, een andere interne organisatie en samenstelling van het cliënteel, alsook een verschillende houding ten aanzien van slachtoffers moeten mee in rekening worden gebracht.

## Hoofdstuk 4: De start van de bemiddeling in België

### 1. Inleiding

Vanaf het begin van de jaren '90 wordt ook in België op beleidsmatig vlak in toenemende mate aandacht besteed aan de zoektocht naar nieuwe manieren om conflicten af te handelen. Vanuit de herstelbeweging wordt de bemiddeling als ideale oplossing naar voor geschoven. Het is de dader-slachtofferbemiddeling die in België als eerste wordt geïmplementeerd. Deze kent echter diverse verschijningsvormen, waarvan de bemiddeling in strafzaken er één is. Ik zal dan ook beginnen met een korte opsomming van een aantal herstelrechtelijke mogelijkheden, zoals we deze in ons land kennen. Vervolgens zal ik dieper ingaan op BIS. Naast een korte afbakening van het begrip 'bemiddeling in strafzaken', zal ik tevens de wijze waarop BIS werd geïmplementeerd in België uitvoerig toelichten. De Wet van 10 februari 1994 houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling in strafzaken kan hierbij beschouwd worden als een baken die de verdere uitbouw van de procedure mee vorm heeft gegeven. Deze zal dan ook uitvoerig worden besproken.

### 2. Het plaatsen van BIS ten aanzien van andere herstelrechtelijke toepassingen

Aangezien de BIS niet de enige toepassing is vanuit herstelideeën in het kader van een dader-slachtofferbemiddeling, zie ik mezelf genoodzaakt in eerste instantie een korte beschrijving te geven van de diverse herstelrechtelijke mogelijkheden in België op dit vlak. Ik beschrijf hierbij achtereenvolgens kort de herstelbemiddeling, de vereffening, de schaderegeling op politieel niveau en de herstelconsulent.

De eerste projecten van herstelbemiddeling zijn in 1993 van start gegaan op initiatief van de onderzoeksgroep 'Penologie en Victimologie' van de K.U. Leuven. Deze werden gesubsidieerd door de Koning Bouwdewijnstichting en later door het Ministerie van Justitie in het kader van het Globaal Plan. Bedoeling van deze bemiddeling is te komen tot een herstel van de (im)materiële schade van het slachtoffer door de dader. Dit gebeurt, net zoals bij de BIS, door communicatie met zowel dader als slachtoffer en eventueel met de beide samen. De bemiddelaar, die optreedt als een neutrale derde, ondersteunt de partijen tot het bekomen van een oplossing. Verschilpunten zijn dat deze procedure volledig onafhankelijk verloopt van het

parket en er dus steeds een dagvaarding volgt, zij het eventueel met in acht name van het positieve verloop van de herstelbemiddeling.<sup>150</sup>

In dit kader is in 1998 de vzw Suggnomé<sup>151</sup> opgericht. Deze heeft als doel bij te dragen tot het werkgeverschap van de lokale bemiddelaars en biedt inhoudelijke ondersteuning van het nationale project ‘herstelbemiddeling’. In tweede instantie voorziet ze in de vorming en de documentatie voor de verschillende actoren op het terrein van de bemiddeling en herstelrecht. Ten slotte wil ze ook actief meewerken aan de uitbouw van een Europees netwerk voor bemiddeling en herstelrecht.<sup>152</sup>

De vereffening<sup>153</sup> is opgestart in 1987 vanuit de vzw Oikoten in samenwerking met het Leuvense parket. Deze kent zijn oorsprong in de bijzondere jeugdzorg. Aanvankelijk was dit een dadergericht opvoedingsproject voor minderjarigen. Langzamerhand evolueerde het naar een bemiddeling tussen ouders, minderjarige en slachtoffer om de jeugdige aan te zetten de schade van een misdrijf te vergoeden. Sinds 1991 is er een Vereffeningfonds opgericht die de jongere tewerk stelt via vrijwilligerswerk. Door het uitbetalen van een uurloon wordt de jeugdige dader in de mogelijkheid gesteld zijn slachtoffer uit te betalen.

De schaderegeling op politieel niveau<sup>154</sup> ging van start in Leuven in 1996 vanuit een initiatief van de stedelijke politie en het Leuvense Parket. Men tracht ook hier een akkoord te bereiken tussen dader en slachtoffer voor misdrijven met een beperkte schade. Dit gebeurt op politieniveau alvorens de zaak aan het parket wordt overgemaakt.

De herstelconsulent<sup>155</sup> werd vanaf mei 2000 in elke strafinrichting aangesteld zodoende ook het penitentiaire beleid in de toekomst vanuit een herstelgedachte kan benaderd worden. Dit lijkt in eerste instantie misschien tegenstrijdig aangezien het gevangeniswezen in de eerste instantie gericht is op de bestraffing. Ik wil in dit verband wijzen op de aanbeveling van de Europese Raad die stelt dat;

---

<sup>150</sup> VAN GARSSE, L., ‘Op zoek naar herstelrecht: overwegingen na jaren bemiddelingswerk’, *Panopticon*, 2001, (423), 423-424;

AERTSEN, I. en PETERS, T., ‘Mediation for reparation; the victim’s perspective’, *European Journal of crime, criminal law and criminal justice*, 1998, (93), 107-110.

<sup>151</sup> De vzw Suggnomé, Forum voor herstelrecht en bemiddeling

<sup>152</sup> DE VRIENDT, L., ‘Herstelbemiddeling arrondissement Leuven’, *Panopticon*, 2001, (461), 461-463.

<sup>153</sup> BOUTSEN, H., (1999/09/17) ‘Vereffening’ in Documenten [WWW]. De balie van Leuven: <http://www.balieleuven.be/nl/vereffening.htm> [15/01/2005].

<sup>154</sup> VAN GARSSE, L., ‘Schaderegeling op politieniveau’, *Pretekst*, 1998, 12.

<sup>155</sup> ROBERT, L., ‘Herstelgerichte detentie in België’, *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 2004, afl. 2, 24-41.

*“mediation in penal matters should be available at all stages of the criminal justice process and a generally available service”.*<sup>156</sup>

### 3. Duiding van het begrip BIS

Het is in elk wetenschappelijk debat van belang een duidelijke afbakening te geven van het behandelde begrip. Onnauwkeurige begripsomschrijvingen neigen immers niet zelden naar een totaal gebrek aan éénduidigheid, waarbij de evolutie naar containerbegrip nooit veraf is. Het gevolg daarvan kan zijn dat niemand nog precies weet waar de originele naam voor staat. Bovendien bestaat de kans dat een heleboel gegevens ten onrechte onder deze noemer worden geplaatst zonder aan de voorwaarden te voldoen. Zo kan men er in slagen een bepaalde realiteit te verdoezelen en ware bedoelingen te camoufleren.<sup>157</sup> Ik zal vanuit dit licht dan ook proberen het begrip zo volledig mogelijk toe te lichten.

De BIS is een afhandelingsmodaliteit op parketniveau. Vaak wordt er echter naar verwezen als een ‘alternatieve’ vorm van afhandeling. Volgens DE RUYVER is dit niet geheel correct. Hij stelt dat men de term ‘alternatief’ kan gebruiken als men hierbij wil verwijzen naar het feit dat het herstelrecht en de daaruit voortvloeiende BIS een soort van derde weg is tussen het retributieve en het rehabilitatieve model. Ook wanneer men bedoelt dat het hier gaat om een andere afhandeling van een dossier in plaats van een vervolging, is de term ‘alternatief’ op zijn plaats. Maar men kan het, naar zijn mening, ook anders benaderen. Als we ‘alternatief’ hanteren in de betekenis van ‘niet-traditioneel reageren op een misdrijf’, dan verwijzen we naar een afwijking van de klassieke middelen voorzien in het strafrecht. Aangezien de BIS wettelijk geregeld is en wordt toegepast, kunnen we in dit kader niet spreken van een alternatief. Niettegenstaande natuurlijk, dat het er ooit wel één is geweest. Bepaalde vormen van afhandeling die op een gegeven moment als alternatief worden beschouwd, kunnen immers binnen afzienbare tijd tot een volwaardig en geïntegreerd onderdeel van de rechtsbedeling uitgroeien.<sup>158</sup>

---

<sup>156</sup> COUNCIL OF EUROPE, (1999/09/15) ‘Recommendation No. R(99)19 of the committee of ministers to member states concerning mediation in penal matters’ [WWW]. Council of Europe: <http://cm.coe.int/ta/rec/1999/99r19.htm> [28/02/2004].

<sup>157</sup> VAN DE KERCKHOVE, M., ‘Des mesures répressives aux mesures de sûreté et de protection. Réflexions sur le pouvoir mystificateur du langage’, *R.D.P.*, 1976-1977, (245), 246.

<sup>158</sup> DE RUYVER, B., ‘Alternatieve straffen; zijn er grenzen aan creativiteit?’, *Experta Criminologica*, 1993, (1), 2.

Hierbij wil ik echter een eigen opmerking plaatsen. Mijns inziens is de term ‘alternatief’ ook in de laatste mogelijkheid nog steeds op zijn plaats. BIS kan, hoewel het wettelijk is geregeld, nog steeds niet tot de klassieke middelen worden gerekend om op een misdrijf te reageren. Zoals we zullen zien in hoofdstuk 6 en 7 van deze thesis, is BIS nog helemaal niet zo goed geïntegreerd binnen de klassieke strafrechtsbedeling. Ik zal hier verder op ingaan in de betreffende hoofdstukken.

Het lijkt er dus op dat het onderscheid tussen de BIS en een alternatieve afhandeling voor meerdere interpretaties vatbaar kan zijn en niet altijd duidelijk is. Het onderscheid met de alternatieve straf is dit echter wel. De ‘straf’ verwijst immers naar het feit dat er aan iemand die een strafrechtelijke norm overtreedt, bewust leed wordt toegebracht. Dus ook al zou het gaan om een ‘alternatieve’ straf, het is en blijft een straf en bijgevolg heeft ze dus dezelfde kenmerken en functies als een ‘traditionele’ straf. Binnen onze rechtstaat zijn ook een aantal garanties ingebouwd waar de rechtsonderdanige zich kan op beroepen. Deze houden een zekere beperking in naar de toepassing van de straf. De beginselen van de Magna Charta zijn dus van toepassing, net als de bepalingen van het E.V.R.M. Bovendien kan een straf enkel door een rechter worden opgelegd en is ze dwingend van aard.<sup>159</sup>

Hierin kan duidelijk bewijs worden gevonden voor de weerlegging van BIS als alternatieve straf. Een alternatieve afhandeling kan in elke fase van het strafproces worden doorgevoerd. Dit betekent dat niet alleen de rechter maar diverse actoren op verschillende niveaus deze kunnen opleggen. In eerste instantie wordt de BIS voorgesteld op parketniveau en is het dus niet de rechter, maar het Openbaar Ministerie die optreedt. Ze is ook niet dwingend van aard. De procedure wordt als een ‘voorstel’ aan dader en slachtoffer aangeboden en beide dienen dan ook vrijwillig akkoord te gaan. Zoniet kan de procedure geen aanvang nemen. Vervolgens kan men erop wijzen dat de rechtsbeginselen minder nauw worden toegepast. Als men het gelijkheidsbeginsel beschouwt, dan zien we dat zowel de alternatieve als de klassieke straf, in beide gevallen persoonlijk en individueel zijn. De BIS heeft echter ook een geïndividualiseerd karakter. Dit betekent dat er aan de betrokkene voorwaarden en/of uitvoeringsmodaliteiten worden opgelegd. Deze spelen in op de specifieke persoonlijke en sociale toestand van de betrokkene en staan in relatie tot het gepleegde misdrijf. De bemiddelingsassistent zal een maatregel voorstellen die, naar zijn inzicht, het beste bijdraagt tot het herstel van de fout gelopen situatie. De dader moet deze bovendien ook

---

<sup>159</sup> *Ibid.*, (1), 3.

aanvaarden. Dit laat toe beter in te spelen op de specifieke situatie zodat de kans op een geslaagde procedure zal toenemen.<sup>160</sup>

Dit heeft echter wel een aantal implicaties naar het gelijkheidsbeginsel en het proportionaliteitsbeginsel. Ieder dossier is vanuit dit opzicht immers uniek en vereist ook een unieke aanpak. Niettemin twee dossiers kunnen handelen over eenzelfde misdrijf, kan de afhandeling ervan danig verschillen. Beide daders zullen mogelijks niet dezelfde maatregelen voorgesteld krijgen, wat spanning kan veroorzaken met het gelijkheidsbeginsel. Bovendien kan een bepaalde situatie ervoor zorgen dat bijkomende maatregelen zich opdringen, hoewel dit vanuit het misdrijf geen absolute vereiste is. Zo komt het proportionaliteitsbeginsel onder druk te staan. De maatregel kan ook niet op voorhand worden vastgelegd en opgenomen in een wet. Hierdoor wordt ook de toepassing van het legaliteitsbeginsel met de voeten getreden.

Ik wil hierbij nog vermelden dat elk alternatief, ongeacht dit een straf betreft of niet, zich dient aan te passen aan de grondbeginselen van de bestaande rechtsbedeling, met inbegrip van de bepalingen afkomstig van het E.V.R.M.

Van hieruit zijn, mijns inziens, meer dan voldoende bewijzen aangedragen om het veelvoorkomende euvel, waar BIS als een alternatieve sanctie wordt versleten, uit de wereld te helpen.

#### 4. Toepassing in België

##### 4.1. Contextuele ontwikkelingen

JUNGER-TAS wijst op drie ontwikkelingen die voor België van belang zijn geweest in de aanzet naar een meer alternatieve afhandeling van misdrijven.<sup>161</sup>

Enerzijds was er de toename in de criminaliteit vanaf de jaren '70. Dit bracht bij de bevolking een eis voor strengere bestraffing met zich mee. De enorme toename van de gevangenispopulatie en de bouw van een aantal nieuwe gevangenissen over gans Europa kunnen als voorbeeld van deze eis worden beschouwd. Er waren niet alleen meer veroordelingen tot gevangenisstraf maar tevens werd ook de opgelegde duur steeds langer. De

<sup>160</sup> *Ibid.*, (1), 3-4.

<sup>161</sup> JUNGER-TAS, J., 'Alternatieven voor de vrijheidsstraf. Een internationaal overzicht', *Justitiële Verkenningen*, 1993, afl. 9, (128), 135.

druk op het gevangeniswezen werd zo steeds verder opgevoerd tot het zoeken naar alternatieve manieren van bestraffing als het ware een noodzaak begon te worden.

Men kon niet anders dan uitkijken naar andere mogelijkheden die de efficiëntie van het gerecht zouden vergroten en de stijgende overbevolking in de gevangenissen konden counteren. Ook de stijgende kostenfactor van het gevangeniswezen werd een zware last om dragen.<sup>162</sup>

In tweede instantie kon er geleidelijk aan een verandering worden opgemerkt in het denken over de doelstelling en het nut van straffen. Het primaire doel sinds de tweede wereldoorlog, de rehabilitatie en maatschappelijke integratie van de dader, kwam in de jaren '70 sterk onder kritiek te staan. Het gebrek aan rechtspositionele waarborgen was hierbij de grootste bekommernis. Bovendien kan men ook wijzen op de totale disillusie die de resultaten omtrent de toepassing van de traditionele straffen met zich mee brachten.<sup>163</sup>

Als laatste kan een zelfstandige ontwikkeling van de alternatieve sancties worden aangehaald als verklarende factor. Dit vond vooral zijn basis in een eis naar een humanisering van de straffen en meer aandacht voor het slachtoffer. De gevangenisstraf werd hierbij als een ultimum remedium beschouwd.

Ik heb in het kader van de herstelbeweging<sup>164</sup> gewezen op de evolutie die deze mee in gang heeft gezet en de factoren die daarin van belang zijn geweest. Ook deze trend moet dus mee in rekening worden genomen.

#### 4.2. De eerste initiatieven op vlak van jeugddelinquentie

De groeiende aandacht voor alternatieve manieren van conflictafhandeling kan aangetoond worden aan de hand van de vele projecten die werden opgezet.<sup>165</sup> In België treffen we de eerste aanzetten tot een bemiddeling tussen dader en slachtoffer aan op het terrein van

---

<sup>162</sup> DE RUYVER, B., 'Alternatieve straffen; zijn er grenzen aan creativiteit?', *Tijdschrift voor sociale wetenschappen*, 1994, (26), 27-29;

DE RUYVER, B., 'Alternatieve straffen; zijn er grenzen aan creativiteit?', *l.c.*, (1), 15-16.

<sup>163</sup> *Ibid.*, (26), 27-29; *Ibid.*, (1), 15-16.

<sup>164</sup> Zie hoofdstuk 2.

<sup>165</sup> *Ibid.*, (26), 27-29; *Ibid.*, (1), 13-14.



de jeugddelinquentie. Enkele kleine v.z.w.'s zullen vanaf de tweede helft van de jaren '80 een aantal trendsettende initiatieven nemen, gegroeid uit de ervaring met gemeenschapsdienst.<sup>166</sup>

Binnen het kader van de Wet op de Jeugdbescherming van 15 april 1965, werd aan de gemeenschappen de bevoegdheid toegekend de maatregelen, genomen door de jeugdrechtbank, uit te voeren. Dit gebeurt vanuit het beschermingsmodel dat stelt dat een jongere beschermd en gerehabiliteerd moet worden door middel van maatregelen met een opvoedkundige finaliteit. Een jeugdige kan immers niet strafrechtelijk verantwoordelijk worden gesteld voor zijn daden. Hij pleegt dan ook geen misdrijven maar een 'als misdrijf omschreven feit'. In het kader van de uitvoering van deze maatregelen kan de gemeenschap bepaalde verenigingen zonder winstoogmerk erkennen en subsidiëren. De vier v.z.w.'s die van belang zijn geweest in de eerste aanzetten naar bemiddeling dienen op dit niveau gesitueerd te worden.<sup>167</sup>

#### 4.2.1. Het Vlaamse landsgedeelte

V.z.w. Oikoten werd in 1982 opgericht met het oog op het ontwikkelen van nieuwe methoden als antwoord op de problematiek van de jeugddelinquentie. Men gaat uit van de idee dat men jongeren moet behandelen als volwaardige partners en hen daarin een verantwoordelijkheid dient toe te kennen.<sup>168</sup>

In dit kader richtten zij onthemingsprojecten op en waren ze de eerste die voettochten ondernamen naar het Spaanse Santiago de Compostella. Hierdoor konden jonge daders uit rijksopvoedingsgestichten hun vrijheid terug 'verdienen' na het succesvol volbrengen van de tocht. Het was een initiatief dat moest beschouwd worden als een soort 'karaktertest'.

In 1987 startte zij met een project rond gemeenschapsdienst voor jongeren met minder zware problemen. Dit liet de dader toe zijn verantwoordelijkheid op te nemen en een symbolisch herstel te realiseren ten aanzien van de samenleving. Al snel kwamen een aantal

---

<sup>166</sup> AERTSEN, I., *Slachtoffer-daderbemiddeling; een onderzoek naar de ontwikkeling van een herstelgerichte strafrechtsbedeling in Samenleving criminaliteit en strafrechtspleging*, AERTSEN, I., CASSELMAN, J., DUPONT, L., FIJNAUT, C., GOETHALS, J., HUTSEBAUT, F., PARMENTIER, S., VERBRUGGEN, F., VERSTRAETEN, R. en VERVAEKE, G. (reds.), XXIV, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2004, 206.

<sup>167</sup> *Ibid.*, 206-211.

<sup>168</sup> De zogeheten 'emancipatorische pedagogiek';  
CLAES, M., 'The juvenile Mediation Project in Leuven (Belgium)' in *Restorative Justice for Juveniles. Potentialities, risks and problems*, WALGRAVE, L., (ed.), Leuven, Leuven University Press, 1998, 367-385.

tekortkomingen aan de oppervlakte. Ten eerste was er de afwezigheid van het slachtoffer in dit alles. Ook het feit dat de burgerrechtelijke schade-eisen vaak op de schouders van de ouders terechtkomen, werd als een probleem ervaren. Het louter functioneren van de gemeenschapsdienst als straf zonder een aanspraak te maken op de verantwoordelijkheid van de dader, kon tevens niet worden aanvaard. Vanaf eind 1987 werd dan ook beslist in alle dossiers systematisch het slachtoffer te contacteren. Zij werden betrokken in het overleg over de duur en de aard van de te verlenen dienst. Het opzetten van contact tussen dader en slachtoffer werd als een noodzakelijkheid beschouwd in het opnemen van de verantwoordelijkheid van de dader.

Zo werd de aanvankelijk zuivere gemeenschapsdienst een bemiddelingsproject met een volwaardige positie voor het slachtoffer. Deze procedure noemde men het ‘vereffeningsproject’.

Vanaf 1991 werd tevens voorzien in een ‘vereffeningsfonds’. Vaak bleek immers dat de jongere niet over de nodige financiële draagkracht beschikte om het slachtoffer te vergoeden. Binnen deze mogelijkheid kon de dader een aantal uur vrijwilligerswerk verrichten in een humanitaire, culturele of sociale organisatie in ruil voor een som geld, afkomstig uit het fonds. Die kon hij dan gebruiken om het slachtoffer schadeloos te stellen.

#### 4.2.2. Het Waalse landsgedeelte

Binnen het Franstalig landsgedeelte hebben drie v.z.w.’s, Arpège, Gacep en Radian, een belangrijke rol gespeeld in de evolutie naar een toepassing van dader-slachtofferbemiddeling.<sup>169</sup>

In de beginperiode werd de bemiddeling binnen deze drie diensten slechts incidenteel toegepast wanneer er duidelijke indicaties of vragen waren tijdens de uitoefening van de gemeenschapsdienst. Langzamerhand ontstond de noodzaak aan een algemene en autonome bemiddelingsopdracht. Daarnaast begon Arpège in 1990 met een opleiding in bemiddeling, daarin bijgestaan door bemiddelaars van Québec. Het duurt echter nog tot 1993 vooraleer de bemiddeling een effectieve start neemt en op een meer systematische manier wordt toegepast.

---

<sup>169</sup> AERTSEN, I., *o.c.*, 206-211.

Op het einde van 1993 werd door de drie instanties een gemeenschappelijk pilootproject opgezet met de bedoeling te experimenteren met bemiddeling in dossiers afkomstig van het parket. De focus lag hier vooral op het relationele aspect. Dit experiment bleef echter vrij beperkt. Dit werd vooral veroorzaakt door het wisselende succes, ingegeven door een onstabiele basis en weinig effectieve ondersteuning. Niettegenstaande het matige succes, heeft men toch kunnen bekomen dat een bemiddelingsmethode werd uitgewerkt. Bovendien ontstond een model van samenwerking met het parket en werd ook het wettelijke kader en de identiteit van het programma verder uitgewerkt. In de volgende regeringswissel werd beslist het experiment niet verder te zetten. De v.z.w.'s bleven echter op lokaal niveau, elk met hun eigen accenten, de praktijk verder uitoefenen.

Deze vier v.z.w.'s hebben een voortrekkersrol op zich genomen. Dit betekent niet dat zij de enige waren die door de jaren projecten en experimenten met een bemiddeling tussen dader en slachtoffer hebben opgezet.<sup>170</sup>

#### 4.2.3. De verdere ontwikkeling

Het was pas in 1996 dat er in het Nederlandstalige landsgedeelte opvolging kwam binnen de bemiddeling. De Brusselse v.z.w. BAS!, een begeleidingsdienst in de sector van de alternatieve sancties voor jongeren, start zowel met dader-slachtofferbemiddeling als met een schadefonds.<sup>171</sup>

Tegen het einde van 1999 zijn zes bemiddelingsdiensten actief in België. Men kan dus stellen dat er eerder sprake is van een trage ontwikkeling, hoewel de bestaande initiatieven getuigen van een grondige theoretische reflectie en sterke innovatie. Redenen voor deze trage ontwikkeling kunnen vooral gevonden worden in het ontbreken van een expliciet wettelijk kader dat bemiddeling met jongeren stimuleert en reglementeert. Tevens kan de tijdelijke en ondoorzichtige financiering en de overwegend rehabilitatieve ideologie in de praktijk als een belemmering worden beschouwd. De bestaande programma's zijn immers vaak een mengeling van rehabilitatieve en herstelgerichte ideeën over de dader met pedagogische bekommernissen als finaliteit. Dergelijke opvatting bemoeilijkt het opzetten van een bemiddeling, aangezien daarbij ook het slachtoffer en de feiten in rekening worden gebracht.

---

<sup>170</sup> DE RUYVER, B., *l.c.*, (26), 27-29; DE RUYVER, B., *l.c.*, (1), 13-14.

<sup>171</sup> AERTSEN, I., *o.c.*, 211.

In laatste instantie dient men te wijzen op de niet aflatende aanwezigheid van potentiële bevoegdheidsconflicten tussen enerzijds de gemeenschappen en anderzijds de federale staat. Vooral de bevoegdheden in de sectoren van het jeugdrecht en de bijzondere jeugdbijstand zijn zeer onduidelijk toegewezen. Deze elementen werken uiterst remmend voor nieuwe ontwikkelingen.<sup>172</sup>

Na 1999 worden nieuwe perspectieven geopend door initiatieven van overheidswege. Hiermee tracht men tegemoet te komen aan de erkende problemen die al meermaals onder de aandacht waren gebracht. Zo besliste men de bemiddeling tussen dader en slachtoffer op algemene wijze te subsidiëren en kwam er meer geld vrij voor de uitbouw van de procedure. Vanaf nu werd ook voor elk gerechtelijk arrondissement een bestaande privé-organisatie erkend voor de uitwerking van één of meerdere herstelrechtelijke modaliteiten. Op het einde van dat jaar ontstonden tevens twee nieuwe Vlaamse bemiddelingsprojecten.<sup>173</sup> In 2000 groeide het aantal diensten uit tot tien. Bovendien startte men ook met een pilootproject ‘herstelgericht groepsoverleg’.

#### 4.2.4. Toekomstperspectieven

Wat kan men nog verwachten betreffende bemiddeling bij minderjarige daders? In het Voorontwerp ter Hervorming van de Wet van 1965 legt men de nadruk op het herstel van de schade en de responsabilisering van de jeugdige. In dit kader kan men enkel nog positieve maatregelen opleggen; een gemeenschapsdienst, een vergoed werk ten voordele van een hulpfonds of ter vergoeding van het slachtoffer,... De dader-slachtofferbemiddeling krijgt hierin een fundamentele plaats toegekend. Men acht dit immers een essentieel complementair proces in relatie tot de gerechtelijke procedure. Het is dan ook van belang de toepassing te bevorderen in alle stadia van de afhandeling en zelfs bij meer ernstige misdrijven.<sup>174</sup>

#### 4.3. De eerste initiatieven voor volwassenen

Binnen het beleid ontstaan langzaamaan nieuwe tendensen in het denken over straf. Men zoekt alternatieven zonder echter aan het concept ‘straf’ te raken. Het contractdenken

---

<sup>172</sup> *Ibid.*, 212.

<sup>173</sup> *Ibid.*, 212-213.

<sup>174</sup> *Ibid.*, 212-213.

vindt meer en meer voet aan wal. Het duurt echter nog tot 1988 vooraleer er echt concrete voorstellen komen die van belang zijn voor de BIS.

#### 4.3.1. Een eerste aanzet

Het was de Parlementaire Onderzoekscommissie naar de Bende van Nijvel, de zgn. Bendecommissie I, die in zijn aanbevelingen in 1988 pleitte voor een toepassing van de bemiddeling in strafzaken. Dit werd in 1990 vertaald in het Pinksterplan, maar is toen nooit doorgevoerd. Het was maar met de Commissie Verwilghen in 1992 en het Meerjarenplan Justitie in 1993 dat men een poging ondernam om de gemaakte aanbevelingen ook effectief ten uitvoer te leggen. Dit kan grotendeels verklaard worden door een gebrek aan politieke interesse in justitie. Het feit dat Minister Whatelet, naast Minister van Justitie, tezelfdertijd ook vice-Eerste Minister en Minister van Economische Zaken was, is daar een duidelijk voorbeeld van.<sup>175</sup> Justitie werd toen nog steeds beschouwd als een ‘bijkomstige’ portefeuille.

Een eerste aanzet in de evolutie van de dader-slachtofferbemiddeling voor volwassenen komt er in 1991 wanneer voormalig Minister van Justitie Wathelet een aantal maatregelen, waaronder BIS, in het leven roept. Deze dienen de burger opnieuw vertrouwen te schenken in het strafrechtelijke optreden en de greep op de ordening van het maatschappelijke leven te verstevigen. In de publiekslezing te Leuven op 17 mei 1991 stelde hij het volgende vast:

*“men moest vaststellen dat het gerecht thans, door de ingewikkeldheid van zijn procedures, zijn logheid, zijn traagheid, zijn buitensporige overbelasting, in zijn taak van maatschappelijke regulering faalt, zowel wat betreft de ernstige en complexe zaken, met name in de financiële sector en in de bestrijding van de georganiseerde misdaad, als wat betreft de kleine en middelgrote stadsdelinquentie. Het falen verbaast de publieke opinie en raakt de burgers in hun dagelijkse leven met het risico dat het gerechtelijk apparaat in zijn geheel gediscredeerd wordt en dat de burgers geneigd zijn zelf het recht in handen te nemen. [...] een te laattijdige tussenkomst van het gerecht laat bij de bevolking een gevoel van straffeloosheid na.<sup>176</sup>”*

---

<sup>175</sup> DE RUYVER, B. *Cursus Strafrechtelijk Beleid; 2<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2004-2005, 72p. (academisch materiaal).

<sup>176</sup> WHATELET, M., ‘Naar een vereenvoudiging en versnelling van de strafrechtspleging?’, *Panopticon*, 1991, (302), 302.

De nota uitgewerkt op basis van deze vaststelling werd ingediend op 21 mei 1991 en aan de leden van het College van de Procureurs-generaal overhandigd op 3 juni 1991.<sup>177</sup>

De verkiezingen van 1991 waren rampzalig voor de traditionele partijen. Die werden immers gecounterd door de grote doorbraak van het Vlaams Blok.<sup>178</sup> Wathélet werd nadien als formateur aangesteld. Hij stelde op 6 januari 1992 zijn nota, ‘Een nieuw contract met de burger’<sup>179</sup> voor, die als basis heeft gefungeerd voor het regeerakkoord tussen christendemocraten en socialisten van 9 maart 1992.<sup>180</sup> De Minister haalde vijf grote maatschappelijke uitdagingen<sup>181</sup> aan die een verbetering moesten teweegbrengen;

- Veiligheid van de burger
- Meer rechtvaardigheid via een betere rechtsbedeling
- Een betere beheersing van de immigratie
- Een ver doorgedreven milieu
- Een solidaire samenleving

Omtrent de eerste doelstelling was in het regeerakkoord een meerjarenplan uitgewerkt waarin de intentie, om de kloof tussen burger en justitie te dichten, voorop stond. Men trachtte tevens een oplossing te zoeken voor de onveiligheidsgevoelens. Deze waren immers fors gestegen als gevolg van de vaak voorkomende en herhaalde stads- en straatcriminaliteit en het te dikwijls uitblijven van een maatschappelijke reactie op misdrijven. Met betrekking tot de kleine criminaliteit wilde de regering het volgende realiseren<sup>182</sup>;

- “De bevordering van de toepassing van alternatieve sancties (gemeenschapsdienst);
- De snelle berechting van die delinquentie;

---

<sup>177</sup> BAUWENS, N., ‘Bemiddeling in strafzaken’, *Rechtskundig Weekblad*, 1992-1993, (351), 352.

<sup>178</sup> Zwarte zondag genaamd.

<sup>179</sup> Een nieuw contract met de burger, *Parl. St. Senaat* 1992-1993, nr. 652/1.

<sup>180</sup> DEHAENE, J.L., *Regeringsverklaring van 9 maart 1992 uitgesproken voor het parlement door Eerste Minister*. Brussel, 1992, 4. (toespraak).

<sup>181</sup> DEHAENE, J.L., *Regeringsverklaring van 9 maart 1992 uitgesproken voor het parlement door Eerste Minister*. Brussel, 1992, 4. (toespraak).

<sup>182</sup> DEHAENE, J.L., *Regeringsverklaring van 9 maart 1992 uitgesproken voor het parlement door Eerste Minister*. Brussel, 1992, 11. (toespraak).

- Initiatieven op het gebied van hulp aan de slachtoffers en het versnellen van de procedure voor het vergoeden van slachtoffers van gewelddaden;
- Het opzetten van een systeem van strafbemiddeling voor kleine misdrijven”.

In de Memorie van toelichting<sup>183</sup> werd vermeld dat het niet langer volstond een snellere procedure te ontwikkelen, maar dat dit tevens moest gekoppeld worden aan een uitbouw en uitbreiding van alternatieve oplossingen. De bedoeling van deze aanzet was in de eerste plaats het gevoel van straffeloosheid onder de bevolking te neutraliseren. Wanneer er op een misdrijf immers geen duidelijke justitiële reactie volgt, verliest de bevolking het vertrouwen in justitie. De gerechtelijke overheid moest de mogelijkheid krijgen om niet alleen sneller, maar ook demonstratiever te reageren op crimineel gedrag.

Als resultaat van de Ministerraad van 8 mei 1992 werd een nieuwe aanpak voorgesteld voor de bespoediging en modernisering van de strafprocedure. Zowel de Minister van Justitie als de Minister van Binnenlandse zaken opteerden voor een snelrecht binnen de kleine criminaliteit. Dit gegeven kan zeker niet los gezien worden van de rassenrellen in Brussel die op dat moment voor heel wat commotie zorgden.<sup>184</sup> Toen men inzag dat de kleine en middelgrote criminaliteit niet kon gereduceerd worden door dit sneller optreden, werd de noodzaak tot ontwikkeling van alternatieven duidelijk.<sup>185</sup> De toenmalige Procureur-generaal van het Hof van Beroep van Gent ontwikkelde een nieuw systeem dat men al snel bemiddeling in strafzaken is gaan noemen.

---

<sup>183</sup> Ontwerp van wet houdende regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken, *Parl. St.* Senaat 1992-1993, nr. 652/1, 1-4.

<sup>184</sup> BAUWENS, N., *Bemiddeling in strafzaken; rede uitgesproken op de plechtige openingszitting op 1 september 1992*. Hof van Beroep Gent, september 1992, 68-69. (toespraak).

<sup>185</sup> Ontwerp van wet houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling in strafzaken, *Parl. St.* Senaat 1992-93, nr. 652/1.

## 5. Het eerste experiment

In aansluiting met de nota ‘Een nieuw contract met de burger’<sup>186</sup> werd eind 1991 een pilootproject uitgewerkt betreffende BIS in het ressort van het Hof van Beroep van Gent.<sup>187</sup>

Het experiment startte na de ressortvergadering van 5 september 1991. Procureur-generaal Bauwens en eerste Advocaat-generaal Dewilde hadden het systeem concreet uitgewerkt in een basisproces-verbaal en voorgelegd aan de Procureurs des Konings van het rechtsgebied Gent. In zijn huidige experimentele vorm noemde men dit “snelgerecht”, een term die men later zal veranderen.<sup>188</sup> De doelstelling was dubbel. Enerzijds diende ze een vereenvoudiging en versnelling van de procedures te bewerkstelligen bij de afhandeling van zaken van kleine en middelgrote delinquentie. Anderzijds hoopte men zo het vertrouwen van de burger in het gerecht te herstellen en het opnieuw geloofwaardig te maken.<sup>189</sup>

Het idee was om voor bepaalde misdrijven een zeer snelle sociale reactie te geven zonder dat de rechter diende tussen te komen. Om dit op een eenvormige wijze te realiseren diende elke Procureur des Konings binnen zijn eigen parket een bureau op te richten om parketzittingen te laten doorgaan. De magistraat, bij voorkeur een eerste substituut, zit de vergadering voor en bepaalt welke dossiers in aanmerking komen. Hij kan worden bijgestaan door een adjunct-secretaris van het parket die de taak van griffier op zich neemt en daarbij de dossiers blijft opvolgen.<sup>190</sup>

### 5.1. De procedure

Het verloop van de procedure<sup>191</sup> werd als volgt uitgedacht;

---

<sup>186</sup> Ontwerp van wet houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling in strafzaken, *Parl. St.* Senaat 1992-93, nr. 652/1.

<sup>187</sup> BAUWENS, N., *l.c.*, (351), 352.

<sup>188</sup> *Ibid.*, (351), 353.

<sup>189</sup> DECLERCQ, L., *Strafbemiddeling*. Hof van Beroep Gent, 11 mei 1993, 1. (interne nota);

BAUWENS, N., *l.c.*, (351), 352.

<sup>190</sup> *Ibid.*, (351), 354.

<sup>191</sup> DECLERCQ, L., *Het experiment “Bemiddeling in strafzaken”*. Hof van Beroep Gent, 17 september 1992, 2. (interne nota);

BAUWENS, N., *Bemiddeling in strafzaken; rede uitgesproken op de plechtige openingszitting op 1 september 1992*. Hof van Beroep Gent, september 1992, 72-73. (toespraak);

DECLERCQ, L., *Strafbemiddeling*. Hof van Beroep Gent, 11 mei 1993, 1. (interne nota);

BAUWENS, N., *l.c.*, (351), 354.



- Uitnodiging van de verdachte door de parketmagistraat per brief of via de politie om ter zitting te verschijnen.

De zitting gebeurde meestal in aanwezigheid van het slachtoffer. Ook de dader was verplicht in eigen persoon aanwezig te zijn maar kon zich wel laten bijstaan door een advocaat. Indien hij niet inging op de uitnodiging, werd dit als een weigering beschouwd en startte een correctionele vervolging.

Er werd een proces-verbaal opgesteld van het gesprek en bijgevoegd in het strafdossier. Dit was ter ondersteuning van de rechter indien het, in geval van een stopgezette of mislukte bemiddeling, toch tot een correctionele behandeling zou komen.

- Parketzitting; hierbij tracht men de dader een soort ‘eerste waarschuwing’ te geven, zonder een beroep te doen op de rechter. De belangen van het slachtoffer werden prioritair behandeld.<sup>192</sup>
- Opleggen van de maatregelen; hierin kon men diverse gradaties van ernst onderscheiden.
  - ✓ Berisping alvorens seponering
  - ✓ Berisping met een beslissing die resulteerde onder het voorwaardelijk sepot of praetoriaanse probatie; bijvoorbeeld een berisping gekoppeld aan de belofte om binnen een bepaalde termijn de schade te vergoeden.
  - ✓ Creatieve voorwaarden; hierbij heeft de parketmagistraat in principe de vrije keuze, hoewel hij logischerwijs rekening dient te houden met de specifieke context. Bovendien kon hij enkel die voorwaarden opleggen die ook later, moest het dan toch tot een dagvaarding komen, aan de rechtbank kunnen worden gevraagd. In geval van een misdrijf betreffende verdovende middelen was dit bijvoorbeeld het vrijwillig volgen van therapie.
  - ✓ Minnelijke schikking
- Nagaan van de gevolgen; werden de voorwaarden nageleefd, volgde de seponering. Was dit niet het geval, werd de zaak aanhangig gemaakt voor de rechtbank met een hoge prioriteit. Indien de persoon nieuwe feiten pleegde, konden zowel deze nieuwe feiten als de feiten die het voorwerp waren van de bemiddeling, samen worden vervolgd.

## 5.2. De criteria

<sup>192</sup> *Ibid.*, (351), 354.

In principe kwamen alle misdrijven die opgenomen waren in het Strafwetboek in aanmerking voor een deelname aan het experiment. De keuze van de dossiers was gebaseerd op een aantal criteria<sup>193</sup>;

- Al die feiten waarvoor een sepot en V.S.B.G. als te licht en laattijdig werden ervaren
- Al die feiten waarvoor wettelijk gezien geen V.S.B.G. kon worden voorgesteld en de gewone strafprocedure een te laattijdige sociale reactie zou betekenen.

Logischerwijs waren er een aantal organisatorische voorwaarden. Zo kon men, om de zaak zorgvuldig op te volgen, enkel die dossiers opnemen waarvan de verdachte woonachtig was binnen het gerechtelijke arrondissement.

### 5.3. De evaluatie

Een eerste evaluatie van het experiment werd gemaakt van de periode tot 15 september 1992, hoewel het experiment nadien gewoon verder liep.<sup>194</sup> Ik beperk me hier tot de belangrijkste vaststellingen.

- Kwantitatieve evaluatie:
  - ✓ 889 zaken behandeld
  - ✓ 580 zaken gelukt
  - ✓ 168 zaken mislukt; de voornaamste oorzaak was het niet verschijnen van de dader
  - ✓ 142 zaken onder begeleiding
- Kwalitatieve evaluatie:
  - ✓ Positieve reacties bij de bevolking en aan de kant van de balie. Vanuit het oogpunt van het slachtoffer haalde men aan dat de snelle totstandkoming van de schaderegeling positief werd onthaald. Ook de verplichting excuses aan te bieden, werd als gunstig genoteerd.

---

<sup>193</sup> BAUWENS, N., *Bemiddeling in strafzaken; rede uitgesproken op de plechtige openingszitting op 1 september 1992*. Hof van Beroep Gent, september 1992, 76. (toespraak).

<sup>194</sup> DECLERCQ, L., *Het experiment "Bemiddeling in strafzaken"*. Hof van Beroep Gent, 17 september 1992, 3. (interne nota).

- ✓ Positieve reacties bij de daders die nu snel in kennis werden gesteld van het gevolg van het misdrijf. De parketmagistraat bleek in het persoonlijke gesprek een grote impact te hebben. Hieruit bleek bovendien dat het dikwijls onderliggende problemen waren die aan de basis van het misdrijf lagen. De dader had de mogelijkheid deze te bespreken, wat de betrokkenheid, in vergelijking met de klassieke afhandeling, veel groter maakte. Vanuit dit idee verklaarden de meeste daders dat ze de bemiddeling als meer bestraffend ervaren dan het betalen van een minnelijke schikking of zelfs het bekennen van de feiten voor de rechtbank met een uitstel of een opschorting als gevolg.
- ✓ Aantal gevallen waar dader en slachtoffer samen aanwezig waren, zijn niet gekend.
- ✓ In de meeste gevallen bereikten die zaken, die in de bemiddeling een oplossing kregen, de rechtbank niet meer, zodoende deze zich meer konden toeleggen op de zwaardere feiten.
- ✓ Zeer arbeidsintensief; voor de parketmagistraat betekende dit een zware bijkomende belasting. Hij diende dit immers bovenop zijn andere taken uit te voeren.

Als gevolg van deze evaluatie werd beslist het experiment uit te breiden naar andere gerechtelijke arrondissementen binnen het rechtsgebied Gent en ruimere werkingsmogelijkheden te creëren voor de betreffende magistraten. Bovendien werden nu ook de inbreuken op de bijzondere strafwetten, meegenomen in het project.<sup>195</sup> Procureur-generaal Bauwens was zich bewust van het feit dat de BIS geen wondermiddel was maar voldoende kans had op slagen om een betere en efficiëntere werking van het gerecht te realiseren.<sup>196</sup>

<sup>195</sup> BAUWENS, N., *l.c.*, (351), 356.

<sup>196</sup> BAUWENS, N., *Bemiddeling in strafzaken; rede uitgesproken op de plechtige openingszitting op 1 september 1992*. Hof van Beroep Gent, september 1992, 80-81. (toespraak).

## 6. De eerste pogingen tot formalisering

In het verlengde van dit project en de positieve evaluatie ervan, werd door Minister van Justitie Wathelet op 13 november 1992 een voorontwerp ingediend betreffende de bemiddeling in strafzaken. Het werd door de Ministerraad goedgekeurd op 29 januari 1993 en is op 14 juli 1993 door de Senaat in openbare zitting gestemd.<sup>197</sup>

### 6.1. Het wetsontwerp

In het wetsontwerp had men de intentie een wettelijke regeling uit te werken voor de BIS met de invoering van artikel 216ter Wetboek van Strafvordering.<sup>198</sup> Deze invoering resulteerde in een vervanging van het oorspronkelijke opschrift van hoofdstuk III in boek II, titel I van het Wetboek van Strafvordering ingevoegd bij Wet van 28 juni 1984.<sup>199</sup> Dit luidde vanaf dat ogenblik als volgt;

“hoofdstuk III: Bepalingen betreffende het verval van strafvordering voor sommige misdrijven onder bepaalde voorwaarden.”<sup>200</sup>

Vanaf dit ogenblik is in de opsomming dus een wettelijke mogelijkheid meer opgenomen die de magistraat kan toepassen om een zaak af te handelen.<sup>201</sup>

Het wetsontwerp bestaat uit twee artikelen, waarvan het eerste de invoering van artikel 216ter in het Wetboek van Strafvordering regelt en daarna over de eigenlijke inhoud van het artikel handelt. Het tweede artikel regelt de inwerkingtreding van de wet zelf.<sup>202</sup>

Hoewel dit ontwerp volledig gestoeld is op het pilootproject en diens evaluatie, zijn er toch een aantal verschillen op te merken. Met het ontwerp bestaat immers de mogelijkheid om BIS te combineren met dienstverlening en scholing. In tweede instantie zorgt het correct

---

<sup>197</sup> Ontwerp van wet houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling in strafzaken, *Parl. St.* Senaat 1992-93, nr. 652/1, 3.

<sup>198</sup> DECLERCQ, L., *Het experiment “Bemiddeling in strafzaken”*. Hof van Beroep Gent, 17 september 1992, 3. (interne nota).

<sup>199</sup> DECLERCQ, L., *Het experiment “Bemiddeling in strafzaken”*. Hof van Beroep Gent, 17 september 1992, 11. (interne nota).

<sup>200</sup> Ontwerp van wet houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling in strafzaken, *Parl. St.* Senaat 1992-93, nr. 652/1, 11.

<sup>201</sup> Ontwerp van wet houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling in strafzaken, *Parl. St.* Senaat 1992-93, nr. 652/1, 4.

<sup>202</sup> Art. 216ter Wetboek van Strafvordering.

naleven van de voorwaarden door de verdachte, voor een verval van strafvordering, daar waar het project enkel in een seponering voorzag.<sup>203</sup>

## 6.2. Aanbevelingen van de Raad van State

De tweede kamer van de Raad van State, afdeling wetgeving, werd op 24 november 1992 door Minister Wathelet verzocht advies uit te brengen met betrekking tot het wetsontwerp houdende een regeling van de procedure voor bemiddeling in strafzaken.<sup>204</sup>

De Raad had drie punten van kritiek betreffende de bevoegdheid van het Openbaar Ministerie. Het optreden van de parketten, in geval de dader tegemoet komt aan de opgelegde voorwaarden, valt niet onder de bevoegdheid van de Procureur des Konings. Hij kan immers niet over de opportuniteit van de vervolgingen oordelen en een sepot beslissen. ‘Het staken van vervolging’, zoals toegepast bij de BIS, heeft immers gezag van gerechtelijk gewijsde, in tegenstelling tot de seponering.<sup>205</sup> Deze onduidelijkheid is echter nooit uitgeklaard en blijft een punt van kritiek.

Ook om BIS te kunnen toepassen voor alle soorten misdrijven, kan men zich vragen stellen m.b.t. de bevoegdheid van de Procureur des Konings. Het wetsontwerp beoogt dat de BIS kan worden toegepast zonder beperking van de strafmaat, wanneer blijkt dat de feiten niet van die aard zijn dat zij een strafvervolging onmogelijk maken. Was het niet beter geweest de toepassing te laten samenhangen met een criterium betreffende de ernst van het misdrijf, zoals ook voor de minnelijke schikking is voorzien in art. 216bis Sv.<sup>206</sup>

Bovendien merken ze op dat het onmogelijk is voor het Openbaar Ministerie om als derde neutrale bemiddelaar op te treden, aangezien zij één van de betrokken partijen van de strafrechtspleging is.

De tweede bepaling van kritiek handelt over de termen ‘bemiddelen’ en ‘bemiddeling’. De termen dekken de beschreven procedure in onvoldoende mate. ‘Bemiddelen’ is het tussenbeide komen om zo een overeenkomst tot stand te brengen, terwijl

---

<sup>203</sup> BERGMANS, K., *Toetsing van het beleid inzake Bemiddeling in Strafzaken voor het ressort Gent*. (Diss. Lic. Criminologie). Gent, 2001-2002, 32-33.

<sup>204</sup> Ontwerp van wet houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling in strafzaken, *Parl. St. Senaat* 1992-93, nr. 652/1, 14-16.

<sup>205</sup> Onder voorbehoud van die gevallen waar seponering na verloop van tijd leidt tot verjaring.

<sup>206</sup> Enkel misdrijven strafbaar met een geldboete of met een gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaar komen in aanmerking; Art. 216bis Wetboek van Strafvordering.

‘bemiddeling’ de verzoening tussen de partijen is. De beschreven procedure in het voorstel heeft echter niet de intentie om personen tot overeenstemming te brengen. Ze zorgt enkel voor een verval van strafvordering indien aan de voorwaarden wordt voldaan. Enkel in het eerste lid van artikel 216 ter Sv. is de term ‘bemiddelen’ terecht gebruikt.

Vanuit deze kritieken pleit de Raad van State er dan ook voor om artikel 216bis en 216ter Sv. samen te voegen in één artikel om zo interpretatieproblemen en overbodige herhalingen te vermijden. Daarin zouden enerzijds de voorwaarden worden bepaald waarin de Procureur des Konings kan tussenkomen, en anderzijds de verplichtingen die kunnen leiden tot een verval van strafvordering.

### 6.3. Kritiepunten

De parlementsleden zijn er in geslaagd om in het voorontwerp de bevoegdheid die was toegekend aan de Procureur in geval van alcoholisme of toxicomanie te schrappen. Die stelde dat de Procureur des Konings de persoon in kwestie kon verplichten een geneeskundige behandeling te volgen. Het parlement vond echter dat deze beslissing enkel maar kon toekomen aan de rechter. De dader moet zich, in de huidige wet, beroepen op een ziekteverschijnsel of op een drank- en drugsverslaving, vooraleer de Procureur des Konings hem kan verzoeken een geneeskundige behandeling of andere therapie te volgen. Ook in verband met de dienstverlening hadden de leden felle kritiek. Het Openbaar Ministerie nam daarin de taak van de rechter nog meer over. Zoals we later zullen zien, blijft de dienstverlening een struikelblok in de toepassing van BIS. Deze mogelijkheid zal uiteindelijk ook worden geschrapt uit de nieuwe wet.

Ook de vereniging ‘Magistratuur en Maatschappij’ had een aantal kritieken geuit over het ontwerp. Ook zij vonden het niet kunnen dat het parket dergelijke rechterlijke bevoegdheden toegekend kreeg, zonder dat er waarborgen voor de partijen aan verbonden werden. Het was vooral weer de dienstverlening die zwaar in de klappen deelde. Zij vertoont immers alle kenmerken van een straf en zou dus niet door een parketmagistraat mogen worden opgelegd. Vanuit de vereniging pleitte men voor een degelijk gestructureerd en

uitgewerkt systeem van praetoriaanse probatie, onder voorbehoud van de dienstverlening, dat enkel door de rechter kon worden opgelegd.<sup>207</sup>

## 7. De wet

Op 10 februari 1994 werd het ontwerp door de Kamer goedgekeurd. De nieuwe wet verscheen in het Belgisch Staatsblad van 27 april 1994. De eigenlijke inwerkingtreding startte op 1 november 1994.<sup>208</sup>

### 7.1. Inhoud

Zonder hier al te diep in detail te gaan, wil ik wijzen op een groot verschilpunt tussen het wetsontwerp en de wet die uiteindelijk werd goedgekeurd. Dit ligt in de begrenzing van de strafmaat opgelegd voor de beoogde feiten waarop een BIS kan worden toegepast. De wet bepaalt dat het moet gaan over feiten die niet van die aard schijnen te zijn dat ze moeten worden gestraft met een hoofdstraf van meer dan twee jaar correctionele gevangenisstraf of een zwaardere straf.<sup>209</sup> Deze plafondstraf is de straf die de Procureur des Konings in concreto zou vorderen moest de zaak voor de rechter verschijnen. Men houdt dus rekening met verzachtende omstandigheden. Dit brengt met zich mee dat de BIS van toepassing is op alle misdrijven, in uitzondering van de allerzwaarste. Door de combinatie met de verzachtende omstandigheden<sup>210</sup> wordt de BIS immers toepasbaar op feiten waar in abstracto 15 tot 20 jaar criminele of correctionele gevangenisstraf op staat.<sup>211</sup>

De wet kan gezien worden als een combinatie van verschillende strafideologische stromingen. Enerzijds is het een pleidooi voor een snelle en efficiënte reactie op veelvoorkomende criminaliteit. Anderzijds tracht men een betere resocialisatie te bekomen door een beperking van de strafrechtsgang via een geïndividualiseerde afhandeling. Bovendien is het een duidelijk voorbeeld van de slachtoffergeoriënteerde trend uit de

---

<sup>207</sup> DE NAUW, A., 'Dienstverlening, bemiddeling, transactie en snelrecht: over de samenhang der dingen', *Panopticon*, 1996, 437-472.

<sup>208</sup> Art. 1 en 2 Wet 10 februari 1994 houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling in strafzaken, *B.S.* 27 april 1994, 11195-11197.

<sup>209</sup> Dit is slechts één van de vooropgestelde voorwaarden; voor een uitvoerige opsomming van de vereisten om voor een BIS in aanmerking te komen: zie bijlage 2: De procedure inzake de bemiddeling in strafzaken, pag. VII.

<sup>210</sup> Art. 80 Strafwetboek.

<sup>211</sup> DE SOUTER, V., 'Strafbemiddeling: de wet van 10 februari 1994', *Jura Falconis*, 1996-1997, (511), 517-518.

strafrechtspleging die de laatste jaren aan belang heeft gewonnen.<sup>212</sup> De tweedeling die in de wet aanwezig is, namelijk het herstel van de, aan het slachtoffer toegebrachte, schade en de bemiddeling tussen dader en samenleving, kan ook vanuit dit opzicht worden verklaard. De wet kan immers beschouwd worden als een samensmelting van een ‘slachtofferwet’ aan de ene kant en een officialisering van de praetoriaanse probatie langs de andere kant.<sup>213</sup>

De wet bestaat uit drie artikels<sup>214</sup>;

- Artikel 1: wijziging van artikel 216bis van het Wetboek van Strafvordering ingevoegd bij Wet van 28 juni 1984.
- Artikel 2: invoeging van een nieuw artikel 216ter. De invoering ervan resulteerde in de vervanging van het oorspronkelijke opschrift van hoofdstuk III in boek II, titel I van het Wetboek van Strafvordering ingevoegd bij Wet van 28 juni 1984. Dit luidt met de nieuwe wet als volgt;  
“hoofdstuk III: Bepalingen betreffende het verval van strafvordering voor sommige misdrijven onder bepaalde voorwaarden.”
- Artikel 3: handelt over de inwerkingtreding van de wet, die door de koning wordt bepaald.

## 7.2. Wettelijke definitie van BIS

De BIS wordt in de wet omschreven als;

*“Bemiddeling in strafzaken is een alternatieve vorm van tussenkomst door de gerechtelijke overheid om een oplossing te bieden voor een conflictsituatie die veroorzaakt door een misdrijf. Er wordt een beroep gedaan op de vrijwillige medewerking, de vaardigheden en de verantwoordelijkheid van beide partijen om zelf een oplossing te vinden voor hun conflict, om een consensus te zoeken en om te onderhandelen over het herstel in al zijn aspecten.”*<sup>215</sup>

<sup>212</sup> DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., ‘De minnelijke schikking en de bemiddeling in strafzaken’, *Rechtskundig Weekblad*, 2000-2001, (445), 447.

<sup>213</sup> *Ibid.*, (445), 451.

<sup>214</sup> Art. 1 en 2 Wet 10 februari 1994 houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling in strafzaken, *B.S.* 27 april 1994, 11195-11197.

<sup>215</sup> JUSTITIEHUIS KORTRIJK, *Bemiddeling in strafzaken op het Parket van de Procureur des Konings te Kortrijk*. Kortrijk, s.d., 1-2. (interne brochure);  
DE NAUW, A., *l.c.*, (437), 444-445.



### 7.3. Doelstellingen

Men kan vier doelstellingen onderscheiden aan de hand waarvan men de burger opnieuw tracht vertrouwen te geven in justitie, zonder hierbij automatisch naar de gevangenisstraf te grijpen. Bovendien is het een poging om de werking van justitie te optimaliseren. Beide had ook Whatelet beoogd in 1991.<sup>216</sup>

- Het waarborgen van een snelle schadevergoeding voor het slachtoffer;
- Het versnellen van de berechting van veelvoorkomende criminaliteit;
- Het zoeken van alternatieve oplossingen als vormen van sociale reacties;
- Het tegengaan van het gevoel van straffeloosheid.

In het kader van het versnellen van de berechting van veelvoorkomende criminaliteit kan ook gewezen worden op het pleidooi vanuit diverse Europese bronnen voor een justitiële vereenvoudiging. Men stelt als volgt: *“organiser les conditions d’une réaction plus rapide au délit en simplifiant la procédure dans les affaires peu graves où les preuves semblent claires, conformément à la recommandation du Conseil de l’Europe sur la simplification de la justice pénale.”*<sup>217</sup>

### 7.4. Modaliteiten

De doelstellingen kunnen gerealiseerd worden door een aantal modaliteiten die in de wet zijn voorzien.<sup>218</sup> In dit verband wijzen we op de schadevergoeding, de geneeskundige behandeling of een andere passende therapie, de dienstverlening, de vorming en een aantal andere modaliteiten zoals de berisping of het verzoek afstand te doen van in beslag genomen goederen die zijn eigendom zijn. Voor een gedetailleerde beschrijving van de verschillende modaliteiten, verwijs ik door naar bijlage 2, waar de procedure in zijn totaliteit wordt behandeld.

Al deze modaliteiten kunnen ofwel op zichzelf worden voorgesteld ofwel in cumulatie met elkaar. Slaagt de dader erin deze met succes te volbrengen en de procedure succesvol af

---

<sup>216</sup> WHATELET, M., *l.c.*, (302), 302;  
DE NAUW, A., *l.c.*, (437), 444-445.

<sup>217</sup> DE VROEDE, N., ‘La médiation pénale’, *Journal des tribunaux*, maart 1999, (258), 258.

<sup>218</sup> Art. 216ter, § 1-3 Wetboek van Strafvordering.

te ronden, dan vervalt de strafvordering. Het Openbaar Ministerie kan dan niet meer op de zaak terugkomen. Het feit wordt ook niet op het strafblad vermeld.

Betreffende de dienstverlening wil ik nog vermelden dat deze uit de Wet van 1994 is geschrapt.<sup>219</sup> Het was de Wet tot Invoering van de werkstraf als autonome straf die hier, met artikel 8, een einde aan stelde. Artikel 216ter Sv. wordt hierdoor immers in de eerste paragraaf gewijzigd. De woorden ‘met de uitvoering van de dienstverlening of’, uit het derde lid, worden weggelaten. Het vierde lid wordt opgeheven.<sup>220</sup>

### 8. Ruimer structureel kader van een dienst BIS

Met de Wet van 7 mei 1999<sup>221</sup> werd de Dienst Bemiddeling in Strafzaken geherstructureerd en ondergebracht in de Dienst Justitiehuisen. De Dienst Bemiddeling in Strafzaken die tot dan toe onder de bevoegdheid ressorteerde van de parketten, werd samengevoegd met de voormalige Dienst Sociaal Werk. De Dienst Justitiehuisen, die een gespecialiseerde dienst is, maakt deel uit van het Directoraat-generaal Rechterlijke Organisatie van het Ministerie van Justitie. Op het lokale niveau heeft deze dienst per gerechtelijk arrondissement een afdeling; het justitiehuis. De oprichting kadert vooral binnen een poging om de gerechtelijke instellingen beter bij de maatschappelijke en persoonlijke verwachtingen en behoeften van de burger te doen aansluiten. Zo hoopt men een meer toegankelijke, efficiënte en humane justitie tot stand te brengen. In een aantal Ministeriële besluiten, die tot stand kwamen in juni 1999, geeft men een uitvoerige uiteenzetting van de organisatie en (samen)werking, alsook een opsomming van de verschillende doelstellingen en taken die elk justitiehuis dient op te nemen. Daarbij wordt het profiel en functiebeschrijving nauwkeurig bepaald.<sup>222</sup> In het kader van de bemiddeling vermeldt het besluit; “*de coördinatie,*

<sup>219</sup> Art. 1 en 2 Wet 10 februari 1994 houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling in strafzaken, B.S. 27 april 1994, 11195-11197.

<sup>220</sup> Art. 8 Wet 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele en politiezaken, B.S. 7 mei 2002.

<sup>221</sup> Wet tot wijziging van sommige bepalingen van het Strafwetboek, van het Wetboek van Strafvordering, van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964, van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, van de wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidsstelling en tot wijziging van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964, B.S. 29 juni 1999.

<sup>222</sup> M.B. 23 juni 1999 tot vaststelling van de functiebeschrijvingen en -profielen voor het personeel van de buitendiensten van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie, B.S. 29 juni 1999; M.B. 23 juni 1999 tot vaststelling van de basisinstructies voor de justitiehuisen, B.S. 29 juni 1999.

*promotie en bekendmaking van de initiatieven rond alternatieve geschillenbeslechting en alternatieve maatregelen en straffen; voor het organiseren van deze taak wordt in elk justitiehuis een coördinator aangesteld”.*<sup>223</sup>

Er veranderde niets aan de toepassing van de Wet van 10 februari 1994, hoewel een aantal organisatorische veranderingen zijn waar te nemen. ‘Bemiddelingsassistenten’ worden vanaf nu ‘justitieassistenten’ genoemd, en staan onder directe verantwoordelijkheid van de directeur van het justitiehuis. De ‘bemiddelingsadviseurs’ worden voortaan ‘adjunct-adviseurs’ genoemd en verhuizen van de Parketten-generaal naar de Justitiehuizen. Ook hun opdracht wordt danig gewijzigd. Ze zullen zich voortaan niet langer specifiek bezig houden met de BIS maar doen vooral beleidsondersteunend werk.<sup>224</sup>

Logischerwijs rezen er wel een aantal vragen over de nieuwe samenwerking tussen magistratuur en medewerkers van het justitiehuis. Het is dan ook als gevolg van veelvuldig overleg dat beide op elkaar afgestemd raakten. Het Ministerieel besluit<sup>225</sup> vermeldt in dit verband dat de magistratuur de belangrijkste opdrachtgever is voor de justitiehuizen. Via de adviescommissies worden deze laatste betrokken bij het beleid. De dienst bemiddeling in strafzaken blijft gehuisvest op het parket en het is de Procureur des Konings die de functionele bevoegdheid behoudt. Het is zijn taak het strafrechtelijke beleid inzake BIS uit te werken binnen het gerechtelijk arrondissement en volgens de richtlijnen van het Parket bij het Hof van Beroep en van de Minister van Justitie. Hij duidt de verbindingsmagistraat aan die de verantwoordelijkheid voor een correcte en gecoördineerde toepassing van de procedure op zich neemt. Deze magistraat is tevens verbindingspersoon tussen enerzijds de partijen, en anderzijds tussen de adjunct-adviseurs/justitieassistenten en de leden van het parket.<sup>226</sup>

---

<sup>223</sup> M.B. 23 juni 1999 tot vaststelling van de basisinstructies voor de justitiehuizen, *B.S.* 29 juni 1999. (A2 basisopdrachten).

<sup>224</sup> GOETHALS, J., PONSAERS, P., BEYENS, K., PAUWELS, L., en DEVROE, E., ‘Criminografisch onderzoek in België’ in *Criminologie in Actie*, BEYENS, K., GOETHALS, J., PONSAERS, P. en VERVAEKE, G., (eds.), Brussel, Politeia, 2002, (137), 152.

<sup>225</sup> M.B. 23 juni 1999 tot vaststelling van de basisinstructies voor de justitiehuizen, *B.S.* 29 juni 1999.

<sup>226</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 8-9.

## 9. Slotbeschouwing

De beleidsmatige aandacht voor de zoektocht naar nieuwe manieren van conflictafhandeling begon in België vanaf het begin van de jaren '90. Vanuit de herstelbeweging wordt de bemiddeling als nieuwe conflictoplosser naar voor geschoven. De dader-slachtofferbemiddeling werd in België als eerste geïmplementeerd. Hierin zijn diverse vormen te onderscheiden, waaronder BIS.

De BIS is een afhandelingsmodaliteit op het niveau van het parket. Men noemt deze vaak een alternatieve vorm van afhandeling. Doch vanuit de literatuur is wat dat betreft geen eensgezindheid te bespeuren. Of dit inderdaad zo is, hangt af van de interpretatie en is niet altijd even duidelijk. Het onderscheid tussen BIS en een alternatieve straf is dit wel. Een straf, alternatief of niet, is en blijft een straf. Alle kenmerken die aan het begrip 'straf' zijn verbonden zijn aanwezig, terwijl deze afwezig zijn wanneer het gaat over BIS.

JUNGER-TAS wijst op drie ontwikkelingen die van belang zijn geweest in de aanzet naar een bemiddelingspraktijk. Vanaf de jaren '70 was er enerzijds de stijging van de criminaliteit die een streng repressieve tendens met zich meebracht. Deze leidde uiteindelijk tot een onhoudbare druk op het gevangenisstelsel waardoor de zoektocht naar alternatieven een noodzaak werd. Men merkt ook een verandering op in het denken over de doelstelling en het nut van straffen. Ook de zelfstandige ontwikkeling van de alternatieve sancties zelf is een belangrijke factor geweest.

De eerste initiatieven in de implementatie van de dader-slachtofferbemiddeling zijn genomen op het terrein van de jeugddelinquentie. Vanaf de tweede helft van de jaren '80 waren er, zowel in het Vlaamse maar vooral in het Waalse landsgedeelte, een aantal v.z.w.'s die concrete projecten van bemiddeling op poten zetten. We hebben daarbij verwezen naar de Vlaamse v.z.w. Oikoten die vanuit een zuivere gemeenschapsdienst een bemiddelingsproject, met een volwaardige positie van het slachtoffer, wist uit te bouwen. In Wallonië waren het de v.z.w.'s Arpège, Gacep en Radian die een aantal bemiddelingsprojecten leven inriepen. In de daarop volgende jaren was er eerder sprake van een trage ontwikkeling, hoewel de praktijk getuigt van een grondige theoretische reflectie en een sterke innovatie. Naar de toekomst toe, blijkt vanuit het Voorontwerp ter Hervorming van de Wet van 1965, dat bemiddeling een

grotere rol zal gaan spelen. Men beschouwt deze immers als een essentieel complementair proces in relatie tot de gerechtelijke procedure dat aanwezig dient te zijn in alle stadia van de conflictafhandeling. Door het gebrek aan politieke interesse blijven voorstellen op vlak van ‘volwassen’ delinquentie uit tot 1991. In de nota ‘Een nieuw contract met de burger’ van Wathelet legde men de nadruk op de veiligheid van de burger. Bedoeling was de kloof tussen burger en justitie te dichten en de onveiligheidsgevoelens tot een aanvaardbaar niveau te brengen. M.b.t. de kleine criminaliteit wou men vooral een snellere berechting realiseren die meer inspeelde op de noden van het slachtoffer. In aansluiting met de nota startte men eind 1991 het eerste experiment in dader-slachtofferbemiddeling in het Hof van Beroep van Gent. Vanuit de positieve evaluatie besliste men het experiment uit te breiden naar andere gerechtelijke arrondissementen en ruimere werkingsmogelijkheden toe te kennen. Bovendien diende Wathelet een voorontwerp van wet in die een wettelijke regeling moest geven voor wat men ondertussen BIS was gaan noemen.

De Wet van 10 februari 1994 houdende regeling van procedure voor de bemiddeling in strafzaken, verscheen in het Belgisch Staatsblad van 27 april 1994. Deze wet kan gezien worden als een combinatie van verschillende strafideologische stromingen. De snelle en efficiënte reactie, een betere resocialisatie via een geïndividualiseerde afhandeling en een slachtoffergeoriënteerde aanpak staan hierbij centraal. De wet kan gezien worden als een samensmelting van enerzijds een ‘slachtofferwet’ en anderzijds een officialisering van de praetoriaanse probatie.

Met de Wet van 7 mei 1999 werd de Dienst Bemiddeling in Strafzaken geherstructureerd en ondergebracht in de Dienst Justitiehuisen met de bedoeling een meer toegankelijke, efficiënte en humane justitie tot stand te brengen. Er veranderde niets aan de toepassing van de wet hoewel een aantal organisatorische veranderingen waar te nemen zijn. De ‘justitieassistenten’ komen onder directe verantwoordelijkheid van de directeur van het justitiehuis te staan hoewel de dienst gesitueerd blijft op de parketten, die hun belangrijkste opdrachtgever zijn. De ‘bemiddelingsadviseurs’ op de Parketten-generaal worden ‘adjunct-adviseurs’ genoemd en verhuizen naar de Dienst Justitiehuisen waar ze vooral beleidsondersteunend werk zullen leveren.

## Hoofdstuk 5: De ontwikkelingen vanuit Europese context

### 1. Inleiding

Ik heb in hoofdstuk 3 en 4 een uitvoerige uiteenzetting gegeven van de ontstaanscontext en de implementatie van de (dader-slachtoffer)bemiddeling. Tal van initiatieven, zowel op landelijk als op regionaal en lokaal vlak, hebben daarin een belangrijke bijdrage gehad. Ook vanuit diverse Europese en internationale instanties wordt aandacht geschonken aan het uitbouwen van de bemiddelingspraktijk. Gezien de internationalisering van onze samenleving worden deze van steeds groter belang voor de nationale situatie. Ik overloop binnen dit hoofdstuk dan ook enkele van de voornaamste initiatieven.

### 2. Initiatieven op Europees niveau

#### 2.1. De beginjaren

Het theoretische debat over de vraag hoe de negatieve gevolgen van een misdrijf kunnen worden opgelost voor de direct betrokkenen, kreeg in Europa al vorm in de jaren '60. Vanuit verschillende Europese landen kwamen dan ook voorstellen tot innoverende projecten betreffende deze problematiek. De discussie kan zelfs voor of ongeveer gelijktijdig geplaatst worden met de eerste experimenten van 'Victim-Offender Mediation' in Canada en de VS. In die zin kan men dan ook stellen dat veel Noord-Amerikaanse initiatieven beïnvloed zijn door de Europese theorievorming.<sup>227</sup>

#### 2.2. De jaren '80

De hedendaagse vorm van bemiddeling tussen dader en slachtoffer dateert van in de jaren '80. Het valt op te merken dat de bemiddeling niet de enige, doch in Europa wel de belangrijkste, methode is die de herstelbeweging representeert.<sup>228</sup>

##### 2.2.1. Raad van Europa

<sup>227</sup> AERTSEN, I. en WILLEMSSENS, J., 'The European forum for victim-offender mediation and restorative justice', *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2001, (291), 291.

<sup>228</sup> *Ibid.*, (291), 292-293.

Reeds in 1976 nam het Comité van de Raad van Europa een resolutie aan met als doel de vrijheidsstraf zoveel mogelijk terug te dringen ten voordele van alternatieve straffen. Deze boden volgens het Comité immers betere kansen in de wederaanpassing van de delinquenten.<sup>229</sup>

Vervolgens was er in 1987 de aanbeveling waarin de Raad van Europa zijn interesse toonde voor de bijstand aan slachtoffers en het ontwikkelen van nieuwe methoden die een grotere gelijkheid moesten realiseren binnen het strafrechtelijke discours. De aanbeveling moest de lidstaten sensibiliseren voor de organisatie van een bemiddeling tussen dader en slachtoffer en het ontwikkelen van programma's ter ondersteuning.<sup>230</sup> De staten werden aangemaand zoveel mogelijk gebruik te maken van 'out of court statements' zoals de pretorianen probatie, de minnelijke schikking,...<sup>231</sup>

In 1989 pleitte de Raad van Europa openlijk voor het ontwikkelen van procedures van dejuridisering en bemiddeling.<sup>232</sup> ZEN wees in dit verband op een paar belangrijke voordelen verbonden aan deze vorm van conflictoplossing: *“elles peuvent mener à la conciliation entre le délinquant et la victime, ainsi qu'à la résolution du conflit; elles facilitent la réparation; elles évitent certains inconvénients du système de justice pénale tels que la stigmatisation du délinquant et éventuellement de la victime, la longueur et la publicité des débats, les frais judiciaires; elles allègent la charge des tribunaux déjà très lourde dans plusieurs Etats; [ ... ]* ”<sup>233</sup>

Ondanks de vele inspanningen, was er in de beginjaren sprake van een trage evolutie. De bemiddeling en daaromtrent georganiseerde projecten werden positief geëvalueerd, vooral door de betrokken daders en slachtoffers. Toch kreeg de procedure niet onmiddellijk de invloed en steun waarop men gehoopt had. Dit is grotendeels te verklaren door het

---

<sup>229</sup> RAAD VAN EUROPA, 'De alternatieve vrijheidsstraffen; Verslag van het Europees Comité voor de criminele problemen over bepaalde alternatieve vrijheidsstraffen. Resolutie (76)10', *Bull. Strafinr.*, 1976, 173-178.

<sup>230</sup> DEMANET, G., 'La médiation pénale', *Revue de droit pénal et de criminologie*, november 1995, (887), 899.

<sup>231</sup> COUNCIL OF EUROPE (1987/09/17) 'Recommendation No (87)21 to member states on assistance to victims and the prevention of victimisation' [WWW]. Council of Europe: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=704811&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> [02/03/2005].

<sup>232</sup> DEMANET, G., 'La médiation pénale en droit Belge ou le magistrat de liaison, un nouvel entremetteur', *Revue de droit pénal et de criminologie*, maart 1995, (230), 230.

<sup>233</sup> DEMANET, G., *l.c.*, (887), 899.

innoverende karakter van de procedure binnen een kader van klassiek wettelijke organisatie. Kwantitatief gezien, kan men stellen dat de invloed van bemiddeling eerder beperkt bleef. Kwalitatief echter, werd aangetoond vanuit de evaluatie van heel wat kleine en nationale projecten, dat de bemiddeling als nieuwe vorm van conflictoplossing een sterk potentieel inhield.<sup>234</sup>

### 2.3. De jaren '90

Gedurende de jaren '90 steeg het aantal bemiddelingsprogramma's en als dusdanig ook het aantal behandelde zaken. Hoewel er heel wat verschillen bestaan in organisatie tussen de diverse Europese landen, zien we dat de toepassing van de bemiddeling in het algemeen strafrecht steeds meer toeneemt.

Tegen het einde van de jaren '90 lijkt het alsof een nieuwe fase in de Europese ontwikkeling is aangebroken. Verschillende landen hadden al van in het begin van de jaren '90 een wetgeving; België, Noorwegen, Duitsland, Frankrijk en Oostenrijk. Diverse landen ontwikkelen op het einde van de jaren '90 pas hun wettelijk kader, zoals Finland, Polen, Tsjechië, Groot-Brittannië, Slovenië. Sommigen ontwikkelden en verfijnden de praktijk doorheen de jaren '90; Frankrijk, Duitsland en Oostenrijk. Andere landen, zoals Zweden, zitten nu in de fase van het ontwikkelen van nieuwe wetgeving, na een periode van nationale projectontwikkeling. Ook worden nog steeds projecten en experimenten opgezet, met het oog op een verdere ontwikkeling en uitbreiding van de dader-slachtoffer bemiddeling in Nederland, Ierland, Luxemburg, Italië, Spanje, Denemarken, Rusland, Bulgarije, Hongarije, Roemenië en Albanië.<sup>235</sup>

Diverse organisaties pleitten vanaf de jaren '90 openlijk voor de verdere uitbreiding en ontwikkeling van de bemiddeling. Daarbij springen een aantal initiatieven in het oog.<sup>236</sup>

---

<sup>234</sup> AERTSEN, I. en WILLEMSSENS, J., *l.c.*, (291), 291-292.

<sup>235</sup> *Ibid.*, (291), 292-293.

<sup>236</sup> *Ibid.*, (291), 293-295.



### 2.3.1. The Council of Europe Concerning Mediation in Penal Matters

Met de ‘Recommendation N° R(99)19 of the Council of Europe Concerning Mediation in Penal Matters, van 15 september 1999 trachtte de Council de ontwikkeling en implementatie van de bemiddeling een duwtje in de rug te geven.<sup>237</sup> Hierbij werden alle lidstaten van de Raad van Europa aangemoedigd om te voorzien in een procedure van bemiddeling op alle strafrechtelijke niveaus. Gevraagd werd een wetgeving uit te werken, werkingsprincipes te ontwikkelen en evaluatie en onderzoek te promoten. Deze aanbeveling, alsook de expertisegroep verantwoordelijk voor het ontstaan ervan, kende een belangrijke rol in het ontstaan van het ‘European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice’, waarover zo dadelijk meer.

### 2.3.2. European Commission of the European Union

Ook the European Commission of the European Union hield in 1999 pleidooien voor meer onderzoek en experimenten betreffende dader-slachtoffer bemiddeling. Dit gebeurde via het actieplan ‘the Communication on Crime Victims in the European Union: Reflections on Standards and Action’.<sup>238</sup>

### 2.3.3. Council of the European Union

Recent zorgde ook de ‘Council of the European Union’ voor een bijdrage met de aanvaarding van het ‘Council Framework Decision’, op 15 maart 2001.<sup>239</sup> Dit kader werd ontwikkeld door de Portugese staat en verplicht alle landen van de Europese Unie te voorzien in nationale wetten die de slachtoffers van misdrijven enige vorm van bescherming bieden.

Artikel 10 behandelt de bemiddeling:

*“Each Member State shall seek to promote mediation in criminal cases for offences which it considers appropriate for this sort of measure;*

---

<sup>237</sup> COUNCIL OF EUROPE, (1999/09/15) ‘Recommendation No. R(99)19 of the committee of ministers to member states concerning mediation in penal matters’ [WWW]. Council of Europe: <http://cm.coe.int/ta/rec/1999/99r19.htm> [28/02/2004].

<sup>238</sup> AERTSEN, I. en WILLEMSSENS, J., *l.c.*, (291), 291-292.

<sup>239</sup> B. Raad E.U. 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure, *PB. L.* 22 maart 2001, afl. 82, 1.

*Each Member State shall ensure that any agreement between the victim and the offender reached in the course of such mediation in criminal cases can be taken into account.”*<sup>240</sup>

Artikel 17 stelt verder dat elke lidstaat de nodige wetgeving en administratieve procedures tot stand moet brengen voor 22 maart 2006, om een vlotte implementatie te kunnen garanderen.<sup>241</sup>

Art.10 is echter vrij vaag en de kans bestaat dat het enkel maar die landen zal beïnvloeden die nog geen verregaande ontwikkeling hebben op vlak van dader-slachtoffer bemiddeling. Toch kan het belang ervan niet worden onderschat. Het is een vorm van erkenning voor de praktijk van bemiddeling alsook voor zijn meerwaarde ten aanzien van slachtoffers. Bovendien zal het een grote invloed hebben op kandidaat landen die in de toekomst wensen toe te treden tot de Europese Unie.<sup>242</sup> Het ‘European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice’ stelt het helpen van landen met betrekking tot de effectieve implementatie van dit artikel als werkdoel voorop.<sup>243</sup>

#### 2.4. The European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice

‘The European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice’<sup>244</sup> is een belangrijke organisatie die reeds kort ter sprake is gekomen. Deze non-gouvernementele organisatie werd op 8 december 2000, specifiek in het kader van de dader-slachtofferbemiddeling en het herstelrecht opgericht. De bedoeling is contacten te leggen tussen het gestaag groeiend aantal projecten i.v.m. dader-slachtoffer bemiddeling over gans Europa. Vanuit de informele contacten bleek immers een nood en interesse naar meer regelmatige en ondersteunde vormen van informatie-uitwisseling aanwezig te zijn. Het moet worden gezien als een platform voor communicatie en participatie voor al wie de ontwikkelingen op vlak van Restorative Justice wenst te ondersteunen.

---

<sup>240</sup> Art. 10 B. Raad E.U. 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure, *PB. L.*, 22 maart 2001, afl. 82.

<sup>241</sup> Art. 17 B. Raad E.U. 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure, *PB. L.*, 22 maart 2001, afl. 82.

<sup>242</sup> AERTSEN, I. en WILLEMSSENS, J., *l.c.*, (291), 294.

<sup>243</sup> *Ibid.*, (291), 294.

<sup>244</sup> *Ibid.*, 291-300.

Experten van acht landen (Oostenrijk, België, Finland, Frankrijk, Duitsland, Noorwegen, Polen en Groot-Brittannië) bereidden samen met het secretariaat van het Departement Rechtsgeleerdheid en Criminologie van de Universiteit Leuven de oprichting voor. De financiering gebeurde vanuit het ‘Grotius Programme of the European Commission’ dat zich voornamelijk toelagde op de ondersteuning van coöperatie tussen Europese landen op vlak van justitie en binnenlandse zaken. België speelde een voorname voortrekkersrol in de oprichting. Naast het voorbereiden van de oprichting, werd tevens een conferentie georganiseerd in Leuven van 27 tot 29 oktober 1999: ‘The conference Victim-Offender Mediation in Europe. Making Restorative Justice work’. Op dit congres werd de dader-slachtofferbemiddeling in een breder theoretisch en politiek georiënteerd kader van Restorative Justice geplaatst. Verder in 1999, werden debatten geopend over de ontwikkeling van een formele organisatie voor dader-slachtoffer bemiddeling en andere toepassingen van het Restorative Justice gedachtegoed. Men deed uitvoerig onderzoek naar de meningen van de diverse actoren in het werkveld omtrent de structuur en doelstellingen die dit forum diende na te streven. Deze werden later, na een technisch seminarie, vastgelegd. Door de financiële steun van de Belgische en Noorse overheid, was het mogelijk om het secretariaat ook in 2000 draaiende te houden. Men begon ook met de publicatie van een nieuwsbrief in juni 2000: “European Newsletter”.

#### 2.4.1. Structuur

Op 8 en 9 december 2000 organiseerde het forum eindelijk haar lancering. Tijdens de eerste ‘General Meeting’ werd de structuur vastgelegd en het formele karakter ervan erkend. Het initiële idee was om zowel non- als gouvernementele nationale organisaties lid te maken. Pas wanneer de nationale organisaties ontbraken, zouden leden van lagere niveau’s aanvaard worden. Individuen konden niet-stemmende leden worden en internationale organisaties die niet werkzaam waren binnen de bemiddeling of herstelbeweging konden een ‘observer-status’ krijgen. Dit bleek echter in de praktijk niet werkbaar gezien de grote organisatorische verschillen tussen de diverse landen. Men veranderde dit zodanig dat alle individuen, lokale, regionale, nationale en internationale organisaties, die de doelstelling van het forum ondersteunen, nu lid kunnen worden. Er is dus sprake van een gemengd lidmaatschap.

Het forum werd onderverdeeld in vijf comités. Het ‘research committee’ moet onderzoeksprojecten omtrent de theorie en praktijk van Restorative Justice voorstellen,

promoten en ondersteunen. Vervolgens is een ‘practice and training committee’ bezig rond de informatieverzameling over methoden en programma’s betreffende allerhande opleidingen in verband met het onderwerp. Het ‘information committee’ verzamelt informatie over de praktijk, het beleid en de wetgeving die van belang is voor Restorative Justice. Het vinden van structurele fondsen ter financiering van projecten is de taak van het ‘finance committee’. De communicatie, zowel intern als extern, is de verantwoordelijkheid van het ‘communications committee’.

#### 2.4.2. Doelstellingen

De belangrijkste doelstellingen werden als volgt geformuleerd;

*“The Forum will undertake all reasonable action to further the general aim and the objectives of the Forum, for example, promote dialogue between practitioners, policymakers and researchers; support public education aimed at increasing awareness about issues for victims, offenders and the community; to make representation to and/or liaise with European and international institutions or organisations, including the Council of Europe, the European Union and relevant non-governmental organisations; raise, hold and administer funds and disburse such funds in furtherance of its work.”<sup>245</sup>*

De grootste aandacht moet volgens het forum gaan naar de bemiddeling in criminele zaken. Niettemin moet de link met andere vormen van bemiddeling steeds aanwezig zijn. Ook wordt de noodzaak voor het samengaan van theorie en praktijk beklemtoond. Deze dient de basis te zijn voor het ontwikkelen van wetgeving en beleid, alsook ter ondersteuning van de praktijk. Het forum voorziet een kanaal voor participatie, uitwisseling, wederzijdse steun en contact. Men heeft zowel aandacht voor de volwassenen als voor de jeugdige daders. Het forum richt zich in eerste instantie op alle actoren werkzaam binnen het justitiële netwerk. Maar er dient ook aandacht te gaan naar andere actoren en andere landen dan de leden van de Europese Unie.

---

<sup>245</sup> X., (2000/12/08) ‘Art. 6 Title III Activities and principles of functioning’ in About the forum: Constitution and regulations [WWW]. The European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice: <http://www.euforumrj.org/html/about.constitution.constitution.asp#TITLE02> [18/01/2005].

### 3. Initiatieven op het internationale niveau

#### 3.1. United Nations

Vanuit de United Nations zijn al meermaals initiatieven genomen ter ondersteuning van de implementatie van het Restorative Justice- gedachtegoed in het algemeen en de bemiddeling in het bijzonder. Ik zal me hierbij beperken tot een korte omschrijving van de meest recente rapporten.

Tijdens de ‘Eighth Session’ van de Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, van 27 april tot 6 mei 1999, werd door de Economic and Social Council in de ‘Draft Resolution IV on the development and implementation of mediation and restorative justice measures in criminal justice’<sup>246</sup> aan alle staten een oproep gedaan. Hierbij werd gevraagd na te denken over de ontwikkeling van alternatieve procedures voor de traditionele strafrechtsketen. Men maakte van de gelegenheid gebruik Restorative Justice en de bemiddeling sterk te promoten. Bovendien werden de geïnteresseerde staten, internationale organisaties en andere entiteiten uitgenodigd om deel te nemen aan het debat omtrent deze thematiek op het Tenth Congress. De Council deed aan de Commission het voorstel een aantal algemene richtlijnen te formuleren betreffende Restorative Justice en bemiddeling. Naar de Secretary General deed zij de aanbeveling activiteiten op te zetten om lidstaten te helpen in de ontwikkeling en implementatie van herstelgerichte praktijken, in het bijzonder de bemiddeling.

Betreffende hun bijdrage aan de stijgende toepassing van alternatieve sancties, kunnen we verwijzen naar het ‘Tenth United Nations Congress of the Prevention of Crime and Treatment of Offenders’ van 10-17 april 2000.<sup>247</sup> In eerste instantie hield men daarin een pleidooi voor de toepassing van veilige en effectieve alternatieven voor opsluiting. In tweede instantie wees men op het belang van nationale, regionale en internationale actieplannen voor slachtofferhulp. Hierbij kwam het herstelrecht en de bemiddeling sterk aan bod. Men

---

<sup>246</sup> ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (1999/12) ‘Draft Resolution IV on the development and implementation of mediation and restorative justice measures in criminal justice’ in Commission on crime prevention and criminal justice; report on the eighth session [WWW]. United Nations: <http://www.un.org/documents/ecosoc/docs/1999/e1999-30.htm> [17/04/2005]. (E/1999/30 E/CN.15/1999/12).

<sup>247</sup> ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2000/11) ‘Art. 26-28 Vienna Declaration on Crime and Justice: Meeting the Challenges of the Twenty-first Century’ in Resolutions and decisions adopted by the Economic and Social Council at its substantive session of 2000 [WWW]. United Nations: <http://www.un.org/documents/ecosoc/dec/2000/edec2000-inf2-add2.pdf> [17/05/2005]. (E/2000/INF/2/Add.2).

moedigde tevens het ontwikkelen van een herstelrechtelijk beleid, herstelrechtelijke procedures en programma's aan. Daarbij was het vooral van belang alle mogelijke actoren te betrekken. Dit congres resulteerde in het aannemen van de 'Vienna Declaration on Crime and Justice: Meeting the Challenges of the Twenty-first Century' door alle lidstaten en instanties die mee hadden geparticipeerd tijdens het congres.<sup>248</sup>

Ik heb reeds gewezen op de vraag van de Economic and Social Council in 1999 tot het opstellen van een aantal algemene richtlijnen omtrent Restorative Justice en bemiddeling. De 'Draft Resolution I; basic principles on the use of Restorative Justice Programmes in criminal matters' is binnen dit aspect van groot belang geweest.<sup>249</sup> De resolutie werd voorbereid door een groepering NGO's gesponsord door de Canadese overheid en gecosponsord door 40 andere landen. Ze werd goedgekeurd in de UN Crime Commission van 18-20 april 2000.

De Economic and Social Council vroeg het Secretary General enerzijds zijn visie te geven omtrent de wenselijkheid om algemene principes te ontwikkelen voor het gebruik van Restorative Justice-programma's en anderzijds zijn mening te uiten over de resolutie. Bovendien werd deze laatste gevraagd een meeting samen te roepen van experts die een bijdrage konden leveren tot de ontwikkeling van algemene principes en het onderzoeken van voorstellen om verdere actie waar te maken. Dit gebeurde van 29 oktober tot 1 november 2001 in Ottawa (Canada) die gastheer was voor dit congres.<sup>250</sup>

In december 2000 deed de Secretaris-generaal van de United Nations ook een oproep aan overheden, gouvernementele en non-gouvernementele organisaties om hun visie en kennis over bemiddeling, alsook kritieken op de 'Basic Principles' mee te delen, met het oog op het mee vorm geven van deze resolutie.

Men heeft met de Resolutie de kans genomen een aantal definities correcter en nauwkeuriger te bepalen. Bovendien gaat men dieper in op het gebruik van dergelijke

---

<sup>248</sup> ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2000/11) 'Vienna Declaration on Crime and Justice: Meeting the Challenges of the Twenty-first Century' in Resolutions and decisions adopted by the Economic and Social Council at its substantive session of 2000 [WWW]. United Nations: <http://www.un.org/documents/ecosoc/dec/2000/edec2000-inf2-add2.pdf> [17/05/2005]. (E/2000/INF/2/Add.2)

<sup>249</sup> ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2000/07) 'Draft Resolution I; basic principles on the use of Restorative Justice programmes in criminal matters' in Commission on crime prevention and criminal justice; report on the ninth session [WWW]. United Nations: <http://www.un.org/documents/ecosoc/docs/2000/e2000-30.pdf> [17/04/2005]. (E/2000/30E/CN.15/2000/7).

<sup>250</sup> ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2002/04) 'Restorative Justice; report of the Secretary-General' in 11th Session of the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice [WWW]. United Nations: <http://www.unodc.org/pdf/crime/commissions/11comm/5e.pdf> [23/01/2005] (E/CN.15/2002/5/Add.1).

programma's, met een bijzondere aandacht voor een aantal veiligheidsvoorschriften die een correcte toepassing moeten mogelijk maken. Zo stelt men; *“Before agreeing to participate in restorative processes, the parties should be fully informed of their rights, the nature of the process and the possible consequences of their decision; Neither the victim nor the offender should be induced by unfair means to participate in restorative processes or outcomes.”*<sup>251</sup> Verder vermeldt men ook nog; *“Facilitator means a fair and impartial third party whose role is to facilitate the participation of victims and offenders in an encounter programme. Restorative justice programmes should be generally available at all stages of the criminal justice process.”*<sup>252</sup>

In 2002 werd in Wenen ‘the Eleventh Session’ gehouden waar Restorative Justice opnieuw aan bod kwam. Op dit congres werd verslag uitgebracht over de meeting van experten, alsook over de bevraging van de lidstaten en andere relevante instanties, zoals dit in 2000 was georganiseerd door de Secretary General. Het rapport kan dan ook beschouwd worden als een uitgebreide bespreking van opmerkingen op de ‘basic principles’. Daarnaast wordt dieper ingegaan op de visie van de lidstaten betreffende de bemiddelingsthematiek en komt per land een beschrijving aan bod van de situatie met betrekking tot Restorative Justice-praktijken. Ook kwam de vraag naar de nood aan het ontwikkelen van een internationaal instrument aan bod. Dit zou een belangrijke stap kunnen betekenen in de standaardisering van Restorative Justice-praktijken. Uit het document blijkt dat de meeste landen voorstander zijn van dergelijk instrument. Er is dan ook een grote kans dat dit zal gerealiseerd worden in de nabije toekomst. Het lijkt geen twijfel dat dergelijk initiatief een nieuwe dimensie zal geven aan de bemiddelingspraktijk op nationaal en internationaal vlak.<sup>253</sup>

### 3. Slotbeschouwing

---

<sup>251</sup> ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2000/07) ‘Draft Resolution I; basic principles on the use of Restorative Justice programmes in criminal matters’ in Commission on crime prevention and criminal justice; report on the ninth session [WWW]. United Nations: <http://www.un.org/documents/ecosoc/docs/2000/e2000-30.pdf> [17/04/2005]. (E/2000/30E/CN.15/2000/7).

<sup>252</sup> ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2000/07) ‘Draft Resolution I; basic principles on the use of Restorative Justice programmes in criminal matters’ in Commission on crime prevention and criminal justice; report on the ninth session [WWW]. United Nations: <http://www.un.org/documents/ecosoc/docs/2000/e2000-30.pdf> [17/04/2005]. (E/2000/30E/CN.15/2000/7).

<sup>253</sup> ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2002/04) ‘Restorative Justice; report of the Secretary-General’ in 11th Session of the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice [WWW]. United Nations: <http://www.unodc.org/pdf/crime/commissions/11comm/5e.pdf> [23/01/2005]. (E/CN.15/2002/5); ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2002/04) ‘Report of the Group of Experts on restorative justice; Addendum’ in 11th Session of the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice [WWW]. United Nations: <http://www.unodc.org/pdf/crime/commissions/11comm/5add1e.pdf> [23/01/2005]. (E/CN.15/2002/5/Add.1).

Door de internationalisering van onze samenleving zijn tal van initiatieven, genomen door Europese en internationale instanties, van belang voor de uitbouw van de bemiddelingspraktijk.

Op Europees vlak was het de Raad van Europa die reeds in de jaren '80 aanbevelingen maakte m.b.t. de uitbouw van herstelrechtelijke initiatieven in het algemeen en de bemiddeling in het bijzonder. Hoewel deze de landen aanmaande tot het uitbouwen en implementeren van bemiddeling, was er in de beginjaren op Europees vlak, net zoals in België, eerder sprake van een trage ontwikkeling. Door het innoverende karakter van de procedure vond deze niet onmiddellijk ingang binnen het traditionele strafrechtskader. De jaren '90 brachten hierin enigszins verandering. Tal van instanties deden aan de lidstaten een oproep om de mogelijkheden van dader-slachtofferbemiddeling ten volle te benutten. Het European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice is hierin een opmerkelijk initiatief. Deze instantie kan beschouwd worden als een overlegplatform tussen de Europese lidstaten met het oog op participatie, wederzijdse steun en contact en een regelmatige en ondersteunende vorm van informatie-uitwisseling. België speelt in dit verband een voortrekkersrol. Het was immers door de bijdrage van het Departement Rechtsgeleerdheid en Criminologie van de K.U. Leuven dat het forum voet aan wal kreeg. Ook nu nog heeft België een belangrijke rol in de financiering en de uitbouw van het forum.

Ook vanuit de United Nations werden tal van initiatieven genomen om landen te sensibiliseren naar het gebruik van bemiddeling. Concreet kwam er het idee om 'basic principles' te formuleren. Aan de hand van een bevraging van experten op vlak van Restorative Justice en bemiddeling, alsook van een diversiteit aan landen en (non)gouvernementele organisaties, heeft men geprobeerd algemene richtlijnen te maken die de bemiddelingspraktijk over alle betrokken landen dienen te stimuleren en mee vorm te geven. De ontwikkeling van een internationaal instrument staat voorlopig nog op de agenda. Dit zou een belangrijke stap kunnen betekenen in de standaardisering van Restorative Justice-praktijken over de ganse wereld. Hoewel de meeste landen zich positief lijken uit te laten t.a.v. dergelijk initiatief, blijft het afwachten wat de toekomst brengt.



## Hoofdstuk 6: Is de BIS een alternatief voor de gevangenisstraf?

### 1. Inleiding

Om een gefundeerd antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag “Is bemiddeling in strafzaken een waardig alternatief voor de gevangenisstraf?” dienen we deze eerst verder te ontleden in twee subvragen.

Een eerste vraag die ik zal stellen is of de bemiddeling in strafzaken een alternatief is voor gevangenisstraf. Ik zal hierbij een kwantitatieve analyse doorvoeren voor het rechtsgebied Gent op basis van cijfers aangereikt door de Dienst Justitiehuisen<sup>254</sup> en de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg<sup>255</sup>.

In tweede instantie zal ik een antwoord geven op de vraag of de bemiddeling in strafzaken een ‘waardig’ alternatief is voor de gevangenisstraf. Aan de hand van een kwalitatieve bespreking van de belangrijkste voor- en nadelen die aan beide mogelijkheden zijn verbonden, zal ik trachten het inzicht in deze materie te doen toenemen. Deze bespreking zal uitvoerig aan bod komen in hoofdstuk 7.

Bij de invoering van de BIS in 1994 kregen de bemiddelingsadviseurs de taak om, in het kader van hun adviserende functie, jaarlijks te rapporteren over de toepassing van BIS in hun rechtsgebied. Het was de eerste keer dat dergelijk initiatief vorm kreeg in de toepassing van een penale maatregel. Vanaf 1999 werden de diensten BIS echter overgeheveld naar de justitiehuisen en kwam er ook een einde aan de aparte, uitgebreide rapportage. Een selectie van gegevens werd vanaf dan ingepast in de jaarverslagen van de justitiehuisen.<sup>256</sup>

<sup>254</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 77p. (jaarverslag);

DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent*. s.l., s.d., 13p. (rapport);

VERMEIREN, K. en DEWULF, C., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 1/01/98 tot 31/12/1998*. s.l., 1999, 49p. (jaarverslag);

LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 26p. (jaarverslag).

<sup>255</sup> X., (z.d.) ‘Jaarstatistiek van het openbaar ministerie; opsporing en vervolging van strafzaken door de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg 2002’ [WWW]. College van Procureurs-generaal statistisch analisten: [http://www.just.fgov.be/statistique\\_parquets/](http://www.just.fgov.be/statistique_parquets/) [18/11/2004].

<sup>256</sup> GOETHALS, J., PONSAERS, P., BEYENS, K., PAUWELS, L., en DEVROE, E., ‘Criminografisch onderzoek in België’ in *Criminologie in Actie*, BEYENS, K., GOETHALS, J., PONSAERS, P. en VERVAEKE, G., (eds.), Brussel, Politeia, 2002, (137), 152.

Met de cijfers beoogt men het vergaren van kwalitatieve, volledige en betrouwbare informatie die toelaat wetenschappelijk kennis te ontwikkelen in verband met de toepassing van BIS. Op basis van deze kennis kan men vervolgens een kritische reflectie maken over de implementatie van BIS. Indien blijkt dat de doelstellingen niet ten volle worden gerealiseerd en er dus gebreken of afwijkingen worden vastgesteld, kan men overgaan tot een correctie of wijziging van de praktijk of het strafrechtelijke beleid.

Iedere dienst stuurt zijn gegevens door naar de Dienst Justitieuizen die een geïntegreerde analyse maakt per rechtsgebied. Zo krijgt men een globaler beeld van de BIS en kan men beter vergelijkingen maken tussen de diverse rechtsgebieden die ons land rijk is. Deze gegevens laten toe een concreet en nauwkeurig beeld te schetsen van de hedendaagse situatie.

Voor het verkrijgen van parketgegevens liggen de zaken iets anders. Goede, betrouwbare, volledige cijfers over het justitieapparaat liggen in België niet voor het rapen. De onderzoeker staat dan ook voor een moeilijke opdracht, zeker wanneer dit een student is die pas zijn eerste stappen leert zetten in het ‘echte’ veld. Jarenlange verwaarlozing van deze sector en een gebrekkige beleidsinteresse voor het opbouwen van een valabele statistiek, liggen hier aan de basis. Het is maar vanaf de jaren '90 en zeker vanaf de zaak Dutroux dat de aandacht vanuit de overheid voor justitie, en zeker voor het criminologisch empirisch onderzoek met betrekking tot justitiemateries, sterk is toegenomen. Ook de houding van de burger is hier niet vreemd aan. Deze heeft zich de laatste jaren steeds meer op de voorgrond geplaatst in het maatschappelijke debat over straf en justitie. De toenemende inspanning vanuit het beleid werd in het begin niet steeds positief beantwoord vanuit de praktijk. Niettemin is de terughoudende opstelling vanuit de magistratuur ten aanzien van sociaal-wetenschappelijke onderzoekers, en ten aanzien van ‘pottenkijkers’ tout court, met de tijd sterk gemilderd. Er wordt een stijgende openheid ervaren vanuit justitiële hoek die de mogelijkheden op het verkrijgen van valabele cijfers voor kwantitatief onderzoek en het bekomen van hoogstaand kwalitatief onderzoek zeker ten goede komen.<sup>257</sup>

## 2. Onderzoeksopzet

Ik zal in eerste instantie een meer gedetailleerde omschrijving geven van de manier waarop ik tot een antwoord voor de eerste subvraag ben gekomen. Dit is van belang om de

---

<sup>257</sup> BEYENS, K., ‘Inleiding’ in *Criminologie in actie*, BEYENS, K., GOETHALS, J., PONSAERS, P. en VERVAEKE, G., (eds.), Brussel, Politeia nv, 2002, (293), 296.

resultaten beter te plaatsen en om inzicht te krijgen in de mogelijkheden en beperkingen van deze bescheiden poging.

### 2.1. Een vergelijkende studie

Via een vergelijkende studie zal ik nagaan welke evolutie BIS reeds heeft doorgemaakt sinds haar oprichting in 1994. Een inzicht in de groei van deze methode kan de stand van zaken beter illustreren. We zullen daarbij een betere kijk krijgen op de afhandeling van dossiers binnen BIS. Bovendien kan men van hieruit beter inschatten wat men mag en kan verwachten van deze procedure. Ik heb ervoor geopteerd 1995, 1998 en 2002 met elkaar te vergelijken voor het rechtsgebied Gent. Verschillende redenen kunnen daartoe van enige verklaringswaarde zijn.

Eenzijds heb ik me laten leiden door de tijdsperiode tussen ieder jaar. Om interessante evoluties te kunnen aantonen, moeten de jaargangen toch een aantal jaar van elkaar verwijderd liggen. Ik heb dan ook gekozen voor het jaar 1995, gezien dit kan beschouwd worden als het eerste werkingsjaar. In tweede instantie koos ik het jaar 1998 als tussenjaar en 2002 als recentste jaar.

In tweede instantie hebben ook de beschikbare cijfers een bepalende impact gehad. Cijfers vinden omtrent de toepassing van BIS was geen probleem. De diensten hebben van bij de opstarting een bekwame inspanning geleverd om valabele gegevens te verzamelen en ter beschikking te stellen. Aangezien het mijn bedoeling was in het tweede deel van deze kwantitatieve bespreking de huidige situatie op het gebied van BIS te koppelen aan parketcijfers, kon ik niet anders dan me te laten leiden door de beschikbare cijfers van deze instantie. Op dit niveau is 2002 het enige jaar waarvan cijfers terug te vinden zijn.<sup>258</sup> Ik heb dan ook van deze unieke mogelijkheid willen gebruik maken. Daardoor was ik verplicht 2002 als laatste jaar op te nemen. Ik acht het enigszins jammer niet met recentere cijfers te kunnen werken. Toch is dit een interessante les geweest. Ik heb aan den lijve kunnen ondervinden met welke beperkingen men tijdens wetenschappelijk onderzoek wordt geconfronteerd.

Bovendien moet men steeds aandachtig zijn voor het feit dat de gekozen jaren net geen uitzonderingsjaren zijn waarin zich belangrijke ontwikkelingen hebben voorgedaan. Die kunnen immers bepalend zijn voor de bekomen cijfers. Zo is 1999 minder geschikt als

---

<sup>258</sup> Recentelijk zijn ook de cijfers voor 2003 vrijgegeven. Bij het aanvangen van dit hoofdstuk was dit echter nog niet het geval.

referentiejaar aangezien de diensten BIS in dat jaar ondergebracht werden in de justitiehuisen.<sup>259</sup> De veranderingen die dit heeft teweeg gebracht, kunnen van invloed zijn op bijvoorbeeld de instroom op de dienst BIS, het aantal afgehandelde dossiers,... Dergelijke nieuwe oprichting bracht immers heel wat werk met zich mee. De nieuwe structuren en samenwerkingsverbanden hebben heel wat tijd en energie gevraagd om werkbaar te worden. Het is dan ook niet ondenkbaar dat de afhandeling van de dossiers hier enige hinder heeft ondervonden.

In het kader van deze vergelijking zal ik nagaan in hoeverre de BIS zijn kinderschoenen is ontgroeid. Het is daarbij interessant na te gaan of er een stijging is opgetreden in het percentage dossiers, dat de diensten jaarlijks te verwerken krijgen. Ik zal dit koppelen aan de bezettingsgraad. Bovendien zal ik nagaan of er in het type dossiers een verandering kan worden vastgesteld en of het daarbij gaat om dossiers die een slachtoffer bevatten of niet. Vervolgens tracht ik een inzicht te geven in de termijnen die doorlopen worden tijdens de procedure. De termijn tussen de laatst gepleegde feiten en de doorverwijzing naar BIS, alsook de termijn nodig voor het voltooien van een volledige BIS-procedure worden hierbij besproken. In welke fase van afhandeling bevinden de dossiers zich op het einde van ieder jaar? Het aantal stopgezette, mislukte en gelukte dossiers wordt hierin besproken, alsook het juridische gevolg die dit genereerde. Ten slotte worden de aard van de maatregelen en de modaliteiten van bemiddeling uitvoerig bekeken en becommentarieerd. Bedoeling is om op het einde van deze bespreking een antwoord te kunnen geven op de vraag of BIS wel een alternatief kan zijn. Hoe staat ze er nu voor, gezien in het licht van de al afgelegde weg. Heeft de BIS het in zich om de zware taak van alternatief voor de gevangenisstraf, die men haar op haar schouders legt, te dragen.

## 2.2. De situatie in 2002

Vervolgens zal ik nagaan of de BIS een alternatief is voor gevangenisstraf of niet. Om op deze vraag een antwoord te poneren, moeten we eerst nagaan wat de instroom is van zaken op het parket. We zullen dit nagaan voor het jaar 2002 in het rechtsgebied Gent. Ik ben

---

<sup>259</sup> Wet tot wijziging van sommige bepalingen van het Strafwetboek, van het Wetboek van Strafvordering, van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964, van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, van de wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidsstelling en tot wijziging van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964, *B.S.* 29 juni 1999.

genoodzaakt mij tot 2002 te beperken, aangezien de (nu nog) enige parketstatistieken voor handen dateren van dit jaar. We kijken dus hoeveel de instroom op het parket bedraagt en met welk type zaken we worden geconfronteerd. Aan de hand daarvan zal ik proberen inzicht te krijgen in het aantal dossiers dat in aanmerking komt voor een afhandeling via een bemiddeling. We maken vervolgens een korte vergelijking met de uitstroom en het type zaken die hierin terug te vinden zijn.

In tweede instantie kijken we naar de uitstroom. We gaan daarbij na hoeveel dossiers een dagvaarding hebben gekregen en hoeveel zaken er worden doorgestuurd naar een bemiddelingsassistent. Bovendien is het van belang na te gaan over welk type zaken het daarbij gaat. Uit deze analyse kunnen we afleiden of de BIS alle haalbare kansen krijgt om op een alternatieve manier tussen te komen. We krijgen immers een beeld in hoeveel en in welke gevallen de magistraat het wenselijk acht een BIS aan te bieden, ten aanzien van het opleggen van een dagvaarding.

Ten slotte moeten we nagaan of in die gevallen waar de magistraat besliste om een dagvaarding in te zetten, er ook effectief een gevangenisstraf werd uitgesproken en hoeveel deze bedroeg. Officiële cijfers zijn hier echter niet voorhanden. Een zoektocht van mijn kant, om alsnog een aantal cijfers over dit aspect te kunnen bemachtigen, is jammergenoeg vruchteloos gebleven. Ik kan dan ook niet anders dan, gezien de beperkte mogelijkheden van een eindverhandeling, de lezer dit aspect schuldig te blijven. Het kwalitatieve deel van de onderzoeksvraag dient geherformuleerd te worden; ‘Is de BIS een alternatief voor de dagvaarding?’

### *3. Is Bemiddeling in Strafzaken een alternatief voor de gevangenisstraf?*

#### *3.1. Inleiding*

De strafrechtelijke procedure kan via twee verschillende kanalen beginnen. Enerzijds kan deze starten met de ontvangst van een proces-verbaal op parketniveau, opgemaakt door een politiedienst of door een bevoegde administratieve dienst. Anderzijds kan deze ook in gang gezet worden door de ontvangst van een particuliere klacht. Bij de instroom in het systeem wordt een nieuwe zaak gecreëerd door de registratie van het proces-verbaal of de klacht. Van zodra de eerste registratie is doorgevoerd, wordt de zaak aan een parketmagistraat toegewezen die hierin beslissing neemt. Behalve in de zaken waarin een onderzoeksrechter is

geadiëerd, komt het toe aan de Procureur des Konings een beslissing te nemen over de regeling van het dossier.<sup>260</sup>

De Procureur des Konings heeft de keuze tussen:

1. Het sepot van de zaak;
2. De overmaking van de zaak aan een ander parket voor verdere beschikking;
3. Aan de beklaagde(n) een voorstel voor een minnelijke schikking doen;
4. Aan de beklaagde(n) en aan het (het) slachtoffer(s) een voorstel voor een bemiddeling in strafzaken formuleren;
5. De samenvoeging van de zaak met een andere zaak. De eindbeslissingen worden genomen op het niveau van dit andere dossier, de "moederzaak" genaamd;
6. De beklaagde dagvaarden om voor de rechtbank te verschijnen.

Het is de vierde en de zesde mogelijkheid die we in het kader van deze thesis verder zullen benaderen. De volledige uitwerking van hoe een procedure binnen de BIS verloopt, kan u terugvinden in bijlage 2. Ik zal hier dan ook binnen deze uiteenzetting niet meer verklarend op terugkomen.

### 3.2. Een vergelijking omtrent BIS voor het rechtsgebied Gent tussen 1995, 1998 en 2002

Ik zal beginnen met een opmerking betreffende de gebruikte terminologie. De termen ‘dossiers’ en ‘verdachten/daders’ kunnen hier met elkaar worden gelijkgesteld. Per verdachte wordt immers op de dienst BIS een dossier geopend in functie van de registratie. Het aantal nieuwe dossiers zal dan ook gelijk zijn aan het aantal daders binnen de procedure. Het aantal strafdossiers echter, ligt lager omdat deze één of meerdere verdachten kunnen bevatten. De termen ‘dossiers’ en ‘strafdossiers’ verwijzen dus naar een ander gegeven. Deze eenheid wordt niet gebruikt binnen de cijfers van de dienst BIS en is ook niet relevant voor deze uiteenzetting.

---

<sup>260</sup> X (z.d.) ‘Bron van de gegevens: fases van de strafrechtelijke procedure en computerregistratie’ in Jaarstatistiek van het openbaar ministerie; opsporing en vervolging van strafzaken door de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg 2002 [WWW]. College van Procureurs-generaal statistisch analisten: [http://www.just.fgov.be/statistique\\_parquets/](http://www.just.fgov.be/statistique_parquets/) [18/03/2005].

3.2.A. Hoeveel nieuwe dossiers zijn er op de dienst binnengekomen en hoeveel bedroeg de totale caseload? (tabel 1)

3.2.B. Wat was de bezettingsgraad? (tabel 2)

Het grootste aantal nieuwe dossiers kende men in **1995**. Toen werden 1346 nieuwe dossiers opgenomen. Dit is ook meteen de totale caseload aangezien het hier een nieuwe procedure betreft en dus geen dossiers uit voorgaande jaren moeten worden voortgezet.<sup>261</sup> Dit is enigszins een rare vaststelling. Men zou immers verwachten dat een dienst die net opgericht is, nog een beetje de weg moet zoeken en daardoor een lager aantal dossiers zou hebben.

Een aantal verklaringen kunnen naar voor worden geschoven. De gekozen periode is voor 1995 iets langer. Gezien de Wet van 10 februari 1994 pas vanaf 1 november 1994 in werking trad, was de resterende periode van dat jaar te kort om een afzonderlijk rapport te maken.<sup>262</sup> Men heeft de twee resterende maanden van 1994 dan ook toegevoegd aan het rapport van 1995. Gezien de beperkte termijn en ook rekening houdende met het feit dat het de twee eerste maanden zijn na het opstarten van een nieuwe procedure, is de impact van deze samenvoeging naar alle waarschijnlijkheid vrij beperkt gebleven. Het cijfer slaat op alle daders, betrokken in een bemiddelingsprocedure in de laatste twee maanden van 1994 en van gans 1995, waarvan het dossier in 1995 werd beëindigd of nog in behandeling was. Daders waarvan het dossier voor 31/12/1994 werd afgesloten, werden niet in rekening gebracht.<sup>263</sup>

Ook is het niet ondenkbaar dat de opstarting van de dienst BIS gepaard is gegaan met heel wat aandacht. Dit kan er mogelijk toe bijgedragen hebben dat de magistraten in grote mate gesensibiliseerd waren voor de toepassing. Met het bestaan van deze mogelijkheid nog ‘vers’ in het geheugen, hebben ze mogelijk sneller doorverwezen naar bemiddeling.

Voor 1998 liggen de cijfers een beetje in dezelfde lijn. In **1998** zijn 1965 dossiers door de dienst behandeld, waarvan 1145 nieuwe dossiers. Na een eenvoudige rekensom kunnen we

---

<sup>261</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 33. (jaarverslag).

<sup>262</sup> Wet 10 februari 1994 houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling in strafzaken, *B.S.* 27 april 1994, 11196-11197.

<sup>263</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 33. (jaarverslag).

besluiten dat 820 dossiers afkomstig zijn uit voorgaande jaren. Dit zijn dossiers die reeds zijn opgestart maar in 1998 (verder) worden verwerkt en (eventueel) worden afgesloten.<sup>264</sup> Er is dus een lichte daling waar te nemen in het aantal nieuwe dossiers.

Als we deze evolutie koppelen aan de bezetting is de daling eerder onverwacht. Het kader werd immers uitgebreid, met vier nieuwe bemiddelingsassistenten in september/oktober 1997, tot 12 voltijdse assistenten. Deze zouden tegen 1998 dan ook voldoende opgeleid en ingewerkt moeten zijn om een gevoelig aantal dossiers meer te kunnen verwerken.<sup>265</sup> Het hoge aantal ‘overgedragen’ dossiers kan hiermee wel een verklaring krijgen. De laatste vier maanden van het jaar zal immers heel wat tijd en energie gekropen zijn in het opleiden en inwerken van de nieuwe werkrachten. Dit kan een negatief gevolg gehad hebben op de afwerking van de dossiers. De vertraagde werking kan er mogelijk voor gezorgd hebben dat een groot aantal dossiers niet of trager zijn afgehandeld. Deze moeten dan ook worden ‘overgedragen’ naar het werkjaar 1998.

Vanuit de praktijk acht men de daling in het aantal nieuwe dossiers een gevolg van de Gemeenschappelijke Richtlijn inzake het vervolgingsbeleid inzake bezit en detailhandel van illegale verdovende middelen van 8 mei 1998. Waar de geselecteerde drugsdossiers voordien vooral bestonden uit lichtere misdrijven zoals bezit en gebruik van drugs, kan men nu enkel nog in de zwaardere problematieken tussenkomen.<sup>266</sup> Het is niet ondenkbaar dat de magistratuur de BIS ontoereikend zal beschouwen als reactie. Hij zal er dan vaker voor opteren andere mogelijkheden op te leggen, bijvoorbeeld een dagvaarding.

Het complexer en zwaarder worden van deze dossiers veroorzaakt tevens een vertraging in de afhandeling. De afhandeling van drugsdossiers binnen BIS is echter niet zo voor de hand liggend aangezien deze beschouwd worden als ‘slachtofferloze’ dossiers en dus eigenlijk niet aan de doelstelling van BIS tegemoet komen. Deze tracht immers dader en slachtoffer te bewegen tot een oplossing van hun conflict. We zullen hierop uitgebreid terug komen in 3.2.C. Deze verklaring kan bovendien ook in het algemeen worden ingeroepen.

---

<sup>264</sup> DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 2. (jaarverslag).

<sup>265</sup> DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 2. (jaarverslag).

<sup>266</sup> DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 3. (jaarverslag).



Door een toename in de complexiteit van dossiers, zal het meer tijd en energie vereisen om tot een oplossing van het conflict te kunnen komen. Hierdoor zal de periode waarin een dossier wordt afgewerkt, toenemen.

In **2002** is een enorme terugval waar te nemen, tot 809 nieuwe dossiers. De totale caseload bedroeg 1594 nieuwe dossiers.<sup>267</sup> Dit betekent dat 785 dossiers zijn overgenomen uit andere jaargangen. Ook hier worden we dus geconfronteerd met een hoge overdracht.

De terugval kan vooral worden toegeschreven aan de personeelsverschuivingen en –wissels in de loop van het jaar.<sup>268</sup> Er zijn 10,91 justitieassistenten werkzaam in 2002.<sup>269</sup> Dit ongewone cijfer kan verklaard worden door het feit dat een aantal assistenten bijvoorbeeld parttime werken, ziek werden en niet werden vervangen, in zwangerschapsverlof gingen, enzovoort. Sommige diensten werken vaak onderbemand of worden zelfs voor een bepaalde periode stilgelegd! Bijna ieder gerechtelijk arrondissement kende een terugval in personele middelen. Dit hangt nauw samen met de financiële middelen die ter beschikking worden gesteld vanuit de overheid. Wanneer deze dalen, zal de directeur van het justitiehuis de financiële en personele verdeling over de verschillende taken van het justitiehuis moeten herzien. De taken die hij belangrijkste acht of waarbij de dienstverlening het meest noodzakelijk lijkt, zullen daarbij voorrang krijgen. Zo is het mogelijk dat het personeel over de verschillende opdrachten wordt herschikt ten koste van o.a. BIS.<sup>270</sup> Wanneer het kader terugvalt of te krap is ingevuld, kan dit een aanzienlijke impact hebben op de verwerking van de dossiers. Het zal steeds moeilijker worden de stroom dossiers de baas te blijven. Wanneer daarenboven mensen wegvallen, zullen de dossiers van de behandelende assistenten moeten worden overgenomen door collega's die de zaak niet kennen. Dit kan een ernstige vertraging teweeg brengen.

---

<sup>267</sup> LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 4. (jaarverslag).

<sup>268</sup> LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 4 en 10. (jaarverslag).

<sup>269</sup> Interview met L. MOREELS, Attaché Dienst Justitiehuisen, Brussel, 5 april 2005.

<sup>270</sup> De verspreiding van de dienstorder van 27 juni 2003, gericht aan de justitiehuisen, m.b.t. de verdeling van de taken van de justitiehuisen tussen het Directoraat-Generaal Rechtelijke Organisatie en het Directoraat-Generaal Uitvoering Straffen en Maatregelen geeft duidelijk aan dat de directeur de eindverantwoordelijkheid heeft in de bepaling van het personeelskader van de verschillende sectoren, waaronder BIS. De praktijk toont echter aan dat een stabiel personeelskader maar mogelijk is indien de personeelsverdeling afgestemd wordt op enerzijds het algemeen beleid en anderzijds de lokale noden. Zolang de verantwoordelijkheid van de procureur des Konings niet formeel erkend wordt, is de kans reëel dat de dienst BIS minder wordt ondersteund door de opdrachtgever, wat een daling van dossiers met zich zal meebrengen.

Het lijkt er dus op dat een structureel personeelstekort hoofdeden is van de dalende tendens. Wanneer de magistraten weet krijgen van de beperkte mogelijkheden van de dienst, zullen ze misschien minder geneigd zijn dossiers door te verwijzen, uit schrik voor een laattijdige reactie of zelfs geen reactie tout court. Bovendien kunnen ze dergelijke beperkingen ook aan den lijve ondervinden en daardoor een negatieve connotatie plaatsen bij BIS. Wanneer doorgestuurde dossiers maar niet verwerkt raken, zal men bij een volgend dossier mogelijks niet meer geneigd zijn dezelfde optie te kiezen. De BIS kan zo een grote schade oplopen aan het imago die zich maar moeilijk laat herstellen.

We dienen wel op te merken dat het personeelskader voor de andere jaargangen mogelijks hoger wordt weergegeven dan in werkelijkheid het geval is. Men is enkel nagegaan hoe de personen in kwestie werkten; ‘fulltime’ gold voor alle assistenten. Mogelijks heeft men geen rekening gehouden met periodes van ziekte, zwangerschapsverlof,... We hebben echter geen verdere aanwijzingen om dergelijke uitspraken te staven.

Ook andere hypothesen kunnen een rol spelen in de forse daling.<sup>271</sup> Een wissel van magistraten of gerechtelijk stagiairs die niet vertrouwd zijn met BIS of niet overtuigd zijn van de meerwaarde die deze mogelijkheid biedt, kan een impact hebben op de instroom van dossiers naar de dienst. Een vermindering van de ondersteuning van de adjunct-adviseur kan tevens een invloed hebben. De interne werking van de dienst zelf speelt bovendien een bepalende rol. Wanneer de dienst stilgelegd wordt, zal het veel tijd en inspanning vragen hem later terug op te starten. Ook de opleiding van (nieuwe) justitieassistenten vraagt een bijkomende inspanning. Niettemin dient men zich dringend over deze daling te bezinnen, wil men de procedure gelijkwaardig toegankelijk houden voor iedere dader en slachtoffer zoals vermeld staat in de gemeenschappelijke omzendbrief.<sup>272</sup>

Men haalt vanuit de praktijk aan dat 90 à 100 nieuwe dossiers verwerken per jaar en per assistent, een haalbaar cijfer is.<sup>273</sup> Als we dit nagaan voor de drie jaargangen ligt de totale

---

<sup>271</sup> LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 4. (jaarverslag).

<sup>272</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de hoven van beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 7.

<sup>273</sup> DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 4. (jaarverslag).

caseload vaak een stuk hoger. De dossiers zullen dan vaak niet allemaal tijdig kunnen worden afgewerkt. Het kan dus een verklaring zijn waarom de ‘overdracht’ zo hoog is. Dossiers die niet kunnen worden afgehandeld binnen een jaargang, neemt men immers mee naar het volgende jaar. Dit is dan ook een negatieve vaststelling, gezien de doelstelling van de wet het geven van een snelle reactie op criminaliteit beoogt.<sup>274</sup> Bovendien is dit ook nadelig voor de partijen die steeds langere wachttijden moeten doorlopen.

Per rechtsgebied waren tot 1999 tevens twee bemiddelingsadviseurs en één adjunct-adviseur slachtofferonthaal aangesteld voor het rechtsgebied Gent, verbonden aan het Parket-generaal.<sup>275</sup> Deze stonden de Procureur-generaal bij in de uitwerking en de coördinatie van het strafrechtelijke beleid betreffende BIS en slachtofferonthaal. Ook de evaluatie, coördinatie en het toezicht op de toepassing van BIS/slachtofferonthaal behoorde tot zijn opdracht. Algemene en bijzondere vragen waarmee de bemiddelingsassistenten doorheen de uitvoering van hun taken geconfronteerd werden, konden met hen worden besproken.<sup>276</sup>

Vanaf 1999, met de overheveling van de diensten BIS naar de justitiehuisen, werd de naam en de functie echter danig veranderd. Vanaf dan moesten alle taken gebeuren door ‘adjunct-adviseurs’ waarvoor per Hof van Beroep één iemand werd aangesteld.<sup>277</sup> In 2002 was er één adjunct-adviseur voor het rechtsgebied Gent die deeltijds werk leverde betreffende BIS en deeltijds betreffende slachtofferonthaal. In de loop van de volgende jaren nam hun aantal danig af en gingen ze zich steeds minder specifiek bezig houden met BIS. Anno 2004 is er nog één iemand voor het ganse Vlaamse grondgebied die hier en daar nog wat tijd vrijmaakt voor opdrachten binnen BIS.<sup>278</sup>

### 3.2.C. Wat was de aard van de misdrijven binnen deze nieuwe dossiers? (tabel 3)

Voorafgaand dien ik de opmerking te maken dat de aard van een misdrijf geen beeld geeft van de ernstgraad. Het is van hieruit dan ook moeilijk na te gaan of de betreffende misdrijven beantwoorden aan het criterium vanuit het strafrechtelijke beleid ‘bemiddeling als alternatief voor de dagvaarding en gevangenisstraf’. Bovendien dient men er rekening mee te

---

<sup>274</sup> Ontwerp van wet houdende regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken, *Parl. St.* Senaat 1992-1993, nr. 652/1, 1-4.

<sup>275</sup> Interview met T. GOOSEN, Attaché Justitiehuis Antwerpen, Antwerpen, 7 april 2005.

<sup>276</sup> Art. 2 en 3 K.B. 24 oktober 1994 houdende uitvoeringsmaatregelen inzake de procedure voor de bemiddeling in strafzaken, *B.S.* 1 november 1994, 27247.

<sup>277</sup> K.B. 19 juli 2001 tot wijziging van het K.B. 13 juni 1999 tot vaststelling van de personeelsformatie van de buitendiensten van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie, *B.S.* 25 juli 2001.

<sup>278</sup> Interview met GOOSEN, T., Attaché Justitiehuis Antwerpen, Antwerpen, 28 april 2005.

houden dat de opgenomen dossiers ook een gevolg zijn van de wijze waarop geselecteerd wordt vanuit de parketten van het rechtsgebied.

Er zijn heel wat gelijkenissen waar te nemen als we het soort misdrijven bekijken doorheen de drie jaargangen.<sup>279</sup> Het grootste deel dossiers bevatten misdrijven tegen **eigendommen**. Dit ligt telkens net boven de 40%. Van de 1346 dossiers die in 1995 zijn binnengekomen, bedraagt het aandeel 45% of 606 dossiers. In 1998 is dit 41%, of 472 van de 1145 dossiers. In 2002 is het percentage eveneens 41%, dit zijn 334 van de 809 dossiers die de dienst dat jaar nieuw binnen kreeg.

Tweede in lijn zijn dossiers die een misdrijf tegen **personen** bevatten. Hierin bemerken we wel een stijgende tendens. Waar het aantal in 1995 nog maar 23% (310 dossiers) uitmaakte, steeg het in 1998 tot 29% (331 dossiers) om in 2002 al 36% (290 dossiers) van het totale aantal dossiers uit te maken.

De stijging van de persoonsmisdrijven is te verklaren vanuit het feit dat BIS bij voorkeur werkt in dossiers met een geïdentificeerd slachtoffer. Dergelijke misdrijven zijn vaak feiten die aan deze voorwaarde voldoen. Bovendien is de sterke toename ook gedeeltelijk te verklaren door de daling van het aantal dossiers betreffende misdrijven met verdovende middelen.

Voor 1995 wordt deze top twee nog aangevuld met de misdrijven i.v.m. **verdovende middelen** (14%). Het betreft hier voornamelijk slachtofferloze dossiers. Een behandeling via BIS gaat dan ook in tegen de achterliggende filosofie van deze procedure. Men beoogt vanuit de bemiddeling immers een oplossing van het conflict door dader en slachtoffer aan te spreken op hun actieve bijdrage en hen met elkaar in dialoog te brengen. In 1998 maakt dit tevens nog 15% uit. Zowel in 1995 als in 1998 is de stijging binnen de eigendoms- en personendelicten dan ook nog niet zo sterk aanwezig. Het is echter na de Gemeenschappelijke

---

<sup>279</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 35-37. (jaarverslag);

DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent*. s.l., s.d., 3 (rapport); DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 5-8. (jaarverslag);

LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 6-9. (jaarverslag).

richtlijn van 8 mei 1998 dat dit aandeel sterk zal beginnen afnemen tot een luttel 2% in 2002. Slechts 19 dossiers betreffen dan nog dergelijke misdrijven. Dit is een daling van 148 dossiers in vergelijking met 1998 en 169 dossiers in vergelijking met 1995! De richtlijn vermeldt immers dat er “*voor de penale afhandeling van de druggerelateerde criminaliteit bij voorrang toepassing gemaakt zal worden van art. 216ter Sv.*”.<sup>280</sup> Het zijn vooral de persoonsmisdrijven die van deze gewijzigde situatie profiteren, gezien de eigendomsmisdrijven al sterk vertegenwoordigd waren.

**Verkeersmisdrijven** worden in 1995 niet opgenomen als specificatie. In 1998 en 2002 is het aantal verwaarloosbaar klein. In 1998 zijn er slechts 2 dossiers die dergelijk misdrijf bevatten, afgerond wordt dit 0%; in 2002 slechts 8 dossiers of 1%. Hier kan dezelfde verklaring worden aangehaald als bij de drugsmisdrijven. Vaak gaat het om slachtofferloze delicten die eigenlijk niet thuishoren in de bemiddeling en vanuit de praktijk dan ook sterk geweerd worden.

Misdrijven tegen **familie en openbare zedelijkheid** kent een lichte stijging. In 1995 maakt dit nog maar 6% (81 dossiers) uit van het totale aantal dossiers, in 1998 al 8% (88 dossiers) om in 2002 de derde plaats in te nemen met 12% (97 dossiers).

De toenemende inspanningen die men vanuit de overheid en tal van maatschappelijke diensten heeft geleverd om zedenfeiten en familiegeweld uit de taboesfeer te halen, werpen mogelijks hun vruchten af. Door de grotere openheid omtrent deze problematiek, kan het zijn dat het aantal gerapporteerde feiten stijgt. Het is echter ook niet ondenkbaar dat door de sensibilisering de magistratuur zich als het ware ‘verplicht’ voelt te reageren op dergelijke misdrijven of de opvatting krijgt dat deze belangrijk genoeg zijn om gevolg aan te geven. Voor een aantal specifieke dossiers zal dit zeker zo zijn. Niettemin bestaat de kans dat men dossiers die vroeger geseponneerd werden, nu in BIS zal duwen. Het gevaar op netwidening is reëel.

Vanuit de praktijk blijft men toch een beetje terughoudend om tussen te komen in familiale dossiers, vandaar dat dit cijfer ook vrij beperkt blijft. Door de sterke loyaliteit die vaak heerst tussen de leden van eenzelfde familie, is het zeer moeilijk als regelgevende instantie tussen te komen in de privé-sfeer en enige vooruitgang te boeken.<sup>281</sup> Een andere

<sup>280</sup> Richtlijn van de Minister van Justitie houdende een eenvormig vervolgingsbeleid betreffende het sturen onder invloed, in staat van dronkenschap of in een soortgelijke staat onder meer ten gevolge van het gebruik van drugs of van geneesmiddelen, 8 mei 1998, 7.

<sup>281</sup> Interview met S. VANDENBERGHE, justitieassistent justitiehuis Kortrijk; dienst bemiddeling in strafzaken, Kortrijk, 25 november 2004.

verklaring voor het beperkte cijfer kan zijn dat er zich door de toenemende aandacht een tegengestelde evolutie aan het voltrekken is. Het is mogelijk dat er grotere inspanningen worden geleverd om alles binnenskamers te houden. Zo zullen er juist minder misdrijven worden gesignaleerd. Of zijn de feiten gewoon erger geworden zodat een afhandeling binnen BIS helemaal niet wenselijk meer is?

Misdrijven tegen **openbare trouw** blijven doorheen de drie jaargangen beperkt tot een minimum (1995: 3%, 1998: 4% en 2002: 5%).

De **rest**categorie bedraagt in chronologische volgorde 9%, 3% en 3%.

### 3.2.D. Hoeveel slachtofferloze dossiers zijn binnengekomen? (tabel 4)

Voor 1995 en 1998 wordt dit gegeven niet expliciet apart vernoemd per rechtsgebied. We kunnen dit echter afleiden uit de aard van de relaties tussen de partijen. Er is duidelijk een dalende tendens waar te nemen doorheen de drie jaargangen. Deze kent bovendien een erg forse daling naar 2002 toe.

In **1995** is in 20 % van de gevallen geen slachtoffer gemaakt. In 75% van de gevallen spreekt men van het al dan niet bestaan van een relatie, waaruit ik afleid dat in die gevallen zeker een slachtoffer aanwezig was. In 5% is het niet nader bepaald. Hierover kunnen we dan ook geen uitsluitel geven.<sup>282</sup> Als we dit vervolgens berekenen t.o.v. het totale aantal dossiers (1346), waren 269 dossiers slachtofferloos en in 1010 dossiers was er een relatie tussen dader en slachtoffer. We zijn dan ook zeker dat er dus een slachtoffer aanwezig was. Over 67 dossiers kunnen we geen uitspraken doen.

In **1998** daalt het aantal slachtofferloze dossiers al tot 17%. Er worden 954 dossiers behandeld met een slachtoffer, tegen 191 zonder (totaal 1145). In **2002** kunnen we vaststellen dat bijna alle dossiers (809) een duidelijk geïdentificeerd slachtoffer hadden (97%). Dit zijn 781 dossiers met, tegen 28 dossiers zonder slachtoffer.<sup>283</sup>

---

<sup>282</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 37. (jaarverslag)

<sup>283</sup> DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 17. (jaarverslag);

LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 9. (jaarverslag).

Dit is vooral een gevolg van het dalende aantal drugsdossiers die vaak geen direct slachtoffer bevatten. Ook de stijging van het aantal dossiers betreffende eigendoms- en persoonsmisdrijven kan hier in rekening worden gebracht. Deze evolutie kan dan ook positief worden beschouwd in het kader van de doelstelling om de bemiddeling bij voorkeur te starten met een geïdentificeerd slachtoffer.<sup>284</sup> Een ideaal streefdoel is het absolute nulpunt maar de praktijk gaat zeker en vast de goede richting uit.

### 3.2.E. Hoe groot was de termijn tussen het plegen van de laatste feiten en een doorverwijzing naar de dienst BIS? (tabel 5)

Hoewel twee van de drie jaargangen zo goed als geen informatie hieromtrent meegeven, heb ik toch besloten deze tabel op te nemen. Deze beslissing werd vooral ingegeven door het interessante aspect dat in deze tabel wordt belicht.

Één van de doelstellingen van de wetgever bij de invoering van deze nieuwe procedure bestond in het voorzien van een snelle gerechtelijke reactie op misdrijven. Zo wordt deels tegemoetgekomen aan de verwachtingen van het slachtoffer en wordt een eventueel gevoel van straffeloosheid bij de daders en bij de publieke opinie vermeden.<sup>285</sup> Wat wordt begrepen onder een 'snelle' reactie werd niet nader gespecificeerd. Vanuit de praktijk wordt een termijn van ongeveer drie maanden haalbaar geacht om een dossier op te starten.<sup>286</sup> Deze termijn zal niet alleen beïnvloed worden door de reactie van de bemiddelingsdiensten. Ook het beleid dat de parketten voeren op het gebied van selectie bij het opstarten van een bemiddelingsdossier, zal een grote impact hebben.

Als we kijken naar de termijnen voor **1995** stellen we vast dat in 63% van de dossiers de procedure vóór drie maanden na de laatste feiten worden opgestart. We kunnen dan ook stellen dat een ruime meerderheid het doel bereikt. Dit percentage ligt al een stuk lager in **1998** waar het nog maar 49% bedraagt. We zien dat 16% van de dossiers in 1995 pas tussen drie maanden tot 1 jaar (!) worden opgestart. Het percentage dat die termijn overschrijdt, is

---

<sup>284</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de hoven van beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 7.

<sup>285</sup> Ontwerp van wet houdende regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken, *Parl. St.* Senaat 1992-1993, nr. 652/1, 1-4.

<sup>286</sup> Interview met S. VANDENBERGHE, justitieassistent justitiehuis Kortrijk; dienst bemiddeling in strafzaken, Kortrijk, 25 november 2004.

gelukkig verwaarloosbaar klein maar toch bestaande. Dergelijke cijfers, hoe klein ook, zijn onaanvaardbaar.<sup>287</sup>

Voor **2002** wordt deze tabel niet langer opgenomen.

We kunnen uit deze gedeeltelijke vergelijking wel afleiden dat dit aspect aandacht verdient naar de toekomst toe. Een verklaring voor de daling kan mogelijks liggen in de steeds complexere dossiers. Deze vereisen immers meer verhoren en genereren vaak nog meer processen verbaal. Vanuit de praktijk werd ook de invloed van APA genoemd, waarbij de bemiddelingsassistenten voor de verdere afhandeling van bijvoorbeeld de schaderegelingen, instaan. Enerzijds geeft men aan dat dergelijke dossiers er vaak langer over doen vooraleer bij BIS terecht te komen omwille van de bijkomende verhoren die men dient af te nemen. Anderzijds blijkt er dan weer tijd gewonnen aangezien het parket een ‘compleet’ dossier ontvangt en dus geen bijkomende opdrachten meer dient te geven aan de politiediensten.<sup>288</sup> Wat de reden ook is, dit belet niet te blijven hameren op het belang van een snelle reactie. Het is immers een belangrijke troef van de bemiddelingspraktijk. Het valt dan ook te betreuren dat deze gegevens niet langer verwerkt worden. Door het gebrek aan gegevens over deze evolutie, kunnen we geen gefundeerde uitspraken doen of de vooropgestelde doelstelling van 3 maand al dan niet wordt bereikt.

### 3.2.F. Wat was de stand van zaken van de dossiers? (tabel 6 A en B)

Ik wil in eerste instantie een opmerking plaatsen bij de cijfers van 1998. Het totale aantal dossiers wordt immers gesteld op 1550, terwijl de totale caseload 1965 bedroeg.<sup>289</sup> Een verklaring voor dit verschil wordt vanuit het rapport niet gegeven. Ik kan dan ook alleen maar gissen naar de oorsprong. Mogelijks heeft men die dossiers die bij het aanvangen van 1998 al op zitting waren geweest, enkel bijgeteld bij de totale caseload, maar niet opgenomen in deze

---

<sup>287</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 39-41. (jaarverslag);

DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 13. (jaarverslag).

<sup>288</sup> DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 13. (jaarverslag).

<sup>289</sup> DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 4 en 15. (jaarverslag).



specificatie. Deze dossiers hebben een impact op de werklust van de bemiddelingsassistent maar vallen onder geen enkele van de voorziene mogelijkheden (stopzetting, op zitting, voorbereidende fase). Aangezien men ook geen onderverdeling maakt waarbij het aantal dossiers in de opvolgingsfase wordt aangegeven, kan dit aantal dossiers dan ook niet worden weergegeven. Het is bovendien ook mogelijk dat het verschil van 415 dossiers zaken betreft die helemaal nog niet zijn opgestart. Deze dossiers zullen dan ook worden meegenomen naar het volgende werkjaar.

Het aantal **stopgezette dossiers** binnen de voorbereidende fase ligt doorheen de vergeleken jaargangen relatief stabiel op nagenoeg één vierde van de dossiers. In **1995** werden 342 van 1346 dossiers (=totale caseload) vroegtijdig stopgezet (25%). Voor **1998** gebeurde dit in 24% van de dossiers, of 368 dossiers t.a.v. een caseload van 1550 dossiers. In **2002** bedroeg het percentage 23% of 372 van de 1594 dossiers.<sup>290</sup>

Een stopzetting kan gebeuren op diverse ogenblikken in de voorbereidende fase. Vanaf het moment van de oproeping kan men negatief of niet reageren op een uitnodiging. Wanneer één van beide partijen blijkt geeft niet te willen meewerken, kan het eerste contact met de partijen niet doorgaan. Bovendien bestaat de kans dat men het simpelweg niet eens raakt tijdens de eerste onderhandelingen. Dit cijfer toont duidelijk aan dat er toch nog een groot aantal partijen zijn die het niet zien zitten een bemiddeling aan te gaan of simpelweg niet tot een akkoord kunnen komen.

Deze cijfers mogen geenszins gebruikt worden als middel om de efficiëntie van het gepresteerde werk van de actoren te meten. Ze geven veeleer rekenschap van de mate waarin de achterliggende visie van de wet wordt toegepast. Indien het repressief, dwingend karakter in bepaalde praktijken aanwezig is en het een meer autoritaire justitie betreft dan een onderhandelingsjustitie, kunnen we veronderstellen dat de vrijheid om een voorstel al dan niet te aanvaarden beperkter wordt. Er zullen dan minder stopzettingen zijn daar de

---

<sup>290</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 44 - 47. (jaarverslag);

DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 15-17. (jaarverslag);

LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 10. (jaarverslag).

rechtsonderhorigen zich minder durven verzetten.<sup>291</sup> Aangezien het hier nog een vierde van de dossiers betreft, kunnen we er vanuit gaan dat het onderhandelende karakter voldoende aanwezig is om echt van een voorstel te kunnen spreken. Om hardere conclusies te kunnen treffen, is verdergaand onderzoek echter wel geboden.

Het aantal stopzettingen is ook afhankelijk van de gebruikte strategie en de mate waarin men zich daarin vooral zal richten op daders, dan wel zal trachten om zowel dader en slachtoffer in de procedure te betrekken. Wanneer men zowel dader als slachtoffer tot een akkoord wil bewegen, is de kans dat een dossier afspringt groter. Beide partijen hebben immers verschillende verwachtingen, noden en behoeften. Al deze elementen op elkaar afstemmen tot een gezamenlijk akkoord is niet steeds voor de hand liggend. Vanuit de bespreking van de aard van de misdrijven hebben we reeds afgeleid dat vooral misdrijven tegen eigendom en personen in de BIS terechtkomen.<sup>292</sup> We hebben er toen ook op gewezen dat binnen deze dossiers vaak een dader én een slachtoffer aanwezig zijn en dus echt bemiddeld kan worden. Vanuit dit opzicht is het dan ook begrijpelijk dat het aantal stopzettingen nog vrij hoog ligt.

Het aantal dossiers in de **voorbereidende fase** kent een kleine stijging naar 2002 toe. In dit opzicht is 1998 enigszins een uitzondering. Daar ligt het aantal dossiers in de voorbereidende fase immers veel hoger. (voor 1995: 23%, voor 1998: 32% en voor 2002: 26%).<sup>293</sup>

Het hoge aantal dossiers in 1998 is verantwoordelijk voor de terugval in het aantal dossiers die op zitting worden gebracht, wat straks aan bod komt. Het is een logische consequentie dat wanneer de dossiers langer in de voorbereidende fase blijven hangen, ook minder dossiers zullen doorstromen naar de zittingsfase.

---

<sup>291</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 45. (jaarverslag).

<sup>292</sup> 3.2.C. (tabel 3)

<sup>293</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 44 - 47. (jaarverslag);

DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 15-17. (jaarverslag);

LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 10. (jaarverslag).

Vanuit de vaststelling dat de procedure in 1995 nog in haar kinderschoenen stond, leek het enigszins te verwachten dat dit cijfer met de jaren juist zou afnemen in plaats van toenemen. De dienst zal, net zoals vele nieuwe initiatieven die hun weg in de praktijk nog moeten zoeken, een aantal groeipijnen hebben gehad. Desondanks zien we toch een tegengestelde evolutie.

Een stijging kan meerdere oorzaken hebben. De praktijk wijst uit dat justitieassistenten met de jaren grondiger, en aldus kwaliteitsvoller, zijn gaan werken. Het motiveren van de partijen en het uitwerken van een akkoord op maat van de partijen, krijgt daarbij prioriteit.<sup>294</sup> Er zal bijvoorbeeld meer moeite worden genomen om de tweede partij over de streep te trekken, wanneer een eerste partij zich reeds geëngageerd heeft. Bovendien moet men rekening houden met de toenemende complexiteit binnen de dossiers. Deze zorgt ervoor dat het bereiken van een akkoord steeds moeilijker wordt.

Ten tweede zijn ook personeelsgebonden oorzaken van belang. Het opleiden van nieuwe medewerkers, ziekte, zwangerschappen, enzovoort, kunnen ervoor zorgen dat de dossiers zich opstapelen en de uiteindelijke startdatum steeds opgeschoven wordt. De eigenlijke verwerking kan daardoor langer op zich laten wachten en zal ook trager verlopen. Ook het beperkte personeelskader op zich, is een belangrijke factor. Al deze aspecten kunnen zeker een verklaring bieden in de, zij het heel lichte, stijging van de percentages. Het blijft echter een beetje een raadsel waarom 1998 dergelijke piek kent.

Het blijft van belang het aantal dossiers binnen deze fase nauwgezet in de gaten te houden. Het aantal mag immers niet zodanige proporties aannemen dat het een snelle afhandeling van dossiers in de weg staat. We kunnen dan ook stellen dat, ondanks de bijkomende inspanningen die de bemiddelingsassistenten leveren en het beperkte personeelskader, men niet echt kan zeggen dat de dossiers in deze fase blijven hangen. De kennis en vaardigheid die de bemiddelingsassistenten doorheen de jaren hebben ontwikkeld, spelen hier zeker een belangrijke rol.

Van de totale caseload van 1346 dossiers is ongeveer de helft in **1995 op zitting** gekomen, dit zijn 698 dossiers (52%). In **1998** viel dit cijfer aardig terug wanneer slechts 44%

---

<sup>294</sup> DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent*. s.l., s.d., 5. (rapport).

van de dossiers (678 van de 1550 dossiers) de zitting bereikte. Dit is, zoals vermeld, ook te verklaren vanuit het hoge aantal dossiers dat in de voorbereidende fase bleef hangen. In **2002** steeg dit cijfer tot 812 dossiers op een totaal van 1594, wat net over de helft is (51%).<sup>295</sup>

Het bereiken van de helft voor het op zitting brengen van de dossiers, is zeker een must. Zoniet wordt het percentage te klein om echt van een succesverhaal te kunnen spreken. Men moet er immers rekening mee houden dat van alle dossiers die de zitting bereiken, slechts een deel uiteindelijk positief wordt afgehandeld.

Er wordt enkel voor 2002 een verdere opdeling gemaakt naar dossiers **in opvolging, aantal gelukte en mislukte dossiers**, hoewel dit toch een belangrijk aspect is. Ik maak mezelf een bedenking bij de berekening van de percentages voor dat jaar. In het jaarrapport heeft men alle cijfers immers berekend t.a.v. het totale aantal aangevatte dossiers. Gegevens als het aantal mislukte, gelukte dossiers en de dossiers in opvolging zijn echter een onderdeel van de dossiers die op zitting zijn gekomen en kunnen dan ook beter daartegenover worden berekend. Ik heb de cijfers dan ook zelf herrekend t.a.v. het totale aantal dossiers dat op zitting is gebracht (tabel 6B).<sup>296</sup> Voor 1995 heb ik de cijfers opgenomen die terug te vinden zijn in de tabellen betreffende de juridische gevolgen van mislukte en gelukte dossiers. Het aantal dossiers in opvolging is dan het resterende aantal t.o.v. het totale aantal dossiers die op zitting zijn gebracht. Voor 1998 heb ik enkel het absolute aantal mislukte dossiers teruggevonden. Ik kon dan ook geen andere cijfergegevens berekenen dan het percentage mislukte dossiers. Ik ben er dus niet in geslaagd een volledig beeld te bekomen.<sup>297</sup>

---

<sup>295</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 44 - 47. (jaarverslag);

DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 15-17. (jaarverslag);

LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 10. (jaarverslag).

<sup>296</sup> LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 10. (jaarverslag).

<sup>297</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 75. (jaarverslag);

DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 43. (jaarverslag).

Uit de weinige cijfers die ik bij elkaar heb weten sprokkelen lijkt het er wel op dat een overgrote meerderheid van de dossiers die op zitting kwamen ook effectief een gunstig gevolg kregen. Voor 1995 is dit 64%, terwijl in 2002 57% van de dossiers tot een goed einde werden gebracht. Dit betekent niet dat dit de werkelijke slaagpercentages zijn voor de procedure. Er zijn immers van alle dossiers die initieel bij de dienst terechtkwamen al heel wat dossiers afgevoerd door weigering of stopzetting van de deelname. Het werkelijke slaagpercentage kan maar bekeken worden vanaf het moment dat beide partijen de voorwaarden, die op de zitting werden geformaliseerd, ondertekenen.

Het aantal mislukte dossiers bedraagt 4% voor 1995, 6% voor 1998 en 9% voor 2002. Het lijkt er dan ook sterk op dat eens men de zitting heeft bereikt, er meer garantie is dat men het dossier ook effectief tot een goed einde weet te brengen.

De redenen hiervoor kunnen van velerlei aard zijn. Het is niet ondenkbaar dat de dader het reeds ingebrachte engagement niet op het spel wil zetten door net voor het einde af te haken. Bovendien is de maatregel vóór de zitting mét de dader uitgewerkt. De dader weet dus op voorhand waar hij aan begint. Eventuele twijfels van zijn kant, werden gedurende het bepalen van de maatregel en tijdens de bemiddelingszitting vaak al voldoende weggenomen.

### 3.2.G. Wat waren de juridische gevolgen bij stopgezette dossiers? (tabel 7)

Hoewel men een stopzetting van het dossier niet mag beschouwen als een mislukt dossier, krijgt dit wel eenzelfde gevolg. Er zou op elk van deze dossiers een **dagvaarding** moeten volgen. Toch zien we dat dit niet altijd het geval is. Voor 1995 is dit in 38% van de gevallen zo. In 1998 stijgt dit percentage tot 46% of een totaal van 169 dossiers t.o.v. het totale aantal stopgezette dossiers (368). In 2002 treffen we hetzelfde percentage, nu evenwel 172 dossiers t.o.v. een totaal aantal van 374 stopgezette dossiers. We zijn dus geëvolueerd naar een kleine helft van de dossiers die een vervolging krijgen. Als we dit percentage vergelijken met de andere mogelijkheden, ligt dit cijfer zeer hoog. Deze komen immers nergens boven de 17% uit. Als we echter rekening houden met de achterliggende filosofie is dit cijfer veel te laag. Terwijl een dagvaarding de regel zou moeten zijn, halen we zelfs de helft niet! Dit is te bemerken in de toepassing van alle andere mogelijkheden. Het is van belang een geïndividualiseerde aanpak te vinden die het beste past bij de dader en situatie. Enige verscheidenheid is vanuit dit opzicht dan ook geboden. Dit mag echter niet van die aard zijn dat het de filosofie van de procedure ondermijnt.

De categorie ‘vervolging via **snelrechtprocedure**’ wordt enkel in 1995 en 2002 vermeld. Het aantal dossiers dat via deze procedure een afhandeling krijgt, is echter zo goed als nihil, 1 respectievelijk 0%.

Hoewel het indruist tegen de achterliggende filosofie van BIS, wordt in een aantal gevallen nog steeds **geseponeerd** of een **verval van strafvordering** gegeven. In 1995 bedroeg het aantal septs nog 19%, het verval van strafvordering kwam niet voor. De cijfers blijven in dezelfde lijn liggen in 1998. Daar wordt 17% geseponeerd en 2% (8 dossiers) met een verval van strafvordering afgehandeld. Gelukkig zien we naar 2002 toe een lichte daling. Het aantal septs bedraagt 11% (42 dossiers), terwijl het verval van strafvordering terug 0 is. Hoewel het er op lijkt dat men inspanning doet om het aantal vervallen van strafvordering laag, zelfs onbestaande te houden, heeft het sept nog steeds een vrij hoog percentage. Mogelijks is dit een gevolg van de procedure zelf. Men is er zich van bewust dat een stopzetting niet hetzelfde resultaat mag geven dan een gelukte procedure. Men zal dus afzien van een verval van strafvordering. Niettemin acht men het niet wenselijk/noodzakelijk op het feit te reageren en seponeert men het dossier. Het aanbieden van de mogelijkheid tot BIS dient een alternatief te zijn voor de dagvaarding. Wanneer men deze voorstelt in zaken die eigenlijk zouden geseponeerd worden of in zaken waar men later toch beslist te seponeren,

kan men spreken van een net-wideningseffect. Zo ondermijnt men de procedure van BIS maar zendt men tegelijkertijd ook het verkeerde signaal uit naar de partijen. Door een weigering van de procedure ontloopt men immers alsnog een straf.

De **minnelijke schikking** lijkt een stille dood gestorven. Daar waar ze in 1995 nog 12% uitmaakte, wordt deze mogelijkheid in 1998 en 2002 nog nauwelijks toegepast (elk 1% of 3 dossiers). Dit punt moet enigszins samen worden bekeken met tabel 3.2.H. waaruit blijkt dat een minnelijke schikking ook als maatregel wordt voorgelegd op de bemiddelingszitting. Enerzijds kan ze dus een reactie zijn op een stopgezet dossier. Anderzijds kan ze worden toegepast als maatregel waardoor ze beschouwd kan worden als een teken van ‘succes’ aangezien de uitvoering van de maatregelen in grote mate bijdraagt aan de oplossing van het conflict. Vanuit de praktijk begon men zich dan ook vragen te stellen over de specificiteit van deze twee totaal verschillende procedures. Het is niet ondenkbaar dat men omwille van de grote verwarring die deze procedure met zich mee brengt, besloten heeft van het gebruik af te zien.

Opmerkelijk is het hoge aantal van zaken waar de gevolgen **niet nader te bepalen** zijn. Dit percentage bedraagt 29% in 1995. Gelukkig zien we een duidelijke daling in 1998 waar het nog in 14% voorkomt, om in 2002 verder te zakken tot 5%. Dit is waarschijnlijk een gevolg van een gebrekkige registratie. Het lijkt er dan ook op dat naarmate de BIS verder in de tijd ontwikkelt, men steeds beter met dergelijke onvolmaaktheden weet om te gaan. Dit is ook van belang, wil men een zo correct en nauwkeurig mogelijk beeld krijgen van de toepassing van BIS. Als men niet weet wat met de dossiers is gebeurd, kan men ook niet nagaan of de filosofie van de procedure nageleefd wordt en of er sprake is van net-widening. Bovendien is dergelijke info van belang om de impact van de bemiddelingsprocedure op de uiteindelijke beslissing van de Procureur des Konings in te schatten.

**Andere** mogelijkheden van afhandeling komen nauwelijks voor (voor 1995: 1%, voor 1998: 8 keer of 2% en voor 2002: 5 keer of 1%).

Voor 1995 zijn geen andere categorieën voorzien. Er zijn echter nog een aantal situaties die niet altijd voorzien zijn maar die een impact kunnen hebben op de afhandeling van de dossiers. Zo kan de dader in de loop van de procedure bijvoorbeeld verhuizen waardoor de zaak mogelijks **naar een ander parket** moet worden overgemaakt. Dit zijn

aspecten waar men vanuit de justitiële diensten geen vat op heeft. Voor 1998 is dit zo in 18 dossiers (5%), in 2002 ligt dit cijfer nagenoeg even hoog, met name in 21 dossiers of 6%. Dit betekent echter niet dat men, indien dit vereist is, niet overgaat tot een vervolging. De beschikbare gegevens laten niet toe na te gaan wat er verder mee gebeurd is.

Het aantal dossiers dat **ter info** ligt is wel vrij hoog en stijgt naar 2002 toe. Terwijl dit in 1998 nog 13% was, is dit in 2002 gestegen tot 29%. Gevreesd kan worden dat de stopgezette dossiers die niet onmiddellijk een gepast gevolg krijgen uiteindelijk in de vergeetheek raken en geseponneerd worden omwille van de laattijdige reactie. Bovendien lijkt het wel of het er eigenlijk totaal niet toe doet of de dader het er nu wel of niet goed vanaf brengt in de uitvoeringsfase. Het vele werk waar de magistratuur mee geconfronteerd wordt, is hier zeker niet vreemd aan.

Voor 1998 zijn verder geen categorieën opgenomen. Voor 2002 vermeldt men nog dat men, zij het in een zeer klein aantal gevallen, op een later tijdstip alsnog beslissingen neemt die men voordien eigenlijk al had moeten nemen. Het is immers in de meeste gevallen al duidelijk bij aanvang van de procedure BIS of een dossier moet worden doorgestuurd **naar de onderzoeksrechter** (2%) of **naar de jeugdrechter** (1%). Als er bijkomende onderzoeksverrichtingen nodig zijn of de dienst niet bevoegd is, kan het dossier niet worden opgenomen. Het is van belang te allen tijde aandacht te hebben voor de vereiste voorwaarden, wil men de procedure niet van binnenuit ondermijnen.<sup>298</sup>

### 3.2.H. Wat was de aard van de maatregelen? (tabel 8)

Ik begin deze bespreking met een opmerking betreffende de berekening van de cijfers. Men berekent de percentages immers voor twee van de drie jaargangen volledig t.o.v. het totale aantal dossiers. Voor 1995 zijn geen absolute cijfers opgenomen. Er is dus geen enkele mogelijkheid om de werkwijze vanuit het rapport na te gaan. Dergelijke methode is enkel

<sup>298</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 61-65. (jaarverslag);

DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 27-34. (jaarverslag);

LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 13-20. (jaarverslag).



correct voor de categorie ‘dossiers met één maatregel’ en ‘dossiers met gecumuleerde maatregelen’. Alle andere categorieën zijn onderverdelingen van die twee. Men geeft immers een opsomming van welke maatregel er wordt opgelegd in alle dossiers met één maatregel en in alle dossiers met meerdere maatregelen. Deze onderverdelingen dienen dus te worden berekend t.a.v. het totale aantal dossiers met één maatregel en het totale aantal dossiers met gecumuleerde maatregelen. Aangezien ik de cijfers van 1995 niet opnieuw kan berekenen, heb ik beslist deze manier van berekening over te nemen om de vergelijkbaarheid te behouden.

Aangezien voor 1995 geen absolute cijfers zijn opgenomen, zal ik deze bespreking enkel met percentages opzetten. Voor overige jaargangen kunnen de absolute cijfers worden geraadpleegd in de tabel.<sup>299</sup>

Opnieuw kennen de drie jaargangen een aantal gemeenschappelijke tendensen. In de overgrote meerderheid van de dossiers wordt een **enkelvoudige maatregel** opgelegd. Dit is in 1995 60%, in 1998 72% en in 2002 64%. De verdeling van wat deze maatregel kan inhouden ligt dicht bij elkaar. De **bemiddeling** tussen partijen heeft de laatste jaren aan belang gewonnen. In 1995 was dit nog maar 6%, terwijl dit naar 1998 en 2002 sterk is gestegen tot 17 respectievelijk 18%. Het lijkt er dus op dat de bemiddeling haar eigenheid tussen de andere maatregelen begint te vinden. Men heeft in toenemende mate oog voor beide partijen en zal dus niet enkel dadergericht te werk gaan.

Als we dit koppelen aan de aard van de feiten, is dit ook vrij logisch. Misdrijven tegen personen en eigendommen spannen daar immers de kroon. Beide categorieën misdrijven lenen zich perfect tot een bemiddeling als maatregel. Het aantal misdrijven betreffende verdovende middelen is de laatste jaren sterk gedaald.<sup>300</sup> Aangezien het daar vaak slachtofferloze delicten betreft, zal een bemiddeling als maatregel minder worden opgelegd. Doordat nagenoeg alle dossiers in 2002 een geïdentificeerd slachtoffer kennen, is het meer aangewezen en mogelijk om een bemiddeling op te zetten.<sup>301</sup> De stijging van de persoons- en

<sup>299</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 61-65. (jaarverslag);

DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 27-34. (jaarverslag);

LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 13-20. (jaarverslag).

<sup>300</sup> Zie 3.2.C. (tabel 3).

<sup>301</sup> Zie 3.2.D. (tabel 4).

eigendomsmisdrijven en de daling van de drugsdossiers kunnen dus mee de toename van het aantal bemiddelingen verklaren. Deze tendensen waren in 1995 nog niet zo uitgesproken, vandaar dat het aantal bemiddelingen daar ook een stuk lager ligt.

Niettemin de gunstige evolutie dienen we toch op te merken dat het aantal bemiddelingen vrij beperkt blijft. Dit kan vooral verklaard worden vanuit de twijfelachtige houding die veel partijen nog steeds hebben t.a.v. een bemiddeling.<sup>302</sup>

Het is de **medische behandeling/therapie** die over de drie jaargangen het meest voorkomt. Dit is naar 2002 alleen nog maar toegenomen tot 25%.

Mogelijks is dit een gevolg van de complexe aard van de dossiers. Wanneer men het dossier in al zijn aspecten bekijkt, is er naast het misdrijf vaak een achterliggende problematiek aanwezig die een tussenkomst vereist. Het is dan ook van belang in te werken op alle facetten die een invloed hebben (gehad) op het plegen van de feiten.

Men kan zich bij deze toepassing de vraag stellen of de verdachte zich voor het misdrijf dan ook steeds beroept op een ziekteverschijnsel of op een drank- en/of drugsverslaving, zoals de wet dit voorziet.<sup>303</sup> Het is immers niet ondenkbaar dat er sprake kan zijn van een ‘gedwongen’ oplegging, wat toch wel iets anders is dan de wet oorspronkelijk beoogde.

Ook het percentage **vormingen** is toegenomen. Deze steeg van 2% in 1995 naar 15% in 1998 om dan terug lichtjes te dalen naar 12% in 2002.

Dit kan mogelijks terug verklaard worden vanuit de complexe dossiers. Vaak liggen heel wat andere factoren mee aan de basis van het plegen van een misdrijf. Het ‘bijschaven’ van eventuele persoonlijke tekortkomingen bij de dader kan de kans op herval dan reduceren. Bovendien beoogt de BIS ook de zelfwerkzaamheid van de burgers te vergroten. Men doet een beroep op hun verantwoordelijkheidszin en potentieel om zelf problemen op een actieve manier op te lossen. Dit zal niet bij iedereen even vlot verlopen. Niet iedereen bezit immers hetzelfde cultureel kapitaal, dezelfde capaciteiten en terugslagkracht. Een vorming die de persoonlijke mogelijkheden stimuleert en mee vorm geeft, kan hierbij een oplossing zijn.

Ook de mate waarin het rechtsgebied beschikt over instanties die dergelijke vormingen organiseren, is van belang. Hoe meer en kwalitatief betere voorzieningen aanwezig zijn, hoe

<sup>302</sup> DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 28. (jaarverslag).

<sup>303</sup> Art. 2 § 2 Wet 10 februari 1994 houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling in strafzaken, *B.S.* 27 april 1994, 11196.

meer mogelijkheden men heeft om, wanneer het nodig is, een degelijke vorming op te leggen. Dit laatste aspect geldt tevens voor de medische behandeling of therapie.

De **dienstverlening** is lichtjes afgenomen; zij daalde van 10% in 1995 naar een stagnatie op 6% in 1998 en 2002.

De dienstverlening blijkt vaak te worden toegepast bij 'gebrek aan beter'. Als er een slachtoffer aanwezig is, zal men eerst werken op herstel van de schade. Als de dader een of andere problematiek erkent en er wil aan werken, is de medische behandeling of therapie het meest voor de hand liggend. Heeft de dader een beperkt inzicht of schuldbesef over de feiten, is een vorming aangewezen. Voor de weinige andere gevallen, rest dan nog de dienstverlening.

Bovendien is er heel wat kritiek geuit op deze mogelijkheid. Bemiddelingsassistenten ervaren deze vaak als straf, waarbij de vraag zich stelt of zulks kan op parketniveau. De dienstverlening herbergt immers alle kenmerken en functies van de straf. Zo is ze vrijheidsbeperkend en wordt er bewust leed toegevoegd. Aangezien enkel de strafrechter bevoegd is om op dwingende wijze een straf op te leggen, was het dus onlogisch dat deze mogelijkheid in het kader van BIS voorzien was. Het is immers de Procureur die daarin maatregelen kan opleggen.<sup>304</sup>

De dienstverlening kon worden opgelegd in het kader van de opschorting en het uitstel. Er was niet alleen een groot verschil tussen de aard van de dienstverlening afhankelijk van deze drie gevallen, ook op vlak van toepassingsvoorwaarden was een grote diversiteit op te merken.<sup>305</sup>

Het is tevens niet zo voor de hand liggend een link te vinden tussen de feiten en de tewerkstelling. Deze en andere niet aflatende tegenstand hebben ertoe geleid dat deze optie uit de procedure BIS werd geschrapt.<sup>306</sup> Doorheen de drie jaargangen kan de Wet van 17 april 2002 inzake de autonome werkstraf de daling dus maar ten dele verklaren. De dienstverlening mag immers nog steeds worden toegepast tot 1 mei 2004, wanneer de wet effectief in werking treedt. Het vooruitzicht op deze schrapping is waarschijnlijk al voldoende geweest om deze mogelijkheid nog zo min mogelijk toe te passen.

---

<sup>304</sup> DE RUYVER, B., 'Bemiddeling in strafzaken: verruimde mogelijkheden tot een geïndividualiseerde afhandeling in strafzaken op het niveau van het parket', *Excerpta Criminologica*, 1996, (1), 8.

<sup>305</sup> *Ibid.*, (1), 8.

<sup>306</sup> Dit gebeurde met de Wet 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in politionele en correctionele zaken, *B.S.* 7 mei 2002. In het Belgisch Staatsblad van 17 juli 2003 verscheen het koninklijk besluit van 18 juni 2003 die stelde dat de dienstverlening vanaf 1 mei 2004 verdwijnt uit de procedure BIS. Ze kan dan niet langer worden toegepast in het kader van BIS. Vanaf 2003 zullen deze cijfers dan ook nog meer gaan dalen om in 2004 tot een nulpunt te worden herleid.

De **minnelijke schikking** wordt niet meer toegepast in 2002. Terwijl dit in 1995 nog 9% was, daalde dit fors in 1998 tot 1%.

Ik heb bij de bespreking van 3.2.G. reeds gewezen op de omstreden toepassing van de minnelijke schikking bij stopgezette dossiers, omwille van haar dubbele functie binnen de procedure van BIS. Met betrekking tot dit onderwerp is het laatste woord nog niet gezegd. Vanuit het werkveld zijn velen immers de mening toegedaan dat de toepassing van de minnelijke schikking niet past binnen de filosofie van de bemiddeling in strafzaken. Beiden hebben immers een andere finaliteit. Een minnelijke schikking wordt gezien als een soort boete en draagt in dat opzicht niet bij tot het oplossen van een conflictsituatie door de betrokkenen te stimuleren hun problemen zelf op te lossen.<sup>307</sup> In de ‘totalen t.a.v. het totale aantal maatregelen’ komt de toepassing van de minnelijke schikking zo goed als niet meer voor. Het lijkt er dan ook op dat men vanuit de praktijk duidelijk het idee volgt dat een minnelijke schikking niet thuishoort binnen BIS.

In verband met de **berisping** dienen we op te merken dat de magistraat eigenlijk in ieder dossier een berisping zal doorvoeren, ongeacht deze in het proces verbaal wordt geacteerd of niet. De magistraat zal op de zitting steeds zijn ongenoegen over de feiten uitdrukken en de dader aanmanen deze niet opnieuw te plegen. Deze informele berispingen zijn eigen aan de procedure en worden niet opgenomen in de cijfers. Pas wanneer de magistraat van mening is dat de schade vóór de zitting al vergoed is of bij gebrek aan opportuniteit van andere maatregelen, kan hij beslissen de dader formeel een berisping te geven. We kunnen ons de vraag stellen of misdrijven die een berisping krijgen eigenlijk wel voldoende zwaar zijn om via BIS te worden afgehandeld. Bovendien mag de toepassing van deze mogelijkheid niet gebeuren vanuit de idee om ‘toch maar iets op te leggen’. Dit zou leiden tot overbestrafing.

We zien dat deze maatregel steeds minder wordt toegepast. In vergelijking met 1995 (15%), ging het aantal in 1998 lichtjes achteruit (11%). Tegen 2002 echter, is dit cijfer in de diepte gezakt (3%). Hiervoor een verklaring geven is moeilijk. Mogelijks gaat de magistraat er vanuit dat hij de dader eigenlijk al berispt heeft en dit niet nog eens in het kader van een maatregel dient te doen. Het is bovendien mogelijk dat het herstel van de schade steeds

---

<sup>307</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 64. (jaarverslag).

minder vaak vooraf al geregeld is of dat de feiten van een zwaardere aard worden, zodoende een andere, meer indringende, maatregel zich opdringt. De complexiteit van de dossiers is hierop zeker van invloed.

**Andere** maatregelen kunnen zijn: urinecontroles, zijn best doen op school, geen contacten met bepaalde milieu's,... Deze mogen alleen worden opgelegd wanneer er een verband is tussen het delict en de maatregel en ze daarenboven ook operationaliseerbaar, controleerbaar en zinvol zijn.<sup>308</sup> Deze voorwaarden respecteren is echter niet zo voor de hand liggend. Hoe kan men bijvoorbeeld een effectieve controle opzetten om na te gaan of men niet langer in bepaalde milieu's vertoeft. Het toepassen van dergelijke maatregelen is daarom eerder een uitzondering en daalde over de drie jaar telkens met 1%; van 3% in 1995 over 2% in 1998 naar 1% in 2002.

In de resterende percentages wordt steeds een **gecumuleerde maatregel** opgelegd. Dit zal vooral het geval zijn wanneer de magistraat van mening is dat de bemiddeling tussen de partijen onvoldoende doorweegt en men via een andere maatregel het punitieve aspect wenst te benadrukken.<sup>309</sup>

Opnieuw dien ik hierbij een opmerking te plaatsen voor de cijfers van 1995. Zoals na te rekenen is, moet de kolom met gecumuleerde maatregelen 40 uitkomen. Dit is immers niet het geval. Door de berekeningen en gebruikte afrondingen is een kleine afwijking een vrij logisch gegeven. Het totaal bedraagt hier echter 63 i.p.v. 40. De kans dat dit verschil door het afronden is veroorzaakt, is dan ook uitgesloten. Er lijkt niet meteen een fout te zijn gesloten in de opgenomen categorieën. Dit doet me dan ook besluiten dat de oorzaak waarschijnlijk in een foute registratie/verwerking van de gegevens ligt. Opnieuw zorgt het gebrek aan absolute cijfers ervoor dat dit niet na te gaan is. Niettemin dient men dit aspect in het achterhoofd te houden wanneer men conclusies trekt voor het jaar 1995.

---

<sup>308</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 61-64. (jaarverslag).

<sup>309</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 72. (jaarverslag).

Het totale aantal dossiers met gecumuleerde maatregelen is in 1998 sterk achteruit gegaan (van 40% in 1995 naar 28%). In 2002 is deze terug toegenomen tot 35%, wat nog steeds een daling is in vergelijking met 1995.

Deze dalende tendens kan vooral verklaard worden vanuit de houding van de assistenten. Deze willen immers niet vervallen in een wanverhouding tussen de ‘zware’ maatregelen van een BIS en de effectieve veroordelingen voor de rechtbank van geweigerde, stopgezette en mislukte dossiers.

Bovendien moet ook de proportionaliteit (verhouding tussen maatregelen en de feiten) steeds gegarandeerd blijven. Hoewel het van belang is de totale leefcontext van de dader in beschouwing te nemen en daarop een gepast antwoord te formuleren, mag dit niet resulteren in het overmatige gebruik van cumul. Men kan niet op elk ‘foutje’ gaan reageren met een aantal maatregelen.

Men dient aandachtig te blijven voor de grote impact die iedere maatregel op zich heeft, maar ook voor de bijkomende impact die een combinatie inhoudt. Uit gemaakte rapporten is tevens gebleken dat het slaagpercentage daalt indien meerdere maatregelen gecumuleerd worden, zeker wanneer het gaat om een combinatie van een vorming, dienstverlening of therapie. De dader-slachtofferbemiddeling in combinatie met een andere maatregel maakt in vergelijking veel meer kans op een positief einde.

De dader loopt bij een mislukking wel het gevaar er slechter vanaf te komen voor de rechtbank dan wanneer hij de BIS niet was begonnen. De rechter zou er immers kunnen vanuit gaan dat hij ‘zijn kans verkeken’ heeft.<sup>310</sup>

Ook binnen de dossiers met gecumuleerde maatregelen spannen de **medische behandeling en vorming, in combinatie met de bemiddeling**, de kroon. Het is duidelijk af te lezen dat deze een forse stijging hebben gekend over de drie jaar. De medische behandeling in combinatie met een bemiddeling steeg van 5% (1995) over 9% (1998), naar 12% (2002). Voor de combinatie met een vorming is deze stijging nog groter. In 1995 werd deze nog niet toegepast, in 2002 was ze al goed voor 14%.

De verklaring die gegeven werd bij de bespreking van deze mogelijkheden als enkelvoudige maatregel gaat ook hier op. De bemiddeling vindt steeds meer haar weg tussen de andere maatregelen maar zal vaak onvoldoende zijn in complexe dossiers. Vanuit de

---

<sup>310</sup> DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent*. s.l., s.d., 11. (rapport).

specificiteit van deze dossiers is een combinatie met één van beide dan ook een zeer sterke combinatie. Bovendien toont dit aan dat een eenzijdig dadergerichte aanpak dus niet op de eerste plaats komt. Vanuit de procedure en de achterliggende filosofie is dit zeker toe te juichen. Dit wordt ook aangetoond door het feit dat combinaties tussen dadergerichte maatregelen onderling amper voorkomen (behandeling of therapie, dienstverlening en vorming).

De sterke daling in het gebruik van **berisping** vinden we ook hier terug. De **combinatie met de bemiddeling** valt van 6 naar 3% terug. **Andere cumulaties** komen slechts in een grote minderheid voor. Bovendien blijven de percentages over de drie jaar heel dicht bij elkaar liggen. Meer dan twee maatregelen opleggen, gebeurt nog vrij frequent in 1995. Vooral een bemiddeling, berisping en minnelijke schikking in combinatie met twee of meer andere maatregelen springt daarbij in het oog (elk 10%). De vorming (1%), medische behandeling (4%) en dienstverlening (1%) in combinatie met twee of meerdere andere maatregelen zijn eerder uitzonderlijk. In 2002 is het percentage van drie of meer maatregelen teruggezakt tot 1%.

Voorgaande tendensen zijn terug te vinden in de ‘totalen t.a.v. het totale aantal maatregelen’. Medische behandeling, bemiddeling en vooral vorming kennen een stijging. Naast de sterke daling van de dienstverlening, zakken de minnelijke schikking en de berisping bijna tot het nulpunt. Ook het opleggen van andere maatregelen kent een daling.

Ik wil deze bespreking besluiten met de opmerking dat het van het grootste belang blijft elke situatie afzonderlijk te beschouwen en de omstandigheden, de persoonlijkheid en de motivatie te bevragen en mee in rekening te brengen. Slechts op basis van deze reflecties kan men een gepast voorstel van maatregel doen op maat van de dader.

### 3.2.I. Wat was de aard van de modaliteiten van bemiddeling? (tabel 9)

De tabel opgenomen in het jaarverslag van 1995 is te onduidelijk om specifieke cijfers uit af te leiden. Wel kunnen we uit het staafdiagram de belangrijkste tendensen afleiden. Voor de twee overige jaargangen zijn de cijfers wel volledig (gemaakt).<sup>311</sup>

De **schadevergoeding** blijkt voor de drie jaargangen de absolute topper te zijn. In 1998 maakte deze zelfs 71% uit van alle modaliteiten binnen de bemiddeling. In 2002 is deze afgenomen naar 56%, maar blijft ze wel de belangrijkste modaliteit. De nadruk ligt dus duidelijk op het financiële aspect verbonden aan een misdrijf.

De tweede plaats in 1995, **cumul met schadevergoeding**, kan daaruit dan ook worden verklaard. Deze specificatie is voor de andere jaargangen niet meer opgenomen.

In 1998 nemen de **schriftelijke verontschuldigen** de tweede plaats in met 12%. **Mondelinge verontschuldigen** volgen met 8%. Het lijkt er dus op dat men, wanneer men beslist zich te verontschuldigen, dit het liefst schriftelijk doet. Een direct contact tussen dader en slachtoffer wordt in deze context niet echt geprefereerd. Dat blijkt ook in 2002, waar mondelinge verontschuldigen maar een vierde plaats innemen met 6%. De schriftelijke verontschuldigen komen daar voor met net 10%.

**Wederzijds uitleg** neemt in 2002 de tweede plaats in met 12%. ‘Wederzijdse uitleg’ kan ook inhouden dat de bemiddelingsassistent de boodschap tussen beide partijen overbrengt. Dit kan zowel ingegeven worden vanuit de partijen maar ook vanuit de justitieassistent zelf.

Er zijn dus twee tendensen mogelijk. Ofwel gaan partijen meer en meer een gezamenlijk gesprek aan, ofwel opteert men er steeds vaker voor om de bemiddelingsassistent als go-between te laten tussen komen. De laatste optie lijkt me het meest waarschijnlijk. Het dalende percentage van de mondelinge verontschuldigen lijkt dit te bevestigen.

---

<sup>311</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 67-68. (jaarverslag);

DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 35-36. (jaarverslag);

LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 19-20. (jaarverslag).



Alle **andere** mogelijkheden worden maar weinig toegepast. De afkerige houding van de bemiddelingsassistenten om in familiale aangelegenheden tussen te komen, komt ook hier sterk tot uiting. Bepalingen omtrent **bezoek- of hoederecht**, alsook bepalingen omtrent het **onderhoudsgeld**, komen niet aan bod.

Het dient vermeld te worden dat het van het allergrootste belang is een differentiatie in de modaliteiten na te streven. Men moet steeds op zoek gaan naar de best passende modaliteit voor dader, slachtoffer en situatie. Door de minder prominente plaats die de schadevergoeding inneemt, komen de andere mogelijkheden al iets meer aan bod. Deze evolutie is zeker toe te juichen. De schadevergoeding daalde in 2002 immers tot 56% maar blijft wel nog steeds overduidelijk nummer één. Niettemin is het hoge cijfer van de schadevergoeding geheel in overeenstemming met de wet die de financiële schadeloosstelling als voornaamste doel van de bemiddeling ziet.<sup>312</sup> Bovendien lijkt het er op dat die mogelijkheden waarin dader en slachtoffer uiting kunnen geven aan hun gevoelens en verwachtingen goed scoren, wat ook geheel in overeenstemming is met de achterliggende filosofie. Dit op zich is vaak ook een stimulans naar het toepassen van verschillende modaliteiten van bemiddeling.<sup>313</sup>

### 3.2.J. Wat waren de juridische gevolgen van gelukke dossiers? (tabel 10)

Net zoals de procedure van BIS het voorschrijft, moet de dader de garantie worden geboden dat, wanneer hij de procedure positief kan afsluiten en dus aan de opgelegde voorwaarden is voldaan, er een **verval van strafvordering** optreedt.

Voor het jaar **1995** is deze garantie zo goed als absoluut (99,6%). Niettemin dient men het bereiken van een volle 100% voorop te stellen. De overblijvende 0,4% wordt geseponeerd. De dader is dus ook hier zeker dat er geen gevolg komt op de feiten. Deze garantie is tevens absoluut voor **1998** en **2002**. Ieder geslaagd bemiddelingsdossier krijgt er zonder uitzondering een verval van strafvordering. De filosofie van de procedure wordt hier dus ten volle gerespecteerd. Dit is ook noodzakelijk wil men de geloofwaardigheid van de

---

<sup>312</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 7.

<sup>313</sup> LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 20. (jaarverslag).

BIS behouden en de dader de garantie bieden dat hij door een BIS de kans krijgt om een eventuele veroordeling te vermijden.<sup>314</sup>

### 3.2.K. Wat waren de juridische gevolgen van mislukte dossiers? (tabel 11)

De procedure van BIS schrijft voor dat wanneer de dader er niet in slaagt de bemiddeling positief af te sluiten, er een **dagvaarding** dient te volgen. Toch zien we dat hiertoe voor de drie jaargangen geen garantie aanwezig is.<sup>315</sup> Voor 1995 is dit in meer dan de helft van de zaken het geval (57%). In 1998 kent dit als het ware een piek met 72%. In 2002 valt het echter sterk terug tot 53%. Deze percentages zijn veel te laag. Een verklaring geven is zeer gewaagd maar we kunnen vanuit de verdeling over de andere mogelijkheden wel al het één en het ander afleiden. Via de **snelrechtprocedure** wordt voor geen enkel van de drie jaren een dossier afgehandeld.

Het **verval van strafvordering** dat nog in 7% van de mislukte dossiers in 1995 voorkomt, is te verklaren vanuit het overlijden van de dader.<sup>316</sup> Voor de twee overige jaren komt dit niet meer voor. We zien ook dat men nog vaak beslist te **seponeren**. In 1995 is dit nog 7%, in 1998 stijgt het aantal tot 8%, om ook hier in 2002 terug te vallen tot een luttel 2%. Niettegenstaande deze evolutie toe te juichen is, moeten er blijvende inspanningen worden geleverd om dit tot een nulpunt te herleiden. Zoniet geeft men duidelijk een verkeerd

---

<sup>314</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 75. (jaarverslag);

DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 43. (jaarverslag);

LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 23. (jaarverslag).

<sup>315</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 75. (jaarverslag);

DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 43. (jaarverslag);

LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 23. (jaarverslag).

<sup>316</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 75-76. (jaarverslag).

signaal naar de dader toe. Die zou het idee kunnen krijgen dat het niet nodig is inspanning te leveren om het dossier tot een goed einde te brengen. De betrokkenen kunnen immers gaan speculeren op seponering, wat de kans groot maakt dat BIS zijn kredietwaardigheid verliest en zijn inefficiëntie om de gevangenisstraf terug te dringen, aantoonbaar.

Ook het percentage dat **niet nader** kan worden **bepaald** is te hoog. In 1995 is dit 25%. Het daalt vervolgens tot 15% in 1998 maar stijgt terug in 2002 tot 20%. Dergelijke ‘leegtes’ zijn niet bevorderlijk voor een correct en nauwkeurig beeld van de procedure. Als men niet weet wat met de dossiers gebeurt, kan men ook niet nagaan of de filosofie van de procedure gerespecteerd blijft en of er sprake is van net-widening.

Een zeer merkwaardige, maar tevens zeer negatieve evolutie wordt waargenomen met betrekking tot het aantal dossiers dat **ter info** ligt. Hoewel dit in 1995 nog niet voorkwam, lijkt dit cijfer sterk te stijgen. In 1998 bedroeg dit al 5%, in 2002 24%. We zagen dergelijk hoog cijfer ook al bij de juridische gevolgen van stopgezette dossiers.<sup>317</sup> Dit lijkt een aanwijzing te zijn voor het feit dat de dossiers eenmaal terug bij de magistraat, niet snel (kunnen) worden verwerkt. Het is dan ook noodzakelijk dat beide diensten op elkaar afgestemd raken. Een belangrijke voorwaarde voor een efficiënte toepassing van de BIS is tevens het beschikken over een voldoende ruim kader, zowel binnen de eigen diensten als bij de ‘aanverwante’ diensten. Zoniet blijft de achterstand zich opstapelen en kan geen snelle reactie worden gegeven aan de dossiers.

### 3.2.L. Wat was de totale tijdsduur voor een bemiddelingsprocedure? (tabel 12)

Ik heb al vermeld dat sinds de diensten BIS in 1999 zijn ondergebracht in de justitieuze huizen, de jaarlijkse evaluatie niet meer afzonderlijk gebeurt maar wordt ingepast in het verslag van het justitiehuis. Dit heeft tot gevolg gehad dat een aantal gegevens niet meer worden opgenomen. Net zoals de termijn tussen de laatst gepleegde feiten en het starten van de bemiddelingsprocedure, zijn ook de gegevens over de volledige termijn van een BIS-procedure voor 2002 achterwege gelaten. Ook dit valt te betreuren. Men heeft immers geen zicht meer op de termijn die men nodig heeft om een dossier af te werken.

---

<sup>317</sup> Zie 3.2.G. (tabel 7).

Deze cijfers zouden nochtans een aantal interessante conclusies kunnen opleveren. Gezien de BIS tot doel heeft een snelle reactie te bieden op het misdrijf<sup>318</sup>, kunnen we dus niet meer nagaan in hoeverre dit wordt bereikt. De tabel toont een markante evolutie.<sup>319</sup> Daar waar in 1995 nog 49% van de dossiers binnen de drie maand wordt afgewerkt, is dit in 1998 al gezakt tot 19%! Voor het beginjaar werd 31% vervolgens tussen de drie en de zes maand afgewerkt. Ook dat cijfer viel in 1998 terug tot 17%. Deze twee specificaties hebben de hoogste cijfers in 1995, maar de laagste in 1998. De hoogste percentages voor 1998 vinden we terug voor de categorieën '9-12 maanden' en '> 12 maanden' met respectievelijk 23 en 22%. Deze categorieën bedroegen in 1995 maar 8%. Het lijkt er dus op dat de termijnen voor het volledig afwerken van een dossier steeds langer worden.

De complexiteit van de dossiers zal hier zeker een belangrijke verklaringswaarde hebben. Ook de overbelasting van alle actoren die dienen tussen te komen, is een belangrijke factor in het bepalen van de termijn. Door de grote werkdruk op de parketten zal het langer duren vooraleer een dossier tot bij BIS geraakt. Het beperkte personeelskader van de bemiddelingsassistenten zorgt ervoor dat ook zij moeite hebben om de 'stroom' dossiers te verwerken. Wanneer de dossiers voor verdere verwerking op het parket terugkomen, zijn ze opnieuw onderhevig aan de werkdruk. Ook de instanties die instaan voor het uitvoeren van de opgelegde maatregelen bepalen deze termijn. Wanneer wachtlijsten langer worden, kunnen de daders niets anders doen dan afwachten om het uitvoeren van de maatregel te beginnen. We moeten ons dan ook dringend bezinnen over deze tendensen. De doelstelling om een snelle en efficiënte reactie te geven op een misdrijf, komt zo sterk onder druk te staan.<sup>320</sup> Men dreigt dan ook in het klassieke euvel van de gerechtelijke achterstand te hervallen.

---

<sup>318</sup> Ontwerp van wet houdende regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken, *Parl. St.* Senaat 1992-1993, nr. 652/1, 1-4.

<sup>319</sup> DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent*. s.l., s.d., 13. (rapport).

<sup>320</sup> Ontwerp van wet houdende regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken, *Parl. St.* Senaat 1992-1993, nr. 652/1, 1-4.

### 3.3. De situatie in 2002

#### 3.3.A. vergelijking van de instroom en de uitstroom van dossiers binnengekomen bij de parketten van eerste aanleg van het rechtsgebied Gent voor het jaar 2002. (tabel 13)

Het spreekt voor zich dat we met de parketcijfers moeilijk een correct en nauwkeurig beeld kunnen krijgen van de soort delicten die binnengekomen zijn op de parketten. We weten immers enkel hoeveel dossiers, onder welke categorieën zijn binnengekomen. Dit zegt echter niets over het soort misdrijf en de context waarbinnen dit zich heeft voltrokken. We weten niet wie de dader is en welke persoonlijkheid hij heeft. We kunnen ook niet nagaan of de feiten veroorzaakt werden door een achterliggende problematiek en hoe het komt dat deze zo ver is geëscaleerd. Bovendien hebben we geen gegevens over het al dan niet voldoen aan de voorwaarden voor een afhandeling binnen BIS. Van daaruit is het dan ook zeer moeilijk na te gaan of we hier te maken hebben met dossiers die in aanmerking kunnen komen voor BIS. We kunnen echter wel een aantal algemene inzichten geven, steunend op deze categoriale indeling.

Wanneer we kijken naar de **instroom** van dossiers op de parketten van eerste aanleg van het rechtsgebied Gent in 2002, stellen we een gigantisch aantal vast. Maar liefst 166.269 dossiers kwamen bij de magistraten voor verdere afhandeling terecht. Als we dit aantal vergelijken met de **uitstroom** van dat jaar, valt op te merken dat (slechts) 5709 dossiers geen beslissing hebben gekregen binnen dat jaar. Er werden 160.560 dossiers verwerkt. Het aantal dat geen afhandeling kreeg is, gezien deze grote aantallen, dan ook vrij klein. Men zou kunnen besluiten dat dit een positieve vaststelling is. De parketten slagen er vrij goed in zich door de bergen dossiers te werken. Als we dit aantal op zich bekijken, wachten 5709 partijen wel nog steeds op een overheidstussenkomst in hun dossier. Dit zijn minstens 5709 daders en (eventuele) slachtoffers voor wie de feiten nog steeds geen einde kennen. Vanuit dit opzicht is dit aantal dan ook hoog.<sup>321</sup> Bovendien is een jaar ook een lange periode om een reactie te stellen. Er zit dus heel wat tijd tussen het plegen van de feiten en de gestelde reactie.<sup>322</sup> Binnen deze termijn heeft het (eventuele) slachtoffer niet het idee dat hij in zijn hoedanigheid wordt

---

<sup>321</sup> We moeten er wel rekening mee houden dat niet alle dossiers op het begin van het jaar zijn binnengekomen en de magistraten dus niet altijd een gans jaar de tijd hebben gehad een passende afhandeling te stellen. Dossiers die op het einde van dat jaar op het parket zijn binnengekomen, zullen logischerwijs vaak nog geen beslissing hebben gekregen. Aangezien men in de tabellen geen verdere info geeft over het tijdstip waarop de dossiers toekwamen, kunnen we hier verder geen uitsluitel over geven.

<sup>322</sup> Ook binnen deze opvatting moet men rekening houden met de voorgaande opmerking. (voetnoot 321).

erkend. Dit kan leiden tot een wrang gevoel van straffeloosheid. Bovendien is dit ook vanuit het perspectief van de dader geen goede evolutie. Deze wordt immers voor een lange tijd niet geconfronteerd met de gevolgen van zijn wetsovertreding en kan bij wijze van spreken ‘gewoon zijn gangetje verder gaan’. Naarmate deze periode vordert, wordt de kans om de dader succesvol bij te sturen ook steeds kleiner. Hij leert de feiten aanvaarden en door het gebrek aan een snelle reactie kan hij het idee krijgen dat zijn daden niet van die aard waren dat een gevolg noodzakelijk is. De kans is groot dat hij hierin een verrechtvaardiging vindt voor wat hij heeft gedaan.

Als we deze dossiers van naderbij gaan bekijken, kunnen we een aantal opmerkelijke tendensen vaststellen. In eerste instantie valt het zeer hoge cijfer **misdrijven tegen eigendommen** op. Zowel in de instroom, als in de uitstroom maakt dit een goede 43% van de dossiers uit. Deze vaststelling kan twee verklaringen hebben. Enerzijds kan het zijn dat er heel veel misdrijven tegen eigendommen worden gepleegd. Anderzijds kan het ook zijn dat in de hedendaagse samenleving het eigendom hoog in het vaandel wordt gedragen waardoor op schendingen fel wordt gereageerd. Ik ben geneigd de tweede verklaring te volgen.

Binnen deze misdrijven zijn het vooral diefstal en afpersing die dit hoge aantal genereren. In 52.111 dossiers werd dergelijk misdrijf vastgesteld. Daarin zijn het de zware en de gewone diefstallen die het meeste voorkomen (18,2 en 11,5%). De tweede plaats wordt ingenomen door misdrijven m.b.t. bedrog. De categorie ‘andere’ kaapt daar het hoogste aantal dossiers weg (6,3%).

De tweede in rang zijn de misdrijven inzake de **bijzondere wetten**. Het aantal ligt al een heel stuk lager in vergelijking met de eigendomsmisdrijven (13,3%). Hieromtrent is enigszins een merkwaardige vaststelling te doen. Het aantal dossiers in de instroom bedraagt immers minder dan het aantal in de uitstroom (22.111 tegen 22.165 dossiers). Twee mogelijkheden kunnen hier uitleg bij verschaffen. Eerst en vooral moet men rekening houden met de kans op een verkeerde registratie of verwerking van de gegevens. Gezien de weinige cijfermatige ervaring die men in België heeft, zeker met parketcijfers, is het niet ondenkbaar dat er foutjes zijn geslopen in deze statistieken. Niettemin is het ook mogelijk dat 54 dossiers reeds in 1997 (of zelfs vroeger) op het parket zijn binnengekomen en pas in 1998 een beslissing kennen. Dit zou betekenen dat het dus veel langer dan een jaar geduurd heeft

vooraleer een reactie werd gesteld.<sup>323</sup> Een pasklaar antwoord op deze vaststelling is moeilijk te geven. Wel zien we dat deze misdrijven de enige ‘soort’ zijn waar dergelijke evolutie zich voordoet. Van daaruit zou men de assumptie kunnen maken dat deze situatie verbonden is met de eigenheid van de dossiers. Deze specificatie kan beschouwd worden als de ‘vergaarbak’ van dossiers inzake leefmilieu, verkeer, arbeid,... Mogelijks zijn deze dossiers een beetje de ‘buitenbeentjes’ die niet direct onder een andere specificatie kunnen worden geplaatst. Omwille van hun specificiteit is een snelle afhandeling misschien minder voor de hand liggend. De magistraat kan bijvoorbeeld bijkomend naslagwerk of bedenktijd nodig achten.

De **misdrijven tegen personen** volgen op de voet met 13,2%. Het gaat dan vooral over slagen en verwondingen die 13.803 dossiers omvatten. In een grote meerderheid, 7,6%, waren deze met opzet gepleegd. Ook misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid maken daarvan een groot deel uit, met name 7.905 dossiers.

De vijfde plaats wordt ingenomen door de **misdrijven tegen familie en publieke moraal** (7,9%). Deze categorie omvat drie soorten misdrijven waarvan de misdrijven in de familiale sfeer veruit het grootste aandeel uitmaken (10.618 dossiers of 6,4%). Deze vaststelling doet ons besluiten dat de taboesfeer, die de ware toedracht van dergelijke feiten lange tijd verborgen hield, steeds meer ontsluit wordt.

Een laatste opvallende vaststelling gaat over de **misdrijven i.v.m. arbeid en sociale zekerheid**. Hun aantal ligt immers bijzonder laag (0,3%). Gezien de actuele thematiek had ik dergelijk laag cijfer niet verwacht. Een reden is hiervoor echter moeilijk aan te geven. Mogelijks zijn al heel wat van dergelijke misdrijven ondergebracht in de specificatie ‘bijzondere wetten’. Vanuit de tabel kunnen we hierover echter geen uitsluitel geven.

De vastgestelde tendensen gaan ook telkens op voor de uitstroom van dossiers, gezien het aantal binnengekomen dossiers vrij goed verwerkt worden.

### 3.3.B. Vergelijking van de totale uitstroom met het aantal dossiers die een afhandeling kregen via BIS en via dagvaarding op de parketten van eerste aanleg van het rechtsgebied Gent in 2002.(tabel 14 en 15)

<sup>323</sup> Ook hier moet men rekening houden met het feit dat dossiers bijvoorbeeld op het einde van 1997 kunnen binnengekomen zijn en in de loop van 1998 een beslissing kregen. Hoewel verdere info ontbreekt, is het dus mogelijk dat de termijn het jaar toch niet overschrijdt.

Ik wil deze bespreking beginnen met een aantal opmerkingen. In eerste instantie wordt in tabel 14 verwezen naar het aantal voltooide BIS-procedures. Deze tabel geeft dus geen inzicht in het aantal dossiers dat initieel werd doorverwezen naar de diensten BIS. Enkel die dossiers die in de loop van de procedure niet zijn stopgezet of mislukt, worden in rekening gebracht. De bekomen percentages moeten dan ook vanuit dit licht worden beschouwd. Men moet er steeds rekening mee houden dat er mogelijks al een heel aantal dossiers zijn weggevallen. We weten immers uit tabel 6 dat 57% van alle dossiers die op zitting zijn gebracht als gelukt worden afgesloten.

Vanuit tabel 1 weten we dat er 809 nieuwe dossiers op de diensten zijn binnengekomen, met een totale caseload van 1594 dossiers. Tabel 10 duidt 463 dossiers aan als zijnde gelukt. De parketcijfers geven echter maar 420 gelukte dossiers aan. Er zijn ook grote verschillen te bemerken wanneer we kijken naar de types misdrijven (tabel 3). Enerzijds worden in de parketcijfers meer specificaties aangebracht of hebben ze een andere naam. Anderzijds liggen de cijfers binnen deze tabel ofwel een heel stuk hoger ofwel een heel stuk lager dan de cijfers van de diensten BIS. Een verschil veroorzaakt door berekeningen of afrondingen is hier dan ook uitgesloten. Hoewel het aantal ‘andere’ dossiers binnen de cijfers van de diensten BIS een stuk hoger liggen dan in de parketcijfers, kunnen ze de overige specificaties uit de parketstatistieken niet omvatten. Daar ligt hun aantal dan weer te laag voor. Bovendien moet men opmerken dat het in de parketcijfers het aantal voltooide BIS-procedures betreft, terwijl de cijfers van de diensten BIS het totale aantal dossiers binnengekomen op de dienst aangeven. De aard van de misdrijven van de gelukte dossiers kunnen we uit de BIS-cijfers niet afleiden. We weten echter wel dat de cijfers in ieder geval nog lager zullen liggen aangezien niet alle dossiers positief worden afgesloten. De verschillen zullen mogelijks dus nog groter zijn. De categorisering kan zeker voor een stuk als verklaring worden aangehaald. De cijfers liggen echter vaak te veel uit elkaar om als enige reden te fungeren. Wat er ook van zij, deze vaststelling is verre van bevorderlijk voor analyse en inzicht en getuigt bovendien van weinig onderlinge afstemming en kwaliteit. Gezien ik mij voor deze bespreking baseer op tabel 14, zal ik toch die aantallen gebruiken.

Opvallend is dat, ondanks het hoge aantal dossiers in de uitstroom, de aantallen die uiteindelijk een dagvaarding of BIS hebben gekregen, erg laag zijn. Dit is te wijten aan het feit dat 68,4% (!) zonder gevolg wordt geklasseerd. Van wat overblijft wordt 5,5%



gedagvaard. De positieve afhandeling binnen de BIS-procedure is het enige percentage dat de één procent niet haalt (0,3%). Ik wil hier opnieuw de aandacht vestigen op het feit dat het hier niet het aantal dossiers betreft die naar de BIS worden doorverwezen. De procedure moet ook succesvol afgesloten zijn. We krijgen van daaruit een beetje een vertekend beeld. Hoewel de cijfers van wat het parket doorverwijst naar BIS nog altijd heel laag zal zijn, is het toch iets minder laag dan wat vanuit deze tabel naar voren komt. Daarom ook, dat het aantal dagen dat aan het afsluiten van het dossier voorafging, zo hoog ligt. Dit bedraagt immers 520 dagen tegen 217 voor de dagvaarding. Men zou het idee kunnen krijgen dat het erg lang duurt vooraleer een dossier binnen BIS wordt afgesloten. Men moet er echter rekening mee houden dat binnen deze gemiddelde termijn de zaak helemaal wordt afgesloten. De slachtoffers zijn vergoed en de dader heeft de gevolgen, gesteld als reactie op zijn daad, ondergaan. Met een dagvaarding daarentegen begint eigenlijk alles nog maar. De rechter moet nog oordelen over de schuld van de dader en eventueel een straf opleggen, die later zal worden uitgevoerd. Het is maar in de uitspraak van de rechter dat ook het slachtoffer in zijn hoedanigheid wordt erkend.

In totaal is in 8795 dossiers beslist te dagvaarden. In 420 dossiers besliste men door te verwijzen naar de dienst BIS. Ik denk dat deze cijfers dan ook voor zich spreken.

Wanneer we vervolgens het absolute aantal voltooide BIS-procedures bekijken ten aanzien van het absolute aantal dagvaardingen voor de diverse categorieën, zien we ook hier duizelingwekkende verschillen. Ook al zijn deze cijfers maar een deel van wat werd doorverwezen naar de diensten BIS, hieruit kan één duidelijke lijn worden getrokken. De BIS wordt héél weinig toegepast. Enkel bij misdrijven tegen eigendommen en tegen personen stijgt het aantal boven de honderd uit (171 en 121 voltooide BIS-dossiers). Het aantal dagvaardingen stijgt bij deze misdrijven tot sterk boven de duizend. We kunnen dan ook zeggen dat het aantal dagvaardingen ongeveer een tienvoud is van het aantal voltooide BIS-procedures. Alle andere categorieën blijven tot een paar tientallen beperkt. Voor het aantal dagvaardingen stijgt dit uit tot enkele honderdtallen. De grootste verschillen zijn terug te vinden in het aantal misdrijven tegen bijzondere wetten (21 voltooide BIS t.o.v. 1351 dagvaardingen) en het aantal beroepen bij de politierechtbank (0 voltooide BIS t.o.v. 3194 dagvaardingen). Voor deze laatste is de verklaring duidelijk. Deze dossiers bevinden zich reeds in de fase van beroep. Dit betekent dat de klassieke strafrechtsbedeling (gedeeltelijk) doorlopen is. De politierechter heeft over deze dossiers een uitspraak gedaan, die nu wordt aangevochten in beroep. Dergelijke dossiers kunnen dan ook onmogelijk nog naar de BIS

worden doorverwezen, gezien één van de voorwaarden stelt dat de rechter nog niet mag geadieerd zijn. Voor de misdrijven tegen de bijzondere wetten is een verklaring minder duidelijk. Mogelijks is het in dit bond allegaartje van dossiers minder wenselijk/noodzakelijk af te handelen via BIS.

Jammergenoeg zijn we er niet in geslaagd voor het aantal dossiers die werden gedagvaard, na te gaan of de rechter ook een effectieve gevangenisstraf uitsprak. Deze gegevens zijn in België immers niet voorhanden. Het zou een titanenwerk betekenen om dit zelf na te gaan. Dit was dan ook geen optie binnen het beperkte kader van deze thesis. Ik kan binnen dit kwantitatieve gedeelte dan ook enkel een besluit maken voor de vraag ‘Is de BIS een alternatief voor de dagvaarding?’.

#### 4. Slotbeschouwing

Doorheen de uitvoerige bespreking hebben we geprobeerd een beeld te schetsen van de evolutie die de BIS in het rechtsgebied Gent, sinds haar oprichting in 1994, heeft doorgemaakt. Het was hierbij mijn bedoeling inzicht te geven in de afhandeling van dossiers via BIS en daarbij na te gaan wat men mag en kan verwachten van deze procedure. *Kan BIS, gezien vanuit de procedure zelf, een alternatief zijn voor de gevangenisstraf?* Vervolgens ben ik nagegaan hoe de situatie er, anno 2002 voor het rechtsgebied Gent, voor staat. Het was dan ook van belang de situatie op het parket mee in het plaatje te integreren. Ik ben daarbij, door een vergelijking van de in- en uitstroom, nagegaan hoeveel dossiers er in de BIS *kunnen* worden opgenomen en over welk type dossiers het dan gaat. Door de uitstroom vervolgens te vergelijken met het aantal dagvaardingen en het aantal voltooide BIS-procedures, kunnen we afleiden hoeveel BIS wordt toegepast en over welk type misdrijven het gaat. Door een gebrek aan gegevens over (effectieve) veroordelingen, blijft mijn onderzoeksvraag hier hangen. Ik zal dan ook enkel een antwoord kunnen geven op de vraag of BIS een alternatief kan zijn, en ook degelijk is, voor de dagvaarding.

**Wat zijn nu haar mogelijkheden?** In eerste instantie acht ik het noodzakelijk dat bijkomende aandacht wordt gegeven aan de **registratie en de verwerking van de cijfergegevens**. Deze zijn onontbeerlijk wil men een correct en nauwkeurig beeld krijgen van de praktijk van BIS. We kunnen immers geen realistische doelen stellen, als we niet weten hoe de zaken er precies voor staan. Bovendien is dit van belang om de kans op net-widening en de mate waarin de filosofie van de methode wordt gerespecteerd, na te gaan. Het geeft ook

een klare kijk op de impact van de bemiddelingsprocedure op de uiteindelijke beslissing van de Procureur. Hoewel de rapportage zeker al een positieve evolutie heeft doorgemaakt, blijken deze jammergenoeg nog steeds onvolmaaktheden te bevatten.

In vergelijking met het rapport van 1995 worden in 2002 zo goed als altijd absolute cijfers opgenomen. Dit is van het allergrootste belang aangezien de lezer aan de hand daarvan steeds eigen bijkomende berekeningen kan doorvoeren, alsook de opgenomen cijfers aan een controle onderwerpen.

Bovendien heb ik doorheen de bespreking gewezen op een aantal ‘foute’ berekeningen. Deze zijn zeker in aantal afgenomen naar 2002 toe. Niettemin tref ik ook in dit rapport nog een aantal onvolmaaktheden. Men dient steeds goed na te gaan ten opzichte van welke totalen men de percentages berekent. Dit is immers van belang wil men de vaststellingen in de juiste verhouding zien. Ik vermeld bij wijze van voorbeeld het aantal dossiers mislukt, gelukt of in de opvolgingsfase, die men had berekend t.a.v. het totale aantal dossiers i.p.v. het totale aantal dossiers op zitting.

Met de overheveling van de diensten BIS naar de justitiehuisen, wordt vanaf 1999 enkel nog één gezamenlijk jaarlijks verslag opgesteld. Dit heeft tot gevolg gehad dat een aantal gegevens zijn weggelaten. Zo worden er naar 2002 toe geen tabellen meer opgenomen omtrent termijnen. Deze evolutie is enigszins te betreuren. Gezien één van de doelstellingen van de wet een snelle reactie op een misdrijf beoogt, is er geen mogelijkheid om na te gaan in hoeverre dit wordt bereikt. Nochtans bleek, uit de weinige cijfers die wel voorhanden waren, dat de procedure een negatieve evolutie lijkt in te zetten. Ik wil er dan ook sterk op aandringen dergelijke cijfers terug op te nemen.

Het jaar 2002 is (nu nog) het eerste en enige jaar waarvan parketcijfers voorhanden zijn. Ik heb dan ook zeker van deze unieke gelegenheid willen gebruik maken. Niettemin stemmen deze cijfers niet geheel overeen met de cijfers van de diensten BIS. Ook op dit vlak dient bijkomende aandacht te worden besteed aan de registratie en verwerking van de gegevens.

Wanneer we de procedure van naderbij gaan bekijken, valt eerst en vooral de **daling van het totale aantal dossiers** op. Bovendien zien we een gevoelige **stijging** van het aantal **dossiers**, opgestart in voorgaande jaargangen, die in 2002 **een (verdere) afhandeling vereisen**. Het leek me te verwachten dat, naarmate de procedure zijn weg begint te vinden tussen de andere mogelijkheden, het totale aantal dossiers zou toenemen en het aantal dossiers

in verwerking zou afnemen. Deze evolutie is ook nodig wil de BIS zich tot een succesformule ontpoppen. Er zijn drie mogelijke hypothesen om deze omgekeerde evolutie te verklaren. Ofwel loopt het fout op de diensten BIS, ofwel met de doorverwijzing van dossiers vanuit het parket ofwel met de beide. Ik stel vanuit de bespreking vast dat de laatste optie het meest bij de realiteit aansluit.

In eerste instantie kan de daling van het aantal drugsdossiers, dat afgehandeld wordt via BIS, een belangrijke impact hebben op het totale aantal binnengekomen dossiers. Met de Gemeenschappelijke Richtlijn inzake het vervolgingsbeleid inzake bezit en detailhandel van illegale verdovende middelen van 8 mei 1998, kan men enkel nog in de zwaardere problematieken tussenkomen. Vaak zal de magistratuur andere opties verkiezen boven BIS om dergelijke problematieken te beantwoorden. Bovendien acht men de afhandeling van deze dossiers in strijd met de achterliggende filosofie van de procedure, aangezien het vaak slachtofferloze dossiers betreft.

Er is een nijpend gebrek aan sensibilisering naar de magistratuur toe, waardoor te weinig dossiers bij de BIS terechtkomen. Nochtans staat en valt het succes met de doorverwijzing, aangezien de magistratuur de belangrijkste toeleverancier is.

De dossiers worden ook steeds complexer waardoor de doorverwijzing en de afhandeling langer op zich zal laten wachten. De kans is groot dat de magistratuur van daaruit het idee krijgt dat dergelijke ‘zware’ problematieken met de BIS een ontoereikend antwoord krijgen. Ik zal hier later op terugkomen.

Ook de verminderde steun van de adjunct-adviseur, gezien de nieuwe invulling van diens functie, kan een invloed hebben.

De hoofdreden is echter een overduidelijk tekort aan personeel. Hoewel het kader beperkt was ingevuld, is het over de jaren nauwelijks uitgebreid. Bovendien is weinig rekening gehouden met situaties van afwezigheid, bijvoorbeeld door ziekte of zwangerschap. Het kader valt dan ook snel terug in onderbezetting.

Als men BIS echt de kans wil geven een alternatief te worden voor de gevangenisstraf (dagvaarding) dient men op dit vlak dringend het tij te keren. Op deze manier is de procedure immers niet gelijkwaardig toegankelijk voor iedere verdachte en slachtoffer zoals vermeld staat in de gemeenschappelijke omzendbrief. Bovendien kan deze mogelijkheid op dergelijke manier ook niet ten volle worden benut. Men kan niet verwachten dat de procedure tegengewicht in de schaal kan leggen wanneer diens impact en middelen zo fragiel zijn.

Enerzijds kan men opmerken dat het niet noodzakelijk negatief is dat minder dossiers worden behandeld. De dossiers worden steeds zwaarder en complexer en vereisen een intensievere aanpak. Er zal dus meer tijd nodig zijn om de dossiers af te handelen. Dit kan de kwaliteit van de procedure ten goede komen. Anderzijds dient dit wel gepaard te gaan met een uitbreiding van het personeelskader wil men de ‘stroom’ dossiers de baas blijven. Het personeelskader is hoe dan ook rampzalig te noemen. Men kan niet verwachten dat een tiental mensen echt een verschil kunnen maken in het aantal dossiers dat binnen BIS wordt afgehandeld. Een forse toename van dit aantal is dan ook geboden. Dit betekent dat men vanuit de overheid meer financiële middelen zal moeten vrijmaken. Bovendien zou het nuttig zijn een vast kader op te richten. Al te vaak wordt de BIS het slachtoffer van wanhopige pogingen van de directeur van het justitiehuis om het schip van het zinken te redden. Hij moet er immers in slagen om voor een veelheid aan opdrachten in omkadering te voorzien met weinig personele en financiële middelen. Het kader van BIS wordt dan al snel eens ‘opgeofferd’ ten voordele van de andere dienstverleningen. Enkel een vast kader kan de beslissingen van de directeur counteren. Zoniet wordt de werking van de procedure onnoemelijk gehypothekeerd.

Bovendien is een doorgedreven en continue sensibilisering naar de magistraten toe een vereiste. De procedure moet niet alleen bekend gemaakt worden, ook de meerwaarde die zij kan bieden moet de nodige erkenning krijgen. Wil men ervoor zorgen dat dossiers tot bij de dienst raken, dan zal men meer aandacht moeten gaan besteden aan de toeleveranciers. Het stimuleren van alle parketmagistraten in de implementatie van BIS kan aan bod komen binnen een periodiek overleg met alle parketmagistraten van een bepaald parket. Sensibilisering, feedback en een blijvende stimulatie zijn hier de kernwoorden. Ook voor de bemiddelingsmagistraat is hierin een belangrijke taak weggelegd, maar hierover straks meer.

Bijkomende ondersteuning is geen overbodige luxe om tot een succesformule te komen. Mijns inziens moet het aantal en de functie van de adjunct-adviseurs in dit kader dringend worden herzien. Een terugkeer naar de situatie voor 1999 lijkt geboden. Vanuit dergelijke functie kan beter worden ingespeeld op het beleid inzake BIS. Een goede doorstroming tussen parket en de diensten BIS kan immers maar worden bereikt wanneer beide beleidsvisies op elkaar zijn afgestemd. De adjunct-adviseur zal daarbij een sleutelfiguur zijn tussen de Procureur-generaal die het beleid voor ‘zijn’ parketten bepaalt en de diensten

BIS. Ook een goede verstandhouding met de Procureur des Konings is hierbij een vereiste. Bovendien hebben bemiddelingsassistenten hierdoor een instantie bij wie ze terecht kunnen met concrete vragen over de afhandeling van dossiers. Dit zal de interne werking zeker ten goede komen. Ook de bemiddelings- of verbindingsmagistraat kan hierin een belangrijke rol spelen. Hij kan er immers, vanuit zijn positie, toe bijdragen dat de mogelijkheid tot BIS meer ingang vindt binnen de magistratuur. Bovendien kunnen bemiddelingsassistenten zich tot hem richten bij problemen of vragen omtrent de doorstroming van dossiers of aanverwanten. Deze kan een brug slaan tussen parket en bemiddelingsdienst. Zijn functie moet dan ook worden opgewaardeerd.

Het is van belang op te merken dat, wil men de procedure positief beïnvloeden, al deze maatregelen samen moeten worden genomen. Alle aspecten dienen op elkaar te worden afgestemd wil men een succesformule bewerkstelligen.

Een tweede vaststelling betreft de aard van de misdrijven. De wet houdt zeer ambitieuze doelstellingen in. Zij beoogt immers een brede waaier van feiten te bestrijken. Toch zien we dat het grootste aantal dossiers binnen BIS **misdrijven tegen eigendommen en personen** omvatten. Dergelijke misdrijven lenen zich immers erg goed tot bemiddeling door de aanwezigheid van een duidelijk geïdentificeerd slachtoffer. Toch is het van het grootste belang de mogelijkheden voor alle types misdrijven open te houden. Er mogen geen exclusiviteiten ontstaan. Men kan zich bovendien de vraag stellen of men met dergelijke focus de **wet niet miskent**. Het is echter wel zo dat, binnen onze huidige samenleving, eigendom en fysieke integriteit hoog in het vaandel worden gedragen. Deze prioriteit vindt men dan ook terug in dit hoge aantal dossiers. Wel is het noodzakelijk slachtofferloze dossiers te blijven weren gezien een afhandeling binnen BIS zou ingaan tegen de achterliggende filosofie van de procedure. In nagenoeg alle dossiers van 2002 was een duidelijk geïdentificeerd slachtoffer aanwezig. Een daling van het aantal drugsdossiers is de voornaamste reden. Vervolgens kan men zich de vraag stellen of er sprake is van een **net-widening**. Gezien men vanuit deze cijfers weinig inzicht krijgt omtrent de ernstgraad, kunnen we een aantal besluiten afleiden uit het percentage seponeringen. Daaruit blijkt dat nog steeds 11% van het aantal stopgezette dossiers en 2% van het aantal mislukte dossiers wordt geseponeerd. Men kan dan ook niet anders dan besluiten dat er een zekere, zij het beperkte, vorm van net-widening aanwezig is. Men ondermijnt daardoor de procedure van binnenuit en zendt duidelijk een verkeerd signaal naar de dader. Wil men BIS succesvol maken, moet het een alternatief voor de dagvaarding

zijn en niet voor de seponering. Ten slotte dienen we ons af te vragen of BIS geen **overbestraffing** meebrengt. Het is immers mogelijk dat de dader zich, na een mislukt of stopgezet BIS-dossier, sneller effectief veroordeeld ziet. De rechter kan er vanuit gaan dat ‘zijn kans verkeken’ is. Opnieuw vertroebelt het gebrek aan cijfers op het gebied van veroordelingen een klare kijk op deze problematiek.

Het is een uitdrukkelijke doelstelling van de wetgever om met BIS een snelle reactie te geven op het misdrijf. Toch worden de **termijnen van de procedure steeds langer**. Hoewel men vanuit de praktijk vooropstelt het dossier binnen de drie maanden na de laatste feiten op te starten, bereikt men dit doel zelfs niet meer in de helft van de zaken. In 1995 bereikte nog 80% van de dossiers het einde van de procedure binnen de zes maanden, zoals men vanuit de praktijk nastreeft. In 2002 is dit nog 36%. De meeste dossiers nemen al gauw 9 maanden en langer in beslag. De complexiteit en de overbelasting van alle actoren kunnen hier ter verklaring worden geroepen. Niettemin is dit één van de sterke punten van de procedure dat bovendien vaak als ‘verkoopargument’ wordt aangehaald. Wil men niet vervallen in hetzelfde euvel als de klassieke strafrechtsbedeling, dan zal men inspanning moeten leveren om deze termijnen te reduceren. Een uitbreiding van het kader kan hier al een grote stap vooruit zijn.

Een ruime 20% van de dossiers wordt **vroegtijdig stopgezet**. Twee redenen kunnen enige verduidelijking geven voor dit cijfer. Enerzijds kunnen we besluiten dat het onderhandelende karakter van de procedure in voldoende mate gegarandeerd is om van een **echt voorstel** te kunnen spreken. Het lijkt er immers op dat de dader voldoende mogelijkheden heeft om een afhandeling van zijn dossier in BIS te weigeren. Anderzijds is dit een bewijs dat er ook ‘**echt**’ **bemiddeld** wordt en meer aandacht wordt besteed aan het bereiken van een akkoord tussen dader én slachtoffer. Dergelijke werkwijze verhoogt de kans op stopzettingen. Het ligt niet voor de hand twee partijen met verschillende noden en verwachtingen met elkaar in overeenstemming te brengen in een gezamenlijk akkoord. De stijging van het aantal persoons- en eigendomsdossiers moet ook in dit licht worden beschouwd.

Hoewel op deze dossiers een **dagvaarding** zou moeten volgen, gebeurt dit **slechts** in een **kleine helft** van de dossiers. Het nastreven van een geïndividualiseerde aanpak is zeker een must, doch men dient er wel voor op te letten dat dergelijke evolutie de procedure niet ondermijnt. Bovendien zendt men ook hiermee een verkeerd signaal naar de dader. We hebben reeds gewezen op het feit dat het aantal seponeringen een bewijs is van **net-widening**.

De **minnelijke schikking** lijkt een **stille dood** gestorven door de verwarrende, dubbele functie die zij inneemt binnen de procedure. Enerzijds kan ze opgelegd worden als maatregel, wat als een teken van ‘succes’ kan gezien worden in het oplossen van het conflict. Anderzijds kan ze het gevolg zijn voor stopgezette en mislukte dossiers. Bovendien zijn velen de mening toegedaan dat haar finaliteit, die eerder boetedoening beoogt, niet past binnen het conflictoplossende karakter van de BIS. Het aantal dossiers dat **ter info** ligt kan **problematisch** beschouwd worden. De kans dat deze geseponeerd zullen worden omwille van een laattijdige reactie is immers reëel. Bovendien geeft men de dader het idee dat het er niet toe doet of hij nu wel of niet een inspanning levert. De grote werkdruk van de parketmagistraten heeft hier zeker enige verklaringswaarde. Wil men dergelijke cijfers in de toekomst vermijden, is het noodzakelijk dat beide diensten beter op elkaar worden afgestemd. Een beleidsmatig overleg kan hier een oplossing voor zijn.

Hoewel men zou verwachten dat de ontwikkeling en ervaring binnen BIS het aantal dossiers **in de voorbereidende fase** zou doen dalen, is dit aantal toch gestegen. De toenemende complexiteit van de dossiers, de hogere kwaliteitseisen en het gebrekkige personeelskader zijn hier de belangrijkste boosdoeners. De opgebouwde kennis en vaardigheid van de bemiddelingsassistenten hebben er mogelijks voor gezorgd dat dit cijfer niet nog meer de hoogte is ingegaan. Niettemin kan men niet tolereren dat dossiers in deze fase **blijven ‘hangen’**. Dit staat een snelle afhandeling van de dossiers in de weg.

De overblijvende helft van de dossiers is **op zitting** gebracht. Dit cijfer zal **lager** zijn naarmate meer dossiers in de voorbereidende fase blijven steken. Bovendien zal slechts een deel van de dossiers die op zitting worden gebracht ook effectief een **succesvol einde** kennen. Gelukkig tonen de cijfers op dit vlak een **positieve tendens**. Een ruime meerderheid van alle dossiers die op zitting zijn gebracht, kan positief worden afgesloten. De dader heeft daarbij een **absolute garantie** dat een **verval van strafvordering** zal volgen. De **garantie** dat een **mislukt dossier** leidt tot een dagvaarding, is **verre van absoluut**. We bemerken hierbij dezelfde tendensen als de reactie op een stopgezet misdrijf. Het enige verschilpunt is het **hoge aantal** dossiers waarvan de reactie **niet bekend** is. Opnieuw wil ik vanuit deze negatieve vaststelling pleiten voor een nauwkeurige en correcte registratie, wil men de praktijk van de BIS op een gefundeerde manier benaderen.



In de overgrote meerderheid van de dossiers wordt een **enkelvoudige maatregel** opgelegd. De **medische behandeling of therapie** komt daarin het **meeste** voor. Ook de **vorming** kent een **stijging**. Dit is vooral te verklaren vanuit de toenemende complexiteit van de dossiers. Bovendien biedt de BIS zo de mogelijkheid om in te werken op de **totale context en problematiek** van het dossier. Het lijkt dat de **bemiddeling** steeds meer haar **eigenheid** tussen de andere maatregelen heeft **gevonden**. Ook het feit dat men in toenemende mate oog heeft voor beide partijen, wordt in het stijgende aantal veruiterlijkt. De stijging in de persoons- en eigendomsdelicten en de daling van het aantal drugsmisdrijven binnen BIS, is hier zeker niet vreemd aan. Gezien de opvatting dat de finaliteit van de minnelijke schikking niet past binnen de bemiddeling, wordt deze als maatregel niet meer toegepast. De dienstverlening is onder druk van niet aflatende kritiek, uiteindelijk uit de procedure geschrapt. De berisping wordt weinig opgelegd als maatregel aangezien de magistraat de dader eigenlijk in ieder dossier zal berispen. Bovendien vereisen de complexer wordende dossiers vaak een meer indringende maatregel.

Het aantal dossiers met **gecumuleerde maatregelen** kent een **lichte achteruitgang**. Dit kan verklaard worden vanuit de **vrees** van de praktijk om te vervallen in een **wanverhouding** tussen de ‘zware’ maatregelen van de BIS en de effectieve veroordelingen volgend op een dagvaarding. Bovendien moet de **proportionaliteit** in acht gehouden worden. De combinatie van een **medische behandeling/therapie of de vorming met een bemiddeling** komt het meeste voor. Dit was enigszins ook te verwachten vanuit de sterke positie die dergelijke maatregelen innemen zoals aangetoond bij de bespreking van de enkelvoudige maatregelen. Bovendien is dit een bewijs dat een **eenzijdige dadergerichtheid niet** op de eerste plaats komt. Deze conclusie wordt ondersteund door het amper voorkomen van combinaties tussen dadergerichte maatregelen onderling. Andere cumulaties komen slechts in een minderheid voor.

In het kader van de maatregelen moet erover gewaakt worden dat het beleid inzake BIS zich niet aan het aanbod van de voorzieningen aanpast, maar wel omgekeerd. Zoniet kan er een **kloof** ontstaan tussen het **huidige aanbod** van diensten **en de behoeften** binnen de BIS. Een overlegmoment of –platform met professionelen van de geestelijke gezondheidszorg en van de vormingssector kan hier een oplossing bieden.

De **modaliteiten** van bemiddeling tonen **weinig diversiteit**. Het financiële herstel is er nog steeds de belangrijkste doelstelling. De schadevergoeding, alsook een cumul met schadevergoeding scheren dan ook hoge toppen. We kunnen ons de vraag stellen of er sprake is van een soort ‘civilisering’ van de BIS-procedure. De eis van het slachtoffer in de conflictoplossing zal zich hoofdzakelijk vertalen in een vraag naar schadevergoeding. Het lijkt er dan ook op dat deze belangrijker wordt geacht dan de strafrechtsprocedure op zich. Deze eis komt ook steeds prominenter te staan binnen de procedure. Hierin is een zekere dualiteit aanwezig. Als de schadevergoeding het belang van het slachtoffer weergeeft en dit het voornaamste aspect is binnen de bemiddeling, waarom zouden we deze dan handhaven binnen de strafrechtsprocedure, die in eerste instantie het beschermen van het algemeen belang beoogt? Vanuit mijn opvatting is er dan ook meer aan de hand dan een loutere tegemoetkoming aan de behoeften van het slachtoffer. Hoewel het slachtoffer zeker een erkenning dient te krijgen, wordt ook een herstel nagestreefd naar de dader én de samenleving toe. Dit zal bovendien ook verder gaan dan het louter materiële aspect van de zaak. Wederzijdse uitleg is naar een tweede plaats geëvolueerd. Dit betekent echter niet dat de partijen meer direct contact hebben aangezien deze mogelijkheid ook inhoudt dat de assistent zich als go-between tussen de beide partijen beweegt. Ook de daling van de mondelinge verontschuldiging, kan een teken aan de wand zijn dat het er niet op lijkt dat partijen meer toenadering zoeken. Wanneer men beslist verontschuldiging aan te bieden doet men dit nog steeds liefst schriftelijk.

Wanneer we de instroom met de uitstroom vergelijken in 2002 voor het rechtsgebied Gent, kunnen we maar moeilijk een beeld krijgen van het **aantal dossiers dat via BIS kan worden afgehandeld**. We weten immers nergens de specifieke context van de dossiers en hebben geen inzicht in de mate waarin voldaan is aan de voorwaarden. We kunnen dus enkel een aantal theoretische beschouwingen plaatsen. Bovendien vertroebelt het gebrek aan gegevens omtrent het aantal dossiers dat initieel naar BIS werd verwezen, een klare kijk op de vraag of BIS een alternatief is voor de dagvaarding.

De parketten worden geconfronteerd met een **gigantische stroom van binnengekomen dossiers**. Het zijn vooral **misdrijven tegen eigendommen** die het grootste deel daarvan uitmaken. Dergelijke misdrijven lenen zich erg goed voor een afhandeling via BIS. Vaak zijn het immers zaken waar een duidelijk geïdentificeerd slachtoffer aanwezig is. De BIS wordt bij voorkeur in dergelijke situaties opgestart. Bovendien is het financiële herstel

de belangrijkste doelstelling binnen bemiddeling. Ik ontken niet dat bij misdrijven tegen eigendommen een grote mate aan moreel leed te pas komt, doch het materiële aspect zal vaker op de voorgrond staan. Het is vooral diefstal en bedrog die binnen deze categorie het meeste aantal dossiers voor hun rekening nemen. De toepasselijkheid van BIS als afhandelingsmodaliteit komt hierin ook sterk tot uiting. Ook **misdrijven tegen personen** kapen een belangrijke plaats weg. Dergelijke misdrijven bevatten tevens vaak een duidelijk slachtoffer. De tweede plaats wordt echter ingenomen door de **dossiers inzake bijzondere wetten**. Hier is de wenselijkheid van een bemiddeling veel minder duidelijk. Aangezien deze categorie een beetje de ‘vergaarbak’ is voor van alles en nog wat, kan men immers moeilijk aantonen dat de BIS zich al dan niet goed zou lenen voor de afhandeling. Veel hangt immers af van het type dossier en de specifieke context waarin het zich afspeelt. Vaak omvat deze categorie misdrijven betreffende verkeer, arbeid, leefmilieu,... Er zal dus niet altijd een duidelijk geïdentificeerd slachtoffer aanwezig zijn, waardoor BIS minder aangewezen lijkt. Ik wil er wel op wijzen dat de doelstelling van de wet voor ogen had een brede waaier aan misdrijven op te nemen binnen BIS. **In principe** kunnen dan ook **alle** dossiers, voor zover aan de voorwaarden is voldaan, via BIS afgehandeld worden. Ook de andere, niet specifiek besproken, categorieën zullen kansen bevatten voor een afhandeling binnen BIS.

Vanuit het voorgaande is het meer dan duidelijk dat er **zeker mogelijkheden genoeg** zijn voor BIS om in te staan voor een groot deel van de conflictafhandeling. In hoeverre doet zij dit ook? En hoe staat dit in verhouding tot het aantal dagvaardingen? Op deze vraag hebben we antwoord gekregen vanuit de derde vergelijking, met name tussen de uitstroom en het aantal dossiers afgehandeld via BIS of via een dagvaarding, in 2002 voor het rechtsgebied Gent.

Het grootste deel van de dossiers worden zonder gevolg geklasseerd (68,4%). Van het weinige dat overblijft, wordt 5,5% gedagvaard. Slechts 0,3% wordt afgehandeld via BIS. In absolute cijfers betekent dit 8795 dossiers in dagvaarding tegen 420 dossiers in BIS. Deze cijfers spreken dan ook voor zich. Enkel de misdrijven tegen personen en eigendommen stijgen in aantal uit tot boven de honderd dossiers. Alle andere categorieën blijven hangen in een paar tientallen. Het **verschil met de dagvaarding** is dan ook **enorm**. We kunnen dan ook niet anders dan besluiten dat BIS **héél weinig** wordt **toegepast**.

We dienen zeer duidelijk te zijn. De BIS heeft de mogelijkheden om een alternatief voor de dagvaarding (gevangenisstraf) te worden. Er is een duidelijke evolutie waar te nemen in de afhandeling van de dossiers, waarbij evidente ‘kinderziekten’ en onvolmaaktheden steeds meer en beter weggewerkt worden. Niettemin zal een blijvende aandacht moeten worden besteed aan de nog resterende, maar tevens ook meest persistente knelpunten. Deze hypothekeert haar werking immers in belangrijke mate. Zolang deze lacunes niet zijn weggewerkt, kan de BIS haar rol van alternatief voor de dagvaarding niet op een kwaliteitsvolle manier volbrengen. Bovendien zal ze daarvoor moeten worden toegepast. Er zijn voldoende mogelijkheden om BIS toe te passen maar op dit moment gebeurt dit verre van naar behoren. Men kan dan ook besluiten dat de BIS (voorlopig nog?) geen alternatief is voor de dagvaarding.

# Hoofdstuk 7: Is de BIS een waardig alternatief voor de gevangenisstraf?

## 1. Inleiding

Het Van Daele woordenboek omschrijft de betekenis van ‘waardig’ als volgt:

“achting, eerbied verdienend => *eerbiedwaardig*

in overeenstemming met de betekenis of rang => *eervol*; <=> *onwaardig*”<sup>324</sup>

We zijn in hoofdstuk 6 tot de conclusie gekomen dat BIS (voorlopig) geen alternatief is voor de dagvaarding. Dit werd vastgesteld vanuit een kwantitatieve benadering. De vraag die ik in tweede instantie wil beantwoorden, is of de BIS het eerbied verdient dat ze vaak toegekend krijgt. Dit aspect zullen we dan ook belichten vanuit een kwalitatieve hoek. Zou ze een goed alternatief kunnen zijn? We hebben doorheen de thesis aan de hand van een scala aan auteurs trachten aan te geven wat de BIS eigenlijk inhoudt en welke voordelen daaraan verbonden zijn.<sup>325</sup> Met dit hoofdstuk zal ik trachten daarop een kritische reflectie te geven. Is zij wat ze beweert te zijn? Deze onderzoeksvraag dient dus een antwoord te poneren op de vraag of het überhaupt wel wenselijk is de BIS tot alternatief voor de gevangenisstraf te maken. Heeft zij alle noodzakelijke kenmerken om dit waar te maken? Willen we de BIS wel als een soort ‘derde weg’ tussen het repressieve en rehabilitatieve systeem, zoals geponeerd wordt vanuit de filosofie van het herstelrecht?

Ik zal dit hoofdstuk beginnen met een korte opsomming van de verschillende functies die we aan straf toekennen. Vervolgens zal ik dieper ingaan op de meest opmerkelijke knelpunten van de gevangenisstraf. In het laatste gedeelte van dit hoofdstuk licht ik de voor- en nadelen toe van de BIS en geef ik een korte vergelijking tussen de BIS-procedure en de gewone strafrechtelijke procedure.

Ik wil deze inleiding besluiten met een opmerking. Het is niet de bedoeling van dit hoofdstuk de lezer een allesomvattende analyse aan te bieden. Ik pretendeer dus ook geenszins volledig te zijn. Mijn bedoeling ligt eerder in het losweken van een kritische

---

<sup>324</sup> X, (z.d.), ‘On-line woordenboek’ in Van Daele taalweb [WWW]. Van Daele lexicografie: <http://www.vandale.nl/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=waardig> [09/03/2005].

<sup>325</sup> Zie hoofdstuk 2 en 3.

reflectie, gezien de actuele discussie over de alternatieve afhandelingen, en zo het maatschappelijke debat levendig te houden en te voeden.

## 2. Functies van straf

Ingegeven door culturele, sociale en politieke veranderingen, zullen onze opvattingen over de gevangenis en de vrijheidsberoving, net als onze verwachtingen, onderhevig blijven aan verandering. Vanuit de voorgaande hoofdstukken is dit ook meermaals aan bod gekomen. Hoewel men kan twijfelen aan het resocialiserende effect van een gevangenisstraf, zal deze steeds in onze samenleving aanwezig blijven.<sup>326</sup> Dit is echter niet de enige functie die een gevangenisstraf dient waar te maken, ongeacht of ze hierin slaagt of niet. Het lijkt me dan ook van belang eerst even stil te staan bij de functies die we vandaag de dag toekennen aan straffen. We merken vanuit de literatuur op dat er verschillende opvattingen bestaan over het doel van de straf.<sup>327</sup> Vergelding, conflictoplossing, generale of speciale preventie, veroordeling van een bepaald gedrag, zijn enkele van de meest vermelde functies. Ook vanuit de rechtspraak erkent men een diversiteit aan strafdoelen. Normhandhaving, vergelding, speciale en generale preventie, vindt men als grondslag terug binnen rechterlijke beslissingen. Het kan dan ook niet anders zijn dan dat de straf binnen ons rechtssysteem een diversiteit aan kenmerken herbergt. Ik zal me hier beperken tot een korte opsomming van de voornaamste functies die aan straffen worden toegekend.

Iedereen is het er waarschijnlijk over eens dat het eerste kenmerk van een straf de reactie op het misdrijf is. Men wil, door zijn afkeuring te tonen ten aanzien van een maatschappelijk niet getolereerd gedrag (het overtreden van een norm), duidelijk laten blijken dat de norm geen verzoek is en te allen tijde dient gerespecteerd te worden. Normhandhaving (of –bevestiging) is dan ook primair aanwezig.<sup>328</sup> Deze functie geldt niet alleen t.a.v. degenen

---

<sup>326</sup> TONRY, M., 'Has the prison a future' in *The future of imprisonment*, TONRY, M., (ed.), New York, Oxford University Press, 2004, (3), 4.

<sup>327</sup> FOKKENS, J.W. (1997) 'Verzoening, een element van de strafrechtstoepassing?' in In de marge nr. 4 [WWW]. Blaise Pascal Instituut Vrije Universiteit Amsterdam: [http://www.bezinningscentrum.nl/indemarge/ssi\\_indemarge/pdf\\_indemarge\\_hor/marge497.pdf](http://www.bezinningscentrum.nl/indemarge/ssi_indemarge/pdf_indemarge_hor/marge497.pdf) [19/01/2005]; voor een bespreking van het maatschappelijke en culturele perspectief op straf, zie ook: BEYENS, K., *Straffen als sociale praktijk; een penologisch onderzoek naar strafbepaling*, Brussel, VUB Press, 103-197.

<sup>328</sup> FOKKENS, J.W. (1997) 'Verzoening, een element van de strafrechtstoepassing?' in In de marge nr. 4 [WWW]. Blaise Pascal Instituut Vrije Universiteit Amsterdam: [http://www.bezinningscentrum.nl/indemarge/ssi\\_indemarge/pdf\\_indemarge\\_hor/marge497.pdf](http://www.bezinningscentrum.nl/indemarge/ssi_indemarge/pdf_indemarge_hor/marge497.pdf) [19/01/2005].

die de regels overtreden. T.a.v. degenen die de normen respecteren, zal men via o.m. straffen duidelijk maken hoe de rechtsorde wordt gehandhaafd.<sup>329</sup>

Ook de generale en de speciale preventie zijn vaak als functies van straf aanwezig. Generale preventie beoogt beïnvloeding van het gedrag van de ganse bevolking of van risicogroepen door afschrikking of normvorming. De invloed van afschrikking via straf op de criminaliteit blijft tot op de dag van vandaag een betwist aspect. Het is niet duidelijk of ze echt afschrikt en of dit geldt voor alle soorten misdrijven. Het is dan ook gewaagd een beleid enkel daarop te baseren. Wel wordt er door de strafdreiging een punitieve communicatieve context geschapen, die een zekere, zij het weinig precies duidbare en moeilijk meetbare, inhiberende werking heeft op mogelijk crimineel gedrag.<sup>330</sup> Via de speciale of individuele preventie zal men trachten nieuwe delicten te voorkomen bij de dader. Individuele afschrikking is nog steeds een belangrijke doelstelling binnen de concrete strafpraktijk. Men kan ook streven naar verbetering van de individuele dader als techniek om aan criminaliteitspreventie te doen. Via de rehabilitatieve of resocialiserende functie van straf tracht men de dader terug aan te passen aan de samenleving. Recentelijk spreekt men echter meer over ‘reïntegratie’. Hierbij wordt de nadruk gelegd op de mogelijkheid die de dader wordt geboden om het leven in de samenleving te hervatten. Ook hier is enige twijfel over de werking en de effectiviteit van behandelingen die in dit kader worden opgezet.<sup>331</sup> Dit is voornamelijk het geval bij recidivisten uit de zwaardere criminaliteit die van misdaad vaak een nieuwe levensstijl hebben gemaakt.<sup>332</sup>

Bentham wijst als grondlegger van de neutraliseringsidee op het onschadelijkmakingseffect van een opsluiting. Bij afschrikking en behandeling blijft de dader steeds een zekere vrije keuze behouden. Bovendien is een mislukking van het beoogde effect van de straf reëel. Door de dader op te sluiten, wordt hij gedurende een bepaalde periode met zekerheid ‘onschadelijk’ gemaakt.<sup>333</sup>

---

<sup>329</sup> NEYS, A. en PETERS, T. ‘De gevangenisstraf bekeken in een herstelrechtelijk perspectief’ in *Samenleving, criminaliteit en strafrechtspleging: Tralies in de weg*, NEYS, A., PIETERS, F., PETERS, T. en VANACKER, J., (eds.), V, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1994, (391), 409.

<sup>330</sup> BEYENS, K., *Straffen als sociale praktijk; een penologisch onderzoek naar straftoemeting*, Brussel, VUB Press, 227-231.

<sup>331</sup> *Ibid.*, 231-237.

<sup>332</sup> DE CLERCK, S., *Straf- en gevangenisbeleid, oriëntatienota van Minister S. De Clerck*. 1996, 2. (nota).

<sup>333</sup> BEYENS, K., *o.c.*, 237.

Aan de hand van de waardering van het delict, zullen we de strafmaat gaan bepalen. Hoe ernstiger we een delict achten, hoe hoger de straf zal zijn. Het misdrijf wordt gezien als een ontkenning van de norm en de straf die daarop volgt moet de gelding van die norm hervatten. Men zou dus kunnen zeggen dat de vergelding steeds aanwezig is. Vergelding kan ook vanuit een ander oogpunt beschouwd worden. De straf die opgelegd wordt vanuit de samenleving dient de dader immers te beschermen tegen allerlei vergeldingsvormen van het slachtoffer of andere betrokkenen in de samenleving. De vergelding wordt aan het individuele slachtoffer ontnomen en geïstitutionaliseerd.<sup>334</sup> Door een geïstitutionaliseerde straf op te leggen, verhindert men dat ieder slachtoffer zelf het heft in handen neemt. Dergelijke ‘oog om oog, tand om tand’- toestanden kunnen in een complexe samenleving als de onze niet langer worden getolereerd.<sup>335</sup> Dit betekent wel dat de strafrechtspleging optreedt in de plaats van de benadeelde waardoor de relatie dader-slachtoffer verandert in een relatie dader-samenleving.<sup>336</sup>

Steeds meer wordt ook het herstel van de schade als functie van straf naar voor geschoven.<sup>337</sup> Dit herstel zal verder gaan dan het louter vergoeden van het materiële aspect van de schade. Ook een pacificatie van de samenleving wordt beoogd door conflictoplossing tussen dader, slachtoffer en gemeenschap. De dader krijgt de kans zijn fout recht te zetten en de geleden schade aan alle partijen te vergoeden. Het slachtoffer kan zich emotioneel uiten. Verzoening is daarin een belangrijk aspect.<sup>338</sup>

### 3. Kritische bespreking van het gevangeniswezen

#### 3.1. Inleiding

Ik heb in het eerste hoofdstuk van deze thesis een poging ondernomen om de evolutie binnen het denken over straf en strafrecht te schetsen. Bovendien is in hoofdstuk twee en drie aangetoond hoe men tot de praktijk van de bemiddeling in strafzaken is gekomen. We hebben

---

<sup>334</sup> NEYS, A. en PETERS, T., *l.c.*, (391), 409.

<sup>335</sup> FOKKENS, J.W. (1997) ‘Verzoening, een element van de strafrechtstoepassing?’ in In de marge nr. 4 [WWW]. Blaise Pascal Instituut Vrije Universiteit Amsterdam: [http://www.bezinningscentrum.nl/indemarge/ssi\\_indemarge/pdf\\_indemarge\\_hor/marge497.pdf](http://www.bezinningscentrum.nl/indemarge/ssi_indemarge/pdf_indemarge_hor/marge497.pdf) [19/01/2005].

<sup>336</sup> NEYS, A. en PETERS, T., *l.c.*, (391), 409.

<sup>337</sup> Dit gebeurt door de herstelbeweging, zie ook: hoofdstuk 2.

<sup>338</sup> FOKKENS, J.W. (1997) ‘Verzoening, een element van de strafrechtstoepassing?’ in In de marge nr. 4 [WWW]. Blaise Pascal Instituut Vrije Universiteit Amsterdam: [http://www.bezinningscentrum.nl/indemarge/ssi\\_indemarge/pdf\\_indemarge\\_hor/marge497.pdf](http://www.bezinningscentrum.nl/indemarge/ssi_indemarge/pdf_indemarge_hor/marge497.pdf) [19/01/2005].



daarbij meermaals gewezen op het falen van het justitiële systeem in het algemeen en op de veelvuldige kritiek die al een aantal jaren, en waarschijnlijk nog voor een groot aantal toekomstige jaren, is gespuid op het gevangeniswezen.<sup>339</sup> Binnen dit deel zal ik een concreter beeld geven van de belangrijkste punten van kritiek die in de literatuur vaak aangehaald worden wanneer men debatteert over het (on)nut van de gevangenisstraf.

Niettemin het nog te betwisten valt dat een verandering in de zwaarte van straffen enig effect heeft op het gedrag, moet iedereen onder ogen zien dat het hanteren van gevangenisstraffen, in vergelijking met het niet hanteren ervan, een duidelijk criminaliteitspreventief effect heeft. Toch moeten deze preventieve effecten zeker niet worden overschat.<sup>340</sup> Men dient steeds rekening te houden met de andere kant van de medaille. En die is verre van rooskleurig. De gevangenisstraf, zoals deze vandaag de dag is georganiseerd, boekt nauwelijks de verwachte resultaten. De hoop die de bevolking koesterde dat de criminaliteit erdoor zou afnemen en dat de dader er beter van zou worden, is er één van lang vervlogen tijden. Ook de hoop van het slachtoffer, dat het leed dat ze moest ondergaan volledig zou worden vergoed, is in rook opgegaan.

### 3.2. De materiële en morele noden van gevangenen

Mensen worden naar de gevangenis gestuurd als straf voor wat ze hebben misdraan. Men hoopt er, door een opsluiting, betere mensen van te maken en zo de kans op het plegen van een nieuw misdrijf te reduceren. Die straf kan dan ook enkel een beroving van hun vrijheid zijn. Of zo zou het althans moeten zijn. De enige limieten die deze zou mogen inhouden is dat de gevangene voor een welbepaalde periode wordt vastgehouden en weerhouden wordt van activiteiten die de veiligheid van anderen in het gedrang brengen.<sup>341</sup> Toch zien we dat de impact van dergelijke vrijheidsberoving veel verder gaat dan dat. De problemen waarmee een gevangene geconfronteerd wordt, zijn zeer complex. We kunnen deze grosso modo indelen in materiële noden en morele noden.<sup>342</sup>

---

<sup>339</sup> Ik kan binnen de context van deze thesis enkel het gevangeniswezen onder de loep nemen. Niettemin moet men er rekening mee houden dat dit de laatste schakel is binnen de strafrechtsketen. Ook voorgaande actoren, zoals politie en justitie, hebben hun deel en dus hun verantwoordelijkheid binnen de justitiële opdracht.

<sup>340</sup> TONRY, M., *l.c.*, (3), 4.

<sup>341</sup> *Ibid.*, (3), 20.

<sup>342</sup> De bespreking van deze noden steunt volledig op het werk van: DEBERSAQUES, G., *Reclassering in België: studie van de bestaande situatie toegespitst op de reclassering van langgestraften en recidivisten*. (Diss. Lic. Criminologie). Gent, 1981-1982, 9-28. Voor aanvullingen wordt in de tekst gerefereerd naar de gebruikte literatuur.

Onder de **materiële noden** denken we meteen aan het financiële aspect. Veel gevangenen hebben al *financiële problemen* vóór hun opsluiting. De gevangenispopulatie toont een groot aantal werklozen en laaggeschoolden die zich met een lage sociale status moeten tevreden stellen.<sup>343</sup> De meeste onder hen komen uit sociale milieus die maar weinig kansen bieden. Tijdens de detentie gebeurt er al zeker geen verrijking. Als men geluk heeft, kan men werken en een beetje geld verdienen in de hoop zich iets extra te kunnen permitteren. Ik kom later uitgebreid terug op de problemen voor de dader betreffende tewerkstelling.

Dit is zeker onvoldoende om het achtergebleven gezin te onderhouden. Zo wordt vaak ook de familie zwaar getroffen. In het beste geval heeft de vrouw zelf een baan en kan ze mits een zekere aanpassing in levensstijl en de nodige hulp, in het onderhoud van de kinderen en de woning blijven voorzien. Dikwijls moet men het echter stellen met een uitkering van een bestaansminimum, voorzien door het OCMW. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de financiële situatie van een bepaalde familie snel achteruit kan gaan. Het inkomen van de vader (of moeder als deze gedetineerde is) valt weg en de kosten worden al snel te hoog om dragen voor de achtergebleven partner. Komt daar nog bij dat men zich vaak schaamt, zowel voor zijn armoedesituatie als voor de feiten die man of vrouw heeft gepleegd. Men durft niet altijd hulp te vragen of weet niet waar men terecht kan. De mogelijkheid bestaat dat men geïsoleerd raakt en al snel wegzakt in de marginaliteit.

Bovendien blijft deze situatie vaak voortduren als de persoon wordt vrijgelaten. Hij kan te maken krijgen met (langdurige) werkloosheid waarbij men dikwijls geen aanspraak kan maken op werkloosheidsuitkering. Ook dit aspect komt uitgebreid aan bod bij de bespreking van de problemen omtrent tewerkstelling. Maar ook op het gebied van de sociale wetgeving treft men heel wat problemen aan. Het is vaak een niet (meer) te ontwarren knoop geworden waardoor men geen aanspraak kan maken op hulp voor zijn financiële tekortkomingen.

En dan zijn er nog de rechtstreekse gevolgen van het misdrijf. Het lijkt geen twijfel dat het slachtoffer voor schade en leed moet worden vergoed maar men dient te erkennen dat de civielrechtelijke gevolgen vaak een zware last om dragen zijn. Het is vaak heel erg moeilijk om, met de beperkte inkomsten die men maar heeft, een snelle en volledige vergoeding voor het slachtoffer te realiseren. Bovendien worden financiële problemen die men eventueel

---

<sup>343</sup> BEYENS, K., *o.c.*, 39-50.

voordien al kende, er extra door gehypothekeerd. Men kan dan ook stellen dat de situatie mogelijks allesbehalve in een gunstige richting zal evolueren.

Ik heb reeds kort gewezen op de gevolgen voor de *tewerkstelling*. Het ondergaan van een gevangenisstraf betekent al gauw het einde van eventuele professionele bezigheden. Ook al is werken in de gevangenis eigenlijk een recht, er zijn simpelweg niet voldoende opdrachten om dit recht voor iedereen te kunnen garanderen. De gevangenisarbeid heeft in eerste instantie als doel de gevangene de kans te geven een beetje geld te verdienen. Zo kan hij zich iets extra permitteren, kan hij het slachtoffer beginnen vergoeden of zijn bijdrage leveren in het onderhoud van zijn gezin. De gevangenisarbeid heeft nog een extra functie. Ze doodt gedeeltelijk de tijd en geeft de gevangenen de kans om hun gedachten op iets anders te focussen.<sup>344</sup> Bovendien is het voor hen een kans op extra sociaal contact.<sup>345</sup> Het werk wordt echter vaak negatief gewaardeerd omwille van het routinematige karakter. Van autonomie is immers duidelijk geen sprake. Er is ook maar weinig geld mee te verdienen.

Het is in een maatschappij als de onze geen gemakkelijke opdracht om een baan binnen te rijven. Bovendien moeten de juiste diploma's aanwezig zijn en een bewijs van goed gedrag en zeden moet voorgelegd worden. De gevangene zal dan ook geconfronteerd worden met extra moeilijkheden in het vinden van werk. Van overheidswege wordt die tewerkstelling nochtans als een belangrijk onderdeel gezien in de reclassering. Het vinden van werk is een belangrijke voorwaarde, voorbehouden in het reclasseringsplan, in de hoop voorwaardelijk vrij te komen. Het is echter geen gemakkelijke opdracht om vanuit de gevangenis op zoek te gaan naar werk. Denk maar even aan de moeilijkheden waarmee gevangenen geconfronteerd worden als een werkgever hen wil contacteren, een sollicitatiegesprek wil regelen, enzovoort. Ook het regelen van allerhande administratieve procedures is niet zo voor de hand liggend. Zo dient men zich persoonlijk in te schrijven bij VDAB. Maar hoe doe je zoiets als je opgesloten zit?

Ook na het uitzitten van zijn straf, werken de gevolgen ervan vaak nefast op het uitbouwen van een 'carrière'. Het voorleggen van een bewijs van goed gedrag en zeden wordt immers ook zeer belangrijk geacht in de werksfeer. De kansen van een gedetineerde worden zo in bijzondere mate verminderd. Nochtans is het zeer belangrijk om snel terug werk te

<sup>344</sup> NEYS, A., 'Gevangenisstraf als doorleefde realiteit' in *Samenleving, criminaliteit en strafrechtspleging: Tralies in de weg*, NEYS, A., PIETERS, F., PETERS, T. en VANACKER, J., (eds.), V, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1994, (177), 183.

<sup>345</sup> BUITELAAR, W. en SIERKSMA, R., *Gevangen in de gevangenis; beschouwingen over gevangenis, misdaad en maatschappij*, Meppel, J.A. Boom en Zn., 1972, 92.

vinden. Zo wordt de ex-gedetineerde opnieuw ingesloten in het arbeidssysteem en het sociale en maatschappelijke leven. Bovendien laat het de persoon ook toe op een legale wijze in zijn onderhoud te voorzien, zich in orde te stellen met sociale wetgeving, zijn schulden af te betalen,... Het is duidelijk dat de kans om opnieuw zijn vlucht te nemen in de criminaliteit veel groter wordt als de band met de samenleving niet wordt hersteld en de persoon de mogelijkheden niet krijgt om als volwaardig lid zijn plaats opnieuw in te nemen. Alles valt en staat dus met de tewerkstelling.

Binnen de **morele moeilijkheden** treffen we vooral *relationele moeilijkheden*.<sup>346</sup> De ex-gedetineerde wordt na lange tijd van afwezigheid terug in contact gebracht met zijn gezin. Het is nog maar de vraag of hij daar terug welkom is. Vaak heeft het verblijf in de gevangenis een zware druk gezet op de relatie, zowel met de echtgenoot als met de kinderen. De leden van het gezin kunnen boos zijn of teleurgesteld, beschaamd,... in vader of moeder en niet aanvaarden dat hij opnieuw een plaats in hun leven wil innemen. Ze zijn mogelijks vervreemd van elkaar of zijn verder gegaan met hun leven en hebben daarbij het verleden volledig achter zich gelaten.<sup>347</sup>

Ook de relatie met de buurt en politie kunnen beïnvloed worden. Soms is het moeilijk om terug te keren naar de woonplaats van voor de detentie. Soms is het gewoon zelfs niet meer mogelijk. Schaamte en het (gevoel) niet meer welkom te zijn, drijven de gedetineerde weg van zijn vertrouwde omgeving; een terugkomst waar hij vaak lang naar uitkeek. Door de financiële opdoffer kan de familie ook genoodzaakt worden (geweest zijn) een nieuw onderdak te zoeken.

Men zegt vaak “eens een misdadiger, altijd een misdadiger”. Door zijn kennis van het criminele milieu én het leven in de gevangenis, is hij vaak een goede bron van informatie voor de politie. Als er een misdrijf wordt gepleegd en men heeft geen directe aanwijzingen naar een dader, zal men eerst en vooral kijken naar diegenen die men kent of die er mogelijks meer vanaf kunnen weten. Wie pleegde ooit een soortgelijk misdrijf? Wie kent de verdachte allemaal? Een politieverhoor alleen al kan een zeer stigmatiserend effect hebben en is

---

<sup>346</sup> Voor verdere informatie omtrent de impact van de gevangenisstraf op de (seksuele) persoonlijkheid van de gedetineerde, zie ook: JEWKES, Y., *Captive Audience; media, masculinity and power in prisons*, Devon, Willan Publishing, 2002, 210p.

<sup>347</sup> Zie ook: TELLER, M., *Als je ouder in de gevangenis zit... hoe dichtbij blijven: over de relatie van kinderen met hun gedetineerde ouder: de situatie in België*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 1996, 71p.; DAEMS, I., *Mijn vader zit in de gevangenis; een boekje over hoe je kinderen daarop reageren*; Antwerpen, Justitieel Welzijnswerk Antwerpen, s.d., 16p.

helemaal niet bevorderlijk voor de reclassering en de heropname van de gedetineerde in de maatschappij.

In de relatie met de partner is er ook de *seksuele druk*.<sup>348</sup> Gedetineerden hebben slechts een beperkte mogelijkheid op seksueel contact met hun partner. Dit is bovendien nog steeds niet erkend als een recht. Het is, net als iedere andere gunstmaatregel, afhankelijk van een voorafgaande goedkeuring. Bovendien moeten zowel gedetineerden als hun bezoekers voldoen aan een aantal voorwaarden. Zo moet de gedetineerde o.a. al drie maanden opgesloten zijn in de gevangenis waar hij zijn vaste verblijfplaats heeft. De bezoeker moet een volwassen persoon zijn die een standvastige relatie met de gedetineerde kan aantonen. Dit zijn maar enkele van de voorwaarden waaraan men moet voldoen wil men aanspraak kunnen maken op een ‘ongestoord bezoek’. Hoewel de primaire focus hierbij niet ligt op het hebben van gemeenschap, behoort dit wel tot de mogelijkheden.<sup>349</sup> Het blijkt dat mannen meer last hebben met de seksuele onthouding dan vrouwen. Naast een onvermijdelijke fysieke frustratie, treden vaak ook persoonlijkheidsproblemen op. Men begint te twijfelen aan zichzelf en zijn kunnen, maar mogelijks ook aan de trouw van zijn partner. Men ervaart een angst en stelt de eigen mannelijkheid in vraag. Dit wordt mogelijks nog versterkt door de aanwezigheid van homoseksuele ‘relaties’. De gevangene wordt vanuit deze perspectieven dan ook vaak geconfronteerd met identiteitsverwarrende effecten.<sup>350</sup>

Het feit dat men ook *problemen* kan hebben *met zichzelf* wordt vaak over het hoofd gezien. In de gevangenis wordt vooral datgene afgenomen of aangetast wat deel uitmaakt van iemands persoonlijkheid. Er treedt een depersonalisering op die door de gevangene na verloop van tijd wordt verinnerlijkt. Dit kan tot gevolg hebben dat de persoonlijkheid wordt versnipperd en er een identiteitsverwarring optreedt. Vragen omtrent wie de gedetineerde is en of hij nog steeds is wat hij was, steken de kop op. De gevangene wordt losgescheurd uit alle sociale levensruimten die hem tevoren een gevoel van eigenwaarde gaven, ook al waren die verhoudingen erg deficiënt. Sociale rollen worden hem afgenomen of fundamenteel aangetast.<sup>351</sup> Bovendien verliest hij zijn gehele volwassenheid. Aan nagenoeg alles is een

---

<sup>348</sup> Voor meer informatie omtrent de seksuele problematiek van gedetineerden, zie ook: *Prison sex; practice and policy*, HENSLEY, C., (ed.), London, Lynne Rienner Publishers, 2002, 189p.

<sup>349</sup> VANDERBEKEN, T., *Cursus Penologie; 1<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2000-2001, 159-164. (academisch materiaal).

<sup>350</sup> BUITELAAR, W. en SIERKSMA, R., *o.c.*, 85.

<sup>351</sup> NEYS, A., *l.c.*, (177), 181.

toestemming verbonden; het zelfstandigheidsgevoel verdwijnt volledig.<sup>352</sup> Men heeft vaak angst, na de vrijlating, niet meer te kunnen voldoen aan de strenge eisen die de maatschappij stelt en de vele verantwoordelijkheden die hem worden opgelegd. Mogelijks voelt de gedetineerde zich niet ernstig genomen in zijn pogingen om zich te herpakken of denkt niet te worden geloofd in zijn kansen op verandering en beterschap. Ze kunnen gebukt gaan onder een schuldgevoel t.o.v. hun slachtoffers of hun familieleden en voelen zich vaak mislukt in het leven. Ook het gebrek aan succes op alle andere maatschappelijke vlakken, kan een domper zetten op hun zelfbeeld.

Bovendien is de kans groter om, door detentie, een aantal vormen van persoonlijkheidsstoringsen te gaan ontwikkelen.<sup>353</sup> Hier dient men wel op te merken dat dit geen logisch gevolg is. De gevangenisstraf kan echter wel een doorslaggevende impact hebben. Het is een manier om met de stress, verbonden aan detentie, om te gaan. Dit kan zowel tot ontwikkeling komen tijdens als na de detentieduur.

Zo zijn er vormen van ‘coping’ te onderscheiden tijdens de gevangenisdetentie.<sup>354</sup> “*Coping refereert naar een gedragsvorm, die de mens aanwendt wanneer hij zich in een toestand van bedreiging, angst en onzekerheid bevindt, en hij niet op een routineachtige en automatische reactievorm beroep kan doen*”.<sup>355</sup> Een specifieke vorm van dit gedrag is bijvoorbeeld het institutionalisme, een syndroom dat, binnen de gevangenispopulatie, gekenmerkt wordt door een sterke toename van psychosomatische klachten. Emoties vinden binnen de muren immers moeilijk een uitlaatklep. Die opgekropte emoties zullen geventileerd worden via lichamelijke klachten. Vaak gaat dit ook gepaard met een regressie naar infantiele gedragsvormen. Andere vormen van coping zijn bijvoorbeeld rebellie en verzet, conformisme en terugtrekkingsgedrag en vervreemding.<sup>356</sup>

Verder zijn er ook vormen van persoonlijkheidsstoornissen die gepaard gaan met een specifieke fase in het strafverloop. De ‘vrijlatingsangst’ is hier een gekend voorbeeld van. Binnen de uitvoering van een detentie is in grote mate continuïteit aanwezig. Doordat men in de gevangenisgemeenschap op zich weinig betrokkenheid aan de dag kan leggen, is de

---

<sup>352</sup> BUITELAAR, W. en SIERKSMA, R., *o.c.*, 84.

<sup>353</sup> DEBERSAQUES, G., *Reclassering in België: studie van de bestaande situatie toegespitst op de reclassering van langgestraften en recidivisten*. (Diss. Lic. Criminologie). Gent, 1981-1982, 63-81.

<sup>354</sup> Zie ook: VAN NUFFEL, J., *Copingproblematiek van gedetineerden*. (Diss. Lic. Psychologie). Gent, 1991-1992, 130p.

<sup>355</sup> GOETHALS, J., *Psychosociale implicaties van lange vrijheidstraffen*, Antwerpen, Kluwer, 1980, 175.

<sup>356</sup> INGELS, B., *Suicide in detentie; een literatuurstudie*. (Diss. Lic. Psychologie). Gent, 2002, 33-36; zie ook: NEYS, A., *l.c.*, 198-208.

aandacht voor de buitenwereld zeer groot. Men tracht daarbij vooral een bevestiging te krijgen van indrukken die men al heeft. Men neemt aan dat alles ongeveer gelijk blijft; grote veranderingen kan men immers maar van op afstand en geïsoleerd ervaren. De grote onzekerheid die een mogelijke vrijlating met zich mee brengt, stelt die continuïteit in vraag.<sup>357</sup> In de aanloop naar de vrijlating wordt de druk op de gevangene zodanig ten top gedreven dat die bezwijkt en niet langer wil vrij komen. Men begint zonder een aanwijsbare reden heibel te schoppen. Somatische klachten, zoals slapeloosheid, en psychische klachten, zoals grote angsten, steken de kop op. Afhankelijk van het individu, de lengte van de straf, de emotionele structuur,... zijn hierin tal van nuances aan te brengen.

Naast de vormen van coping onderscheidt men ook neurotiseringsprocessen bij langgestraften. Tijdens de detentie ontstaan heel wat klachten en gedragingen die neurotisch getint zijn. De belangrijkste ervan kan men omschrijven als ‘fixatie op de lichamelijkeheid’. Er ontstaat een sterke somatisering van de spanningen die de gedetineerden in een gevangenis ondergaan. Deze somatisering blijkt afhankelijk te zijn van de straffase. Zo valt het GOETHALS op dat er een gevoelige stijging is van het aantal oog- en huidaandoeningen die mogelijks kunnen worden toegeschreven aan de kleine oppervlakte en het kunstlicht alsook aan de onvoldoende hygiënische verzorgingsmogelijkheden. Ook het aantal stressgevoelige klachten, zoals hoofdpijn en spijsverteringsproblemen, kennen een grote stijging.<sup>358</sup>

Wanneer een ex-gedetineerde in de vrije samenleving komt te staan, kunnen zich tevens een aantal specifieke aandoeningen voordoen. MC ARTHUR onderscheidt in de vrijlatingsperiode twee momenten die gepaard gaan met moeilijke en snelle veranderingen.<sup>359</sup> Gedurende de eerste weken na de vrijlating treedt vaak een ‘reëntry-shock’ op. Deze kenmerkt zich door een verstoorde perceptie van tijd en ruimte, psychosomatische klachten, overprikkeling,... Het is de fase waarin de ex-gedetineerde op zoek gaat naar werk en probeert om de banden met zijn vroegere omgeving te versterken. Hij krijgt het idee dat de mensen en de wereld rondom hem veranderd zijn en dat hij daarop zijn impact is verloren. In de periode van het ‘emptiness-gevoel’ krijgt men het gevoel alleen in de wereld te staan. Vroegere vrienden houden maar minimaal contact, werk vinden en houden wordt als zeer moeilijk omschreven. Dit is het punt waarop men begint te twijfelen het rechte pad te houden en overweegt opnieuw in het vertrouwde, maar criminele, milieu te stappen.

<sup>357</sup> BUITELAAR, W. en SIERKSMA, R., *o.c.*, 81.

<sup>358</sup> GOETHALS, J., *Psychosociale implicaties van lange vrijheidstraffen*, Antwerpen, Kluwer, 1980, 183-185.

<sup>359</sup> *Ibid.*, 35-36.

Persoonlijkheidsveranderingen zijn niet vreemd aan ex-gedetineerden die na een lange straf terug vrij komen. Minderwaardigheidsgevoelens, prikkelbaarheid, wrok tegen het systeem,... maar ook vrees, onzekerheid, de angst om tekort te schieten of om te hervallen, komen vaak voor.

Men dient wel op te merken dat de gevolgen van een lange detentie sterk afhankelijk zijn van de structuur en de karakteristieken van de persoonlijkheid van de gedetineerde. Hij moet immers een lange periode van isolement doorstaan. Ook de sociale toestand van de persoon heeft een impact, net als het gevangenisregime op zich en de specifieke ervaring van de moeilijkheden die gepaard gaan met gevangenschap.

### 3.3. Specifieke problemen verbonden aan het gevangenisleven

#### 3.3.1. Medische crisis

Men spreekt over de medische gezondheids crisis in de gevangenissen. Als gevolg van de vaak slechte staat waarin de gevangenisgebouwen verkeren, maar tevens door de gevangenispopulatie op zich, kan men spreken van het ontstaan van een risicopopulatie voor tal van medische aandoeningen.<sup>360</sup> Door de vaak slecht onderhouden gebouwen en weinig uitgebouwde voorzieningen, zijn de mogelijkheden tot hygiënische en medische verzorging miniem.<sup>361</sup> Bovendien wordt de gevangenispopulatie gekenmerkt door een grote aanwezigheid van druggebruikers. Logischerwijs vindt dit gebruik niet steeds plaats in de meest gunstige omstandigheden en met het nodige en juiste materiaal. Denk maar aan meermaals gebruikte of niet steriele naalden.<sup>362</sup> Ook komen wisselende en onbeschermde seksuele contacten vaak voor.<sup>363</sup> De overbevolking waarmee de gevangenissen reeds lange tijd kampen, werken daarbij nog eens als een bijkomende probleemfactor. Maar daarover straks meer. Informatie, educatie en preventie zijn vaak niet aanwezig, hoewel het juist deze populatie is die op dit vlak de minste sociaal-culturele bagage heeft.

---

<sup>360</sup> WELCH, M., *Ironies of imprisonment*, Thousand Oaks California, Sage Publications, 2005, 60-62.

<sup>361</sup> NEYS, A. en VERSCHUEREN, G., 'Het dagelijks leven in de gevangenis' in *Samenleving, criminaliteit en strafrechtspleging: Tralies in de weg*, NEYS, A., PIETERS, F., PETERS, T. en VANACKER, J., (eds.), V, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1994, (125), 169-170.

<sup>362</sup> WELCH, M., *o.c.*, 60-61.

<sup>363</sup> *Ibid.*, 60-61.



Al deze factoren zorgen ervoor dat de kans op (seksueel) overdraagbare en besmettelijke ziekten veel hoger ligt dan in de algemene bevolking. Zo is er een hoger aantal aids-patiënten en mensen besmet met HIV. Ook tuberculose en hepatitis B en C blijken een groot probleem te zijn.<sup>364</sup> Vaak is men daarenboven niet op de hoogte van zijn ziekte of weigert men tests en verzorging omwille van het stigma dat deze ziekten genereren.<sup>365</sup> En hoewel de nood groter is, zijn de geleverde inspanningen naar preventie en verzorging er juist minder aanwezig. Nochtans is ook deze populatie van belang. *“Prisoners are the community. They come from the community, they return to it. Protection of prisoners is protection of our communities.”*<sup>366</sup>

### 3.3.2. Drugproblematiek

Zoals daarnet reeds aangehaald, is er binnen de gevangenis een drugproblematiek aanwezig die zich maar moeilijk leent tot oplossingen. We dienen er in eerste instantie op te wijzen dat het onmogelijk is alle drugs uit de gevangenis te bannen, net zoals deze doelstelling een utopie is binnen de gewone samenleving.

Ik vertrek daarbij van de hypothese dat het druggebruik in de gevangenis te maken heeft met de organisatie zelf.<sup>367</sup> De gevangenis kan drugs niet tegenhouden aan de poort. De middelen om te behandelen zijn ontoereikend en er is een oververtegenwoordiging van druggebruikers. Bovendien vervullen drugs een functie binnen de gevangeniscontext. De gevangenis kan beschouwd worden als een vat vol spanningen en dit op alle niveaus. Het nemen van drugs is een middel om aan gevoelens van onwelzijn het hoofd te kunnen bieden.

Noch het gevangenissysteem noch het gebouw lenen zich tot zorgverstrekking. Bovendien stelt de gevangenis een aantal bijkomende moeilijkheden wanneer het gaat over de opsporing van drugs. Volgens ADAM en BARTHOLEYNS (1997)<sup>368</sup> leveren de meeste technieken voor de opsporing maar weinig resultaten op in gevangenissen, met uitzondering

---

<sup>364</sup> OSTFELD, A.M., KASI, S.V., D’ATRI, D.A. en FITZGERALD, E.F., *Stress, crowding & blood pressure in prison*, Hillsdale New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1987, 30-31.

<sup>365</sup> WELCH, M., *o.c.*, 60-61.

<sup>366</sup> Zie ook: GIDO, R.L., ‘Inmates with HIV/AIDS: a growing concern’ in *Prison Sex; practice & policy*, HENSLEY, C., (ed.), London, Lynne Rienner Publishers, 2002, 189p.

<sup>367</sup> VAN ACKER, J., ‘Verslag van werkgroep Penitentiair regime en functie van het druggebruik’ in *Het drugbeleid in België: actuele ontwikkelingen*, DE RUYVER, B, DE SOMERE, P.en VERMEULEN, G., (eds.), Brussel, Maklu, 2000, (359), 359-360.

<sup>368</sup> ADAM, C. en BARTHOLEYNS, F., *Politique pénitentiaire en matière de drogues, ULB-UCL rapport de recherche, Ministère de la Justice*, Brussel, 1997. (rapport).

van urinetesten en acties van gespecialiseerde politiediensten. Deze hebben echter een negatieve invloed op de relatie tussen gedetineerden en personeel.

Preventie en harm reduction zijn tot op de dag van vandaag nagenoeg onbestaande in de gevangenissen. Het hulpaanbod voor druggebruikers in België is wel zeer divers (zowel ambulante als residentiële) maar kan enkel na vrijlating (al dan niet onder voorwaarden) worden verschaft. Bovendien kan dit hulpaanbod extra muros pas worden verleend na een beslissing tot opname op basis van het intakegesprek.<sup>369</sup> Aangezien heel veel hulpverleningsinitiatieven een zodanig brede doelgroep hebben, wordt bij de keuze tot opname vaak beslist de cliënten met een strafrechtelijk verleden te weigeren omwille van de negatieve associatie dat dergelijk verleden met zich meebrengt.<sup>370</sup>

Binnen de muren van de gevangenis is vaak geen specifieke psychosociale interventie aanwezig naar druggebruikers toe. Er zijn enkel een aantal initiatieven van de psychosociale diensten, alsook een tussenkomst van een aantal externe diensten aanwezig. Deze laatste bieden therapeutische ondersteuning of verstrekken info omtrent begeleiding bij invrijheidstelling.<sup>371</sup> We ontkennen niet dat er al een aantal bescheiden initiatieven binnen de gevangensismuren bestaan. Toch lijkt het me aangewezen dat de intra muros dienstverlening verder moet worden uitgebouwd naar een continue zorg. In sommige gevangenissen vervult het Justitieel Welzijnswerk een actieve rol in de begeleiding van gedetineerde druggebruikers, in andere komt dit maar moeilijk op gang.<sup>372</sup> Ook het oprichten van ‘drugvrije’ afdelingen, zoals recentelijk is gebeurd in de gevangenis van Dendermonde, kan een stimulerende factor zijn om gedetineerden van hun verslaving af te helpen. Binnen dit initiatief gaat men er immers van uit dat gevangenen niet kunnen afkicken binnen de muren tenzij ze daar ook echt bereid toe zijn. Vandaar dat men gedetineerden op dergelijke afdelingen de kans wil bieden zich op vrijwillige basis contractueel te verbinden geen verboden producten of niet-voorgeschreven medicatie te gebruiken.<sup>373</sup> Een drugvrije afdeling kan naar mijn mening

<sup>369</sup> Interview met K. VANTHUYNE, medewerkster van het ambulante centrum “De Kiem”, Gent, 23 maart 2005.

<sup>370</sup> Zie ook: BRIGNOLA, J., *Exploratief onderzoek naar de beleving van drughulpverlening bij enige allochtonen in de gevangenis*. (Diss. Lic. Criminologie). Gent, 2003, 74p. ;

ROUSSEAU, K., *Noden van (ex-)gedetineerden met betrekking tot de (drug)hulpverlening: een kwalitatieve studie bij (ex-)gedetineerden en hulpverleners*. (Diss. Lic. Psychologie). Gent, 2004, 126p.

<sup>371</sup> SNACKEN, S. en TUBEX, H., ‘De penitentiaire wereld onderzocht’ in *Criminologie in Actie*, BEYENS, K., GOETHALS, J., PONSAERS, P. en VERVAEKE, G., (eds.), Brussel, Politeia, 2002, (379), 399.

<sup>372</sup> VAN MOL, F. en LIBERT, V., ‘Drughulpverlening in gevangenissen’ in *Drugbeleid aan de vooravond van de 21<sup>ste</sup> eeuw*, DE RUYVER, B., VERMEULEN, G., FLAVEAU, A. en DE LEENHEER, F., (eds.), Brussel, Maklu, 2000, (306), 312.

<sup>373</sup> MENTENS, R., ‘Een drugvrije afdeling als mogelijk antwoord op de drugproblematiek in de gevangenissen’ in *Drugbeleid 2000*, DE RUYVER, B. en DE LEENHEER, A., (eds.), Brussel, Maklu, 1994, (341), 342.

gemakkelijk groeien in een gevangenis die een duidelijk drugbeleid voert en er “echt” werk wil van maken. Men start met een vleugel van enkele cellen waarbij de gedetineerden, die hiervoor kiezen, bereid zijn om op onaangekondigde momenten urine af te geven voor controle en daar eventueel zelfs ook de kosten voor te betalen.

Wel zijn er specifieke vormingen rond drugs voor het penitentiaire personeel. Jammergenoeg vertellen deze niet hoe men de theoretische informatie omtrent drugs kan toepassen op de penitentiaire context.<sup>374</sup>

Ik stel me bovendien de vraag of er terdege wel een politieke wil aanwezig is om dingen te veranderen. Het is immers zo dat de publieke opinie weinig interesse toont in het welzijn van gedetineerden. Daarbij komt nog dat de gedetineerde populatie geen publiek van electoraal belang is. Beleidsvoorstellen betreffende deze aspecten hebben, tot nu toe, nog maar weinig uitgehaald.<sup>375</sup> Bovendien kunnen we ons afvragen of verslaafden eigenlijk wel thuis horen in de gevangenis?

### 3.3.3. Zelfmoord

We hebben reeds gewezen op de zware psychische gevolgen van detentie.<sup>376</sup> Een belangrijk aspect dat hiermee verband houdt is depressie en het aantal zelfmoorden intra muros.<sup>377</sup> De kans op suicide neemt toe bij aanwezigheid van sociale ontwrichting. Het samengaan met een psychiatrische stoornis, vooral depressie met gevoelens van hopeloosheid, verhoogt het risico (Williams 1997)<sup>378</sup>. Het beoogt weinig uitleg dat deze situatie zeer sterk aanwezig is wanneer een persoon een detentie doorloopt.<sup>379</sup>

Men dient wel op te merken dat het aantal zelfmoorden in het gevangeniswezen moeilijk in cijfer te brengen is. Enerzijds zijn er problemen op het gebied van een correcte en volledige registratie, waardoor cijfers omtrent deze problematiek vaak erg beperkt en onvolledig zijn. Anderzijds stelt zich tevens het probleem van definiëring.<sup>380</sup> Sterfgevallen in

---

<sup>374</sup> SNACKEN, S. en TUBEX, H., *l.c.*, (379), 399.

<sup>375</sup> SNACKEN, S. en TUBEX, H., *l.c.*, (379), 399.

<sup>376</sup> Zie ‘morele noden’.

<sup>377</sup> Zie ook: INGELS, B., *Suicide in detentie; een literatuurstudie*. (Diss. Lic. Psychologie). Gent, 2002, 65p.

<sup>378</sup> WILLIAMS, M., *The cry of pain. Understanding suicide and self-harm*, XVI, London, Penguin Press, 1997, 255p.

<sup>379</sup> OASE, (2000), ‘Risicofactoren: ingrijpende levensgebeurtenissen’ in Zelfmoordpreventie [WWW]. OASE Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg: <http://users.skynet.be/oase/suicide1.html#epidemi> [16/04/2005].

<sup>380</sup> INGELS, B., *Suicide in detentie; een literatuurstudie*. (Diss. Lic. Psychologie) Gent, 2002, 13.

gevangenissen zijn, net zoals in het dagelijkse leven, niet steeds klaar en duidelijk. Het risico dat een zelfmoord miskend wordt, is dan ook niet ondenkbaar. Veel is afhankelijk van de manier waarop men een zelfmoord definieert. In het Belgische gevangenisstelsel gebeurt dit op een enge manier. Hierbij moet de zelfmoord effectief bevestigd zijn door een patholoog-anatoom. Het is niet uitgesloten dat men door deze definitie het aantal zelfmoorden onderschat. Het werkelijke aantal ligt dus mogelijks nog hoger.<sup>381</sup>

Niettemin gevangenissen verantwoordelijk zijn voor het welzijn en de veiligheid van de gedetineerden, is zelfmoord heel vaak de belangrijkste doodsoorzaak in correctionele settings.<sup>382</sup> Gedetineerden, als groep, lopen een groter risico op het plegen van zelfmoord in vergelijking met mensen in de 'gewone' samenleving. De laatste twintig jaar is het aantal zowel absoluut als relatief fors gestegen. Men dient wel op te merken dat het algemene aantal zelfmoorden in de Belgische samenleving is toegenomen. Zodoende was het te verwachten dat ook het aantal binnen de gevangenispopulatie, als onderdeel van de samenleving, een stijging zou kennen.<sup>383</sup> DANTO stelde vast dat in arresthuizen de cijfers van zelfmoord tien keer zo hoog liggen als buiten de muren. Voor de veroordeelde gevangenen ligt dit cijfer nog drie keer hoger in vergelijking met de cijfers extra muros. Bij dit cijfer is wel geen rekening gehouden met de demografische verschillen tussen beide populaties.<sup>384</sup>

Preventie is in dit opzicht zeer belangrijk, zowel naar de gedetineerde toe, als naar het personeel. Toch lijkt het in de praktijk niet zo evident om het plegen van zelfmoord intra muros tegen te gaan. Er zijn immers vele factoren die een invloed kunnen hebben op de

---

<sup>381</sup> INGELS, B., *Suicide in detentie; een literatuurstudie*. (Diss. Lic. Psychologie) Gent, 2002, 6.

<sup>382</sup> INGELS, B., *Suicide in detentie; een literatuurstudie*. (Diss. Lic. Psychologie) Gent, 2002, 6.

Dit moet enigszins worden gerelativeerd; in de gevangenissen doen zich immers geen dodelijke verkeersongevallen voor. Ook huis-, tuin- en keukenongevallen, als de dood door ouderdom komen er uiterst zelden voor. Mede daardoor staat zelfmoord als doodsoorzaak in detentie op de eerste plaats. Bovendien moet dit ook gezien worden in het licht van de stijgende gevangenispopulatie.

<sup>383</sup> INGELS, B., *Suicide in detentie; een literatuurstudie*. (Diss. Lic. Psychologie) Gent, 2002, 13-14.

<sup>384</sup> Zie ook: DANTO, B., 'The role of the forensic psychiatrist in jail and prison suicide litigation' in *Correctional psychiatry*, ROSNER, R. en HARMON, R.B., (eds.), New York, Plenum Press, 1989, 61-88.

Voor meer info omtrent zelfmoord in gevangenissen, zie ook: BONNER, R.L., 'Isolation, seclusion, and psychosocial vulnerability as risk factors for suicide behind bars' in *Assessment and Prediction of Suicide*, MARIS, R.W., BERMAN, A.L., MALTSBERGER, J.T. en YUFIT, R.I., (eds.), New York, The Guilford Press, 1992, 398-419;

WINKLER, G.E., 'Assessing and responding to suicidal jail inmates', *Community mental health journal*, 1992, 28(4), 317-326;

FARMER, K.A., FELTHOUS, A.R., HOLZER, C.E. 'Medically serious suicide attempts in a jail with a suicide-prevention program', *Journal of forensic sciences*, 1996, 41(2), 240-246;

LANDSBERG, G., 'Issues in the prevention and detection of suicide potential in correctional facilities' in *Principles and practice of forensic psychiatry*, ROSNER, R. (ed.), New York, Chapman and Hall, 1994, 393-397;

HAYES, L.M., 'From chaos to calm: one jail system's struggle with suicide prevention', *Behavioral sciences and the law*, 1997, 15, 399-413.

zelfmoordcijfers van een instelling.<sup>385</sup> Dit is vooral een gevolg van specifieke kenmerken, zowel verbonden aan de gedetineerde populatie als aan het gevangenisleven zelf. Vaak zullen deze factoren tijdens een detentieperiode met elkaar interageren.<sup>386</sup>

Een eerste factor is het gebrek aan vrijheid. Men wordt het recht ontzegd zich nog langer in de maatschappij te bewegen. Bovendien verliest de gedetineerde tijdelijk de sociale rol die hij daarin op zich nam. Dit kan leiden tot een negatieve zelfevaluatie als volwaardig lid van de samenleving. Het gebrek aan vrijheid brengt vaak een zekere graad van frustratie met zich mee. Dit kan tot uiting komen in agressie, die zich bovendien ook meer op de persoon zelf zal richten. Een escalatie van dergelijk gedrag kan uitmonden in een zelfmoord.

Een tweede aspect is het gebrek aan autonomie. De gevangene heeft niet langer een wils- en keuzevrijheid. Hij is onderworpen aan het gevangenisreglement en, bij overtreding van de regels, kunnen sancties worden opgelegd. Dit kan aanleiding geven tot heel wat frustraties en zal het gevoel van eigenwaarde en het zelfbeeld geen goed doen. Vaak ervaart de dader de volledige invulling van zijn leven als zijnde hopeloos en steekt onmacht de kop op.<sup>387</sup> Deze situatie werkt tevens erg infantiliserend en zal mogelijks leiden tot een terugtrekreactie en, in extremis, tot suïcidegedrag.

Een derde factor is het gebrek aan goederen en diensten. Zonder te willen impliceren dat gevangenen in armoedesituaties leven, kan men niet ontkennen dat de levensstandaard die men in detentie dient te hanteren vaak heel wat lager ligt dan in de buitenwereld. Bovendien kan men niet vrij beschikken over goederen. Binnen onze Westerse maatschappij is materieel bezit echter een factor om het zelfconcept te spiegelen, zodoende de detentie deze sterk kan hypothekeren. Bovendien zijn verveling en inactiviteit er vaak troef. Het uitoefenen van bezigheden heeft juist een belangrijke functie in het tegen gaan van depressieve gevoelens.

Het gebrek aan heteroseksuele contacten is een volgend aandachtspunt. Ik heb al gewezen op de seksuele druk die gedetineerden tijdens de detentie ervaren en beperkte mogelijkheden die voorhanden zijn in het kader van het ongestoord bezoek. Dit kan een aanval betekenen op de zelfperceptie.

---

<sup>385</sup> Zie ook: FELTHOUS, A.R., 'Preventing jailhouse suicides' *Bulleting of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 1994, 22(4), 477-488.

<sup>386</sup> INGELS, B., *Suicide in detentie; een literatuurstudie*. (Diss. Lic. Psychologie) Gent, 2002, 26-31.

<sup>387</sup> Zie ook: NEYS, A., *l.c.*, (177), 180-186.

Vervolgens is er het gebrek aan veiligheid binnen het gevangeniswezen, vooral wanneer men ‘nieuw’ binnengekomen is. Fysieke, psychologische, economische en sociale victimisering vormen een constante dreiging voor de gedetineerden.

Ook de overbevolkingsproblematiek en het gebrek aan privacy is een kenmerk eigen aan de gevangenis van vandaag.<sup>388</sup> Ik zal dit aspect later dieper uitwerken.

In laatste instantie is er een gebrek aan steun, emotionele feedback en communicatie. De beperkte mogelijkheden om contact te hebben met de buitenwereld worden dan ook zeer belangrijk geacht. De minste afwijking, bijvoorbeeld als het bezoek niet doorgaat of een brief niet toekomt, kan een grote gemoedsbelasting met zich meebrengen. Er kan wel beroep gedaan worden op een aalmoezenier. Nagenoeg het volledige overheidsbudget dat daarvoor wordt uitgetrokken, gaat naar de katholieke aalmoezeniers. Gezien de huidige gevangenispopulatie is dit geen verantwoorde keuze meer. Er is ook weinig begeleiding voorzien om met de gedetineerde diepgaande gesprekken te voeren. Het personeel heeft vaak niet voldoende vaardigheden om een zelfmoordenaar te herkennen en de situatie correct op te vangen.<sup>389</sup>

Niettemin de talrijke stressfactoren die van de gevangenispopulatie een grote risicogroep maken voor het plegen van zelfmoord, blijft het zelfmoordbeleid in de Belgische gevangenis nog steeds grotendeels in gebreke. Voor zover er al maatregelen zijn getroffen om dit aantal te doen dalen, worden deze vooral geïmplementeerd vanuit het medisch perspectief. Daarbij verliest men de psychologische kant volledig uit het oog. Het is bovendien ook noodzakelijk beter in te werken op de factoren die de hogere prevalentie genereren. Zolang men het probleem niet aan de wortels aanpakt, blijven alle behandelingen niet meer dan een druppel op een hete plaat.

#### 3.3.4. Internering

Een kenmerk dat zeker moet worden vermeld, is het aantal geïnterneerden in de gevangenis.<sup>390</sup> Dit zijn gedetineerden met een psychiatrische problematiek die, als gevolg van een tekort aan plaatsen binnen gespecialiseerde instellingen, in de gevangenis moeten blijven.

---

<sup>388</sup> Zie ook: *Ibid.*, (177), 180-186.

<sup>389</sup> DEPARTMENT OF MENTAL HEALTH, (2000) ‘Preventing Suicide; a resource for prison officers’ [WWW]. World Health Organisation: [http://www.who.int/mental\\_health/media/en/60.pdf](http://www.who.int/mental_health/media/en/60.pdf) [13/03/2005].

<sup>390</sup> SNACKEN, S. en TUBEX, H., *l.c.*, (379), 393-394.

Het is een deel van de gevangenispopulatie die een eigen, specifieke behandeling vereist. De mogelijkheden zijn daartoe vaak niet aanwezig (Broothaers & Mentens, 1982; Casselman et al., 1997)<sup>391</sup>. Ze komen dan ook al te vaak terecht in het gewone gevangenisregime. Bovendien worden ze dikwijls niet gescheiden van de ‘gewone’ gedetineerden wat risico’s op mishandeling en misbruik in de hand werkt.<sup>392</sup> Men wijst vanuit de literatuur tevens op de slechte kwaliteit van de expertises die deze problematiek mee vorm geven (Cosyns, 1980; De Waele, 1983)<sup>393</sup>. Tal van schrijnende situaties zijn door de jaren heen al aan het licht gebracht.

De Commissie Internering deed recentelijk een aantal voorstellen die de situatie terug menselijk zou moeten maken.<sup>394</sup> Ook het detentieplan van de Minister van Justitie in 2000 vermeldt expliciet de nood aan een correcte benadering van deze uitzonderlijke categorie. De Minister pleit er dan ook voor enkel de zogenaamde ‘high-risk’ patiënten in de strafinrichtingen te houden. De andere moeten in, al dan niet gespecialiseerde, instellingen worden ondergebracht. In dit kader zouden ‘zorgcircuits’ worden opgericht om ‘medium- en low-risk patiënten’ beter te kunnen begeleiden. Enkel zo kan men volgens de Minister een betere toegang tot een aangepaste behandeling realiseren.<sup>395</sup> Een samenwerking tussen de Minister van Justitie en de Ministers van Volksgezondheid en Sociale Zaken dringt zich dan ook op. Niettegenstaande al deze mooie bedoelingen is er in de praktijk tot op vandaag de dag nog maar weinig veranderd.

### 3.3.5. Overbevolking

---

<sup>391</sup> BROOThAERS, J.P. en MENTENS, R., ‘Zijn er in de huidige context behandelingsmogelijkheden op een afdeling sociaal verweer?’, *Panopticon*, 1982, 435-441;

COSYNS, P., DE DONCKER, D. en DILLON, C., ‘De geïnterneerden en hun behandeling’ in *Internering*, CASSELMAN, J. e.a., (eds.), Leuven, Garant, 1997, 73-107.

<sup>392</sup> SNACKEN, S. en TUBEX, H., *l.c.*, (379), 393.

<sup>393</sup> COSYNS, P., ‘De psychiatrische rapportage in strafzaken is een droeve zaak’, *Panopticon*, 1980, 181-183;

DE WAELE, J.P., ‘Enkele dysfuncties van de Wet tot bescherming maatschappij’, *Panopticon*, 1983, 231-245.

<sup>394</sup> COSYNS, P., ‘Internering : een doorbraak in het herzieningsproces van de wet?’, *Panopticon*, 1999, 313-318; CASSELMAN, J., ‘Begint er licht te schijnen aan het einde van de duistere tunnel?’, *Orde van de dag*, 2001, 15, 37-41;

HEIMANS, H., ‘Is er nog hoop voor geïnterneerden?’, *Orde van de dag*, 2001, 15, 7-24;

DILLEN, C., ‘Het kalf is bijna verdronken!’, *Panopticon*, 2001, 529-540.

<sup>395</sup> VERWILGHEN, *Detentieplan van de Minister van Justitie*. 31 mei 2000, 5. (nota).

De overbevolking<sup>396</sup> wijst op een problematische relatie tussen de aanwezige penitentiaire populatie en de beschikbare capaciteit. Meestal is het kwantitatieve aspect, het hebben van te weinig beschikbare plaatsen voor het aantal gedetineerden, het uitgangspunt van de discussie. Het is echter heel moeilijk hier een concreet zicht op te krijgen gezien de problematische cijferverzameling. Capaciteit is immers een zeer complex gegeven dat zich niet zomaar leent tot het mathematisch voorstellen aan de hand van één enkel cijfer. Bovendien is de gehanteerde categorisering van zowel gedetineerden als penitentiaire instellingen een bijkomend knelpunt. Vanuit deze problemen is het dan ook erg begrijpbaar dat de bestaande informatie tal van hiaten vertoont. Dit maakt het op zijn beurt dan weer heel erg moeilijk correcte en gefundeerde uitspraken te doen.<sup>397</sup>

Overbevolking is echter veel meer dan een louter kwantitatief gegeven. Vanuit een kwalitatief perspectief wordt dit omschreven als ‘crowding’. De gedetineerden ervaren dit als een subjectief gevoel van onveiligheid en van onvoldoende levensruimte. Het personeel ervaart het als een gevoel van overbelasting en onbeheersbaarheid.<sup>398</sup>

Vanaf de jaren '80 krijgt men in België een sterke toename van de gemiddelde gevangenispopulatie. Dit heeft sindsdien al heel wat problemen met zich mee gebracht. Denk bijvoorbeeld maar aan opstanden van gedetineerden en massale stakingen van het

---

<sup>396</sup> Zie ook: *Sentencing reform in overcrowded times; a comparative perspective*, TONRY, M. en HATLESTAD, K., (eds.), Oxford, Oxford University Press, 1997, 288p;

voor een uitvoerige bijdrage betreffende alle aspecten van (het onderzoek naar) de overbevolking, zie ook; BEYENS, K., SNACKEN, S. en ELIAERTS, C., *Barstende muren, overbevolkte gevangenissen: omvang, oorzaken en mogelijke oplossingen*, in *Interuniversitaire reeks Criminologie en strafwetenschappen*, COSYNS, P., D'HAENENS, J., DUPONT, L., ELIAERTS, C., HEBBERECHT, P., VAN DEN WIJNGAERT, C., PETERS, T., VAN OUIRIVE, L. en WALGRAVE, L., (reds.), XXVI, Brussel, Kluwer Rechtswetenschappen, 1993, 326p.;

OSTFELD, A.M., KASI, S.V., D'ATRI, D.A. en FITZGERALD, E.F., *Stress, crowding & blood pressure in prison*, Hillsdale New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1987, 240p.

<sup>397</sup> BEYENS, K., SNACKEN, S. en ELIAERTS, C., *Barstende muren, overbevolkte gevangenissen: omvang, oorzaken en mogelijke oplossingen*, in *Interuniversitaire reeks Criminologie en strafwetenschappen*, COSYNS, P., D'HAENENS, J., DUPONT, L., ELIAERTS, C., HEBBERECHT, P., VAN DEN WIJNGAERT, C., PETERS, T., VAN OUIRIVE, L. en WALGRAVE, L., (reds.), XXVI, Brussel, Kluwer Rechtswetenschappen, 1993, 167.

<sup>398</sup> BEYENS, K., SNACKEN, S. en ELIAERTS, C., *Barstende muren, overbevolkte gevangenissen: omvang, oorzaken en mogelijke oplossingen*, in *Interuniversitaire reeks Criminologie en strafwetenschappen*, COSYNS, P., D'HAENENS, J., DUPONT, L., ELIAERTS, C., HEBBERECHT, P., VAN DEN WIJNGAERT, C., PETERS, T., VAN OUIRIVE, L. en WALGRAVE, L., (reds.), XXVI, Brussel, Kluwer Rechtswetenschappen, 1993, 161-167.



bewakingspersoneel.<sup>399</sup> Bovendien houdt deze problematiek het politiek en maatschappelijk, maar tevens het wetenschappelijke debat reeds lange tijd gegijzeld.

De penitentiaire statistieken en het wetenschappelijk onderzoek naar de oorzaken van deze stijging tonen aan dat dit vooral tot uiting komt in het aantal beklagden in voorlopige hechtenis en het aantal langgestrafte gedetineerden (meer dan vijf jaar). Door de stijging ontstaat een overbevolking die zich dan ook het best laat voelen in de arresthuizen en de gesloten strafinrichtingen.<sup>400</sup>

De oorzaak van dit alles wordt meestal gezocht binnen een complex samenspel van interne en externe factoren. VANNESTE (2001)<sup>401</sup> bijvoorbeeld, toont aan dat de evolutie van de gevangenispopulaties in België tussen 1830 en 1995 meer correleert met economische indicatoren dan met wijzigingen in de geregistreerde criminaliteit.<sup>402</sup> Voor de periode 1945-1995 is dit de werkloosheid. De invloed blijkt het sterkst bij de populatie beklagden en langgestraften. De bestraffing van misdrijven tegen personen is beduidend gevoeliger aan schommelingen in de werkloosheid.<sup>403</sup>

Ook andere verklarende factoren komen vanuit de literatuur aan bod; demografische ontwikkelingen met inbegrip van migratie, criminaliteit, maar ook wetgeving, het opsporings, vervolgings- en straftoemtingsbeleid, de publieke opinie en het politieke klimaat. Ik zal deze niet verder bespreken.<sup>404</sup>

De problematiek van de overbevolking heeft veel meer gevolgen dan enkel het probleem van huisvesting. Door de stijgende populatie kunnen de bewaarders het werk nauwelijks nog de baas. Dit laat zich ook voelen in de tevredenheid van het personeel. Het werk wordt vaak als te zwaar ervaren en het gevoel van onveiligheid neemt sterk toe. Voor

---

<sup>399</sup> BEYENS, K., SNACKEN, S. en ELIAERTS, C., *Barstende muren, overbevolkte gevangenissen: omvang, oorzaken en mogelijke oplossingen*, in *Interuniversitaire reeks Criminologie en strafwetenschappen*, COSYNS, P., D'HAENENS, J., DUPONT, L., ELIAERTS, C., HEBBERECHT, P., VAN DEN WIJNGAERT, C., PETERS, T., VAN OUIRIVE, L. en WALGRAVE, L., (reds.), XXVI, Brussel, Kluwer Rechtswetenschappen, 1993, 167.

<sup>400</sup> SNACKEN, S. en TUBEX, H., *l.c.*, (379), 383.

<sup>401</sup> VANNESTE, C.H., *Les chiffres des prisons. Des logiques économiques à leur traduction pénale*. Paris, 2001.

<sup>402</sup> SNACKEN, S. en TUBEX, H., *l.c.*, (379), 380.

<sup>403</sup> SNACKEN, S. en TUBEX, H., *l.c.*, (379), 387.

<sup>404</sup> Voor een uitvoerige bespreking van de mogelijke oorzaken van overbevolking, zie ook: BEYENS, K., SNACKEN, S. en ELIAERTS, C., *Barstende muren, overbevolkte gevangenissen: omvang, oorzaken en mogelijke oplossingen*, in *Interuniversitaire reeks Criminologie en strafwetenschappen*, COSYNS, P., D'HAENENS, J., DUPONT, L., ELIAERTS, C., HEBBERECHT, P., VAN DEN WIJNGAERT, C., PETERS, T., VAN OUIRIVE, L. en WALGRAVE, L., (reds.), XXVI, Brussel, Kluwer Rechtswetenschappen, 1993, 185-255.

opleiding is al helemaal geen tijd meer.<sup>405</sup> De taak van de penitentiaire beampte is nochtans alleen maar uitgebreid. Naast een technische kennis (veiligheidsprocedure, administratieve regelgeving,...) wordt van hem ook verwacht dat hij een groot aantal sociale vaardigheden onder de knie heeft (omgaan met druk, geweld,...). Bovendien moet hij ook nog eens een eerstelijns hulpverlener zijn die weet in te spelen op de specifieke behoeften van gedetineerden. Men stelt hoge eisen, niettegenstaande het met de aangeboden opleiding nog steeds pover is gesteld.<sup>406</sup>

Het teveel aan gedetineerden laat zich ook voelen op alle vlakken van het maatschappelijke welzijn. Er is een tekort aan hygiënische en medisch infrastructuur, aan comfort en privacy. Bovendien is het niet voor de hand liggend verfraaiingswerken en/of modernisering uit te voeren.<sup>407</sup>

Ook het regime heeft hieronder te lijden. De classificatie van gedetineerden, zoals uitgewerkt in 1971, kan door de druk niet gegarandeerd blijven. Vaak zitten verschillende categorieën gedetineerden bij elkaar (beklaagden, veroordeelden, geïnterneerden, enzovoort). Dit zorgt ervoor dat het regime voor velen niet is aangepast aan de situatie en ofwel teveel risico's worden genomen, ofwel te streng wordt opgetreden.

De idee om een gedetineerde zo dicht mogelijk bij huis zijn straf te laten uitzitten, kan niet gehandhaafd blijven. Dit zet een extra druk op de relationele banden tussen gedetineerde en familie.

De relatie tussen gedetineerden onderling, maar ook de relatie met de bewakers, kent een toename in wrijvingen en conflicten. Geweld is hier niet vreemd aan. Dit werkt in ieder geval door op het gevoel van veiligheid. Door het hoge aantal gevangenen kan de bewaker minder tijd uittrekken voor taken gericht op veiligheid. Bovendien kennen ze de gevangenen minder goed waardoor risico's heel wat moeilijker kunnen worden ingeschat.<sup>408</sup>

---

<sup>405</sup> BEYENS, K., SNACKEN, S. en ELIAERTS, C., *Barstende muren, overbevolkte gevangenissen: omvang, oorzaken en mogelijke oplossingen*, in *Interuniversitaire reeks Criminologie en strafwetenschappen*, COSYNS, P., D'HAENENS, J., DUPONT, L., ELIAERTS, C., HEBBERECHT, P., VAN DEN WIJNGAERT, C., PETERS, T., VAN OUIRIVE, L. en WALGRAVE, L., (reds.), XXVI, Brussel, Kluwer Rechtswetenschappen, 1993, 167.

<sup>406</sup> VANDERBEKEN, T., *Cursus Penologie; 1<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2000-2001, 119. (academisch materiaal).

<sup>407</sup> BEYENS, K., SNACKEN, S. en ELIAERTS, C., *Barstende muren, overbevolkte gevangenissen: omvang, oorzaken en mogelijke oplossingen*, in *Interuniversitaire reeks Criminologie en strafwetenschappen*, COSYNS, P., D'HAENENS, J., DUPONT, L., ELIAERTS, C., HEBBERECHT, P., VAN DEN WIJNGAERT, C., PETERS, T., VAN OUIRIVE, L. en WALGRAVE, L., (reds.), XXVI, Brussel, Kluwer Rechtswetenschappen, 1993, 167.

<sup>408</sup> BEYENS, K., SNACKEN, S. en ELIAERTS, C., *Barstende muren, overbevolkte gevangenissen: omvang, oorzaken en mogelijke oplossingen*, in *Interuniversitaire reeks Criminologie en strafwetenschappen*, COSYNS, P., D'HAENENS, J., DUPONT, L., ELIAERTS, C., HEBBERECHT, P., VAN DEN WIJNGAERT, C.,

Doordat men steeds vaker verplicht wordt om verschillende gevangenen op één cel te zetten, ziet de gedetineerde zijn privacy sterk achteruit gaan. Dit kan leiden tot gevoelens van frustratie en agressie. Het spanningsgevoel van de dader tijdens de detentie neemt dus voortdurend toe, terwijl de mogelijkheid om zich te ontspannen juist afneemt. Wanneer de veiligheid in het gedrang komt, zal men immers die taken die niet ‘noodzakelijk’ worden geacht, niet meer uitvoeren. Zo vermijdt men risico’s en komt er meer tijd vrij voor veiligheidstaken. Jammergenoeg zijn het juist die taken die de gedetineerden de mogelijkheid geven om zich te ‘ontladen’, die het eerst zullen verdwijnen.<sup>409</sup> Bovendien vereist deze situatie ook een vergaand aanpassingsvermogen van de gedetineerde aan de levenswijze van zijn celgenoten. Ontsnappingswegen aan deze voortdurende druk worden dan ook vaak gezocht in druggebruik en zelfmoord.<sup>410</sup>

### 3.3.6. Behandeling en/of resocialisatiemogelijkheden

Met de staatshervorming werd de Vlaamse Gemeenschap bevoegd voor de sociale hulp- en dienstverlening aan gedetineerden met het oog op hun sociale reïntegratie.<sup>411</sup> Deze bevoegdheid strekt zich ook uit over alle domeinen die buiten de specifieke hulp- en dienstverlening vallen maar die relevant zijn in het streven naar rehabilitatie en reïntegratie. Het Strategisch Plan, dat van daaruit werd opgezet, gaat ervan uit dat de gedetineerde te allen tijde zijn fundamentele grondrechten behoudt tijdens de duur van de detentie. Hij kan enkel niet gaan en staan waar hij zelf wil. Vanuit dit gegeven zal de hulp- en dienstverlening dus ook naar de gevangene toe moeten komen.<sup>412</sup> De welzijnsteams die in 1995 werden opgericht, spelen hierin een belangrijke rol. Zij dienen immers op twee dimensies hulp te bieden. Enerzijds dienen zij een humane en welzijnsgerichte strafuitvoering te bewerkstelligen. Anderzijds bieden ze sociale hulp- en dienstverlening aan voor gedetineerden en hun gezin.<sup>413</sup>

---

PETERS, T., VAN OUIRIVE, L. en WALGRAVE, L., (reds.), XXVI, Brussel, Kluwer Rechtswetenschappen, 1993, 168.

<sup>409</sup> Bijvoorbeeld sportmogelijkheden, extra wandelingen, ...

<sup>410</sup> INGELS, B., *Suicide in detentie; een literatuurstudie*. (Diss. Lic. Psychologie) Gent, 2002, 31.

<sup>411</sup> Zie ook: NUYTS, K., ‘Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden’, *Welzijnsgids*, 2001, (55), 57.

<sup>412</sup> Voor meer informatie over psychologische behandeling van gedetineerden, zie ook: *Psychology in Prisons*, TOWL, G., (ed.), Oxford UK, BPS Blackwell, 2003, 193p.;

voor algemene informatie over de behandeling van gedetineerden, zie ook: VEGTER, P.C., *Behandelen in de gevangenis*, Deventer, Gouda Quint, 1999, 57p.;

LENAERS, S., *De gemeenschap achter de tralies: onderzoek naar de behoeften van gedetineerden aan maatschappelijke hulp- en dienstverlening*, XIII, Diepenbeek, Ministerie van de Vlaamse gemeenschap en Limburgs Universitair Centrum, 2001, 179p. (onderzoeksrapport).;

specifiek voor de situatie bij vrouwen zie ook: MADEN, T., *Women, prisons & psychiatry; mental disorder behind bars*, Oxford, Butterworth Heinemann, 1996, 165p.

Vanuit de voorgaande uiteenzetting is, naar mijn mening, voldoende aangetoond dat gedetineerden op tal van vlakken hulp en/of tussenkomst van gespecialiseerde diensten kunnen gebruiken. Vanuit het beleid stelt men voorop dat een gedetineerde een beroep moet kunnen doen op dezelfde zorg en diensten als mensen in de gewone samenleving. Toch zien we dat dit vaak niet het geval is. De zorgbehoefte is bij de gedetineerden dan ook groter dan de zorgconsumptie. Het lijkt er op dat de hulp- en dienstverlening er niet in slaagt de gedetineerden te bereiken.

De gebrekkige aanwezigheid van een succesvolle hulpverlening kan enigszins verklaard worden vanuit de setting zelf. Waar dwang is, kan geen sprake zijn van hulp. Hulpverlening in vrijheid heeft de meeste kansen op slagen. Bovendien beschikken slechts weinig gevangenen over voldoende middelen voor adequate behandelingsprogramma's. In vele gevangenen zijn er zelfs helemaal geen mogelijkheden aanwezig, hoewel de voorgaande uiteenzetting duidelijk aantoonde dat de gevangenisstraf onwelzijn creëert. Daarbij komt nog dat men vaak te weinig maatschappijgericht werkt. Gedetineerden worden onvoldoende voorbereid op de terugkeer in de samenleving.<sup>414</sup> Ook de machtsstructuur binnen de penitentiaire setting speelt een niet onbelangrijke rol. Het is immers de gevangenisdirecteur die een sleutelrol speelt in het 'openstellen' van de gevangenisdeuren voor hulpverleningsdiensten. Ook zijn persoonlijke visie en karakter zullen dit dus mee bepalen. Tevens zal de overbevolking hierin een bepalende invloed hebben. Wanneer de gedetineerdenpopulatie immers te hoog oploopt, primeert veiligheid boven alles. Indien nodig moeten alle 'bijkomstige' diensten wijken. Bovendien zal ook het personeel eerder afkerig staan tegenover initiatieven die nog meer werk genereren.<sup>415</sup>

Ik wil besluiten met een belangrijke opmerking. Het zou verkeerd zijn uit het voorgaande te concluderen dat alle gedetineerden te kampen hebben met een scala aan problemen en hiervoor behandeling nodig hebben. Een deel van de populatie kent weinig of

---

<sup>413</sup> ROUSSEAU, K. en VERSTRAETEN, K., *Noden van (ex)gedetineerden met betrekking tot (drug)hulpverlening: een kwalitatieve studie bij (ex)gedetineerden en hulpverleners*. (Diss. Lic. Psychologie) Gent, 2004, 3-4.

<sup>414</sup> ROUSSEAU, K. en VERSTRAETEN, K., *Noden van (ex)gedetineerden met betrekking tot (drug)hulpverlening: een kwalitatieve studie bij (ex)gedetineerden en hulpverleners*. (Diss. Lic. Psychologie) Gent, 2004, 15.

<sup>415</sup> Zie ook: MEYVIS, W., 'Uitvoering Vlaams Strategisch Plan hulp en dienstverlening aan gedetineerden. Een overzicht', *Panopticon*, 2003, 591-599; KLOECK, K., 'Je kent de weg en de taal. Over netwerkvorming tussen welzijnswerk en strafrechtsbedeling', *Panopticon*, 2001, 21-53.

geen problemen en redt het best zonder hulp. Men moet er zich voor behoeden gedetineerden te stigmatiseren aan de hand van hun problemen.

Toch zien we dat een grote groep te kampen heeft met een kluwen aan problemen en één of andere vorm van behandeling of begeleiding zou kunnen gebruiken. Jammergenoeg komt die hulp er vaak niet. Meer nog, de gevangenisstraf op zich creëert dikwijls (nog meer) onwelzijn. Ik heb geprobeerd aan de hand van een aantal van de meest frappante lacunes deze nood te schetsen. Uit deze beschrijving kan dan ook worden opgemaakt dat de detentie voor vele (ex-)gevangenen een (té) diepgaande impact heeft die niet ten einde komt bij de invrijheidstelling. Vaak zet het een vicieuze cirkel (verder) in gang die maar moeilijk te doorbreken valt.

### 3.4. Gevolgen van de gevangenisstraf voor de samenleving

Vanuit de samenleving zelf, uit men vaak een nood aan vrijheidsberoving. Sommige delicten zijn zo ernstig, dat alleen een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf recht doet aan die ernst. De mate waarin de rechtsorde is geschokt, waarin leed is veroorzaakt, moet herkenbaar worden opgenomen in de soort en lengte van de straf. Daarnaast vraagt ook de veiligheid van onze samenleving om deze mogelijkheid. Voor sommige daders is het meer dan noodzakelijk dat een gevangenisopsluiting voor handen blijft. In bepaalde gevallen heeft men immers geen andere mogelijkheid dan even een ‘time-out’ in te lassen. Het langere termijnperspectief vraagt vanzelfsprekend wel om een zorgvuldige, geïndividualiseerde tenuitvoerlegging van de vrijheidsbeneming door het werken aan maatschappelijke integratie.<sup>416</sup> En daar wringt nu net het schoentje.

Voor een succesvolle reïntegratie van (ex-)gedetineerden is het van groot belang dat het justitiële traject aansluit bij de maatschappelijke voorzieningen na detentie. In de huidige praktijk blijkt dat niet altijd even makkelijk te realiseren. Voor (ex-)gedetineerden zijn specifieke nazorgvoorzieningen nodig. Om te kunnen inspelen op behoeften van de strafrechtsketen, is het nodig dat de planning van vraag en van aanbod beter op elkaar worden afgestemd. Bovendien moet men daarbij ook aandacht hebben voor de risico's die verbonden

---

<sup>416</sup> X, (s.d.) ‘Een helder en geloofwaardig sanctiestelsel’ [WWW].  
[http://www.justitie.nl/Images/beleidsnota%20sanctiestelsel\\_tcm35-7263.doc](http://www.justitie.nl/Images/beleidsnota%20sanctiestelsel_tcm35-7263.doc) [04/05/05].

zijn aan een bepaalde persoon of situatie. Zo kan de reclassering, daar waar nodig, beter en efficiënter worden ingezet.<sup>417</sup>

In het verlengde van het voorgaande moet ik erop wijzen dat er nood is aan een integrale aanpak waarbij men werkt met de dader en zijn omgeving. Het kan geen soelaas bieden indien men enkel het individu verandert zonder in te werken op de omgeving. De gevangene mag met heel veel goede wil ‘bijgestuurd’ worden, wanneer zijn omgeving dezelfde tekortkomingen vertoont, zal hij binnen de kortste keren terug bij af zijn.

Ik heb zonet gewezen op het belang van het aansluiten van voorzieningen tijdens en na de detentie. Ook tijdens de detentie zelf moeten inspanningen worden geleverd om een makkelijkere overgang naar het vrije leven te garanderen. Men moet zich daarbij niet alleen richten op de dader. Het zal zeker ook een meerwaarde bieden om het gezin van een gedetineerde te betrekken in de reclasseringsprojecten.

Bovendien brengt een gevangenisstraf een aanzienlijke grote kost mee voor de samenleving. Kosten drukken is in deze sector niet voor de hand liggend aangezien men te allen tijde de veiligheid moet kunnen garanderen. De enige oplossing die een verschil zou kunnen maken, is ze simpelweg minder toepassen.

### 3.5. Gevolgen van de gevangenisstraf voor het slachtoffer

In verband met de positie van het slachtoffer kan ik vrij kort blijven. Het slachtoffer krijgt immers weinig persoonlijk voordeel uit een opsluiting van de dader. Veel slachtoffers willen ‘hun’ dader treffen voor de schade en het leed dat hij hen heeft toegebracht. Met de gevangenisstraf wordt dit vergeldende perspectief dan ook volbracht. Met de tenuitvoerlegging van de straf wordt de verwerking van de feiten echter niet bevorderd. Bovendien heeft hij weinig garantie dat de geleden schade vergoed zal worden. Hij wordt als het ware opnieuw aan zijn lot overgelaten.

Ik heb een ontluisterende kijk trachten te geven op een aantal knelpunten in de uitvoering van de gevangenisstraf. Bovendien is dit geen populair onderwerp, waar ik me terdege van bewust ben. Niemand neemt het graag op voor het lot van diegenen die vaak

---

<sup>417</sup> AFDELING MEDIA EN COMMUNICATIE (z.d.) ‘Krachtig op koers; jaarverslag 2003’ in Koersen op een veilige samenleving; aan de slag met daders [WWW]. Stichting Reclassering Nederland: <http://www.reclassering.nl/> [24/11/04].

velen hebben gekwetst en geschaad. De publieke opinie is in dit verband vaak heel streng: de misdadigers moeten boeten voor wat ze hebben gedaan. Ik wil dit zeker niet ontcrachten. De wet is geschonden en de gedetineerde moet duidelijk worden gemaakt dat dit niet gangbaar is. Ik wil dan ook enkel een kritische ingesteldheid oproepen voor de manier waarop dit gebeurt. Dat er dringend een oplossing moet komen voor de problemen, is duidelijk. Maar moet men vanuit deze kritieken zomaar besluiten dat de BIS een betere kans biedt om tegemoet te komen aan de verwachtingen van het publiek en het beleid? Het is van het allergrootste belang kritisch te blijven ten aanzien van nieuwe initiatieven die worden aangebracht als dé oplossing voor het ‘strafrechtsprobleem’, wil men niet vervallen in hetzelfde euvel.

#### 4. Kritische bespreking van de bemiddeling in strafzaken

##### 4.1. Inleiding

We hebben doorheen het derde hoofdstuk al gewezen op een aantal belangrijke voordelen verbonden aan BIS. Zo laat de BIS toe op een snelle manier, een efficiënte reactie te geven op vormen van criminaliteit. Bovendien herbergt deze procedure de mogelijkheid op een verregaande individualisering. Dit laat toe om intensiever met de personen in kwestie te werken. Men kan immers beter inspelen op de bestaande problematieken zodoende een gerichte oplossing zeker tot de mogelijkheden behoort. Het betreft hier bovendien een informele afhandeling in een vroeg stadium van de strafrechtsbedeling zodoende de stigmatiserende effecten en de gevolgen voor de desocialisatie veel minder groot zullen zijn, in vergelijking met de klassieke afhandeling via de strafrechter. Dit zijn duidelijk een aantal sterke eigenschappen die de procedure een hogere status geven als alternatief voor de gevangenisstraf. Toch is niet alles rozengeur en maneschijn. We zullen in dit laatste deel de procedure op een kritische wijze ‘doorlichten’ om, naast haar sterke punten, de grootste lacunes en knelpunten aan te tonen. Wil men van de BIS een waardig alternatief maken voor de gevangenisstraf, dan zal men rekening moeten houden met haar beperkingen en deze zo veel als mogelijk trachten te counteren.

##### 4.2. De confrontatie en communicatie tussen dader en slachtoffer

De confrontatie tussen dader en slachtoffer herbergt op zich een aantal helende kenmerken. Zo is het voor *de slachtoffers* uiterst belangrijk dat zij op een directe manier betrokken worden bij de afhandeling van hun zaak. Het slachtoffer wordt gehoord en kan met zijn verhaal naar buiten komen. Conventionele afhandeling weet geen antwoord op de neutraliseringstechnieken, waardoor het slachtoffer zich vaak vreemde voelt in zijn eigen conflict. Het krijgt er in het beste geval een ondergeschikte rol toebedeeld terwijl in de bemiddeling een hoofdrol is weggelegd voor het slachtoffer. Binnen de BIS krijgt hij een volwaardige stem en kan het slachtoffer actief participeren doorheen het hele gebeuren. Hoewel het vaak vrij beangstigend kan zijn voor een slachtoffer om in contact te komen met ‘zijn’ dader, geeft het meestal toch een veilig gevoel nu men ‘weet wie het is’. Door de confrontatie zal het slachtoffer zijn ‘tegenpartij’ meer gaan beschouwen als een persoon met gevoelens i.p.v. de meedogenloze bruto die hem leed toebreacht.<sup>418</sup> Slachtoffers kunnen hun gevoelens uiten, krijgen erkenning van hun leed en kunnen stil staan bij de menselijke aspecten van hun slachtofferschap en de vragen die dit bij hen oproept. De antwoorden kunnen hen helpen in het verwerken van de traumatische gebeurtenis. Bovendien zal men op deze manier ook een secundaire victimisering tegengaan. De kans bestaat echter wel dat, indien de procedure mislukt, er een nieuw slachtofferschap zal ontstaan. Door de voorwaarden niet na te leven doet de dader immers voor een tweede maal onrecht aan het slachtoffer.

Het was onder andere de bedoeling van de wet om de positie van het slachtoffer te verbeteren. Het is dan ook belangrijk dat gedurende de procedure wordt toegezien op een goede doorstroming van de informatie naar beide partijen, in het bijzonder naar het slachtoffer. Eén van de kritiepunten was dat deze onvoldoende op de hoogte werden gehouden over het verloop van hun zaak. De justitieassistent dient het slachtoffer dan ook spontaan in te lichten over de stappen die worden genomen binnen de afhandeling. Zelfs bij een mislukking of een voortijdig afbreken van de procedure dient het slachtoffer steeds ingelicht te worden.

Deze werkwijze is ook uiterst positief voor *de dader*. Net als bij het slachtoffer zullen door de confrontatie tussen beide partijen alle, bij het misdrijf opgebouwde, stereotypen wegvallen. Doordat zijn slachtoffer niet langer anoniem blijft, zal ook het inzicht in zijn daad

---

<sup>418</sup> DE RUYVER, B., ‘Bemiddeling in strafzaken: verruimde mogelijkheden tot een geïndividualiseerde afhandeling in strafzaken op het niveau van het parket’, *Excerpta Criminologica*, 1996, (1), 7.



vergroten en de kans op herstel, zowel ten aanzien van het slachtoffer als ten aanzien van de samenleving, toenemen. Hij krijgt de kans om de schade van zijn misdrijf terug te herstellen en om zijn spijt te betuigen. De nadruk ligt dan ook vooral op de gevolgen van de daad en het belang van het herstel van de schade. Dit kan beschouwd worden als een positieve manier om de dader te benaderen. Zo vermijdt men dat de eigenwaarde van de dader nog meer wordt aangetast en hij zich gaat gedragen naar het criminele etiket dat hem dikwijls zal worden toebedeeld als gevolg van zijn misdrijf. Met de BIS kiest hij niet de gemakkelijkste weg aangezien een rechtstreekse confrontatie met zijn fouten onvermijdelijk is. Over dit laatste straks meer.

Ook *de gemeenschap* heeft baat bij deze vorm van conflictoplossing. De BIS kan een stimulans zijn voor een meer humane oplossing van conflicten op alle mogelijke vlakken van het maatschappelijke leven. Het zal de banden tussen burgers versterken, wanneer zij meer inspraak krijgen in het nemen van belangrijke beslissingen. Bovendien spaart ze zo de hoge gevangenskosten uit.

Het is belangrijk in de communicatie steeds schadebeperkend op te treden door dader en slachtoffer inzichten aan te bieden die toelaten om op een andere manier naar maatschappelijke instellingen te kijken. Dikwijls betreft het hier immers maatschappelijk kwetsbare groepen die al hun hele leven moeilijkheden ondervinden om binnen de uitgestippelde lijnen van het maatschappelijke veld te functioneren. Het is dan ook uiterst belangrijk deze, reeds zeer kwetsbare relatie, niet nog meer onder druk te zetten. De samenleving zal er baat bij hebben wanneer de vaak verzuurde relatie tussen staat en gemarginaliseerde groepen een nieuw élan krijgt. De samenwerking zal gemakkelijker verlopen als beiden vertrouwen hebben in elkanders goede bedoelingen. Men zal bovendien vanuit de staatsinstellingen de hulpvraag beter kunnen opvangen en er efficiënter op inwerken. Binnen de werkwijze van de BIS tracht men hieraan tegemoet te komen door een intensieve en persoonlijke benadering van de situatie van de dader. Tevens krijgen beide partijen inspraak in de procedure zodoende men niet het idee krijgt dat de beslissingen van bovenaf worden opgedrongen. Men krijgt er het respect en de erkenning die noodzakelijk zijn om zich de procedure eigen te maken en de misgelopen situatie vanuit een positieve kant te benaderen. De kans dat men in een negatieve vicieuze cirkel terechtkomt, wordt hierdoor sterk verminderd.

Er dient bovendien steeds aandacht uit te gaan naar het psychosociaal functioneren van de betrokkenen. Sommigen leven immers in zeer verstoorde en moeilijke relaties. Niettemin dient men te allen tijde rekening te houden met de eigenheid van iedere persoon om van daaruit de zelfwerkzaamheid te doen toenemen. Men vertrekt hierbij vanuit een emancipatorisch standpunt. Deze gerichtheid op individuen kan echter wel een nadeel inhouden. Door op korte termijn een oplossing te zoeken voor individuele problemen, is er een kans dat men oog verliest voor het gemeenschappelijk en/of maatschappelijk probleem.<sup>419</sup>

Bij de rol van de partijen dienen we een aantal opmerkingen te plaatsen. Een bemiddeling kan enkel worden opgezet wanneer de beide partijen zich akkoord verklaren. Het is echter niet ondenkbaar dat veel partijen hier zullen van af zien. De confrontatie met de dader of het slachtoffer is een heel geladen gebeurtenis. Niet iedereen kan die confrontatie aan en wil het risico op een mislukking lopen. Dit risico is reëel. Men weet immers niet op voorhand hoe de andere partij zal reageren. Het is dan ook aan de bemiddelingsassistent om dit na te gaan en nauwkeurig voor te bereiden. Ook de mogelijkheid op een indirecte bemiddeling zorgt ervoor dat het voorstel tot bemiddeling niet meteen verdwijnt wanneer de partijen het moeilijk vinden om oog in oog te staan met dader/slachtoffer.

Verschillen in macht kunnen niet volledig worden uitgesloten in bemiddeling. De bemiddelingsassistent kan enkel maar gedurende de procedure over de gelijke inbreng van beide partijen waken. Dit argument is niet enkel van toepassing op de bemiddelingsprocedure maar geldt ook voor de klassieke manier van afhandelen. Het is niet ondenkbaar dat één van beide partijen vanuit de ongelijke machtspositie onzinnige eisen zal stellen die het positief afronden van de bemiddeling op het spel zetten. Het kan zijn dat men vanuit een verdedigende houding zal proberen het beste uit de bemiddeling te halen maar daarbij uit het oog verliest wat rechtvaardig of eerlijk is. Anderzijds kan men vanuit een sterke positie ook geen duimbreed willen toegeven. De houding van de bemiddelingsassistent in dit alles is van zeer groot belang. Hij moet er immers op toezien dat de belangen van beide partijen worden gerespecteerd en dat er geen misbruik wordt gepleegd.<sup>420</sup>

De kans bestaat dat men, ondanks de inspanningen van de assistent, door deze scheefgetrokken verhoudingen, niet tot een overeenkomst zal komen. De Procureur zal dan

---

<sup>419</sup> STAELENS, M., 'Mediation: een alternatieve vorm van conflictbeslechting', *Panopticon*, 1987, (321), 331-332.

<sup>420</sup> MERRY, S.E., 'Myth and Practice in the Mediation Process' in *Mediation and criminal Justice: victims, offenders and community*, WRIGHT, M. en GALAWAY, B., (eds.), London, Sage Publications, 1989, 240-245.

verplicht worden om de zaak alsnog voor de rechter te brengen. De bemiddelingsassistent kan doorheen de procedure wel bijsturen maar omdat zij geen dwingende overeenkomst kan opleggen, kan ook hij geen garantie bieden. Veel hangt dus af van de verantwoordelijkheid van de partijen zelf. De Procureur kan eventueel nog wel beslissen om de zaak te seponeren op basis van een overdreven eisstelling, maar ik betwijfel of dit een goede evolutie kan genoemd worden. We hebben in hoofdstuk zes al aangegeven dat het alsnog seponeren van een mislukt bemiddelingsdossier de kans op net-widening inhoudt en een verkeerd signaal stuurt naar de partijen.

Om dit aspect te beëindigen, wil ik wijzen op een vaak vergeten aspect binnen de praktijk, met name de crossculturele verschillen.<sup>421</sup> Binnen een multiculturele samenleving als de onze, mag men immers niet over het hoofd zien dat er naast een verscheidenheid tussen mensen van eenzelfde cultuur, ook verschillen bestaan tussen mensen met diverse culturele achtergronden. Gezien de stijgende migratie van de afgelopen jaren, worden we ook in België geconfronteerd met tal van nationaliteiten, die elk hun eigen cultuur (deels) met zich mee dragen. Men zal dan ook met dit aspect rekening moeten houden binnen de implementatie van BIS. Het is immers best mogelijk dat mensen met een andere culturele achtergrond heel anders zullen reageren op het hele bemiddelingsgebeuren. Wanneer de culturele achtergrond van zowel dader als slachtoffer, maar ook van de bemiddelaar zelf, erg verschillen, kan dit leiden tot miscommunicatie, misverstanden en zelfs tot revictimisering van het slachtoffer. Deze culturele verscheidenheid kan een grote impact hebben op de manier waarop de bemiddeling verloopt en ervaren wordt. Ik zal dit trachten aan te tonen op basis van een onderzoek van SUE D.W. en SUE D., ‘Counseling the Culturally Different’ (1990).<sup>422</sup>

De afstand die wordt gehanteerd wanneer twee mensen met elkaar praten, kan erg verschillend zijn. Zo hebben blanke Amerikanen graag een tafel tussen hen en de persoon waarmee ze praten. Eskimo’s daarentegen, zitten graag zij aan zij wanneer ze met elkaar praten.

---

<sup>421</sup> UMBREIT, M.S. en COATES, R.B. (Centre for Restorative Justice & Peacemaking, University of Minnesota) (2000/04) ‘Multicultural implications of Restorative Justice; potential pitfalls and dangers’ [WWW]. U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office for Victims of Crime: [http://www.ojp.usdoj.gov/ovc/publications/infores/restorative\\_justice/restorative\\_justice\\_ascii\\_pdf/ncj176348.pdf](http://www.ojp.usdoj.gov/ovc/publications/infores/restorative_justice/restorative_justice_ascii_pdf/ncj176348.pdf) [18/11/2004].

<sup>422</sup> SUE, D.W., en SUE, D., *Counseling the Culturally Different*, Second Edition. New York, NY: John Wiley & Sons, 1990.

Ook de non verbale signalen die iemand uitstuurt bij een conversatie kunnen erg verschillen afhankelijk van de culturele achtergrond. Aziaten kunnen zich beledigd voelen wanneer een blanke bemiddelaar zichzelf zal uiten door gezichtsuitdrukkingen of een glimlach te gebruiken. Anderzijds kan deze laatste denken dat de Aziaat, die cultureel werd geleerd zijn emoties strikt onder controle te houden, geen gevoelens heeft. Zwarten zullen meer oogcontact maken wanneer ze spreken dan wanneer ze luisteren. Sommigen kunnen dit ervaren als ongeïnteresseerd of weerbarstig. Blanken zullen dan weer meer oogcontact maken wanneer ze luisteren.

Een derde aspect van belang is de zogeheten parataal. Dit zijn vocale aanwijzingen zoals aarzelingen, volume, stiltes, timbre, enzovoort. Ook deze kenmerken houden een kans op misinterpretatie tussen verschillende culturen in. Aziaten bijvoorbeeld, zien stilte als een teken van respect en beleefdheid en praten op een zachte manier. Ze zijn bereid grote omwegen te maken in de taal om een persoon niet te kwetsen. Fransen beschouwen stilte als een teken van akkoord en blanke Amerikanen voelen er zich eerder ongemakkelijk door. Deze laatste worden vaak als luid en brutaal ervaren omwille van hun directe communicatiestijl. Arabieren vinden de Amerikanen dan weer zachte praters; zij prefereren een hoger volume.

Ook de cultuur op zich kan een verschil in houding met zich meebrengen. Waar Europeanen, en in grotere mate Amerikanen, een groot belang hechten aan het individu, competitie en het nemen van actie, zullen Aziaten en Zuidere culturen meer nadruk leggen op de gemeenschap.

Deze crossculturele verschillen moet men niet overgeneraliseren. Er zijn evenveel verschillen waar te nemen tussen mensen van eenzelfde cultuur. Ras, socio-economische status, etniciteit, gender, geloof, seksuele geaardheid, stedelijke of landelijke woonplaats en vele andere, zullen een impact hebben op de manier waarop een individu naar de wereld kijkt. Deze visie zal tevens een weerslag hebben op de manier waarop men naar misdaad en herstel kijkt.

Het is dan ook van belang vanuit het justitiële systeem rekening te houden met deze verschillen en voldoende tijd te investeren om ze te kunnen overbruggen. Het is immers niet ondenkbaar dat men bepaalde verschillen tussen mensen zal gaan toeschrijven aan het hebben van een andere huiskleur, geloof, ... Racisme kan gebruikt worden als een verrechtvaardiging voor het misdrijf of kan het slachtoffer rechtvaardiging geven om grote schadebedragen te eisen. Het is dan aan de bemiddelingsassistent om een soort buffer op te zetten. Hierbij moet niet alleen aandacht uitgaan naar de eigen visie maar tevens die van de cliënt. Het is dan ook

van het grootste belang de cliënten te leren kennen. Men moet luisteren naar hun visie en kijk op de wereld en hen, zo goed en zo kwaad als het kan, voorbereiden op een bemiddelingsproces.

#### 4.3. Een snelle reactie op 'kleine' criminaliteit?

De doelstelling van de wet is een snelle reactie te geven op de kleine criminaliteit. Dit aspect moet met enige omzichtigheid worden behandeld. De bemiddeling impliceert immers dat men via een intens overleg tot een overeenkomst komt. Het is dan ook logisch dat dit niet altijd zo snel kan worden bekomen.

Men kan zich de vraag stellen of het nastreven van snelheid wel goed is. Traagheid is voor iedereen nadelig. De maatschappij moet een snelle reactie kunnen geven op een normovertreding wil zij enige impact hebben op het toekomstige gedrag van de overtreder. Men moet bovendien vermijden dat de dader lange tijd in onzekerheid leeft en de benadeelde lang moet wachten vooraleer zijn schade is hersteld.<sup>423</sup> Toch kan het spreekwoord 'haast en spoed is zelden goed' ook hier worden ingeroepen. Het is immers niet ondenkbaar dat men bij een te snelle afhandeling van de zaak dingen over het hoofd zal zien, op bepaalde aspecten te weinig zal ingaan,... Men ziet tevens uit ervaring dat de neiging bestaat om veel strenger op te treden wanneer dit kort na de misdaad gebeurt. Naarmate er wat tijd overgaat, worden de gemoederen immers bedaard en zal men zich inschikkelijker kunnen opstellen en de zaak rationeler behandelen.

Bovendien wordt in de wet nergens vermeld wat nu eigenlijk een 'snelle' reactie is. Een specifiek cijfer bepalen is moeilijk, aangezien het verloop van de procedure van tal van factoren afhankelijk is, in het bijzonder van de specifieke context van het dossier. Toch zou het voor de praktijk een handige leidraad zijn, moest dit aspect beter uitgewerkt worden. Dit hoeft niet noodzakelijk wettelijk geregeld te worden. Het kan ook binnen informeel overleg bepaald worden, zolang alle actoren maar betrokken worden en de grenzen van het eigen bevoegdheidsdomein niet worden overschreden.

---

<sup>423</sup> Zie ook: DE NAUW, A., 'Dienstverlening, bemiddeling, transactie en snelrecht: over de samenhang der dingen', *Panopticon*, 1996, 437-472.

De voorbereidende werken van de wet hebben het steeds over ‘de kleine stadscriminaliteit’. We stellen echter vast dat er een verschil is tussen de delicten die in de parlementaire werken gekwalificeerd worden als ‘kleine stadscriminaliteit’, waarbij het voorbeeld wordt gegeven van ‘handtassenroof’, en de wijze waarop de magistraten kleine criminaliteit concipiëren. Het scheppen van duidelijkheid is wel van enig belang wil men de filosofie van de wet correct naleven.

Bovendien was het toch de doelstelling van de wet om een brede waaier van feiten te bestrijken? Vanuit de voorwaarden blijkt dat feiten waarvoor maximum 2 jaar gevangenisstraf kan worden gevorderd, aan bod kunnen komen binnen BIS. Aangezien men hier uitgaat van de straf die de rechter in concreto zou opleggen, dus rekening houdend met verzachtende omstandigheden, betekent dit dat bijna alle misdrijven in aanmerking kunnen komen, in uitzondering van de allerzwaarste. En toch spreken de parlementaire werken steeds over ‘kleine criminaliteit’. Dit werkt duidelijk verwarring in de hand.

Hoewel de wet duidelijk de mogelijkheid heeft voorzien om BIS ook in zwaardere misdrijven toe te passen, blijkt vanuit de praktijk dat dit in België, voor zover BIS dan al wordt toegepast, nog steeds lichtere misdrijven betreft. Dikwijls zijn dit vermogensdelicten of lichte persoonsdelicten zoals vandalisme, lichte slagen en verwondingen,...

Een reden voor deze vaststelling ligt voor de hand. BIS wordt nauwelijks toegepast, zelfs in de lichtere misdrijven. De vraag of het mogelijk zou zijn ook zwaardere misdrijven op te nemen, is dus eigenlijk nog niet aan de orde. Bovendien valt het nog af te wachten of dit ooit mogelijk zal zijn. Vanuit de magistratuur is men duidelijk nog niet overtuigd van de meerwaarde die BIS kan bieden binnen lichtere misdrijven. Het zal dan ook nog een lange tijd duren vooraleer dit inzicht is gegroeid m.b.t. zwaardere delicten. De opvatting bij het publiek ten aanzien van de zwaardere delictplegers is er vaak nog één van pure repressie.

Nochtans zien we dat er in het buitenland openingen ontstaan waarin men langzaamaan rekening begint te houden met deze mogelijkheid. Onderzoek in hoeverre de toepassing noodzakelijk en mogelijk is, komt dan ook op gang, zij het op dit moment nog steeds schaars is. Gezien de beperkte relevantie voor de Belgische situatie, zal ik deze mogelijkheid maar kort bespreken.

Vanuit het buitenland zien we de tendens dat er steeds meer vragen komen van slachtoffers en ‘overlevers’ van zware misdrijven om ‘hun dader’ te ontmoeten. Een stijgend, maar nog steeds klein, aantal van programma’s bieden hen die mogelijkheid. Hoewel de

meerwaarde van de methode voor lichtere misdrijven empirisch meer dan voldoende is aangetoond, is dit nog niet zo voor de afhandeling van zwaardere misdrijven. Bijkomend onderzoek en experimenten zijn een must indien men de procedure op grotere schaal wil gaan toepassen. Bovendien lijkt het erop dat de methode in de huidige vorm ook onvoldoende tegemoet zal komen aan de noden en verwachtingen die gepaard gaan met de afhandeling van zwaardere feiten.<sup>424</sup>

Voorals in de VS en in Canada is de bemiddeling uitgegroeid tot een volwaardige vorm van conflictbeslechting met heel wat positieve consequenties voor dader en slachtoffer.<sup>425</sup> Recentelijk is men daar gestart met de zgn. V.O.M.P., de Victim-Offender Mediation Programs, die tevens zwaardere dossiers als moord en verkrachting, trachten af te handelen via bemiddeling met een zorgvuldige selectie en een langdurige begeleiding.<sup>426</sup> Ook het gebruik van wat men VSOD noemt, Victim Sensitive Offender Dialogue, is een verder doorgedreven procedure van de ‘gewone’ bemiddeling zoals we ze vandaag kennen. Deze vorm van bemiddeling is een zeer intensieve en intense procedure. Ze wordt gekenmerkt door een emotionele intensiteit en heeft een extreme nood aan een niet-veroordelende houding t.a.v. de dader. Bovendien vraagt de procedure ook een langere voorbereiding door de bemiddelaar met een veelheid aan aparte ontmoetingen vooraleer er nog maar sprake kan zijn van een gezamenlijke sessie. Ook een doorgedreven onderhandeling met de autoriteiten zal nodig zijn om de procedure te kunnen laten doorgaan, bijvoorbeeld met gevangenisdirecteurs. De houding van de bemiddelingsassistent is dus van cruciaal belang. Logischerwijs zal hiervoor heel wat meer training en opleiding noodzakelijk zijn, wil de bemiddelingsassistent de procedure tot een goed einde brengen.<sup>427</sup>

Voor volwassenen is het werk van Whitman uit de jaren '80 toonaangevend geweest. Binnen de Genessee County Sheriff's Department in Batavia, New York, ondernam hij de eerste poging om zwaar getraumatiseerde slachtoffers in contact te brengen met de daders. Zijn werk wordt beschouwd als een van de meest diepgaande en best geïntegreerde uitdrukkingen van het Restorative Justice- gedachtegoed binnen deze materie. Vervolgens is

---

<sup>424</sup> UMBREIT, M.S., BRADSHAW, W. en COATES, R.B., ‘Victims of severe violence in dialogue with the offender: key principles, practices, outcomes and implications in *Restorative Justice in context: international practice and directions*, WEITEKAMP, E.G.M, en KERNER, H.J., (eds.), Devon, Willan Publishing, 2003, 123-130.

<sup>425</sup> DE RUYVER, B., *l.c.*, (1), 4.

<sup>426</sup> GOOSEN, T. en SCHEPERS, A., *Verslag van de studiedag inzake bemiddeling op initiatief van het Ministerie van Justitie*. s.l., 13 december 1995, 4-5. (verslag studiedag).

<sup>427</sup> UMBREIT, M.S., BRADSHAW, W. en COATES, R.B., *l.c.*, 123-130.

er het werk van Morris binnen de McLaughlin Youth Center in Anchorage, Alaska. Hij doet een poging om de slachtoffers van zwaar geweld in contact te brengen met hun minderjarige daders. Het is het enige gekende experiment dat werkt met jeugdige daders in zware geweldfeiten.

Er is doorheen de jaren een wijde variatie aan modellen ontstaan waarin VSOD vorm kan krijgen. Er zijn de therapeutische modellen, ontwikkeld en gebruikt door Gustafson in Langley, Brits Colombia en Doerfler, in Austin, Texas. Ook zijn er non-therapeutische dialoogmodellen, ontwikkeld en gebruikt door Umbreit in St. Paul, Minnesota en Ho in Columbus, Ohio. Men kan dus stellen dat er een diversiteit is aan mogelijke benaderingen binnen deze methode. Afhankelijk van de filosofie en het specifieke doel dat men nastreeft, zal iedere benadering er anders uitzien. Niettemin de verschillen, zal ieder programma dader en slachtoffer trachten te helpen om te gaan met pijn en verlies en hen aan te zetten verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen acties.<sup>428</sup>

#### 4.4. Houding van de justitieassistent

Vanuit de bemiddeling wordt de justitieassistent een basishouding aangemeten die steunt op drie belangrijke pijlers, zijnde de vertrouwelijkheid, de neutraliteit en de vrijwilligheid. Mijns inziens kan men bij elk van deze een aantal bedenkingen plaatsen die te maken hebben met moeilijkheden die dergelijke houding met zich meebrengt, gezien de intrinsieke aard van de BIS.<sup>429</sup>

*Vertrouwelijkheid* kan niet als een absoluut gegeven beschouwd worden gezien de justitieassistent onder een strikt mandaat werkt en bovendien onder toezicht staat van de Procureur des Konings. De assistent heeft t.o.v. deze laatste een meldingsplicht betreffende alle strafbare feiten die hij in het kader van zijn opdracht toevertrouwd krijgt.<sup>430</sup> Bovendien moet men rekening houden met het feit dat de Procureur vanuit zijn controlefunctie op regelmatige tijdstippen overleg zal plegen met de justitieassistent. Hoewel het hier enkel maar gaat over de relevante elementen betreffende het verloop van de procedure of de relevante elementen inzake de naleving van de voorwaarden, kan men stellen dat de vertrouwelijkheid

---

<sup>428</sup> Voor een uitgebreide uiteenzetting van de typologie van de verschillende modellen, zie ook: UMBREIT, M.S., BRADSHAW, W. en COATES, R.B., *l.c.*, 123-130.

<sup>429</sup> GOOSEN, T., 'Bemiddeling in strafzaken, gangmaker of 'vervalser' van een restorative justice?', *Orde van de dag*, 2003, afl. 22, (35), 39-40.

<sup>430</sup> Zie ook: bijlage 2: De procedure inzake de bemiddeling in strafzaken, pag. XIX ev.



toch enigszins wordt aangetast. Het is dan ook uiterst belangrijk dit van bij het begin van de procedure kenbaar te maken aan de partijen om verwarring in latere fasen te vermijden.

Ook de *vrijwilligheid* moet hier met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Aangezien tegenover het succesvol afsluiten van de bemiddeling een verval van strafvordering wordt geplaatst, is het vrij logisch dat vele daders op het voorstel zullen ingaan. Men kan stellen dat de dader eigenlijk met zijn rug tegen de muur geplaatst wordt. Mogelijks zal hij er immers veel voor over hebben om een dagvaarding en een strafblad te ontlopen. Vaak is er een externe beïnvloeding aanwezig, zowel vanuit de bemiddelingspraktijk als vanuit de directe omgeving van de dader, die hem dikwijls over de streep weet te trekken. Men kan zich van hieruit dan ook vragen stellen m.b.t. de rechtsbescherming. Ik kom later nog terug op de eventuele aanwezigheid van dwang binnen de procedure.

Ook de *neutraliteit* herbergt een aantal moeilijkheden. Het is immers eigen aan de procedure dat een grote nadruk wordt gelegd op het omgaan met de dader, niettegenstaande ook het slachtoffer, zeker in vergelijking met de klassieke strafrechtspleging, een belangrijke rol toegeschreven krijgt. Maar hierover verder meer. De dader zal (zich) in ieder geval meer geïnterpreteerd worden (voelen). Dit is ook logisch aangezien hij een strafbaar feit heeft gepleegd. Men kan dan ook stellen dat de assistent vanuit zijn positie nooit neutraal kan zijn, wat niet wil zeggen dat hij geen neutrale houding kan aannemen. De neutraliteit moet dan ook vooral beschouwd worden vanuit de verplichting om beide partijen gelijkwaardig te behandelen, het verhaal vanuit de beide opzichten te bekijken en rekening te houden met beide visies.

#### 4.5. Gevaar voor net-widening, overbestrafing of een aantasting van het gelijkheidsbeginsel?

Vanuit hoofdstuk zes kwam reeds aan bod dat de kans op *net-widening* binnen de procedure van BIS reëel is. Ik zal de bespreking van dit aspect hier dan ook kort houden. Uit dit hoofdstuk bleek dat de BIS in een aantal zaken wordt voorgesteld die later, wanneer de procedure stopgezet wordt of mislukt, alsnog geseponeerd worden. Het kan zijn dat het loutere bestaan van BIS voldoende is om zaken, die anders meteen worden geseponeerd, alsnog via deze weg een reactie te geven. Men baseert zich hiervoor dan op een soort voorzichtigheidsreflex en selecteert dossiers die eigenlijk geen tussenkomst vereisen maar om zeker te zijn, stelt men ze toch. Men zou dus kunnen stellen dat de kans bestaat dat als gevolg van BIS er meer mensen in het justitiële stelsel terechtkomen.

Bovendien wijst DE NAUW nog op een interessante vraag die verband houdt met de reactie op stopgezette en mislukte dossiers; *loopt degene die een strafbemiddeling heeft genoten niet meer kans op een effectieve gevangenisstraf, daar waar hij zonder een bemiddeling misschien een straf met uitstel zou hebben gekregen?*<sup>431</sup> Als dit zo is, geeft BIS aanleiding tot overbestrafing. Door gebrek aan cijfers op basis waarvan ik uitspraken kan staven, zal ik deze vraag open laten. Meer onderzoek dringt zich dan ook op.

Het aspect betreffende de *gelijkheid* hangt vooral samen met de mogelijkheid tot verregaande individualisering, eigen aan de procedure van BIS. Men kan iedere dader een aangepaste reactie geven afhankelijk van de specifieke situatie of persoonlijkheid. Zo is het niet ondenkbaar dat twee gelijke feiten toch een totaal andere reactie zullen teweegbrengen wanneer de daders bijvoorbeeld twee verschillende persoonlijkheden of problematieken hebben. Bovendien kunnen er heel wat verschillen optreden in de afhandeling tussen de verschillende arrondissementen. De vraag of dit een aantasting is van het gelijkheidsbeginsel, dringt zich dan ook op.

Zowel voor het vermijden van net-widening als voor eventuele aantastingen van het gelijkheidsbeginsel is het van het grootste belang dat er een coherent beleid wordt uitgewerkt, die de uniforme toepassing en de gelijkwaardigheid alle kansen biedt.<sup>432</sup> Dit komt aan bod in het volgende punt.

#### 4.6. Een gebrek aan een uniform en geïntegreerd beleid

De overheveling van de BIS naar de Dienst Justitiehuisen heeft een belangrijke consequentie voor het bepalen van het beleid van deze procedure. Enerzijds is er het beleid uitgewerkt door de directeur van het justitiehuis, waar BIS een deel van uitmaakt. Anderzijds is er het beleid van het parket, uitgewerkt door de Procureur des Konings in overeenstemming met de visie van het College van Procureurs-generaal, die de belangrijkste opdrachtgever is voor BIS. De bemiddelingsassistent zal dus ook de consequenties dragen van het beleid op dit niveau. Gezien het belang van beide actoren in deze procedure is het voor de hand liggend dat de beide ook de belangrijkste actoren zijn in het uitstippelen van het beleid. Wil men op een

---

<sup>431</sup> DE NAUW, A., *l.c.*, 437-472.

<sup>432</sup> DE RUYVER, B., *l.c.*, (1), 8.

geïntegreerde manier met elkaar samenwerken, is het tevens noodzakelijk dat beide visies op elkaar zijn afgestemd in één beleid voor BIS. Hierover zijn echter nog geen bepalingen geformuleerd en van een afstemming is dan ook geen sprake. Zowel het justitiehuis als het Parket-generaal voert een eigen beleid vanuit een andere invalshoek. Deze situatie zet een zware hypotheek op de werking van BIS.

#### 4.7. Het werken vanuit justitie

Met de wet van 1994 werd beslist om in elk gerechtelijk arrondissement ten minste één bemiddelingsassistent aan te stellen. Op het niveau van het rechtsgebied voorzag de wet twee bemiddelingsadviseurs die de assistenten konden ondersteunen bij de uitvoering van hun opdrachten. Ze stonden tevens de Procureur-generaal bij in het voeren van een beleid. Deze personeelsleden werden ingeschreven in het Gerechtelijk Wetboek zodat ze een deel werden van de rechterlijke orde en onder directe verantwoordelijkheid vielen van de Procureur des Konings en de Procureur-generaal. De dienst was tevens gehuisvest op het parket. De assistenten stonden dan ook zeer dicht bij de bemiddelingsmagistraten, wat een goed contact mogelijk maakte. Bovendien was dit een stimulans in het selecteren van dossiers binnen de BIS. Ook de bemiddelingsadviseurs hadden daarin een stimulerende werking.

Met de wet van 7 mei 1999 werden de bemiddelingsassistenten omgevormd tot ‘justitieassistenten’ die voortaan werken onder de directe verantwoordelijkheid van de directeur van het justitiehuis. De functie van ‘bemiddelingsadviseur’ verdween van het toneel. Vanaf nu waren het ‘adjunct-adviseurs’ die het beleidsondersteunende werk voor hun rekening namen.

Men kan dan ook stellen dat het ontstaan binnen de rechtelijke organisatie ervoor gezorgd heeft dat deze procedure geëvolueerd is naar een justitiële uitvoering van gemandateerde opdrachten.<sup>433</sup>

Een belangrijke vraag die vanuit de literatuur wordt gesteld, handelt over de implementatie van de bemiddelingsprogramma’s in het bestaande formele strafrechtstelsel. In principe kan men drie mogelijkheden aanhalen; ofwel zullen de herstelprojecten de klassieke strafrechtspleging vervangen, ofwel bestaan de beide onafhankelijk naast elkaar ofwel worden de herstelprogramma’s ingepast in de klassieke strafrechtspleging. Vanuit de praktijk lijkt me dat de laatste optie op dit moment het meest van toepassing is. BIS werkt

---

<sup>433</sup> GOOSEN, T., *l.c.*, (35), 41-42.

immers vanuit en in opdracht van justitie, hoewel ze onder directe verantwoordelijkheid staat van de directeur van het justitiehuis. We kunnen ons echter de vraag stellen of de BIS eigenlijk wel thuis hoort op justitie. In de literatuur bestaat hierover tot op heden nog geen duidelijkheid.<sup>434</sup>

Een inbedding in het juridische apparaat heeft zeker een aantal voordelen. Enerzijds stelt het de assistent in staat om de dossiers op een snelle manier af te handelen, uitgaande van een meer ‘onderhandelende’ justitie. Ook het selecteren van de dossiers zal vanuit deze structuur makkelijker gaan. De justitieassistenten hebben immers een belangrijke sensibiliseringsfunctie ten aanzien van de magistratuur. Bovendien kan men door de nauwe samenwerking tussen Openbaar Ministerie en bemiddelingsassistenten in toenemende mate de herstelvisie ingang doen krijgen binnen de traditionele strafrechtsbedeling.<sup>435</sup>

Het werken vanuit justitie heeft een belangrijke consequentie voor de achterliggende visie die zal worden gehanteerd doorheen de procedure. Het brengt immers met zich mee dat het resultaat van de bemiddeling zal primeren op het proces. De dader is zich immers terdege bewust van het feit dat, indien hij de voorwaarden naleeft, er een verval van strafvordering zal volgen. Het resultaat zal voor hem dan ook uiterst belangrijk zijn, omdat hij daardoor een dagvaarding en een strafblad (voor zover hij er nog geen heeft) vermijdt. Dit geldt veel minder voor het slachtoffer dat zich in eerste instantie vooral wil laten vergoeden voor schade en leed. Als samenleving is het dan weer belangrijk dat er goede resultaten worden geboekt om de bevestiging te krijgen dat deze mogelijkheid een bijdrage levert aan een efficiënte afhandeling van conflicten.<sup>436</sup>

Deze visie heeft ook een invloed op de taak van de justitieassistent. Doordat het resultaat zo belangrijk is, heeft deze een sterk controlerende taak in de opvolging van geleverde inspanningen en bereikte resultaten van de dader. Het is immers de justitieassistent die moet vaststellen of de voorwaarden worden nageleefd. De magistraat zal zich op dit verslag baseren om te oordelen over het al dan niet toekennen van een verval van strafvordering. Hierbij kan opgemerkt worden dat dit een unicum is binnen de Belgische bemiddelingspraktijk. Enkel bij de BIS heeft het resultaat een onmiddellijke invloed op de verdere juridische afhandeling van het dossier.<sup>437</sup>

<sup>434</sup> HUDSON, J. en GALAWAY, B., ‘Introduction’ in *Restorative Justice: International Perspectives*, GALAWAY, J. en HUDSON, J., (eds.), New York, Criminal Justice Press, 1996, 1-14.

<sup>435</sup> GOOSEN, T., *l.c.*, (35), 44.

<sup>436</sup> GOOSEN, T., *l.c.*, (35), 38.

<sup>437</sup> GOOSEN, T., *l.c.*, (35), 38.

#### 4.8. De rol van de Procureur des Konings in de procedure

We kunnen ons tevens een aantal vragen stellen bij de functie die de Procureur des Konings inneemt binnen de BIS-procedure.

Wanneer hij moet oordelen of een zaak al dan niet kan worden opgenomen binnen BIS, evolueert zijn rol zeer dicht naar de rechtsprekende functie van de zittingsmagistraat. Hij dient immers uit te gaan van de straf die de rechter in concreto zou opleggen.

De partijen krijgen de mogelijkheid hun verhaal te duiden vanuit een ruim maatschappelijk kader. Toch kent ook dit zijn limieten. Aangezien de BIS een juridische afhandelingsmodaliteit is, heeft de Procureur des Konings het laatste woord. Hij bepaalt niet zozeer de inhoud van het communicatieproces, maar zeker wel van de overeenkomst. De Procureur zal immers in laatste instantie de overeenkomst moeten goedkeuren.<sup>438</sup>

Door het opleggen van maatregelen, acteert hij eigenlijk als een rechter. Hij intervenueert binnen het rechterlijke bevoegdheidsdomein. De Procureur des Konings is daarenboven in principe de beslissingnemende instantie en kan daardoor niet als een bemiddelaar in aanmerking komen.

MINCKE C. omschrijft het, zij het op een vrij radicale manier, als volgt:

«Nous sommes face à une institution qui ne mérite pas l'appellation de 'mediation'. Le rôle du ministère public y est trop important, symptôme de l'exercice d'une autorité. Nous ne sommes donc pas réellement dans un ordre négocié mais nous nous rapprochons de ce qu'on pourrait appeler un ordre 'intérieurisé'. Cela signifie que les parties croient qu'elles ont décidé alors que leur position est la seule que l'autorité leur ait laissé la possibilité d'occuper. L'origine du commandement est extérieure mais on fait (ou voudrait faire) croire aux parties qu'elle se trouve dans leurs relations. L'ordre est extérieur, mais intérieurisé par les participants à la négociation. En un mot, l'institutionnalisation pose problème et les débats risquent fort d'être tronqués.»<sup>439</sup>

---

<sup>438</sup> *Ibid.*, (35), 38-39.

<sup>439</sup> MINCKE, C., 'Vers un nouveau type d'utilisation du ministère public. L'exemple de la médiation pénale et de la procédure accélérée', *Revue de droit pénal et de criminologie*, juni 1998, (644), 655.

## 5. Korte vergelijking van de procedure van BIS met de klassieke strafrechtsbedeling

Zonder al te diep in detail te treden, kan men een aantal elementaire verschilpunten aanstippen tussen BIS en de klassieke strafrechtsbedeling met als primordiale straf de gevangenisstraf. Ik zal de meest frappante verschillen trachten te overlopen in dezelfde chronologische volgorde van rechtsgang zoals ook de rechtsonderhorigen deze doorlopen. Ik beperk me hierbij tot de kwalitatieve verschillen eigen aan de procedure, om te vermijden in een technisch debat te vervallen.

### 5.1. De toegang tot de procedure

Het beginpunt van beide procedures situeert zich bij de parketmagistraat. Deze dient immers te beslissen hoe een dossier zal worden afgehandeld. Uit hoofdstuk zes is gebleken dat het overgrote deel van de dossiers geseponeerd wordt. De resterende zaken die voldoende ernstig zijn, krijgen vaak een dagvaarding opgelegd. Deze mogelijkheid is immers zodanig ingeburgerd onder de magistratuur dat het toepassen als het ware een automatisme is geworden. Hierdoor wordt de klassieke strafrechtsbedeling in gang gezet. Hoewel het daarmee nog niet zeker is dat er ook effectief een gevangenisstraf zal worden opgelegd, is de dagvaarding wel een eerste vereiste.

Om een BIS op te starten, moet de magistraat eerst dergelijke afhandeling in overweging nemen. Hij zal daarbij van oordeel moeten zijn dat deze procedure een meerwaarde kan betekenen in de afhandeling van het dossier. Bovendien zal hij moeten nagaan of aan de vereiste voorwaarden is voldaan. Zelfs wanneer een dossier aan deze eisen voldoet, is hij niet verplicht een bemiddeling voor te stellen.<sup>440</sup>

Men zou dus kunnen stellen dat de beslissing van de magistraat een eerste filter is in de afhandeling van het dossier. Een eerste, en enige, voorwaarde om tot de klassieke strafrechtsbedeling toegang te krijgen, is immers het dagvaarden van een dossier dat een voldoende ernstig feit omvat. Aangezien het toepassen van de dagvaarding onder veel magistraten vaak een automatisme is, kan men besluiten dat aan dergelijke afhandeling eigenlijk geen voorwaarden verbonden zijn. De filterfunctie van de magistraat speelt hier dan

---

<sup>440</sup> Zie: bijlage 2: De procedure inzake bemiddeling in strafzaken, pag. XI

ook veel minder. Dit is voor de BIS duidelijk anders. De dader is daarbij volledig afhankelijk van de ‘goodwill’ van de magistraat. We kunnen dan ook zeggen dat BIS een gunstkarakter heeft. Bovendien moet men voldoen aan de voorwaarden. In die zin zijn er dan ook duidelijk twee filters aanwezig die er kunnen voor zorgen dat een dossier nooit de BIS bereikt.

We moeten opmerken dat, hoewel aan de toegang tot de klassieke strafrechtsbedeling geen echte voorwaarden verbonden zijn, dit niet betekent dat in de dossiers ook effectief een gevangenisstraf zal worden opgelegd. Het opleggen van een gevangenisstraf omvat wel nog andere filters, doch niet op parketniveau. De beslissing van de rechter en de beslissing om de gevangenisstraf al dan niet uit te voeren, zijn belangrijke filters die zullen bepalen of de dader een straf moet uitzitten. Deze bevinden zich echter op verdere niveaus. Deze vaststelling geldt echter ook voor de BIS. Het is immers niet omdat de procedure wordt gestart, dat deze ook positief zal worden afgehandeld. Ook in deze procedure bevinden zich filters. Zo moet het akkoord bijvoorbeeld goedgekeurd worden door de bemiddelingsmagistraat.

### 5.2. Het verloop van de procedure

Het meest contrasterende element tussen beide systemen ligt zeer zeker verrat in de procedure. De bemiddeling heeft daarin het élan van een open, communicatieve ‘onderhandeling’<sup>441</sup>. Binnen een bemiddeling krijgen dader en slachtoffer ruimte om hun verhaal en visie mee te delen in een menselijke en vertrouwde setting. Dit zal met het nodige respect en erkenning worden benaderd. Er wordt bovendien samen gezocht naar een oplossing waarin alle partijen zich kunnen vinden.

Dit is helemaal anders in de klassieke strafrechtsbedeling. De strafrechtsprocedure houdt er een reputatie op na die vooral gekenmerkt wordt door een zeer afstandelijk en autoritair karakter. De dader staat er terecht in de meest letterlijke zin van het woord. In eerste instantie wordt over hem een oordeel geveld in een zeer imposante setting. Zowel de gebouwen, de manier waarop een rechtszitting verloopt, als de houding van de rechter(s), geven de dader vaak het gevoel niet meer te zijn dan een pion in een groot en machtig spel. De rechter zal, op basis van het strafdossier en de korte ontmoeting tussen beide in de

---

<sup>441</sup> Hierbij bedoel ik niet dat dader en slachtoffer als het ware kunnen onderhandelen over de afloop van een dossier maar dat er ruimte wordt gecreëerd voor hun mening en dat deze ook wordt meegenomen in de definitieve beslissing. De bekomen overeenkomst moet immers nog steeds worden goedgekeurd door de magistraat.

rechtszaal, een beslissing nemen die het verdere verloop van het leven van de dader dermate kan veranderen. De dader heeft ook maar heel weinig eigen inbreng op de zitting.

In de bemiddeling blijft het onderwerp steeds het conflict zelf zonder daarbij te vervloeien in een soort abstract metaconflict die juristen voeren over de legaliteit, procedurele aspecten,...<sup>442</sup> Dit is een evolutie in de klassieke strafrechtsbedeling die vandaag de dag meer dan eens zwaar op de korrel wordt genomen. Bovendien laat een bemiddeling toe om niet alleen de feiten, maar tevens de gehele context waarbinnen deze tot stand kwamen, te bekijken. Daarbij zal niet alleen gewerkt worden aan een oplossing van het conflict, maar kunnen ook eventuele contextuele problemen een aangepast antwoord krijgen. Ik keer hier later op terug bij de bespreking van de gevolgen waarin beide procedures resulteren.

Bovendien is de aanwezigheid van een advocaat, en dan vooral van een ervaren en professionele raadsman, van veel groter belang binnen een gewone strafprocedure. Men is volledig afhankelijk van zijn raadsman die optreedt in naam van de dader. Zo wordt de inbreng van de partijen zelf tot een minimum herleid. Dit brengt met zich mee dat deze veel sneller het idee zullen krijgen dat alles ‘boven hun hoofd’ wordt beslist. Bovendien kan men zich de procedure veel minder goed eigen maken. Binnen dit aspect schuilt tevens een ongelijkheid. Een gegoede dader zal zich immers een betere, maar vaak ook duurder, advocaat kunnen permitteren. Mensen uit lagere sociale klassen krijgen een pro-deo advocaat toebedeeld, wanneer ze een advocaat naar eigen keuze niet kunnen betalen. Dit zijn jammergenoeg vaak beginnende advocaten die maar weinig ervaring en kennis hebben over het werkveld. Het contrast met een meer ervaren advocaat is dan ook groot. Dit geeft de gegoede dader betere kansen in zijn verdediging en de mate waarin hij in staat is de procedure ‘naar zijn hand te zetten’.

Binnen de BIS is de aanwezigheid van een advocaat in principe niet verboden maar toch vaak niet aan te raden. Het zijn de partijen zelf die hun conflict een plaats en een oplossing moeten geven.

Met BIS worden mensen als het ware ‘verplicht’ opnieuw met elkaar te leren omgaan. We zijn het immers niet meer gewoon met elkaar in conflict te treden en zelf te zoeken naar een oplossing. In plaats daarvan schuiven we het conflict liever af op een geïnstitutionaliseerde instantie die het van ons overneemt. Het zelfwerkzame en

---

<sup>442</sup> RIXEN, S., ‘Victim-related mediation procedure without prejudice to the rights of offenders: realizable?’, *Panopticon*, 1993, (47), 53.



emancipatorische karakter van de partijen wordt door bemiddeling ten volle gestimuleerd. Doel op lange termijn is het realiseren van een inkapseling van bemiddeling in het dagdagelijkse leven zodat een latere tussenkomst van een overheidsinstantie niet, of toch zeker minder, noodzakelijk wordt. Het conflict wordt als het ware terug aan de partijen gegeven die opnieuw leren hun leven in eigen handen te nemen. Niet alleen zal zo het controlerende karakter van het rechtssysteem aan belang verliezen, het zal ook de autonomie van de burger een nieuwe dimensie geven.

Ik wil als laatste een poging nemen om een veel gehoorde kritiek omtrent bemiddeling de wereld uit te helpen. Vanuit de publieke opinie komt immers vaak de opvatting naar voor dat de BIS voor de dader een gemakkelijke oplossing is om met het plegen van feiten ‘weg te raken’. Vanuit de procedure van BIS kan echter duidelijk worden aangetoond dat dit zeker niet het geval is. Zonder de impact van een gevangenisstraf te willen onderkennen, acht ik het van belang te wijzen op de actieve inzet die nodig is om een bemiddeling tot een goed einde te brengen. Daar waar men een gevangenisstraf vooral ‘ondergaat’, zal men in BIS echt moeten ‘werken’ om de voorwaarden en de eventueel opgelegde maatregelen te kunnen volbrengen.

Men verwacht heel weinig van de dader die een gevangenisstraf ondergaat. Hij dient zich naar de regels van de penitentiaire instelling te schikken en moet de taken, die hij mogelijk krijgt opgelegd, naar behoren uitvoeren. Hij wordt daarbij niet verplicht na te denken over zijn daden en de mogelijke gevolgen, zowel voor zichzelf en zijn omgeving als voor het slachtoffer en de samenleving. Hoewel vele daders dit wel zullen doen, is er geen garantie ingebouwd. Bovendien is er ook niemand die hem daarbij helpt en begeleidt. Ook de confrontatie met de feiten is veel minder geladen. Men kan in isolement in het reine komen met wat hij gedaan heeft en wat dat heeft teweeg gebracht. Zo verliest de dader echter het maatschappelijke aspect uit het oog. Bovendien is er geen enkele mogelijkheid op interactie. De gevangenisstraf ontnemt hem de sociale realiteit van zijn daad en bij confrontatie na zijn vrijlating is het zijn intensiteit verloren. Dit kan zeker negatief worden beschouwd in de verwerking van de feiten. We kunnen dus besluiten dat de gevangenisstraf helemaal niet bijdraagt tot een vlotte verwerking van de feiten. Uit het voorgaande is daarenboven aangetoond dat deze vorm van bestraffing nog meer onwelzijn creëert.

De BIS veronderstelt het krijgen van inzicht in zijn problematiek en een confrontatie met de feiten. Met de uitvoering van eventuele maatregelen, tracht men persoonlijke tekortkomingen of knelpunten in het dagelijkse leven, bespreekbaar te maken en op te lossen. Dit is niet alleen heel confronterend voor de dader, het vereist een grote inzet om er iets aan te doen. Bovendien wordt men na de feiten vrij snel geconfronteerd met het slachtoffer, met zijn leed maar ook met de gevolgen die dit met zich mee bracht voor zijn directe omgeving. Hoewel dit emotioneel heel zwaar kan doorwegen, is het juist die confrontatie die belangrijk is voor het bekomen van inzicht in de daad en de gevolgen ervan. Enkel zo kan het gebeurde worden verwerkt. De BIS zal dan ook gepaard gaan met heel heftige emoties en een grote inzet van de dader. Het komt allemaal veel intenser, veel emotioneler, veel meer confronterend, en daarom ook veel moeilijker over. Men moet het herstel bovendien waarmaken *in* de samenleving. In de BIS neemt men het omgevingsaspect meteen mee in het verwerkingsproces. Binnen een bemiddeling zal hij moeten ‘werken’ aan het herstel.

Het is dan ook duidelijk dat een afhandeling via BIS zeker niet makkelijker is in vergelijking met een gevangenisstraf. Bovendien vergroot een BIS de kans dat de feiten volledig worden verwerkt en is men zeker dat er niet nog meer onwelzijn wordt gecreëerd. Integendeel, men beoogt een oplossing voor de gehele context.

### 5.3. Rechten en waarborgen verbonden aan de procedure

De afhandeling van een dossier via het strafrecht geeft de beste garanties naar constitutionele rechten en plichten en het vermoeden van onschuld. De dader kan zich doorheen de procedure dan ook steeds beroepen op deze rechten wanneer er zich ‘afwijkingen’ zouden voordoen. Bovendien zijn tal van instanties in het leven geroepen die de dader de mogelijkheid bieden om ‘fouten’ in het systeem te counteren. Zo kan de dader bijvoorbeeld in beroep gaan wanneer hij het niet eens is met de uitspraak van de rechter.

Een mogelijkheid op een twijfelachtige bekentenis wordt door deze garanties sterk naar de achtergrond verdrongen. Men zal hierbij echter uitgaan van een onweerlegbaar vermoeden van fout bij de dader. Dit brengt met zich mee dat tijdens een later burgerlijk geding het slachtoffer nog altijd het oorzakelijke verband zal moeten aantonen met zijn schade en de omvang ervan, wil hij aanspraak maken op een vergoeding.<sup>443</sup>

Dergelijke garanties zijn veel minder aanwezig bij de BIS, aangezien het een buitengerechtelijke afhandeling is. Een aantal traditionele waarborgen vallen daarbij weg; de

---

<sup>443</sup> DE NAUW, A., *l.c.*, 437-472.

tussenkoms van een onafhankelijke rechter, de openbaarheid van de debatten, de mogelijkheid om rechtsmiddelen in te zetten, enzovoort. Er is tot op heden nog steeds geen mogelijkheid voorzien om klachten te uiten over de bemiddeling. Er zijn ook geen verweermiddelen aanwezig voor de dader. Het gebeurt allemaal binnenskamers en ontsnapt dus aan elke inspectie.<sup>444</sup> Voor het slachtoffer houdt een procedure binnen BIS wel de garantie in dat zijn schade en leed zal vergoed worden.

#### 5.4. De aanwezigheid van dwang binnen de procedure

De BIS is een voorstel dat men krijgt maar waar men niet verplicht is op in te gaan. Enerzijds kan dit positief worden beschouwd aangezien slachtoffer en dader de keuze krijgen en een inspraak genieten in de afhandeling van ‘hun’ conflict. Anderzijds kan men zich de vraag stellen of deze evolutie aan te raden is. Men zou het immers kunnen opvatten als een mogelijkheid voor de partijen om zelf te bepalen wat de straf zal zijn. Men weet immers dat men door aanvaarding van het voorstel een goede kans maakt om een gevangenisstraf te ontlopen, door een weigering loopt men kans om er een te krijgen.<sup>445</sup> Bovendien kunnen beide partijen, maar vooral het slachtoffer als logische consequentie van haar positie, een hypotheek zetten op deze toepassing door een bemiddeling te weigeren en daardoor de andere partij deze mogelijkheid te ontnemen. Dergelijke ‘misbruiken’ zullen zeker niet bijdragen tot een positieve evolutie in de afhandeling van het conflict en de relatie tussen beide partijen.

Het feit dat deze procedure een voorstel betreft, zou ons kunnen doen besluiten dat er geen dwang aanwezig is. Ik heb er al op gewezen dat deze afwezigheid in vraag kan worden gesteld gezien de impact van een niet-aanvaarding van een bemiddelingsvoorstel. Het is het aantal en de kwaliteit van de alternatieven die zal bepalen of en hoeveel vrije keuze iemand heeft. De huidige situatie is dan ook veeleer een zwart-wit plaatje. Er is de keuze, ofwel een dagvaarding of een minnelijke schikking, ofwel niet. Bovendien komt daar nog bij dat BIS als alternatief, zoals gebleken is uit hoofdstuk zes, nog niet naar behoren werkt. Zo doet het systeem zichzelf de das om. Men kan dan ook besluiten dat de dader maar weinig vrije keuze heeft, gezien hij als het ware met de rug tegen de muur wordt gezet.

---

<sup>444</sup> DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., ‘De minnelijke schikking en de bemiddeling in strafzaken’, *Rechtskundig Weekblad*, 2000-2001, (445), 456.

<sup>445</sup> We hebben gezien in hoofdstuk zes dat hieromtrent geen garanties kunnen gegeven worden, aangezien een weigering niet steeds betekent dat er nadien effectief een dagvaarding zal volgen. Toch kunnen de partijen enigszins gaan speculeren.

Ik ben van mening dat in iedere procedure om een misdrijf af te handelen wel enige vorm van dwang schuil gaat. Immers, slechts weinig daders zullen vrijwillig staan springen om gestraft te worden voor gepleegde feiten. Het *ius puniendi* dat toekomt aan de overheid zal er echter moeten voor zorgen dat de overtreding een reactie krijgt. Door de normovertreding zet de dader zichzelf in een dwangpositie. Het komt er op aan deze tot een minimum te herleiden en zoveel mogelijk ruimte te bieden aan beide partijen. Dit is echter in de huidige situatie niet het geval.

Niettemin de dader de voor- en nadelen van BIS enkel maar kan afwegen ten aanzien van een 'gewone' strafrechtsprocedure, houdt deze mogelijkheid een aantal doorslaggevende sterke punten in die de keuze zeker verrechtvaardigen. Het creëren van bijkomende waardevolle alternatieven, waardoor de dader meer keuze krijgt, zal daaraan niets veranderen.

Naast de zo pas besproken externe druk, kan er ook druk optreden binnen de procedure. De partijen beslissen immers vrij om het verloop van de procedure in een bepaalde richting te sturen. Het is niet ondenkbaar dat één van de partijen er beter zal in slagen zijn belangen door te drukken, waardoor er sprake is van een machtsonevenwicht. Dit kan een druk veroorzaken op de andere partij die zijn beslissingen niet geheel onafhankelijk kan maken. Het is de taak van de bemiddelingsassistent dergelijke situaties te counteren. Mogelijks zal dit echter niet steeds te vermijden zijn. Bovendien kunnen beide partijen, ondanks een onevenwicht, toch akkoord gaan. De bemiddelingsassistent heeft dan geen enkele macht om tussen te komen aangezien het bepalen van de overeenkomst volledig aan de partijen toekomt. Neutraliteit kan in dit opzicht heel nadelig zijn ten aanzien van de zwakste partij. Vragen over de absolute wenselijkheid ervan dringen zich dan ook op.<sup>446</sup>

---

<sup>446</sup> STAELENS, M., *l.c.*, (321), 331-332.

### 5.5. De gevolgen van de procedure

Een gelukte BIS-procedure betekent dat het slachtoffer voldoende vergoed is en de dader de opgelegde maatregelen heeft volbracht. Ook zijn situatie kent dus een vooruitgang. Bovendien geeft dit aanleiding tot een verval van strafvordering. Hij is er in geslaagd een strafblad te ontlopen, voorzover hij er nog geen had. Een gelukte strafrechtelijke procedure geeft aanleiding tot een (gevangenis)straf. Het slachtoffer is hierbij nog niet zeker dat zijn schade vergoed zal worden. Men kan dan ook besluiten dat de beide een totaal andere finaliteit hebben. Hoewel deze eenvoudige vergelijking zeker een simplificatie is van de feiten, geeft dit wel weer waar het op neerkomt. Het hoeft dan ook weinig uitleg om aan te tonen dat BIS een heel wat menselijkere uitkomst kent.

Via de BIS wordt een stigmatisering van de dader vermeden. De dader wordt immers op een positieve en opbouwende manier benaderd. Via de gevangenisstraf krijgt men de label van crimineel opgekleefd dat veel langer zal blijven hangen dan de reële straf. Zo kan men een aantal nieuwe kansen mislopen. Bovendien draagt men het opgelopen strafblad een leven lang mee. Ook dit kan een belemmering betekenen om naderhand zijn leven terug op te pikken. De kans op het ontstaan van een ‘criminele identiteit’ zal ook groter zijn in de klassieke strafrechtsbedeling.

Het is, naar resocialisering toe, geen simpele opdracht om de dader terug in te schakelen in de samenleving. Vaak heeft het gevangenisleven een grote impact gehad op het leven van de dader. Bovendien creëert een verblijf in de gevangenis bijkomende problemen. De BIS vermijdt dergelijke problemen aangezien de verwerking van de feiten en de oplossing van het conflict gebeuren vanuit de samenleving zelf. Doordat men niet alleen de feiten op zich bekijkt, maar tevens de hele context er rond aanpakt, zal men meer kans maken om een blijvende verbetering te realiseren ten aanzien van de situatie van de dader.

Bovendien heeft een afhandeling binnen BIS nóg een belangrijk voordeel ten aanzien van het strafrechtstelsel. In tegenstelling tot de gewone afhandeling via de strafrechter, zal een procedure van BIS leiden tot een vermindering van de werklast, zowel op het niveau van de rechtbanken als op parketniveau. De Procureur des Konings zal immers niet langer tijd moeten investeren in de bewijsvoering, moet de strafvordering niet langer uitoefenen, noch in eerste aanleg noch op het niveau van beroep, en hoeft geen initiatief te nemen in het kader van

de strafuitvoering. Anderzijds moeten we wel opmerken dat er meer tijd zal moeten geïnvesteerd worden in het nemen van de beslissing. Men moet immers nagaan of BIS in een bepaald dossier wel wenselijk is en bovendien ook mogelijk. Het nagaan van de voorwaarden is hierin een belangrijke taak, die enigszins wat meer tijd zal vragen. Dit zal echter beperkt blijven. De strafrechter komt al helemaal niet te pas aan de procedure.

Hierbij dienen we wel op te merken dat dit geenszins tot gevolg zal hebben dat daardoor de gerechtelijke achterstand kan worden weggewerkt. Om op een dergelijk dynamisch gegeven enige impact te hebben, zal immers meer nodig zijn dan enkel een 'diversion' richting BIS. Niettemin kan het er zeker een onderdeel van zijn.

Ik wil hier wel nog wijzen op de bijkomende opdracht die de verbindingsmagistraat op zich zal moeten nemen. Naast zijn gewone taken als onderdeel van het parket bij de rechtbank van eerste aanleg, zal hij heel wat tijd en energie moeten steken in bemiddelingsdossiers. In principe moeten alle geselecteerde dossiers zijn goedkeuring meekrijgen. Vooraleer een dossier naar de dienst BIS kan worden doorverwezen, zal hij een laatste controle uitvoeren naar de wenselijkheid en de mogelijkheid om BIS toe te passen. Bovendien kunnen de bemiddelingsassistenten steeds bij hem terecht met vragen omtrent de samenwerking tussen parket en de dienst BIS, alsook met vragen omtrent specifieke dossiers. In de afhandeling van de dossiers moet ook steeds een bemiddelingszitting worden georganiseerd. Daarvoor moet voldoende tijd worden uitgetrokken om de overeenkomst nauwkeurig te controleren en beide partijen te horen. Ook het sensibiliseren van de magistraten behoort tot zijn opdracht. Deze taak zal voor hem dan ook een zware belasting betekenen. De toekenning van deze functie is voor de magistraat in kwestie eigenlijk een beetje een vergiftigd geschenk. Is het eigenlijk wel haalbaar voor de magistraat om dergelijke omvangrijke opdracht naar behoren uit te voeren? Zou men niet beter een magistraat aanstellen die zich enkel en alleen bezighoudt met BIS?

Hoewel uit het voorgaande blijkt dat de BIS-procedure heel wat voordelen heeft in vergelijking met de gewone strafrechtsbedeling, zien we dat de repressief-retributieve benadering toch nog een belangrijke functie heeft in dit alles. Aangezien het Openbaar Ministerie moet overgaan tot een vervolging bij het mislukken van de bemiddeling, blijkt immers dat de vrijheidsberoving nog altijd een belangrijke terugvalpositie heeft.

## 6. Slotbeschouwing

De tweede vraag die we ons hebben gesteld is of BIS een ‘waardig’ alternatief is voor de gevangenisstraf. In eerste instantie ben ik, aan de hand van een bespreking van de knelpunten verbonden aan de gevangenisstraf, nagegaan **of het nodig is uit te kijken naar een alternatief**. Vervolgens heb ik op een kwalitatieve manier gekeken of de BIS alle noodzakelijke kenmerken bevat om dit waar te maken. Daarbij heb ik de sterke, en minder sterke kanten van BIS uitvoerig besproken. Verdient zij de eerbied dat ze vaak toegekend krijgt? Van daaruit kunnen we besluiten of het wel haalbaar en wenselijk is BIS als alternatief te beschouwen.

Vanuit de bespreking is duidelijk aan bod gekomen dat een **alternatief** voor de gevangenisstraf meer dan **wenselijk en noodzakelijk** is. Dergelijke straffen kunnen immers niet voldoen aan de gestelde eisen. De hoop die de bevolking koesterde dat de criminaliteit erdoor zou afnemen en dat de dader er beter van zou worden, is er één van lang vervlogen tijden. Meer nog, de gevangenisstraf creëert nog bijkomend onwelzijn. Ook de hoop van het slachtoffer, dat het leed dat ze moest ondergaan volledig zal worden vergoed, is in rook opgegaan.

Het staat zeker als een paal boven water dat het hanteren van gevangenisstraffen, in vergelijking met het niet hanteren ervan, een duidelijk **criminaliteitspreventief karakter** heeft. Toch moeten deze effecten **zeker niet overschat** worden. Bovendien is de andere kant van de medaille verre van rooskleurig. Niettemin is er in de samenleving wel **een nood** aanwezig voor vrijheidsberoving. De ernst van het misdrijf en de noodzaak om de veiligheid van de samenleving te kunnen garanderen, vragen immers om deze mogelijkheid. In sommige gevallen is een misdrijf dermate ernstig dat een vrijheidsberoving de enige straf is die recht doet aan die ernst. Bovendien is deze soms ook noodzakelijk om potentieel gevaar uit de samenleving te kunnen weren. Voor sommige daders lijkt er geen andere optie te bestaan dan een tijdelijke ‘time-out’ in te lassen.

Wil men een verbetering bekomen bij de dader, dan is het noodzakelijk een zorgvuldige, geïndividualiseerde tenuitvoerlegging van de vrijheidsbeneming te realiseren met een bijkomende aandacht voor specifieke nazorgvoorzieningen. En daar wringt nu net het

schoentje. Hoewel de gevangenisstraf eigenlijk alleen een **beroving van de vrijheid** zou mogen inhouden, zien we dat de impact van dergelijke straf **veel verder gaat dan dat**. De dader ziet zijn situatie sterk gehypothekeerd door het oplopen van een gevangenisstraf die tal van **materiële** en morele **noden** met zich mee brengt. Bovendien zijn er een aantal **specifieke problemen** verbonden aan het gevangenisleven die zijn situatie nog meer onder druk zetten. Zo is er een medische crisis die van de gevangenispopulatie een risicogroep maakt voor tal van medische aandoeningen. Ook het tekort aan behandelings- en resocialisatiemogelijkheden houdt daarmee verband. Het grote aantal druggebruikers in de gevangenis en het hoge aantal zelfmoorden zijn bijkomende probleemfactoren. Een heel specifieke problematiek betreft de aanwezigheid van geïnterneerden in penitentiaire instellingen. Het lijkt echter geen twijfel dat de overbevolking het meest fundamentele probleem is dat ook de andere problemen zal versterken.

Voor het **slachtoffer** biedt een gevangenisstraf maar **weinig voordelen**. Niettemin het vergeldend perspectief zeer sterk aanwezig is, zal dit niet bijdragen tot de verwerking van de feiten. Het slachtoffer heeft geen enkele mogelijkheid om zijn stem te laten gelden in de afhandeling van het conflict. Bovendien heeft hij geen enkele garantie dat schade en leed zullen worden vergoed. De uitvoering van de gevangenisstraf kost de samenleving daarbij nog eens pakken geld.

Ik stel me echter de vraag **of** we vanuit deze kritieken zomaar moeten/mogen besluiten dat **BIS** een betere kans heeft om tegemoet te komen aan de verwachtingen en noden van dader, slachtoffer en samenleving. Het is immers niet omdat de mogelijkheid aanwezig is, dat dit betekent dat het meteen ook de beste optie is. Heeft zij **de oplossing voor dergelijke problemen wel in zich**? Is ze m.a.w. een waardig alternatief voor de gevangenisstraf?

De **confrontatie tussen dader en slachtoffer** is een eerste, zeer duidelijk **sterk punt** verbonden aan een BIS-procedure. Voor het slachtoffer brengt dit met zich mee dat het op een directe manier als een volwaardige partij actief kan participeren in de afhandeling van het conflict. Hij kan zijn verhaal en eventuele vragen als gevolg van de feiten kwijt, waardoor de verwerking een stuk makkelijker zal verlopen. Hoewel een confrontatie erg beangstigend kan zijn, is het vaak een geruststelling als 'men weet wie het (de dader) is'. Bovendien kan secundaire victimisering en stereotypering (zowel bij dader als slachtoffer) worden vermeden. De positie van het slachtoffer wordt dus sterk opgewaardeerd. Ook de dader haalt voordeel uit deze procedure. Hij zal immers op een positieve manier worden benaderd waardoor hij in zijn



eigenheid gerespecteerd blijft. Bovendien zal men op een constructieve manier omgaan met de feiten. De dader krijgt de kans de schade van zijn misdrijf te herstellen. Het feit dat men in dergelijke confrontatie schadebeperkend en met aandacht voor het psychosociaal functioneren zal optreden is heel belangrijk. Er wordt immers inspanning geleverd om de eigenheid van elke partij te respecteren. Op dergelijke manier is men beter in staat een hulpvraag op te vangen en zal men bovendien aan problemen kunnen werken zonder dat de partijen de idee krijgen dat alles boven hun hoofd wordt beslist. Het biedt bovendien de mogelijkheid om de vaak erg kwetsbare relatie tussen staat en gemarginaliseerde burger te voorzien van nieuwe inzichten waardoor deze laatste de idee zal krijgen dat het ook anders kan.

Het ‘probleem’ van deze methode is dat het een **zeer geladen en risicovol** proces is. Een confrontatie is immers een zeer intense en intensieve procedure waarvan de resultaten niet op voorhand kunnen worden ingeschat. Dit kan emotioneel heel zwaar ervaren worden. Bovendien is het erg confronterend en vereist een bemiddeling veel inzicht. De BIS verklaart een beroep te doen op de verantwoordelijkheid van beide partijen, hun zelfwerkzaamheid,... Deze kenmerken, noch de mate waarin men hierin kan evolueren, zullen bij alle burgers dezelfde zijn. Er wordt dus niet alleen **heel veel verwacht** van de partijen, de actieve inbreng is ook een belangrijke voorwaarde tot slagen. Hoewel vanuit de theorie de voordelen heel mooi naar voor komen, is het **niet ondenkbaar dat burgers** dergelijke ontmoeting gewoon **niet willen**. Zitten we wel te wachten op een afhandeling van onze conflicten waarbij we zelf zoveel moeite moeten doen? Hierbij moet een onderscheid worden gemaakt tussen de dader en het slachtoffer. De beslissing dat men dergelijke afhandeling niet wil, zal immers voor beide partijen een andere dimensie inhouden. Het slachtoffer verliest daarmee de garantie dat zijn schade zal vergoed worden. Voor de dader zal het ‘niet willen’ een veel groter gevolg hebben. Hij misloopt de kans op een verval van strafvordering. Bovendien moet men er ook rekening mee houden dat veel mensen dit gewoon **niet zullen kunnen**.

Hoewel de bemiddelingsassistent een belangrijke taak heeft in het begeleiden van de partijen, is ook dit niet zonder grenzen. De mogelijkheid om een indirecte bemiddeling te hanteren is in dit kader zeker een must, maar kan ook niet alles oplossen. De partijen zijn en blijven de belangrijkste actor.

Het feit dat dergelijke methode **machtsverschillen niet kan uitsluiten**, is mijn inziens een normale situatie. Ook de gewone strafrechtsbedeling zal deze niet volledig uit de procedure kunnen bannen. Machtsverschillen zijn immers eigen aan de samenleving. Wat we

wel kunnen doen, is er voor zorgen dat deze **tot een minimum worden herleid**. Het is dan ook belangrijk dat de bemiddelingsassistent een gelijkwaardige inbreng van beide partijen mogelijk maakt en deze zoveel als nodig bijstuurt. Het kan echter van de assistent niet worden verwacht dat hij ‘gelijke’ partijen creëert. De kans is dan ook reëel dat een overeenkomst tot stand komt, ondanks de scheefgetrokken verhouding tussen de partijen. De assistent zal dan machteloos staan. De grote nadruk op de verantwoordelijkheid van de partijen in de totstandkoming van de overeenkomst kan dus een nare bijwerking hebben. Ik zie geen enkele manier om deze te counteren zonder aan de autonomie van de partijen te raken en/of dwang te gaan gebruiken. Hoewel machtsverschillen moeilijk te aanvaarden zijn, is ook een aantasting van de persoonlijke autonomie moeilijk met de procedure te rijmen. Men kan in deze situatie dan ook niet winnen.

De aanwezigheid van **crossculturele verschillen is verwaarloosbaar**. Aangezien in België nog geen grote bemiddelingservaring aanwezig is, is dit voor alle burgers, zowel allochtonen als autochtonen, een nieuw gegeven. Geen van ons heeft een echte vertrouwdheid met deze manier van conflictafhandeling. Het zal van elk van ons een inspanning vragen.

BIS stelt vervolgens een **snelle reactie te geven** op kleine criminaliteit. In vergelijking met een gewone strafrechtsprocedure zal men binnen BIS veel sneller beginnen werken, waarmee ik niet noodzakelijk bedoel dat men de procedure sneller opstart. Men hoeft de uitspraak van de rechter niet af te wachten vooraleer men effectief begint op te treden. **Van zodra men de procedure opstart, begint het herstel**. Dit is zeker een pluspunt.

We hebben in hoofdstuk zes gewezen op het feit dat de **termijn** om een BIS-procedure **op te starten steeds langer** wordt. Dit is een zeer nefaste evolutie voor alle partijen, die bovendien ook afbreuk doet aan de wet. De samenleving heeft er immers belang bij snel een reactie te geven op de normovertreding. Dader en slachtoffer worden te lang in onzekerheid gehouden. Het is dan ook van het allergrootste belang deze evolutie nauwgezet in de gaten te houden.

In de bemiddelingsprocedure kan ‘snel’ enkel betekenen dat men binnen een beperkte periode de procedure aanzet. Het kan immers **geen goede evolutie** zijn zich **snel doorheen de dossiers** te werken. Zo zal men immers de problematiek op een onvoldoende kwaliteitsvolle manier gaan benaderen. Bovendien zal dit vaak niet mogelijk zijn aangezien het bereiken van een overeenkomst intens overleg vereist. Dit kan niet in drie tellen worden gerealiseerd. Het betekent wel dat er voldoende (personele) omkadering zal moeten zijn. Zoniet zal men de

stroom dossiers niet blijvend aankunnen. En daar loopt het in de praktijk goed fout. We moeten er echter wel op wijzen dat deze termijn ook niet te lang kan zijn. Het is een bemiddeling in een strafzaak. Dit betekent dat de feiten en de problematieken die daarvoor de aanleiding waren, een oplossing moeten krijgen. Hoewel er zich mogelijks nog heel wat andere problemen kunnen stellen, is het niet de taak van BIS daaraan een antwoord te geven.

Een grote **lacune van de wet** is dat nagenoeg **nergens specifieke bepalingen** over termijnen terug te vinden zijn. Het is zeer moeilijk om aan een termijn een concreet cijfer vast te pinnen, ook al omdat ieder dossier uniek is. Toch kan een richtinggevend cijfer een **leidraad** zijn voor de praktijk. Doorheen de jaren zijn een aantal bepalingen ontstaan onder de bemiddelingsassistenten. Het zou een meerwaarde kunnen betekenen in de afhandeling van de dossiers als deze bepalingen in een arrondissementsoverschrijdend overleg op elkaar afgestemd en bevestigd worden. Ook een officiële bevestiging kan hiertoe bijdragen maar is echter geen noodzakelijk gegeven.

Het scheppen van duidelijkheid over wat **‘kleine’ criminaliteit** inhoudt, is naar mijn mening van **minder belang**. De wet stelt immers voorop dat BIS kan voor alle misdrijven waar de rechter in concreto een straf zou opleggen die de twee jaar niet overschrijdt. Nochtans zien we dat de voorbereidende werken wel dergelijke benaming in de mond nemen. Het is dan ook niet zozeer de invulling van wat men met ‘kleine’ bedoelt, maar wel het gebruik van de term op zich waarover dringend duidelijkheid moet worden geschept. De onduidelijkheid komt de toepassing nu misschien zelfs ten goede. Het is immers niet ondenkbaar dat wanneer men ‘kleine’ zou gaan invullen, dit de toepassing (in bepaalde dossiers) nog meer naar beneden zou halen. Het is dus van het allergrootste belang dat deze term verwijderd wordt. De meerwaarde van een BIS-procedure beperkt zich niet tot de kleine criminaliteit alleen. De filosofie van de wet moet ook duidelijk gerespecteerd worden. Bovendien mag men een uitbreiding van de wet niet uitsluiten. Deze vraag is hier echter minder relevant. Aangezien uit hoofdstuk zes is gebleken dat de procedure nog niet vlot binnen de huidige wet, zijn vragen naar een uitbreiding in het soort delicten dan ook nog niet aan de orde. Het onderzoek en de ervaring die zich momenteel in het buitenland ontwikkelt omtrent de toepassing van BIS voor zwaardere delicten, kunnen voor ons in de toekomst van belang worden.

In de **houding van de bemiddelingsassistent** liggen een aantal intrinsieke moeilijkheden verborgen. De **vertrouwelijkheid** is een **relatief gegeven** aangezien de bemiddelingsassistent een meldingsplicht heeft van alle strafbare feiten die hem in het kader

van zijn opdracht worden toevertrouwd. Bovendien komen in het overleg met de Procureur des Konings ook alle relevante elementen i.v.m. de procedure en de naleving van de voorwaarden aan bod. Het is dan ook van belang het relatieve karakter aan het begin van de procedure duidelijk kenbaar te maken. Ook omtrent de **vrijwilligheid** kan men een aantal vragen opwerpen. Naast de interne dwang die verder aan bod komt, is er ook een **externe beïnvloeding** aanwezig. Het is immers niet ondenkbaar dat vrienden en familie, maar ook de bemiddelingsassistent zelf, enige invloed zullen hebben op de beslissing van beide partijen om al dan niet in een bemiddeling te stappen. Dit aspect moet niet steeds negatief worden beschouwd. Ten slotte besluiten we dat de bemiddelingsassistent **nooit neutraal** kan zijn aangezien de dader, als pleger van de feiten waarvoor de procedure werd opgestart, steeds meer dan het slachtoffer geïmponeerd zal worden. Dit betekent echter niet dat hij geen **neutrale houding** kan aannemen. Hij heeft te allen tijde de verplichting de partijen gelijkwaardig te behandelen en aan bod te laten komen.

BIS slaagt er niet in een aantal **neveneffecten** te counteren. Zo is in hoofdstuk zes al aan bod gekomen dat BIS wel degelijk een zekere mate van **net-widening** inhoudt. Het loutere bestaan van BIS is voldoende om een soort voorzichtigheidsreflex in gang te zetten, die ervoor zorgt dat meer mensen in het justitiële systeem terecht komen. Hoewel harde cijfers ontbreken, is het **mogelijks** zo dat BIS een kans op **overbestrafing** inhoudt. Terecht wordt immers de vraag gesteld of de dader die een BIS probeerde maar daarin faalde, niet sneller een effectieve gevangenisstraf zal oplopen. Aangezien men door bemiddeling een verregaande individualisering doorvoert, is het van belang stil te staan bij de mate waarin dit kan beschouwd worden als een **aantasting van het gelijkheidsbeginsel**. Deze is naar mijn mening **niet** aanwezig **zolang** de procedure wordt uitgevoerd binnen een **coherent beleid**. Dit moet er immers voor zorgen dat de procedure uniform wordt toegepast en een gelijkwaardigheid wordt gerespecteerd. De huidige praktijk wijst immers uit dat dit **nog steeds niet aanwezig** is. De justitieassistent zal invloed ondervinden van het beleid van het justitiehuis, waar hij deel van uitmaakt, maar tevens van het beleid gevoerd op de parketten, aangezien dit zijn grootste opdrachtgever is. Om de werking van BIS, alsook de samenwerking tussen beide diensten niet onder druk te zetten, is het noodzakelijk dat de beide op elkaar worden afgestemd. Bovendien moet men ook het eigen niveau overstijgen, wil men een aantasting vermijden. Ook tussen de verschillende arrondissementen moet de procedure op een gelijkaardige manier worden toegepast. Dit aspect komt later uitgebreid aan bod.

Ik heb in hoofdstuk zes reeds gewezen op het belang van overlegmomenten tussen de diensten BIS en de Procureurs-generaal waarin de beide visies op elkaar afgestemd kunnen worden. De adjunct-adviseur kan hierin, naar mijn mening, beleidsmatig een belangrijke rol vervullen. Ook de bemiddelingsmagistraat moet zijn functie meer aanwenden in het kader van een brugfunctie tussen de parketten en de bemiddelaars. Ook hij verdient, als vertegenwoordiger van de praktijk, een plaats binnen het overleg. Een regelmatig en gestructureerd overleg tussen de justitieassistent en de verbindingsmagistraat kan dan ook een hulp zijn in het bepalen van algemene beleidsaspecten van de BIS. Dit kan trouwens ook een belangrijke meerwaarde hebben binnen de afhandeling van specifieke dossiers. Bovendien is het van belang ook het aantal overlegmomenten uit te breiden waarbij de justitieassistenten/magistraten van verschillende parketten, zowel als de adjunct-adviseurs van verschillende ressorten, de mogelijkheid zouden krijgen om met elkaar te overleggen in de afhandeling van specifieke dossiers en de manier van werken in het algemeen. Ik stel tevens voor om themavergaderingen te organiseren waarvan de samenstelling de ressortgrenzen overschrijden. Ook trainingdagen kunnen een belangrijke meerwaarde bieden. Hoewel de nood aan een coherent beleid zeer groot is, hoeven niet alle bepalingen op dergelijke manier te worden ‘opgelegd’. Veel kan immers ook worden geregeld via vorming en coaching.

De **implementatie van de bemiddelingsprogramma's** in het bestaande formele strafrechtstelsel kan op drie manieren gebeuren. Ofwel vervangen de herstelprojecten de bestaande strafrechtsbedeling, ofwel staan ze onafhankelijk van elkaar, ofwel worden de herstelprojecten in het bestaande systeem ingepast. Door haar ontstaan binnen de rechterlijke organisatie is de BIS geëvolueerd naar een **justitiële uitvoering van gemandateerde opdrachten**. Hoewel ze onder de directe verantwoordelijkheid staat van de directeur van het justitiehuis, werkt ze immers **vanuit en in opdracht van justitie**. Een positief punt van werken op parketniveau is het feit dat dit gebeurt in een vroeg stadium van de strafrechtsbedeling, met name op het niveau van de vervolging en niet op rechtbankniveau. De dader wordt dan ook veel minder blootgesteld aan de stigmatiserende effecten verbonden aan een rechtszaak. Bovendien richt deze procedure zich op een zinvolle resocialisering en tast het de rechtspositie van de persoon in kwestie niet aan. Maar hierover later meer.

De inbedding in het juridische apparaat heeft zeker een **aantal voordelen**. De BIS laat immers toe dossiers in een meer ‘onderhandelende’ justitie af te handelen. Omwille van de sensibiliseringsfunctie die justitieassistenten hebben t.a.v. de magistratuur, kunnen dossiers

ook makkelijker worden geselecteerd. De nauwe samenwerking zorgt er dan weer voor dat de herstelvisie in toenemende mate ingang kan krijgen in het traditionele systeem.

Toch kunnen we ons de vraag stellen of **BIS eigenlijk wel thuis hoort binnen justitie**. Volgens mij leent de BIS zich, vanuit de achterliggende visie en praktijk, zeer goed om een aantal knelpunten van het huidig strafrechtelijk systeem weg te werken. Toch acht ik het geen goede evolutie moesten bemiddelingsprogramma's het bestaande systeem volledig gaan vervangen. De nood aan het strafrechtstelsel zoals we het vandaag kennen, zal blijven bestaan. Al was het maar om die dossiers op te nemen waarvoor het niet lukt om via bemiddeling tot een akkoord te komen. Het opzetten van onafhankelijke bemiddelingsdiensten behoort misschien wel tot het beeld van de toekomstige conflictafhandeling. De huidige gang van zaken wordt daarbij omgekeerd. In plaats van eerst het strafrechtelijke aspect te regelen en vervolgens het burgerlijk, beide via een rechtszaak, zal men met (onafhankelijke) bemiddelingsdiensten de omgekeerde richting uitgaan. Men zal eerst het burgerlijke aspect regelen in een akkoord om, eventueel, vervolgens de strafrechtelijke dimensie te benaderen. Binnen een onafhankelijke werking valt de garantie op een verval van strafvordering wel weg. Men kan het parket enkel vragen rekening te houden met de overeenkomst. Dit brengt met zich mee dat de partijen echt vrij zijn om al dan niet in bemiddeling te stappen. We zien dergelijke werking al bij de herstelbemiddeling. Hoe deze systemen zich naar de toekomst zullen gaan ontwikkelen, is nog onzeker. Bovendien roept dit nog heel wat onduidelijkheden en vragen op. Ik zal hier in het kader van deze thesis niet verder op ingaan. Dit aspect is immers nog volop in discussie en bevat een zodanige omvang dat een korte samenvatting het debat geen recht zou aandoen.

Door een succesvolle inpassing van BIS in het strafrechtstelsel, kan men er voor zorgen dat eerst geprobeerd wordt alle mogelijke dossiers af te handelen via bemiddeling. Zo zullen minder mensen in de traditionele rechtsgang worden geduwd. Dit kan in het kader van een criminele stigmatisering alleen maar positief onthaald worden. Sociaal gemarginaliseerde lagen van de bevolking worden in onze samenleving immers al op voldoende vlakken achteruit geduwd. Zodoende is het niet nodig deze ook nog eens via het recht een duwtje bij te geven. Pas als een bemiddeling mislukt, kan het traditionele strafrecht tussenkomen. De ultimum remedium-functie van het strafrecht wordt als dusdanig terug hersteld.

Een inpassing van de bemiddeling in justitie heeft wel een belangrijk gevolg voor de **manier waarop het bemiddelingsproces zal worden geconcipieerd**. Het resultaat zal immers **primeren op het proces**. De dader is er zich terdege van bewust dat, wanneer hij de procedure succesvol kan afsluiten, een verval van strafvordering volgt. Het slachtoffer wil zich in eerste instantie laten vergoeden voor geleden schade. Voor de samenleving zijn positieve cijfers dan weer een bewijs dat deze mogelijkheid een positieve bijdrage kent aan een efficiënte afhandeling van de dossiers. Deze visie brengt wel met zich mee dat de **bemiddelingsassistent een sterk controlerende taak** zal hebben. Het is immers zijn verslag over de mate waarin de dader de voorwaarden en opgelegde maatregelen heeft volbracht, dat als basis zal fungeren voor de beslissing van de magistraat of de bemiddeling al dan niet succesvol is beëindigd. Het is van belang dat de functie van de assistent duidelijk wordt ingevuld en de mate waarin hij zich verhoudt tot de magistraat nader wordt bepaald.

Een inpassing in het bestaande systeem betekent ook dat de bemiddelingsmagistraat zijn toestemming zal geven over de overeenkomst en de mate waarin voldaan is aan de opgelegde maatregelen, aangezien daaraan een verval van strafvordering is gekoppeld. De bemiddelingsmagistraat mag een inspraak hebben, doch deze kan niet van die aard zijn dat ze de inhoud van de overeenkomst (mee) zal gaan bepalen. Het is daarin van het grootste belang de beslissing van de partijen te respecteren. De magistraat dient er enkel op toe te zien dat het akkoord in alle gelijkwaardigheid tot stand is gekomen en dat de belangen van beide partijen worden gerespecteerd en ingevuld. Het is dan ook noodzakelijk de precieze invulling van zijn functie nader te gaan bepalen, alsook de manier waarop hij zich verhoudt tot de bemiddelingsassistent en de partijen.

Uit het voorgaande kunnen een aantal vragen worden gesteld bij de **rol van de Procureur des Konings** in dit alles. Door zijn beslissing, op basis van de straf die de rechter in concreto zou opleggen, om een dossier al dan niet door te verwijzen en door het opleggen van maatregelen, bekleedt BIS hem met **opdrachten die normaliter aan een rechter toekomen**. Bovendien heeft hij het laatste woord in het bereik van de bemiddelingsovereenkomst. Aangezien hij beslist, is de **bevoegdheid van bemiddelaar** die BIS hem toekent, **zeer onduidelijk**. We kunnen dan ook besluiten dat de Procureur een zeer grote verantwoordelijkheid toegekend krijgt, zonder dat daaraan enige vorm van controle of rechten voor de partijen zijn verbonden. Ofwel moet zijn functie worden bijgestuurd ofwel moet aan de laatst vermelde punten worden tegemoet gekomen.

Een groot probleem binnen BIS is het **gebrek aan sturing**. Het is niet duidelijk wie stuurt en hoe. Het lijkt me aan te raden dat de implementatie van BIS een element wordt in het criminele beleid, bepaald door de Minister van Justitie en het College van Procureurs-generaal. Ik heb reeds gewezen op de noodzakelijke aanwezigheid van de adjunct-adviseur en de bemiddelingsmagistraat binnen dit overleg. Zij zullen richting moeten geven aan de mate waarin BIS wordt toegepast. Zo kan het misschien een oplossing zijn om lijsten te maken van misdrijven die voor BIS in aanmerking komen. Ook het opstellen van een vork met percentages waartussen BIS moet worden toegepast, kan een hulp zijn. Hoe dit ook vorm zal krijgen, er moet snel een oplossing komen. Ik zal dit aspect verder behandelen in het algemeen besluit.

In tegenstelling tot de klassieke strafrechtsbedeling, zijn in de toegang tot de procedure van BIS **twee filters** werkzaam. Enerzijds moet de **magistraat** van **oordeel** zijn dat BIS wenselijk en noodzakelijk is binnen een dossier. Anderzijds moet ook aan de voorwaarden voldaan zijn. De eerste filter lijkt me het meest **problematisch**. Opnieuw stelt zich hier de noodzaak aan een beleid om de beslissing van de magistraat beter te sturen. Ook een sensibilisering blijft noodzakelijk. Maar is dit wel voldoende? Misschien kan het een meerwaarde betekenen om aan deze selectie een aantal waarborgen te verbinden waar dader en slachtoffer zich kunnen op beroepen wanneer de magistraat een BIS niet op eigen initiatief voorstelt. Deze kunnen echter niet absoluut zijn. De partijen een mogelijkheid geven om een toepassing te vragen, is zeker positief. Doch het kan geen goede evolutie zijn wanneer zij dit voorstel ook effectief kunnen afdwingen. Het zou de partijen teveel inbreng geven in de afhandeling van het dossier, wat de autonome functie van de magistraat te sterk aantast. Bovendien bestaat de kans dat het dossier langer aansleept, aangezien de aanvragen alsook de verwerking ervan enige tijd zullen vereisen. Men zou vanuit het beleid de magistraat kunnen verplichten een BIS toe te passen van zodra deze wenselijk én mogelijk is. Door een motiveringsplicht in te voeren wanneer ze dan toch af zien van dergelijke procedure, kan iets meer garantie gegeven worden dat dossiers nauwkeuriger zullen verwerkt worden. Dit kan een oplossing zijn voor het lage aantal doorverwijzingen naar de diensten, zoals aan bod kwam in hoofdstuk zes. Ongeacht het invoeren van een verplichting, kan een motiveringsplicht op zich ook positief worden benaderd. Men zorgt er immers voor dat de overweging om BIS al dan niet toe te passen nog nauwkeuriger wordt gemaakt. Niettemin kan ook deze manier geen waterdichte garanties bieden. Er is immers geen zekerheid dat de



motivering naar waarheid wordt ingevuld. Ze kunnen als het ware ‘invullen wat ze willen’. Bovendien kan men zich de vraag stellen of een verplichting de autonomie van de magistraat niet teveel aantast.

De aanwezigheid van een **aantal voorwaarden** is, naar mijn mening, wel **toe te juichen**. Een bemiddelingsprocedure vraagt immers teveel tijd en energie, zowel van de dader als van de bemiddelingsdiensten en het zou jammer zijn deze zomaar te verkwisten in dossiers die niet geschikt zijn voor deze procedure. Bovendien is het noodzakelijk om de weinige middelen die men heeft op een efficiënte en effectieve manier toe te passen.

Een **BIS-procedure verloopt zo goed als tegengesteld** aan een procedure voor de gewone strafrechter. Het is een open communicatieve procedure met ruimte voor het verhaal van beide partijen. Dit zal benaderd worden met het nodige respect en erkenning binnen een menselijke setting. Het onderwerp is en blijft het conflict en de context die daartoe aanleiding gaf. De partijen hebben een actieve bijdrage, wat de persoonlijke autonomie zeker ten goede komt en het controlerende karakter van justitie zal counteren. Toch mag men **geenszins** de idee ontwikkelen dat een BIS **‘makkelijker’** is **dan een gevangenisstraf**. De dader wordt immers geconfronteerd met de feiten en de aanwezige problematieken, maar ook met het slachtoffer. Er wordt van hem bovendien een grote inzet verwacht. Ook het omgevingsaspect wordt direct meegenomen in de verwerking van de feiten. De ganse procedure kenmerkt zich dus door een grote mate aan intensiteit en intensiviteit. Dit veronderstelt dat de dader zal moeten ‘werken’ aan zijn herstel. Het is duidelijk dat hier toch nog een aantal aspecten van de vergeldingsidee in terug te vinden zijn. De dader moet, ook in de bemiddeling, ‘iets doen’ om zijn daad terug goed te maken. Hij dient eerst een harde noot te kraken vooraleer de daad wordt kwijtgescholden. Weliswaar gebeurt dit in een constructieve setting. De publieke opinie echter, herkent de vergeldingsidee niet meer en vreest dan ook dat de dader via BIS de dans te gemakkelijk ontspringt.

Een groot **nadeel** waar daarnet reeds is op ingegaan, betreft het **gebrek aan waarborgen naar de dader** toe. Er zijn ook geen verweermiddelen, geen controleorgaan of klachteninstantie voorzien. Naar het slachtoffer toe is wel de garantie ingebouwd dat de schade zal vergoed worden. Bovendien hebben we er al op gewezen dat de functie van de magistraat heel dicht aanleunt bij het nemen van rechterlijke beslissingen. Het is dan ook noodzakelijk dat dergelijke lacunes zo snel mogelijk worden weggewerkt.

Het feit dat BIS een **voorstel** is, kan **positief** worden benaderd aangezien de partijen zo **keuze en inspraak** krijgen. Niettemin kunnen we ons de vraag stellen of de partijen op dergelijke wijze **niet teveel inspraak** krijgen in de afhandeling van de dossiers. Het zijn eigenlijk de partijen zelf die zullen bepalen wat de reactie op het misdrijf zal zijn. Bovendien ligt hierin een mogelijkheid tot **misbruik**. De ene partij kan immers afzien van haar toestemming, noodzakelijk voor een BIS-procedure, om de ander deze mogelijkheid te ontzeggen.

Men zou het idee kunnen krijgen dat een BIS-procedure geen dwang omvat. Het is echter het aantal en de kwaliteit van de alternatieven die bepalen of en hoeveel vrije keuze iemand heeft. Er zijn maar weinig opties; ofwel een dagvaarding of een minnelijke schikking, ofwel niet. Het is dus een zwart-wit situatie die maar weinig keuze inhoudt. De dader wordt eigenlijk met de rug tegen de muur gezet. Als hij een BIS weigert, weet hij heel goed dat de kans op een dagvaarding heel groot wordt. Bovendien zorgt het feit, dat BIS als alternatief niet naar behoren werkt, ervoor dat het strafrechtstelsel zichzelf de das omdoet. Er is dus **dwang aanwezig**. Ik wil wel opmerken dat het, naar mijn mening, onmogelijk is alle dwang weg te werken. Door het plegen van feiten en het daaraan verbonden ius puniendi van de overheid, zet de dader zichzelf in een dwangpositie. Wat we wel kunnen doen is er voor zorgen dat dwang tot een minimum wordt herleid. Maar ook dat is hier dus niet het geval.

Naar **gevolgen** van de procedure toe, biedt BIS tevens een aantal belangrijke voordelen. Dergelijke procedure krijgt immers een veel **menselijkere uitkomst**. Bovendien is het een kans om **stigmatisering** te **vermijden**. Aangezien de **verwerking in de samenleving zelf** zal plaats vinden, vermijdt men bovendien de problemen verbonden aan een succesvolle resocialisering. Door in te werken op de ganse context, heeft men ook een **betere kans op een blijvende verbetering van de situatie** van de dader. Dergelijke procedure houdt ook een **vermindering van de werklast** in voor de rechtbanken en het parket in het algemeen. Ze zullen immers niet langer moeten instaan voor de bewijsvoering, moeten de strafvordering niet uitoefenen,... Wel zal het iets meer tijd vragen om het dossier te selecteren. Men dient immers steeds de wenselijkheid en mogelijkheid om een dossier naar BIS te verwijzen, nauwkeurig na te gaan. Toch is deze procedure zeker **geen oplossing voor de gerechtelijke achterstand**. Een dergelijk dynamisch gegeven vereist heel wat meer maatregelen dan enkel een 'diversion' richting BIS. Niettemin kan het er wel een deel van uitmaken. Voor de **bemiddelingsmagistraat** betekent BIS eigenlijk een **vergiftigd geschenk**. Hij zal immers, naast zijn gewone taken als parketmagistraat, heel wat tijd en energie moeten investeren in

bemiddelingsdossiers. We kunnen ons dan ook de vraag stellen of men voor deze omvangrijke taak niet beter een specifieke magistraat aanwijst die exclusief in BIS-dossiers werkt. Het zou de kwaliteit van deze procedure, alsook de toepassing ervan ten goede komen.

Kunnen we vanuit de voorgaande bespreking besluiten dat **het haalbaar en wenselijk is BIS als mogelijk alternatief te gaan beschouwen?** We zien duidelijk dat de BIS een **betere kans** heeft in vergelijking met de gevangenisstraf om aan de **voornaamste functies van straf** te voldoen.

De **normhandhaving/bevestiging** is voor beide vormen aanwezig. Men laat de dader duidelijk blijken dat een overtreding van de norm niet getolereerd wordt. T.a.v. diegenen die de norm respecteren wordt aangegeven hoe de rechtsorde gehandhaafd blijft. De manier waarop men dit doet zal voor de beide echter sterk verschillen.

Een **vergelding** is steeds aanwezig. Het misdrijf is een ontkenning van de norm. De reactie die volgt, ongeacht of dit via het strafrecht of via BIS gebeurt, moet de ‘gelding’ van die norm hervatten. Bovendien zorgen beide afhandelingen ervoor dat een ‘wraakactie’ van het slachtoffer vermeden wordt. Door een reactie te geven, verhindert men dat het slachtoffer zelf het heft in handen neemt. Maar ook hier zal de manier waarop dit wordt gerealiseerd sterk verschillen. De klassieke strafrechtsbedeling ontnemt deze mogelijkheid aan het individuele slachtoffer door zelf tussen te komen en een geïnstitutionaliseerde straf op te leggen. Op deze manier ontstaat echter een relatie dader-samenleving, waar het slachtoffer niet meer aan te pas komt. Bovendien bestaat zo de kans dat de partijen de voeling met ‘hun’ conflict verliezen. Dit kan een zeer nefaste invloed hebben op de verwerking van de feiten. Binnen BIS wordt tevens een reactie gegeven, maar hier zullen de partijen zelf de mogelijkheid krijgen het conflict op te lossen. Het slachtoffer krijgt een volwaardige positie toebedeeld en is zeker dat zijn schade en leed worden vergoed. Zijn ‘vergeldingsdrang’ zal zo bevredigd worden en men werkt daarenboven op een constructieve manier aan de verwerking van de feiten.

**Neutralisering** is een functie van straf die specifiek verbonden is aan de gevangenisstraf. De BIS kan deze dan ook niet garanderen, ook al omdat de verwerking van de feiten vanuit de samenleving zal gebeuren. Dergelijke functie zal maar in uitzondering écht nodig zijn. Aangezien BIS niet de intentie heeft om de gevangenisstraf te vervangen, blijft deze steeds voorhanden in die gevallen waar een uitsluiting uit de samenleving noodzakelijk is om de veiligheid te garanderen.

**Generale preventie** kan gerealiseerd worden door normvorming en afschrikking. Net zoals bij de gevangenisstraf, is het voor de BIS niet duidelijk in hoeverre zij een afschrikkend

karakter heeft en of dit geldt voor alle soorten misdrijven. Nochtans is dit geen onbelangrijke functie. Het is immers niet voldoende dat de situatie wordt hersteld. Men moet er ook voor zorgen dat dergelijke situaties zich in eerste instantie niet (meer) voordoen.

De BIS heeft het ongelooflijke sterke punt dat zij een succesvolle **speciale preventie** kan uitbouwen. De gevangenis slaagt er niet in een kwaliteitsvolle en effectieve resocialisering, rehabilitatie en reïntegratie op te zetten die de individuele dader er moet van weerhouden (opnieuw) een misdrijf te plegen. De BIS vangt die tekortkomingen op door het nastreven van herstel. Men realiseert er de verwerking van de feiten. De schade wordt ten aanzien van alle partijen hersteld en de dader en zijn specifieke situatie worden ook echt vooruit geholpen.

Het is vanuit deze bespreking dan ook duidelijk geworden dat BIS het **zeker in zich** heeft om een **waardig alternatief** voor gevangenisstraf te worden. Daarbij is ook aangetoond dat binnen de implementatie van deze mogelijkheid de puntjes nog op de i moeten worden gezet. De praktijk heeft immers een aantal onvolmaaktheden aangetoond die zeker een oplossing dienen te krijgen. Het is dan ook van het allergrootste belang dat de nodige tijd en energie wordt geïnvesteerd zodoende BIS de kans te geven haar sterke evolutie verder te zetten.

## Algemeen Besluit

Aangezien het antwoord op beide onderzoeksvragen zeer uitvoerig en vrij volledig aan bod is gekomen in de slotbeschouwingen van de hoofdstukken zes en zeven, zal ik hiervan niet nog eens een volledige samenvatting maken. Dit zou me enkel in herhaling doen vallen. Ik zal binnen dit afsluitend deel enkel de belangrijkste punten recapituleren en verbinden aan een aantal randvoorwaarden die, mijns inziens, zeker aanwezig moeten zijn, wil men van de BIS een succesformule maken.

We moeten er bovendien ook rekening mee houden dat we op basis van de gebruikte informatie geen algemeen beeld kunnen aanreiken. Alle cijfers gelden immers enkel voor het rechtsgebied Gent. Ik heb geen zicht op hoe het in de andere rechtsgebieden, of over gans België, met BIS is gesteld. Bovendien hebben we in het kwantitatieve gedeelte (hoofdstuk zes) niet kunnen nagaan of BIS een alternatief is voor gevangenisstraf. Mijn onderzoek is blijven ‘hangen’ op de vraag of het een alternatief is voor de dagvaarding. Gezien de beperktheid van deze bespreking, reiken mijn doelstellingen dan ook niet verder dan een eerste aanzet te geven tot een breder inzicht in deze materie.

**Is de BIS een waardig alternatief voor de gevangenisstraf?** Vanuit deze thesis is duidelijk aangetoond dat het niet alleen wenselijk, maar ook noodzakelijk is dat een alternatief voor de gevangenisstraf aanwezig is. Deze laatste is immers niet langer in staat de verwachtingen en noden vanuit de samenleving waar te maken. De criminaliteit vermindert niet omdat men de wortel van het probleem niet aanpakt. De dader wordt er niet beter van omdat er met hem geen zinvolle werking wordt opgezet. En ook het slachtoffer ziet zijn situatie allerminst vooruit gaan. Hij kan zijn belangen niet verdedigen en zijn grieven niet kwijt. Hij kan het waarom van de daad vaak niet begrijpen en krijgt er vanuit het strafrecht geen antwoord op. De straf, zoals ze vandaag in onze samenleving dominant aanwezig is, kan aan zijn betekenis van het verlenen van orde en veiligheid binnen de samenleving niet langer voldoen. Dogmatisch gezien is ze dan ook geen ordescheppende instantie meer.

Het oplossende vermogen van BIS is in deze materie zeer groot. Zij heeft het **duidelijk in zich om een waardig alternatief te worden** voor de gevangenisstraf. Wil men dit tot uiting laten komen, zal men wel bijkomende aandacht moeten blijven besteden aan haar verdere ontwikkeling. De praktijk toont immers nog een aantal onvolmaaktheden en knelpunten die een oplossing vereisen. **Jammergenoeg** moeten we vaststellen dat BIS (nog)

**geen alternatief is.** Ook hier ligt een gebrek aan aandacht en een duidelijk tekort aan een oplossend vermogen aan de basis van de gestelde problemen.

Het lijkt wel of er te weinig zicht is op het globale plaatje. Niettemin tonen de conclusies van deze thesis aan dat men duidelijk in de verkeerde richting stapt. Dit zegt evenwel niets over het potentieel van BIS. Als men er in slaagt BIS terug op het goede spoor te krijgen, heeft het strafrecht zeer duidelijk een sterk instrument om de dominante positie van de gevangenisstraf op een kwaliteitsvolle manier te counteren.

Vraag blijft of de materiële basis aanwezig is om BIS frequenter te gaan toepassen. Hier schuilt een zekere paradox in. Als BIS meer wordt toegepast en echt evolueert naar een alternatief zoals het de bedoeling is, zijn er een aantal aspecten die dit zullen tegenwerken, zelfs onmogelijk zullen maken. Het is dus van het allergrootste belang te voorzien in een aantal **randvoorwaarden** die een positieve evolutie mee kunnen begeleiden en mogelijk kunnen maken.

In eerste instantie is het van belang **eensgezindheid** te bekomen over het belangrijkste **doel** van het herstelrecht (en dus van de bemiddeling als voornaamste methode van deze ‘stroming’). Hierover bestaat immers nog teveel discussie. Nochtans is het van belang een gemeenschappelijk doel voorop te stellen, wil men een samenhangend concept ontwikkelen dat de traditionele strafrechtspleging kan vervangen. De aangehaalde herstelrechtelijke doelstellingen die ook binnen BIS veruiterlijkt worden, zijn zeker zinvol te noemen doch gaan vaak uit van een ideaaltypisch beeld van de maatschappij en de verantwoordelijkheden van individuen. Het is niet ondenkbaar dat BIS niet steeds zal kunnen voldoen aan deze hooggegrepen verwachtingen, wat haar geloofwaardigheid in het gedrang brengt. Bovendien bestaat vanuit de onduidelijkheid het gevaar dat ze de belangen van het traditionele strafrechtstelsel of van de politieke machten zal gaan dienen. Door het retributieve systeem een laagje herstelrecht mee te geven, kan dit haar krediet terug herstellen zonder dat aan het systeem wordt getornd.

In tweede instantie is het van belang meer aandacht te gaan besteden aan het **verzamelen en verwerken van cijfergegevens** betreffende de toepassing van BIS. Wil men een correct en nauwkeurig beeld weergeven van hoe het in de praktijk gesteld is, zal men dit moeten kunnen onderbouwen met sterke fundamenten. Enkel zo kan men de ware toedracht van de werkelijkheid voldoende vatten en binnen een globaal kader plaatsen.

Dé grote conclusie die uit deze thesis naar voor is gekomen, handelt zonder twijfel over het gebrek aan middelen om BIS succesvol toe te passen. Nochtans valt en staat alles met de **omkadering**. Het wordt dan ook dringend tijd dat men de situatie au serieus begint te nemen. Deze randvoorwaarde is van **cruciaal belang** wil men op een efficiënte manier omgaan met de gegeven caseload. Daarbij dient men niet enkel aandacht te hebben voor de situatie op het niveau van het justitiehuis, maar tevens op parketniveau. Vast staat dat er een **aanzienlijke uitbreiding** nodig is in het aantal bemiddelingsassistenten. Bovendien kan een **vast kader** een oplossing bieden voor personeelsverschuivingen en –wissels ten nadele van de BIS.

Op parketniveau verdient de idee om een specifieke magistraat exclusief bevoegd te maken voor bemiddeling enige overweging. De **bemiddelingsmagistraat** zou zo, meer dan nu het geval is, een belangrijke ondersteuning kunnen betekenen voor zowel de bemiddelingsassistenten, de parketmagistraten als voor de coherente samenwerking tussen beide. Vragen over specifieke dossiers en/of de (samen)werking tussen parket en bemiddelingsdienst, kunnen dan ook aan zijn adres worden gesteld. Bovendien zou hij een belangrijke rol op zich kunnen nemen in het uitstippelen van het beleid. Hij kan daarin als vertegenwoordiger van de parketmagistraten hun stem laten klinken. Ook naar sensibilisering toe is bijkomende inspanning van zijn kant een must. Een duidelijk en kenbaar beleid is een eerste stap in de sensibilisering. Daar kom ik dadelijk op terug. Een tweede stap is de BIS promoten. De bemiddelingsmagistraat is de uitgelezen persoon om de andere magistraten te wijzen op de voordelen die dergelijke afhandeling biedt. Hij is, als deel van het parket, enerzijds voldoende op de hoogte van hun leefwereld en staat anderzijds ook zeer dicht bij hen. Bovendien zal ook het geven van feedback de overtuiging van de magistraten meer kracht bij zetten. Een regelmatig en gestructureerd overleg tussen de bemiddelingsmagistraat en de justitieassistent en/of magistraat, is een noodzakelijke voorwaarde om de (samen)werking vlot te laten verlopen.

De vierde randvoorwaarde betreft de **nood aan een duidelijk en coherent beleid** die de toepassing van BIS mee vorm moet geven en begeleiden. Daarbij is het niet alleen van belang dat alle aanwezige partners hun rol in het overleg krijgen, maar ook opnemen. Het beleid dient tevens op een eensgezinde manier aan te geven welke richting men uitgaat met BIS. Bovendien is een duidelijk beleid een goede manier om de achterliggende filosofie van BIS te respecteren en uit te dragen. Op dergelijke manier kunnen neveneffecten als net-

widening, het ontstaan van exclusiviteiten en het steeds langer worden van de termijnen, worden vermeden. De betrokkenheid moet ervoor zorgen dat magistraten ook meer voeling krijgen met de bemiddelingspraktijk, zodoende men meer gebruik zal gaan maken van deze mogelijkheid.

Wie dit stuurloze schip terug op koers moet krijgen is daarbij van zeer groot belang. Overleg en afstemming tussen de visies van alle actoren werkzaam in het BIS-domein is een must. Het beleid moet op een nauwkeurige en duidelijke manier worden bepaald door de Minister van Justitie in samenwerking met het College van Procureurs-generaal. Daarbij zullen ook de bemiddelingsmagistraten en de adjunct-adviseurs een belangrijke rol hebben. Zij moeten dus ook betrokken worden in het overleg. De bemiddelingsmagistraat kan daarbij optreden als een vertegenwoordiger van het parket. De adjunct-adviseurs zullen de stem van bemiddelingsmagistraten kunnen weergeven. Ook een goede verstandhouding met de Procureur des Konings is van belang. Hij zal er immers moeten op toezien dat het beleid inzake BIS ook afgestemd is op het algemene parketbeleid. Het is van belang dat dit beleid niet ‘topdown’ wordt opgelegd. De inbreng van de praktijk moet duidelijk erkend worden. Ik zie de oplossing dan ook niet liggen in het uitvaardigen van een aantal richtlijnen die als een soort ‘catechismus’ moeten worden gehanteerd. Er moet een interactie aanwezig zijn tussen de beleidsmakers en de praktijk die beiden de uitbouw van de procedure kunnen voeden.

Deze manier van werken is misschien niet de beste oplossing maar op dit moment zie ik geen andere oplossingen die de praktijk vorm kunnen geven. Ook een gestructureerd overleg kan een belangrijke meerwaarde betekenen, maar hierover straks meer.

Het stopt echter niet met de uitwerking van het beleid. Men dient inspanning te leveren om dit ook kenbaar te maken, niet alleen bij de bemiddelingsmagistraten maar ook op het parket. Om een effectief en efficiënt beleid **werkbaar** te **maken**, moeten de onderscheiden **functies en de taken** die daaraan verbonden zijn, **nauwkeurig** worden **uitgewerkt**. Ik heb al gewezen op de nood aan een opwaardering en uitbreiding van de functie van bemiddelingsmagistraat. Ook de functie van adjunct-adviseur is aan ‘renovatie’ toe. Hun aantal en functie moet worden hersteld, zoals deze ingevuld waren vóór 1999. Naast een belangrijke taak in het uitwerken van het beleid, kunnen ze ook bijkomende ondersteuning geven aan de bemiddelingsassistenten. Vragen over specifieke dossiers en/of de werking van de procedure in het algemeen kunnen door hem van antwoord worden voorzien. Ook hier is een regelmatig en gestructureerd overleg tussen adjunct-adviseur en bemiddelingsassistenten een must.



Binnen de invulling van de verschillende functies is het tevens van belang de **verhouding tussen de diverse actoren nader te bepalen**. Het is daarbij in eerste instantie van belang de functie van bemiddelingsmagistraat te plaatsen t.a.v. de partijen en de bemiddelingsassistent. Om te beslissen of een verval van strafvordering kan worden toegekend, zal hij zich moeten uitspreken over de overeenkomst. Het kan echter niet zijn dat hij de inhoud daarvan mee zal bepalen. Hij kan dan ook niet meer zijn dan een ingebouwde garantie op gelijkwaardigheid naar de partijen toe. Hij moet er immers op toezien dat de belangen van beide partijen voldoende worden gerespecteerd en ingevuld in de overeenkomst. In dit opzicht is hij dan ook een controle naar de bemiddelingsassistent toe. Deze laatste is op zijn beurt een controle naar de partijen toe. Hij zal immers moeten nagaan of aan de voorwaarden en maatregelen is voldaan. Zijn verslag is de basis van de beslissing van de magistraat over het al dan niet goedkeuren van een verval van strafvordering. Op die manier heeft dus ook de bemiddelingsassistent een controlefunctie t.a.v. de bemiddelingsadviseur.

De belangrijke functie die de BIS toekent aan de Procureur des Konings durft (terecht) wel eens voor kritiek zorgen. Ook zijn functie binnen de procedure dient nader uitgeklaard te worden. Het is daarbij van belang aan deze verregaande bevoegdheid een aantal waarborgen te koppelen naar de partijen toe. Dit argument geldt trouwens voor de ganse procedure. Er zijn nog steeds geen verweermiddelen, geen controleorgaan en geen klachteninstantie aanwezig. Dit laatste is niet alleen interessant naar de partijen toe, maar kan ook een meerwaarde betekenen voor de praktijk.

Er dient dringend meer onderzoek te gebeuren naar de tevredenheid van de burger (zowel dader als slachtoffer) in de afhandeling van zijn dossier om te kunnen inschatten of dit mogelijks nog kan worden uitgebouwd en uitgebreid en om beter te kunnen inspelen op de behoeften van beide partijen.

Ik heb reeds gewezen op de noodzaak aan een **regelmatig en gestructureerd overleg** in het kader van de uitwerking van het beleid. Dit is tevens van belang om een uniforme en kwaliteitsvolle toepassing van deze mogelijkheid te garanderen. Het is daarom nodig ook overleg op te zetten tussen de verschillende bemiddelingsassistenten van eenzelfde, maar ook van de verschillende parketten. Ook een samenspraak tussen de verschillende adjunct-adviseurs onderling en de bemiddelingsmagistraten onderling kan een hulp zijn in een vlottere afhandeling van de dossiers. Een bijzondere vorm van overleg dient te worden opgezet met

professionelen van de geestelijke gezondheidszorg en de vormingssector in het kader van het uitvoeren van de maatregelen. Om te verhinderen dat een kloof zou ontstaan tussen het huidige aanbod van voorzieningen en de behoeften binnen BIS, is een overlegplatform met de sector een mogelijke oplossing. Ook hier kan de adjunct-adviseur de taak op zich nemen om de stem van de bemiddelingsassistenten naar buiten te brengen.

Men moet zich realiseren dat de uitwerking van de implementatie van BIS niet noodzakelijk steeds langs officiële weg dient te gebeuren. Veel kan ook, voor een sector als BIS, worden gerealiseerd door vorming en coaching. Een bijkomende inspanning om dit te realiseren is een must voor alle partijen werkzaam binnen BIS.

Een realisatie van de voornoemde voorwaarden zal de procedure geen windeieren leggen, zoveel is duidelijk. Wanneer een succesvolle setting gecreëerd wordt, zal de mate waarin de procedure wordt toegepast mogelijks een positieve evolutie doormaken. Men kan de parketmagistraten, als belangrijkste toeleveranciers, immers meer garanties bieden naar een kwaliteitsvolle afhandeling van de dossiers. Toch biedt de **juiste setting** geen absolute garantie naar een veelvuldige toepassing. Het is een **noodzakelijke, doch geen voldoende voorwaarde**. Men dient dan ook inspanning te leveren om ervoor te **zorgen** dat de magistraten **vaker voor** deze mogelijkheid gaan **opteren**.

Ik heb reeds gewezen op de noodzaak aan een doorgedreven sensibilisering. Daarenboven kan het misschien nuttig zijn om lijsten te maken met misdrijven die zeker voor BIS in aanmerking komen. Een meer vergaande oplossing ligt misschien in het verplicht stellen van een toepassing van BIS van zodra dit wenselijk én mogelijk is. Een 'afwijking' in de beslissing van de magistraat kan dan verbonden worden aan een motiveringsplicht waaruit omstandig moet blijken waarom de magistraat alsnog een andere mogelijkheid koos. Maar ook hier is de garantie op toepassing niet absoluut. Er is immers geen zekerheid dat de reden in de motivatie ook de daadwerkelijke reden is waarop de beslissing is gebaseerd. We kunnen ons bij deze mogelijkheid de vraag stellen of een verplichting de beslissing van de magistraat niet te sterk beïnvloedt. Ongeacht het inbouwen van een verplichting voor de toepassing, kan een motiveringsplicht op zich er wel voor zorgen dat de magistraten deze mogelijkheid meer en nauwkeuriger zullen afwegen. Het kan misschien ook een oplossing zijn om een mogelijkheid in te bouwen voor de partijen om een BIS-procedure te vragen, wanneer de magistraat toch een andere optie zou kiezen. Het kan hier enkel gaan om een vraag. Zoniet wordt de inmenging van de partijen in de manier waarop hun dossier wordt afgehandeld te

groot. Hierbij kunnen we ons dan weer de vraag stellen of dit de procedure niet nog langer zal doen aanslepen. Bovendien is ook maar weinig garantie aanwezig dat de magistraat in kwestie de vraag ernstig zal behandelen. Daardoor zou deze mogelijkheid gereduceerd worden tot een lege doos. De beste oplossing op dit moment lijkt me het opzetten van een vork van percentages waarbinnen BIS moet worden toegepast. Zo is men immers zeker dat een bepaalde graad van toepassing van BIS zal gehaald worden en behoudt de magistraat toch voldoende vrijheid om zijn beslissingen te nemen. Het is echter aan de beleidsmakers hierin een goede en betrouwbare keuze te maken.

Los van alle maatregelen die men kan treffen om de magistraten enigszins te stimuleren, veronderstelt een ruimere toepassing van BIS **in ieder geval een omslag in het denken**. Men verwijst in dit kader vaak naar het conservatieve karakter van de magistratuur, dat er voor zorgt dat veranderingen maar heel traag en met heel veel weerstand kunnen worden gerealiseerd. **Wordt het na elf (!) jaar van detentie niet dringend tijd dat de tralies die BIS al die tijd gevangen houdt, wordt opgeheven?**

## Bibliografie

### Boeken:

1. AERTSEN, I. en MARTIN, D., *Vademecum Assistance policière aux victimes*, Brussel, Politeia, 1996, 325p.
2. AERTSEN, I., *Slachtoffer-daderbemiddeling; een onderzoek naar de ontwikkeling van een herstelgerichte strafrechtsbedeling in Samenleving criminaliteit en strafrechtspleging: Slachtoffer-daderbemiddeling*, AERTSEN, I., CASSELMAN, J., DUPONT, L., FIJNAUT, C., GOETHALS, J., HUTSEBAUT, F., PARMENTIER, S., VERBRUGGEN, F., VERSTRAETEN, R. en VERVAEKE, G. (reds.), XXIV, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2004, 471p.
3. ALBRECHT, H.J., 'Restorative Justice – answers to questions that nobody has put forward' in *Victim policies and criminal justice on the road to Restorative Justice; essays in honour of Tony Peters*, FATTAH, E. en PARMENTIER, S., (eds.), XXIII, Leuven, Universitaire Pers, 2001, 295-300.
4. ANCEL, M., *La défense sociale nouvelle. Un mouvement de Politique criminelle humaniste*, Parijs, Editions Cujas, 1954, 183p.
5. BARTON, C.K.B., *Restorative Justice; the empowerment model*, Annandale, Hawkins Press, 2003, 194p.
6. BASLER-PIERSON, M.C., *La probation en Belgique, premier bilan quinquennal*, Brussel, Centre Nationale de Criminologie, 1980, 368p.
7. BECCARIA, C., *Over misdaden en straffen*. (Oorspronkelijke titel: Dei delitti e delle pene), ingeleid en vertaald door MICHIELS, J., Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1982, 218p.
8. BEYENS, K., 'Inleiding' in *Criminologie in actie*, BEYENS, K., GOETHALS, J., PONSAERS, P. en VERVAEKE, G., (eds.), Brussel, Politeia nv, 2002, 293-297.
9. BEYENS, K., SNACKEN, S. en ELIAERTS, C., *Barstende muren, overbevolkte gevangenissen: omvang, oorzaken en mogelijke oplossingen*, in *Interuniversitaire reeks Criminologie en strafwetenschappen*, COSYNS, P., D'HAENENS, J., DUPONT, L., ELIAERTS, C., HEBBERECHT, P., VAN DEN WIJNGAERT, C., PETERS, T., VAN OUIRIVE, L. en WALGRAVE, L., (reds.), XXVI, Brussel, Kluwer Rechtswetenschappen, 1993, 326p.
10. BEYENS, K., *Straffen als sociale praktijk; een penologisch onderzoek naar straftoemeting*, Brussel, VUB Press, 526p.
11. BISHOP, N., *Non-custodial alternatives in Europe*, Helsinki, Helsinki Institute for crime prevention and control, 1988, 364p.

12. BONNER, R.L., 'Isolation, seclusion, and psychosocial vulnerability as risk factors for suicide behind bars' in *Assessment and Prediction of Suicide*, MARIS, R.W., BERMAN, A.L., MALTSBERGER, J.T. en YUFIT, R.I., (eds.), New York, The Guilford Press, 1992, 398-419.
13. BUITELAAR, W. en SIERKSMA, R., *Gevangen in de gevangenis; beschouwingen over gevangenis, misdaad en maatschappij*, Meppel, J.A. Boom en Zn., 1972, 143p.
14. BULLENS, F., 'Herstel en bemiddeling : spreken is goud ?' in *Orde van de dag*, BEYENS, K. en BULLENS, F., (eds), Kortrijk, Kluwer, 2003, afl. 22, 7-22.
15. CHRISTIAENSEN, S., 'Adolphe Prins' in *Gestalten uit het verleden*, FIJNAUT, C., (ed.), Deurne, Kluwer rechtswetenschappen, 1993, 109-124.
16. CLAES, M., 'The juvenile Mediation Project in Leuven (Belgium)' in *Restorative Justice for Juveniles. Potentialities, risks and problems*, WALGRAVE, L., (ed.), Leuven, Leuven University Press, 1998, 367-385.
17. COSYNS, P., DE DONCKER, D. en DILLON, C., 'De geïnterneerden en hun behandeling' in *Internering*, CASSELMAN, J. e.a., (eds.), Leuven, Garant, 1997, 73-107.
18. *Critical Issues in Restorative Justice*, ZEHR, H. en TOEWS, J., (eds.), Devon, Willan Publishing, 2004, 413p.
19. DAEMS, I., *Mijn vader zit in de gevangenis; een boekje over hoe je kinderen daarop reageren*; Antwerpen, Justitueel Welzijnswerk Antwerpen, s.d., 16p.
20. DANTO, B., 'The role of the forensic psychiatrist in jail and prison suicide litigation' in *Correctional psychiatry*, ROSNER, R. en HARMON, R.B., (eds.), New York, Plenum Press, 1989, 61-88.
21. *De achterkant van de criminaliteit: over victimologie, slachtofferhulp en strafrechtsbedeling*, PETERS, T. en GOETHALS, J., (eds.), Deurne, Kluwer, 1993, 391p.
22. DE RUYVER, B., 'De alternatieve straffen. Een modetrend of een volwaardig instrument?' in *Liber Amicorum, Jules D'Haenens*, D'HAENENS, J., (ed.), Gent, Mys en Breesch, 1993, 91-115.
23. DE RUYVER, B., 'De transformatie van het Belgisch strafrecht tegen de achtergrond van de politieke en sociaal-economische ontwikkelingen in het laatste kwart van de negentiende eeuw' in *Van oud en nieuw recht. Handelingen van het Belgisch Nederlands Rechtshistorisch congres*, HEIRBOUT, D. en LAMBRECHT, D., (eds.), Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1998, 191-218.
24. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische Ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 346p.
25. DUPONT, L., 'Jules Lejeune et la defense sociale' in *Généalogie de la défense sociale en Belgique, (1180-1914) Travaux du séminaire qui s'est tenu à l'Université Catholique de*

Louvain sous la direction de Michel Foucault, TULKENS, F., (ed.), Brussel, Story Scientia, 1988, 77-88.

26. FATTAH, E.A., 'Restorative and retributive justice models: a comparison' in *Festschrift für Kiochi Miyazawa*, KUHNE, H.H., (ed.), Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 1995, 305-315.
27. FOUCAULT, M., *Surveiller et punir. Naissance de la prison*, Paris, Gallimard, 1975, 318p.
28. GIDO, R.L., 'Inmates with HIV/AIDS: a growing concern' in *Prison Sex; practice & policy*, HENSLEY, C., (ed.), London, Lynne Rienner Publishers, 2002, 189p.
29. GOETHALS, J., *Abnormaal en delinkwent. De geschiedenis en het actueel functioneren van de wet tot bescherming van de maatschappij*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1991, 332p.
30. GOETHALS, J., PONSAERS, P., BEYENS, K., PAUWELS, L., en DEVROE, E., 'Criminografisch onderzoek in België' in *Criminologie in Actie*, BEYENS, K., GOETHALS, J., PONSAERS, P. en VERVAEKE, G., (eds.), Brussel, Politeia, 2002, 137-188.
31. GOETHALS, J., *Psychosociale implicaties van lange vrijheidstraffen*, Antwerpen, Kluwer, 1980, 274p.
32. *Herstelrecht tussen toekomst en verleden, liber amicorum Tony Peters*, DUPONT, L. en HUTSEBOUT, F., (eds.), Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2001, 606p.
33. HUDSON, J. en GALAWAY, B., 'Introduction' in *Restorative Justice: International Perspectives*, GALAWAY, J. en HUDSON, J., (eds.), New York, Criminal Justice Press, 1996, 1-14.
34. JEWKES, Y., *Captive Audience; media, masculinity and power in prisons*, Devon, Willan Publishing, 2002, 210p.
35. JOHN HOWARD SOCIETY OF ALBERTA, 'Briefing paper on Restorative Justice' in *Canadian Crime Control Policy*, HARTNAGEL, T.F., (ed.), Toronto, Harcourt Brace, 1998, 91-105.
36. JOHNSTONE, G., *A Restorative Justice Reader*, Devon, Willan Publishing, 2003, 510p.
37. KLOECK, K., 'De probatie in België. Toepassing – uitvoeringsknelpunten' in *Strafvuuroering in close-up*, BOYDENS, J., (ed.), Leuven, Acco, 1978, 121-153.
38. LANDSBERG, G., 'Issues in the prevention and detection of suicide potential in correctional Facilities' in *Principles and practice of forensic psychiatry*, ROSNER, R. (ed.), New York, Chapman and Hall, 1994, 393-397.
39. LAZERGES, C., *La politique criminelle*, Paris, Presses Universitaires de France, 1987, 123p.

40. MADEN, T., *Women, prisons & psychiatry; mental disorder behind bars*, Oxford, Butterworth Heinemann, 1996, 165p.
41. MC. COLD, P., 'Restorative Justice. Variations on the theme' in *Restorative Justice for juveniles. Potentialities, risks and problems*, WALGRAVE, L., (ed.), Leuven, University Press, 1998, 19-54.
42. MENTENS, R., 'Een drugvrije afdeling als mogelijk antwoord op de drugproblematiek in de gevangnissen' in *Drugbeleid 2000*, DE RUYVER, B. en DE LEENHEER, A., (eds.), Brussel, Maklu, 1994, 341-349.
43. MERRY, S.E., 'Myth and Practice in the Mediation Process' in *Mediation and criminal Justice: victims, offenders and community*, WRIGHT, M. en GALAWAY, B., (eds.), London, Sage Publications, 1989, 240-245.
44. MESSMER, H. en OTTO, H., 'Restorative Justice: steps on the way toward a good idea' in *Restorative Justice on Trial. Pitfalls and potentials of Victim-Offender Mediation. International Research Perspectives*, MESSMER, H. en OTTO, H., (eds.), Dordrecht, Kluwer Academic Publishers, 1992, 1-12.
45. NEYS, A. en PETERS, T. 'De gevangenisstraf bekeken in een herstelrechtelijk perspectief' in *Samenleving, criminaliteit en strafrechtspleging: Tralies in de weg*, NEYS, A., PIETERS, F., PETERS, T. en VANACKER, J., (eds.), V, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1994, 391-425.
46. NEYS, A. en PETERS, T., 'De geschiedenis van het gevangeniswezen' in *Samenleving, criminaliteit en strafrechtspleging: Tralies in de weg*, NEYS, A., PETERS, T. en VANACKER, J., (eds.), V, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1994, 1-45.
47. NEYS, A. en VERSCHUEREN, G., 'Het dagelijks leven in de gevangenis' in *Samenleving, criminaliteit en strafrechtspleging: Tralies in de weg*, NEYS, A., PIETERS, F., PETERS, T. en VANACKER, J., (eds.), V, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1994, 125-176.
48. NEYS, A., 'Gevangenisstraf als doorleefde realiteit' in *Samenleving, criminaliteit en strafrechtspleging: Tralies in de weg*, NEYS, A., PIETERS, F., PETERS, T. en VANACKER, J., (eds.), V, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1994, 177-208.
49. OSTFELD, A.M., KASI, S.V., D'ATRI, D.A. en FITZGERALD, E.F., *Stress, crowding & blood pressure in prison*, Hillsdale New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1987, 240p.
50. PATE, K., 'Victim-Young Offender Reconciliation as Alternative Measures Programs in Canada' in *Criminal Justice, restitution and reconciliation*, GALAWAY, B. en HUDSON, J., (eds.), Monsey, Willow Tree Press, 1990, 135-144.
51. PEACHEY, D.E., 'The Kitchener Experiment' in *Mediation and criminal justice, victims, offenders and community*, WRIGHT, M. en GALAWAY, B., (eds.), London, Sage Publications, 1989, 14-26.

52. PETERS, T., 'Slachtofferschap: probleemanalyse, sociale en penale reacties' in *Samenleving, criminaliteit en strafrechtspleging: de achterkant van de criminaliteit*, GOETHALS, J. en PETERS, T., (eds.), II, Deurne, Kluwer Rechtswetenschappen, 1993, 5-90.
53. PRADEL, J., *Histoire des doctrines pénales*, Paris, Presses Universitaires de France, 1989, 127p.
54. *Prison sex; practice and policy*, HENSLEY, C., (ed.), London, Lynne Rienner Publishers, 2002, 189p.
55. *Psychology in Prisons*, TOWL, G., (ed.), Oxford UK, BPS Blackwell, 2003, 193p.
56. *Sentencing reform in overcrowded times; a comparative perspective*, TONRY, M. en HATLESTAD, K., (eds.), Oxford, Oxford University Press, 1997, 288p.
57. SNACKEN, S. en TUBEX, H., 'De penitentiaire wereld onderzocht' in *Criminologie in Actie*, BEYENS, K., GOETHALS, J., PONSAERS, P. en VERVAEKE, G., (eds.), Brussel, Politeia, 2002, 379-409.
58. STRANG, H. en BRAITHWAITE, J., *Restorative Justice and the civil society*, Cambridge, Cambridge University Press, 2001, 250p.
59. SUE, D.W., en SUE, D., *Counseling the Culturally Different*, Second Edition. New York, John Wiley & Sons, 1990.
60. TELLER, M., *Als je ouder in de gevangenis zit... hoe dichtbij blijven: over de relatie van kinderen met hun gedetineerde ouder: de situatie in België*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 1996, 71p.
61. TONRY, M., 'Has the prison a future' in *The future of imprisonment*, TONRY, M., (ed.), New York, Oxford University Press, 2004, 3-24.
62. UMBREIT, M., *Mediating interpersonal conflicts: a pathway to peace*, Minnesota, CPI Publishing, 1995, 292p.
63. UMBREIT, M.S., BRADSHAW, W. en COATES, R.B., 'Victims of severe violence in dialogue with the offender: key principles, practices, outcomes and implications' in *Restorative Justice in context: international practice and directions*, WEITEKAMP, E.G.M., en KERNER, H.J., (eds.), Devon, Willan Publishing, 2003, 123-130.
64. VAN ACKER, J., 'Verslag van werkgroep Penitentiair regime en functie van het druggebruik' in *Het drugbeleid in België: actuele ontwikkelingen*, DE RUYVER, B, DE SOMERE, P. en VERMEULEN, G., (eds.), Brussel, Maklu, 2000, 359-363.
65. VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht*, I, Antwerpen, Maklu, 2003, 559p.



66. VAN MOL, F. en LIBERT, V., 'Drughulpverlening in gevangenissen' in *Drugbeleid aan de vooravond van de 21<sup>ste</sup> eeuw*, DE RUYVER, B., VERMEULEN, G., FLAVEAU, A. en DE LEENHEER, F., (eds.), Brussel, Maklu, 2000, 306-312.
67. VEGTER, P.C., *Behandelen in de gevangenis*, Deventer, Gouda Quint, 1999, 57p.
68. WALGRAVE, L., *Repositioning Restorative Justice*, Devon, Willan Publishing, 2003, 351p.
69. WALGRAVE, L., *Restorative Justice and the law*, Devon, Willan Publishing, 2002, 247p.
70. WEBER, D., *Homo Criminalis, Belgische parlementsleden over misdaad en straf; 1830-1940*, Brussel, VUBpress, 1996, 190p.
71. WEITEKAMP, E.G.M. en KERNER, H.J., *Restorative Justice; theoretical foundations*, Devon, Willan Publishing, 2002, 350p.
72. WELCH, M., *Ironies of imprisonment*, Thousand Oaks California, Sage Publications, 2005, 239p.
73. WILLIAMS, M., *The cry of pain. Understanding suicide and self-harm*, XVI, London, Penguin Press, 1997, 255p.
74. ZEHR, H., *Changing lenses: A new focus for crime and justice*, Scottsdale, Herald Press, 1990, 280p.
75. ZEHR, H., *The little book of Restorative Justice*, in *The little book of justice and peace building*, ZEHR, H., (ed.), s.d., Good Books, 2002, 72p.

### **Tijdschriften:**

1. AERTSEN, I. en PETERS, T., 'Mediation and Restorative Justice in Belgium', *European Journal on Criminal policy and research*, 1998, 507-525.
2. AERTSEN, I. en PETERS, T., 'Mediation for reparation; the victim's perspective', *European Journal of crime, criminal law and criminal justice*, 1998, 93-110.
3. AERTSEN, I. en WILLEMSSENS, J., 'The European forum for victim-offender mediation and restorative justice', *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2001, 291-300.
4. AERTSEN, I., 'Herstelrecht in Europees perspectief', *Panopticon*, 2001, 409-422.
5. BAUWENS, N., 'Bemiddeling in strafzaken', *Rechtskundig Weekblad*, 1992-1993, 351-357.
6. BEKAERT, H., 'Een probation proefnemning', *Rechtskundig Weekblad*, 1948-1949, 33-52.

7. BOEYKENS, G., 'De probation of de vrije strafvoltrekking onder toezicht', *Rechtskundig Weekblad*, 1936-1937, 1487-1500.
8. BROOThAERS, J.P. en MENTENS, R., 'Zijn er in de huidige context behandelingsmogelijkheden op een afdeling sociaal verweer?', *Panopticon*, 1982, 435-441.
9. BULLENS, F. en GEUDENS, H., 'Van model tot beeldenstorm?', *Alert*, 2002, 37-46.
10. CASSELMAN, J., 'Begint er licht te schijnen aan het einde van de duistere tunnel?', *Orde van de dag*, 2001, afl.15, 37-41.
11. CHRISTIE, N., 'Conflicts as property', *The British Journal of Criminology*, 1977, 1-15.
12. CORNIL, P., 'Declin ou renouvellement de la répression pénale', *RDP*, 1964-65, 715-729.
13. COSYNS, P., 'De psychiatrische rapportage in strafzaken is een droeve zaak', *Panopticon*, 1980, 181-183.
14. COSYNS, P., 'Internering: een doorbraak in het herzieningsproces van de wet?', *Panopticon*, 1999, 313-318.
15. DE NAUW, A., 'Dienstverlening, bemiddeling, transactie en snelrecht: over de samenhang der dingen', *Panopticon*, 1996, 437-472.
16. DE RUYVER, B. en VAN IMPE, K., 'De minnelijke schikking en de bemiddeling in strafzaken', *Rechtskundig Weekblad*, 2000-2001, 445-463.
17. DE RUYVER, B., 'Alternatieve straffen; zijn er grenzen aan creativiteit?', *Tijdschrift voor sociale wetenschappen*, 1994, 26-54.
18. DE RUYVER, B., 'Alternatieve straffen; zijn er grenzen aan creativiteit?', *Experta Criminologica*, 1993, 1-31.
19. DE RUYVER, B., 'Bemiddeling in strafzaken: verruimde mogelijkheden tot een geïndividualiseerde afhandeling in strafzaken op het niveau van het parket', *Excerpta Criminologica*, 1994, 1-14.
20. DE SOUTER, V., 'Strafbemiddeling: de wet van 10 februari 1994', *Jura Falconis*, 1996-1997, 511-540.
21. DE VRIENDT, L. 'Herstelbemiddeling arrondissement Leuven', *Panopticon*, 2001, 461-478.
22. DE VROEDE, N., 'La médiation pénale', *Journal des tribunaux*, maart 1999, 258-264.
23. DE WAELE, J.P., 'Enkele dysfuncties van de Wet tot bescherming maatschappij', *Panopticon*, 1983, 231-245.
24. DEMANET, G., 'La médiation penale en droit Belge ou le magistrat de liaison, un nouvel entremetteur', *Revue de droit pénal et de criminologie*, maart 1995, 230-234.

25. DEMANET, G., 'La médiation pénale', *Revue de droit pénal et de criminologie*, november 1995, 887-923.
26. DERMAGNE, J.M., 'Chronique législative; T.I.G. et Médiation Pénale', *Journal des Procès*, 1994, nr. 263, 12-13.
27. DILLEN, C., 'Het kalf is bijna verdronken!', *Panopticon*, 2001, 529-540.
28. DRENTH, J.J., 'Straffende hulpverlening', *Procès*, 1991, 127-130.
29. ELIAERTS, C. en SNACKEN, S., 'De toepassing van de korte gevangenisstraf: een straatje zonder einde?', *Panopticon*, 1982, 4-20.
30. ELIAERTS, C., 'Het nieuw realisme in het strafrecht en de criminele politiek', *Panopticon*, 1984, 1-9.
31. FARMER, K.A., FELTHOUS, A.R., HOLZER, C.E. 'Medically serious suicide attempts in a jail with a suicide-prevention program', *Journal of forensic sciences*, 1996, nr. 41, afl.2, 240-246.
32. FELTHOUS, A.R., 'Preventing jailhouse suicides' *Bulleting of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 1994, nr. 22, afl. 4, 477-488.
33. GOOSEN, T., 'Bemiddeling in strafzaken, gangmaker of 'vervalser' van een restorative justice?', *Orde van de dag*, 2003, afl. 22, 35-44.
34. GOOSEN, T., 'Bemiddeling in strafzaken; theorie en praktijk in 1999', *Panopticon*, 2001, 447-460.
35. HAYES, L.M., 'From chaos to calm: one jail system's struggle with suicide prevention', *Behavioral sciences and the law*, 1997, nr. 15, 399-413.
36. HEIMANS, H., 'Is er nog hoop voor geïnterneerden?', *Orde van de dag*, 2001, afl. 15, 7-24.
37. JUNGER-TAS, J., 'Alternatieven voor de vrijheidsstraf. Een internationaal overzicht', *Justitiële Verkenningen*, 1993, afl. 9, 128-155.
38. JUNGER-TAS, J., 'Alternatieven voor de vrijheidsstraf', *Justitiële Verkenningen*, 1993, afl. 9, 129-158.
39. KLOECK, K., 'Je kent de weg en de taal. Over netwerkvorming tussen welzijnswerk en strafrechtsbedeling', *Panopticon*, 2001, 21-53.
40. LAENENS, J., 'Schikken of beschikken? Pleidooi tegen de privatisering van de bemiddeling', *Rechtskundig Weekblad*, 2000-2001, 402-409.
41. MARSHALL, F.T., 'The evolution of Restorative Justice in Britain', *European Journal on Criminal Policy and Research*, 1996, afl. 4, 21-43.
42. MEYVIS, W., 'De relatie tussen hulpverlening en justitie', *Panopticon*, 2001, 99-106.

43. MEYVIS, W., 'Uitvoering Vlaams Strategisch Plan hulp en dienstverlening aan gedetineerden. Een overzicht', *Panopticon*, 2003, 591-599.
44. MINCKE, C., 'Vers un nouveau type d'utilisation du ministère public. L'exemple de la médiation pénale et de la procédure accélérée', *Revue de droit pénal et de criminologie*, juni 1998, 644-661.
45. NUYTS, K., 'Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden', *Welzijnsgids*, 2001, 55-73.
46. PEETERS, T., 'Het ontstaan van de probatie in België. Een poging tot historische reconstructie.', *Panopticon*, 1982, 99-122.
47. PETERS, T., 'Bemiddeling en herstel als een humane reactie op criminaliteit', *Wijsgerig Perspectief*, 1995-1996, 81-86.
48. PETERS, T., 'Bemiddeling en herstel(recht): praktijk en beweging, editoraal van het themanummer « Bemiddeling en herstel »', *Panopticon*, 2001, 403-408.
49. PETERS, T., 'Bemiddeling, herstel en strafrechtspleging', *Panopticon*, 1993, 97-106.
50. PETERS, T., 'De gevangenen zitten overvol want de alternatieve sancties doen het niet', *Panopticon*, 1980, 265-270.
51. PETERS, T., 'Probleemoplossing en herstel als functies van straf', *Panopticon*, 1996, 555-569.
52. RAAD VAN EUROPA, 'De alternatieve vrijheidsstraffen; Verslag van het Europees Comité voor de criminele problemen over bepaalde alternatieve vrijheidsstraffen. Resolutie (76)10', *Bull. Strafnr.*, 1976, 173-178.
53. RIXEN, S., 'Victim-related mediation procedure without prejudice to the rights of offenders: realizable?', *Panopticon*, 1993, 47-65.
54. ROBERT, L., 'Herstelgerichte detentie in België', *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 2004, afl. 2, 24-41.
55. STAELENS, M., 'Mediation: een alternatieve vorm van conflictbeslechting', *Panopticon*, 1987, 321-334.
56. VAN DE KERCKHOVE, M., 'Des mesures répressives aux mesures de sûreté et de protection. Réflexions sur le pouvoir mystificateur du langage', *R.D.P.*, 1976-1977, 245-279.
57. VAN GARSSE, L., 'Bemiddeling in strafrechtelijke context: suggesties voor regelgeving op basis van jaren bemiddelingspraktijk', *Panopticon*, 2004, 47-64.
58. VAN GARSSE, L., 'Op zoek naar herstelrecht: overwegingen na jaren bemiddelingswerk', *Panopticon*, 2001, 423-446.
59. VAN GARSSE, L., 'Schaderegeling op politieniveau', *Pretekst*, 1998, nr. 19, 12.

60. WALGRAEVE, L., 'Van coherent model naar consequent beleid', *Alert*, 2002, 10-28.
61. WHATELET, M., 'Naar een vereenvoudiging en versnelling van de strafrechtspleging?', *Panopticon*, 1991, 302-309.
62. WINKLER, G.E., 'Assessing and responding to suicidal jail inmates', *Community mental health journal*, 1992, nr. 28, afl.4, 317-326.
63. ZEHR, H., 'A question of alternatives', *VORP Network News*, 1985, 9.

### **Niet commerciële literatuur:**

1. ADAM, C. en BARTHOLEYNS, F., *Politique pénitentiaire en matière de drogues, ULB-UCL rapport de recherche, Ministère de la Justice*, Brussel, 1997. (onderzoeksrapport).
2. BAUWENS, N., *Bemiddeling in strafzaken; rede uitgesproken op de plechtige openingszitting op 1 september 1992*. Hof van Beroep Gent, september 1992. (toespraak).
3. BELGISCH INSTITUUT VOOR DE VERKEERSVEILIGHEID, *sensibilisatiecursus verkeersveiligheid*. s.l., s.d. (brochure).
4. BERGMANS, K., *Toetsing van het beleid inzake Bemiddeling in Strafzaken voor het ressort Gent*. (Diss. Lic. Criminologie). Gent, 2001-2002, 154p.
5. BRIGNOLA, J., *Exploratief onderzoek naar de beleving van drughulpverlening bij enige allochtonen in de gevangenis*. (Diss. Lic. Psychologie). Gent, 2003, 74p.
6. CAW PIRAMIDE, *Alternatieve gerechtelijke maatregelen*. Kortrijk, s.d. (brochure).
7. CONSTANT, J., *L'état de nécessité en droit pénal belge; Rapports belges au VIIIe Congrès international de droit comparé*. Brussel, 1970, 761-778. (rapport).
8. DE CLERCK, S. *Straf- en gevangenisbeleid, oriëntatienota van Minister S. De Clerck*. 1996, 26p. (nota).
9. DE RUYVER, B., *Cursus Strafrechtelijk Beleid; 2<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2004-2005, 72p. (academisch materiaal).
10. DEBERSAQUES, G., *Reclassering in België: studie van de bestaande situatie toegespitst op de reclassering van langgestraften en recidivisten*. (Diss. Lic. Criminologie). Gent, 1981-1982, 137p.
11. DECLERCQ, L., *Het experiment "Bemiddeling in strafzaken"*. Hof van Beroep Gent, 17 september 1992. (interne nota).
12. DECLERCQ, L., *Strafbemiddeling*. Hof van Beroep Gent, 11 mei 1993. (interne nota).
13. DEHAENE, J.L., *Regeringsverklaring van 9 maart 1992 uitgesproken voor het parlement door Eerste Minister*. Brussel, 1992. (verslag toespraak).

14. DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent*. s.l., s.d., 13p. (rapport).
15. DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 77p. (jaarverslag).
16. DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. 1999, 43p. (interne nota).
17. GOOSEN, T. en SCHEPERS, A., *Verslag van de studiedag inzake bemiddeling op initiatief van het Ministerie van Justitie*. 13 december 1995, 10p. (verslag studiedag).
18. INGELS, B., *Suicide in detentie; een literatuurstudie*. (Diss. Lic. Psychologie) Gent, 2002, 65p.
19. JUSTITIEHUIS KORTRIJK, *Bemiddeling in strafzaken op het Parket van de Procureur des Konings te Kortrijk*. Kortrijk, s.d., 6p. (interne brochure).
20. LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 26p. (jaarverslag).
21. LENAERS, S., *De gemeenschap achter de tralies: onderzoek naar de behoeften van gedetineerden aan maatschappelijke hulp- en dienstverlening*, XIII, Diepenbeek, Ministerie van de Vlaamse gemeenschap en Limburgs Universitair Centrum, 2001, 179p. (onderzoeksrapport).
22. ROEF, S., STINCKENS, K., VAN DRIESSCHE, L. en WINTERS, K., *Reïntegratieve shaming toegepast op de bemiddeling in strafzaken*. Leuven, 1998, 36p. (rapport).
23. ROUSSEAU, K. en VERSTRAETEN, K., *Noden van (ex)gedetineerden met betrekking tot (drug)hulpverlening: een kwalitatieve studie bij (ex)gedetineerden en hulpverleners*. (Diss. Lic. Psychologie) Gent, 2004, 126p.
24. ROUSSEAU, K., *Noden van (ex-)gedetineerden met betrekking tot de (drug)hulpverlening: een kwalitatieve studie bij (ex-)gedetineerden en hulpverleners*. (Diss. Lic. Psychologie) Gent, 2004, 126p.
25. STEUNPUNT ALGEMEEN WELZIJNSWERK, *Dader in zicht, uit-zicht op verandering*. Berchem-Antwerpen, s.d. (brochure).
26. STEUNPUNT ALGEMEEN WELZIJNSWERK, *Slachtoffer in beeld*. Berchem-Antwerpen, s.d. (brochure).
27. VAN DROOGENBROECK, B. en DEMYNCK, M., *Bemiddelingsmethodiek*. Hogeschool Leuven Departement Sociale Hogeschool Heverlee, 1999. (academisch materiaal).

28. VAN NUFFEL, J., *Copingproblematiek van gedetineerden*. (Diss. Lic. Psychologie). Gent, 1991-1992, 130p.
29. VANDERBEKEN, T., *Cursus Penologie; 1<sup>e</sup> licentie Criminologische Wetenschappen Universiteit Gent*. Academiejaar 2000-2001, 326p. (academisch materiaal).
30. VERMEIREN, K en DEWULF, C., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 1/01/98 tot 31/12/1998*. s.l., 1999, 49p. (jaarverslag).
31. VERWILGHEN, *Detentieplan van de Minister van Justitie*. 31 mei 2000, 17p. (nota).
32. VZW SUGGNOMÉ, *Discussiespel; samenspraak*. Brussel, 17 december 1999. (studiedag 'Samenspraak').
33. WHO Regional Office for Europe, *Drug abusers in prisons: managing their health problems*. Copenhagen, 1988, 52p.

### **Webpagina's:**

1. AFDELING MEDIA EN COMMUNICATIE (z.d.) 'Krachtig op koers; jaarverslag 2003' in Koersen op een veilige samenleving; aan de slag met daders [WWW]. Stichting Reclassering Nederland: <http://www.reclassering.nl> [24/11/04].
2. BOUTSEN, H., (1999/09/17) 'Vereffening' in Documenten [WWW]. De balie van Leuven: <http://www.balieleuven.be/nl/vereffening.htm> [15/01/2005].
3. COUNCIL OF EUROPE (1987/09/17) 'Recommendation No (87)21 to member states on assistance to victims and the prevention of victimisation' [WWW]. Council of Europe: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=704811&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75> [02/03/2005].
4. COUNCIL OF EUROPE, (1999/09/15) 'Recommendation No. R(99)19 of the committee of ministers to member states concerning mediation in penal matters' [WWW]. Council of Europe: <http://cm.coe.int/ta/rec/1999/99r19.htm> [28/02/2004].
5. DEPARTMENT OF MENTAL HEALTH, (2000) 'Preventing Suicide; a resource for prison officers' [WWW]. World Health Organisation: [http://www.who.int/mental\\_health/media/en/60.pdf](http://www.who.int/mental_health/media/en/60.pdf) [13/03/2005].
6. ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (1999/12) 'Draft Resolution IV on the development and implementation of mediation and restorative justice measures in criminal justice' in Commission on crime prevention and criminal justice; report on the eighth session [WWW]. United Nations: <http://www.un.org/documents/ecosoc/docs/1999/e1999-30.htm> [17/04/2005]. (E/1999/30 E/CN.15/1999/12)
7. ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2000/07) 'Draft Resolution I; basic principles on the use of Restorative Justice programmes in criminal matters' in Commission on crime prevention and criminal justice; report on the ninth session [WWW]. United Nations:

<http://www.un.org/documents/ecosoc/docs/2000/e2000-30.pdf> [17/04/2005].  
(E/2000/30E/CN.15/2000/7)

8. ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2000/11) 'Vienna Declaration on Crime and Justice: Meeting the Challenges of the Twenty-first Century' in Resolutions and decisions adopted by the Economic and Social Council at its substantive session of 2000 [WWW]. United Nations: <http://www.un.org/documents/ecosoc/dec/2000/edec2000-inf2-add2.pdf> [17/05/2005]. (E/2000/INF/2/Add.2)
9. ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2002/04) 'Report of the Group of Experts on restorative justice; Addendum' in 11th Session of the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice [WWW]. United Nations: <http://www.unodc.org/pdf/crime/commissions/11comm/5add1e.pdf> [23/01/2005]. (E/CN.15/2002/5/Add.1)
10. ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2002/04) 'Restorative Justice; report of the Secretary-General' in 11th Session of the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice [WWW]. United Nations: <http://www.unodc.org/pdf/crime/commissions/11comm/5e.pdf> [23/01/2005]. (E/CN.15/2002/5/Add.1)
11. ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2002/04) 'Restorative Justice; report of the Secretary-General' in 11th Session of the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice [WWW]. United Nations: <http://www.unodc.org/pdf/crime/commissions/11comm/5e.pdf> [23/01/2005]. (E/CN.15/2002/5)
12. FOKKENS, J.W. (1997) 'Verzoening, een element van de strafrechtstoepassing?' in In de marge nr. 4 [WWW]. Blaise Pascal Instituut Vrije Universiteit Amsterdam: [http://www.bezinningscentrum.nl/indemarge/ssi\\_indemarge/pdf\\_indemarge\\_hor/marge497.pdf](http://www.bezinningscentrum.nl/indemarge/ssi_indemarge/pdf_indemarge_hor/marge497.pdf) [19/01/2005].
13. MARSHALL, F.T., (1999) 'Restorative Justice: an overview' [WWW]. Home Office Research Development and Statistics Directorate: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/occ-resjus.pdf> [10/10/2004].
14. MC. COLD, P., (1999) 'Restorative Justice Practice – State of the field 1999' [WWW]. International Institute for Restorative Practices: [http://www.iirp.org/library/vt/vt\\_mccold.html](http://www.iirp.org/library/vt/vt_mccold.html) [17/04/2005].
15. OASE, (2000), 'Risicofactoren: ingrijpende levensgebeurtenissen' in Zelfmoordpreventie [WWW]. OASE Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg: <http://users.skynet.be/oase/suicide1.html#epidemi> [16+04/2005].
16. STRANG, H., (2001/03) 'Introduction' in Restorative Justice programs in Australia; a report to the Criminology Research Council [WWW]. Australian Government Criminology Research Council: <http://www.aic.gov.au/crc/reports/strang/report.pdf> [18/12/2004].
17. UMBREIT, M.S. en COATES, R.B. (Centre for Restorative Justice & Peacemaking, University of Minnesota) (2000/04) 'Multicultural implications of Restorative Justice;



potential pitfalls and dangers' [WWW]. U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office for Victims of Crime: [http://www.ojp.usdoj.gov/ovc/publications/infores/restorative\\_justice/restorative\\_justice\\_as\\_cii\\_pdf/ncj176348.pdf](http://www.ojp.usdoj.gov/ovc/publications/infores/restorative_justice/restorative_justice_as_cii_pdf/ncj176348.pdf) [18/11/2004].

18. VZW KOMPAS, (z.d.) 'Ambulante drugzorg Kompas' in Werkvormen [WWW]. Vzw Kompas: <http://www.kompasvzw.be/frames.htm> [15/03/2005].
19. X (z.d.) 'Bron van de gegevens: fases van de strafrechtelijke procedure en computerregistratie' in Jaarstatistiek van het openbaar ministerie; opsporing en vervolging van strafzaken door de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg 2002 [WWW]. College van Procureurs-generaal statistisch analisten: [http://www.just.fgov.be/statistique\\_parquets/](http://www.just.fgov.be/statistique_parquets/) [18/03/2005].
20. X, (s.d.) 'Een helder en geloofwaardig sanctiestelsel' [WWW]. [http://www.justitie.nl/Images/beleidsnota%20sanctiestelsel\\_tcm35-7263.doc](http://www.justitie.nl/Images/beleidsnota%20sanctiestelsel_tcm35-7263.doc) [04/05/05].
21. X, (z.d.), 'On-line woordenboek' in Van Daele taalweb [WWW]. Van Daele lexicografie: <http://www.vandale.nl/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=waardig> [09/03/2005].
22. X., (2000/12/08) 'Art. 6 Title III Activities and principles of functioning' in About the forum: Constitution and regulations [WWW]. The European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice: <http://www.euforumrj.org/html/about.constitution.constitution.asp#TITLE02> [18/01/2005].
23. X., (s.d.) 'Mission and goals' in Learn about VOMA [WWW]. Victim Offender Mediation Association: [http://voma.org/abt\\_voma.shtml](http://voma.org/abt_voma.shtml) [02/01/2005].
24. X., (z.d.) 'Jaarstatistiek van het openbaar ministerie; opsporing en vervolging van strafzaken door de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg 2002' [WWW]. College van Procureurs-generaal statistisch analisten: [http://www.just.fgov.be/statistique\\_parquets/](http://www.just.fgov.be/statistique_parquets/) [18/11/2004].

### ***Wetgevende documenten:***

1. B. Raad E.U. 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure, *PB. L.* 22 maart 2001, afl. 82, 1.
2. Art. 80 Strafwetboek.
3. Art. 387 van het Strafwetboek
4. Art. 422bis Strafwetboek.
5. Art. 458 Strafwetboek.
6. Art. 1386bis Strafwetboek.

7. Art. 29 Wetboek van Strafvordering.
8. Art. 30 Wetboek van Strafvordering.
9. Art. 63 Wetboek van Strafvordering.
10. Art. 64 2° Wetboek van Strafvordering.
11. Art. 70 Wetboek van Strafvordering.
12. Art. 145 Wetboek van Strafvordering
13. Art. 182-183 Wetboek van Strafvordering
14. Art. 216bis Wetboek van Strafvordering.
15. Art. 216ter, § 1-3 Wetboek van Strafvordering.
16. Ontwerp van wet houdende regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken, *Parl. St.* Senaat 1992-1993, nr. 652/1.
17. Voorstel van Wet tot invoering van de dienstverlening als alternatief voor de vrijheidsstraf, *Parl. St.* Kamer van Volksvertegenwoordigers 1982-1983, nr. 685.
18. Wet 10 februari 1994 houdende de regeling van een procedure voor bemiddeling in strafzaken, *B.S.* 27 april 1994, 11195-11197.
19. Wet tot wijziging van sommige bepalingen van het Strafwetboek, van het Wetboek van Strafvordering, van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964, van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, van de wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidsstelling en tot wijziging van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1 juli 1964, *B.S.* 29 juni 1999. (betreffende de oprichting van justitiehuisen)
20. Wet 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele en politiezaken, *B.S.* 7 mei 2002.
21. K.B. 24 oktober 1994 houdende uitvoeringsmaatregelen inzake de procedure voor de bemiddeling in strafzaken, *B.S.* 1 november 1994, 27247-27248.
22. K.B. 13 juni 1999 houdende organisatie van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie, *B.S.* 29 juni 1999.
23. K.B. 19 juli 2001 tot wijziging van het KB 13 juni 1999 tot vaststelling van de personeelsformatie van de buitendiensten van de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie, *B.S.* 25 juli 2001.

24. K.B. 18 juni 2003 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele en politiezaken, *B.S.* 17 juli 2003.
25. M.B. 23 juni 1999 tot vaststelling van de functiebeschrijvingen en -profielen voor het personeel van de buitendiensten van de Dienst Justitiehuis van het Ministerie van Justitie, *B.S.* 29 juni 1999.
26. M.B. 23 juni 1999 tot vaststelling van de basisinstructies voor de justitiehuis, *B.S.* 29 juni 1999.
27. Een nieuw contract met de burger, *Parl. St.* Senaat 1992-1993, nr. 652/1.
28. Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 34p.
29. Richtlijn van de Minister van Justitie houdende een eenvormig vervolgingsbeleid betreffende het sturen onder invloed, in staat van dronkenschap of in een soortgelijke staat onder meer ten gevolge van het gebruik van drugs of van geneesmiddelen, 8 mei 1998.

### **Mondelinge informatiebronnen**

1. Interview met S. VAN DEN BERGHE, justitieassistent justitiehuis Kortrijk; dienst bemiddeling in strafzaken, Kortrijk, 11 oktober 2004.
2. Interview met S. VANDENBERGHE, justitieassistent justitiehuis Kortrijk; dienst bemiddeling in strafzaken, Kortrijk, 25 november 2004.
3. Interview met K. VANTHUYNE, medewerkster van het ambulanc centrum "De Kiem", Gent, 23 maart 2005.
4. Interview met L. MOREELS, Attaché Dienst Justitiehuis, Brussel, 5 april 2005.
5. Interview met T. GOOSEN, Attaché Justitiehuis Antwerpen, Antwerpen, 7 april 2005.
6. Interview met GOOSEN, T., Attaché Justitiehuis Antwerpen, Antwerpen, 28 april 2005.

*Bijlage 1. Vergelijking tussen de retributieve en herstelrechtelijke visie op 'crime' en 'justice' door ZEHR, H.*

**Understandings of Crime**

**Retributive Lens**

Crime defined by violation of rules  
(i.e., broken rules)

Harms defined abstractly

Crime seen as categorically different  
from other harms

State as victim

State and offender seen as primary  
parties

Victims' needs and rights ignored

Interpersonal dimensions irrelevant

Conflictual nature of crime obscured

Wound of offender peripheral

Offense defined in technical, legal terms

**Restorative Lens**

Crime defined by harm to people  
and relationships (i.e. broken relationships)

Harms defined concretely

Crime recognized as related to other harm and  
conflicts

People and relationships as victims

Victim and offender seen as primary parties

Victims' needs and rights central

Interpersonal dimensions central

Conflictual nature of crime recognized

Wounds of offender important

Offense understood in full context: moral,  
social, economic, political

## Understandings of Justice

### Retributive Lens

Blame-fixing central

Focus on past

Needs secondary

Battle model; adversarial

Emphasizes differences

Imposition of pain considered normative

One social injury balanced by harm

Harm by offender balanced by harm to offender

Focus on offender; victim ignored

State and offender are key-elements

Victims lack information

Restitution rare

Victims' 'truth' secondary

Victims' suffering ignored

Action from state to offender; offender passive

State monopoly on response to wrongdoing

Offender has no responsibility for resolution

Outcomes encourage offender irresponsibility

### Restorative Lens

Problem-solving central

Focus on future

Needs primary

Dialogue normative

Searches for commonalities

Restoration and reparation considered normative

Emphasis on repair of social injuries

Harm by offender balanced by making right

Victims' needs central

Victim and offender are key elements

Information provided to victims

Restitution normal

Victims given chance to 'tell their truth'

Victims' suffering lamented and acknowledged

Offender given role in solution

Victim, offender and community roles recognized

Offender has responsibility in resolution

Responsible behavior encouraged

Rituals of personal denunciation and exclusion	Rituals of lament and reordering
Offender denounced	Harmful act denounced
Offender's ties to community weakened	Offender's integration into community increased
Offender seen in fragments, offense being definitional	Offender viewed holistically
Sense of balance through retribution	Sense of balance through restitution
Balance righted by lowering offender	Balance righted by raising both victim and offender
Justice tested by intent and process	Justice tested by its 'fruits'
Justice as right rules	Justice as right relationships
Victim-offender relationships ignored	Victim-offender relationships central
Process alienates	Process aims at reconciliation
Response based on offender's past behavior	Response based on consequences of offender's behavior
Repentance and forgiveness discouraged	Repentance and forgiveness encouraged
Proxy professions are the key actors	Victim and offender central; professional help available
Competitive, individualistic values encouraged	Mutuality and cooperation encouraged
Ignores social, economic and moral context of behavior	Total context relevant
Assumes win-lose outcomes	Makes possible win-win outcomes

*BRON: ZEHR, H., Changing Lenses: A new focus for crime and justice, Scottsdale, Herald Press, 1990, 184-185 en 211-214.*

## Bijlage 2. De procedure inzake de Bemiddeling in Strafzaken

### 1. Inleiding

Om de werking van de BIS beter te kunnen begrijpen, acht ik het noodzakelijk een beschrijving te geven van het verloop van de procedure. Ik zal me hiervoor grotendeels baseren op twee richtinggevende documenten. Enerzijds op het draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken, dat opgemaakt werd in samenwerking met alle justitieassistenten BIS van de Nederlandstalige arrondissementen.<sup>447</sup> Anderzijds op de omzendbrief nr. 8/99 van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep: “Gemeenschappelijke Omzendbrief inzake bemiddeling in strafzaken”.<sup>448</sup>

Na vier jaar praktijkervaring op het gebied van de BIS konden tussen de parketten verschillende praktijken worden vastgesteld met betrekking tot de finaliteit, de selectie van de dossiers en zelfs tot de procedure op zich. Om hieraan een einde te maken en een harmonisering van deze afhandelingsmodaliteit te kunnen bekomen, besliste Minister van Justitie Van Parys, in overleg met het College van Procureurs-generaal, de ministeriële omzendbrief van 28 oktober 1994 aan te passen met betrekking tot de belangrijkste prioriteiten inzake de bemiddeling. Bovendien moest de praktijk aangepast worden aan de recente ontwikkelingen in de samenleving, met inbegrip van de Octopusakkoorden van waaruit men tevens pleitte voor een uitbreiding van de toepassing van de BIS.<sup>449</sup>

Men dient er op te wijzen dat een verscheidenheid in aanpak als een rijkdom kan beschouwd worden, gezien het expliciteren en uitwisselen van ideeën, visies en manieren van werken, zal leiden tot een betere kennis. Tevens zal men zich beter bewust worden van de gehanteerde denk- en werkwijzen.<sup>450</sup> Men kan leren van elkaar en zal door de verschillen ook meer stilstaan en nadenken over de eigen manieren van werken. De doelstellingen die elke dienst dient na te streven, dienen wel steeds dezelfde te blijven. De wetgever onderscheidt in

---

<sup>447</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 1999, 43p. (interne nota).

<sup>448</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 34p.

<sup>449</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 1. Deze omzendbrief trad in werking op 17 mei 1999.

<sup>450</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 1999, 4. (interne nota).

dit verband het waarborgen van een snelle vergoeding voor het slachtoffer, de effectieve berechting van de kleinere criminaliteit, het gevoel van straffeloosheid trachten tegengaan en alternatieve sociale reacties ontwikkelen voor die vormen van normovertredend gedrag waarin een tussenkomst van de rechter niet meteen noodzakelijk is.<sup>451</sup> De verscheidenheid binnen de werkwijze moet dus binnen bepaalde grenzen gehouden worden; het blijft noodzakelijk dat men denkt en werkt vanuit een gemeenschappelijke visie. Daarbij is het evenwel belangrijk deze visie als een dynamisch gegeven te beschouwen; een voortdurende verfijning en het ontwikkelen van een persoonlijk handelingskader dienen dan ook steeds nagestreefd te worden.

Er groeide bovendien de behoefte om de omzendbrief verder te concretiseren, vandaar dat men in het draaiboek de verschillende manieren van werken binnen de procedure BIS, die doorheen de tijd naast elkaar waren ontstaan, heeft beschreven. Men dient wel op te merken dat deze allen binnen de globale visie passen. Het draaiboek is dan ook niets anders dan een verdere interpretatie van de wet<sup>452</sup> en de omzendbrief<sup>453</sup>.

Niettegenstaande voornoemde pogingen om binnen de praktijk uniformiteit te bekomen, zien we tussen de dagelijkse werking van de diensten BIS nog kleine verschillen in de afhandeling van dossiers. Dit zijn relatieve verschillen die vooral een gevolg zijn van de persoonlijke beslissingen die de justitieassistenten dienen te maken in de concrete organisatie van de BIS. Dit kan dan ook beschouwd worden als een normaal, niet-hinderlijk gegeven. Dit heeft wel tot gevolg dat deze uiteenzetting misschien niet voor alle diensten volledig zal opgaan, maar ze is wel de algemene globale vooropstelling.

Ik zal binnen deze uiteenzetting de verschillende fasen volgen die men ook binnen beide documenten onderscheidt. Ik bespreek achtereenvolgens een selectiefase, een voorbereidingsfase, de bemiddelingszitting en een opvolgings- en afsluitingsfase.

---

<sup>451</sup> Wet 10 februari 1994 houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken, *B.S.* 27 april 1994, 11195-11197.

<sup>452</sup> Wet 10 februari 1994 houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken, *B.S.* 27 april 1994, 11195-11197.

<sup>453</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 34p.



## 2. Doelstellingen

Vooreerst zal ik een korte opsomming geven van de doelstellingen die men hoopt te bereiken binnen deze mogelijkheid.<sup>454</sup>

- De procedure richt zich in eerste instantie tot dossiers met een geïdentificeerd slachtoffer
- Het herstel van de materiële en morele schade aan het slachtoffer en aan de samenleving staat centraal; als onderdeel van een herstelrechtelijke en onderhandelende justitie, beoogt de BIS ruimte te creëren voor beide partijen om zelf verantwoordelijkheid op te nemen om te komen tot een oplossing van hun conflict.
- De dossiers dienen een alternatief te vormen voor de vervolging zodat, daar waar mogelijk, het toepassen van een gevangenisstraf kan worden teruggedrongen.
- Men hoopt te komen tot een geharmoniseerd strafrechtelijk beleid, over de verschillende parketten heen, in het kader van de toepassing van de wet.
- Men tracht een gelijkwaardig aanbod voor te leggen aan elke dader en slachtoffer; hierin ligt een toezichtsfunctie voor de magistraten, de adjunct-adviseur en de justitieassistent.

## 3. De selectiefase

Wanneer de ordediensten strafbare feiten vaststellen, wordt dit geakteerd in een proces-verbaal en overgemaakt aan het parket van de Procureur des Konings. Deze staat in voor het bewaken van de maatschappelijke orde en beslist welk gevolg aan een misdrijf wordt gegeven.

Tot voor 1994 kon hij kiezen uit volgende mogelijkheden;

- Zonder gevolg klasseren (seponeren)
- Voorwaardelijk seponeren (praetoriaanse probatie)
- Minnelijke schikking
- Vervolging voor de strafrechtbank via dagvaarding

---

<sup>454</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 7.

Vanaf 1994 komt daar tevens de mogelijkheid tot het opleggen van een BIS bij.

De selectie<sup>455</sup> is in eerste instantie een zaak van de magistratuur. Het is de parketmagistraat die van kwalificatie is, die zal beslissen of een dossier naar de dienst BIS zal worden doorgestuurd.

In dit verband verwijs ik naar de richtlijnen, opgesteld door de Procureur-generaal, die het beleid op het gebied van de BIS mee zullen bepalen. Het is zeker niet de bedoeling dat men tot een vooraf opgestelde lijst zal komen van alle misdrijven waarvoor een BIS aangewezen is, doch is het van enig belang dit ook niet door toevalligheden tot stand te laten komen. Enige beleidsvoering is dan ook noodzakelijk. Hierin ligt tevens een belangrijke rol weggelegd voor de justitieassistent. Hij of zij dient immers de magistraten te stimuleren in het volgen van een beleid. Bovendien is het van belang dat dit ook wordt geëxpliciteerd naar de andere magistraten, ten einde een uniforme selectie te bekomen. Zo komt men tegemoet aan de doelstelling om er voor te zorgen dat alle daders en slachtoffers op een gelijkwaardige manier toegang krijgen tot de bemiddeling in strafzaken.<sup>456</sup>

### 3.1. Voorwaarden

#### *3.1.1. Wettelijke criteria*

De omzendbrief nr. COL 8/99 van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep: “Gemeenschappelijke Omzendbrief inzake de bemiddeling in strafzaken” stelt een aantal wettelijke criteria waaraan moet zijn voldaan vooraleer een dossier kans maakt om in BIS te worden opgenomen.<sup>457</sup> Zo onderscheidt men:

- *de feiten schijnen niet van die aard te zijn dat zij gestraft moeten worden met een gevangenisstraf van meer dan twee jaar of een zwaardere straf.*<sup>458</sup>

---

<sup>455</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 1999, 16-19. (interne nota).

<sup>456</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 16. (interne nota).

<sup>457</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 13-14;  
DERMAGNE, J.M., ‘Chronique législative; T.I.G. et Médiation Pénale’, *Journal des Procès*, 1994, nr. 263, (12), 12-13.

<sup>458</sup> Art. 216ter §1 Wetboek van Strafvordering.

Deze voorwaarde is vooral van belang om een eventuele net-widening te vermijden. Het dossier moet een zekere ernst hebben, zodoende het dagvaardingswaardig kan worden beschouwd. De BIS mag immers niet toegepast worden op zaken die anders zouden worden geseponeerd. Men mag dus van de bestaande procedure geen misbruik maken om het dossier alsnog naar de BIS af te leiden, wanneer men dit vóór het bestaan van deze mogelijkheid ook gewoon zou geseponeerd hebben.

Bovendien wordt door deze voorwaarde een plafondstraf ingevoerd waardoor de allerswaarste misdrijven buiten de procedure van BIS gehouden worden. Deze heeft betrekking op de straf die de Procureur des Konings in concreto, dus rekening houdend met de verzachtende omstandigheden zoals bepaald in art. 80 van het Strafwetboek<sup>459</sup>, zou vorderen indien de zaak voor de rechter zou komen. Aangezien art. 80 van toepassing is op het grootste deel misdrijven, tot feiten waar in abstracto 15 tot 20 jaar criminele of correctionele gevangenisstraf op staat, komen ook die misdrijven dus in aanmerking voor BIS.<sup>460</sup>

- *“het recht dat aan de Procureur des Konings toegekend werd om toepassing te maken van de bemiddeling in strafzaken, kan niet worden uitgeoefend wanneer de zaak reeds bij de rechtbank aanhangig is gemaakt of wanneer de onderzoeksrechter gevorderd is”.*

Dit betekent dat een zaak dus niet aanhangig mag zijn bij de strafrechter, zowel niet door rechtstreekse dagvaarding voor de correctionele rechtbank<sup>461</sup> als door adiëring van de onderzoeksrechter door burgerlijke partijstelling<sup>462</sup>.

- *“de dader is gekend en strafrechtelijk meerderjarig is op het ogenblik van de feiten, bovendien bekend hij de feiten;”*

---

<sup>459</sup> Art. 80 Strafwetboek.

<sup>460</sup> DE SOUTER, V., ‘Strafbemiddeling: de wet van 10 februari 1994’, *Jura Falconis*, 1996-1997, (511), 517-518.

<sup>461</sup> Art. 64 2° Wetboek van Strafvordering; Art. 145 Wetboek van Strafvordering en Art. 182-183 Wetboek van Strafvordering.

<sup>462</sup> Art. 63 Wetboek van Strafvordering en Art. 70 Wetboek van Strafvordering.

Minderjarigen komen niet in aanmerking voor BIS, aangezien zij niet voor de correctionele rechtbank kunnen worden gedagvaard. Wanneer er zowel één of meerdere minderjarige en meerderjarige daders betrokken zijn, wordt de BIS enkel opgezet met de meerderjarige. De minderjarige wordt dan doorverwezen naar de jeugdrechter.

Betreffende de voorwaarde van bekentenis hanteert men in de praktijk vaak een zekere soepelheid. Een volledige bekentenis is vaak geen absolute vereiste; als de dader de feiten slechts gedeeltelijk bekend maar er voldoende aanwijzingen in het dossier aanwezig zijn waaruit blijkt dat hij de feiten wel degelijk pleegde, kan het dossier binnen de BIS worden afgehandeld. Een ontkenning leidt logischerwijs tot een uitsluiting van de procedure.

- *“de constitutieve elementen van het misdrijf zijn verenigd;”*

Het gaat over vaststaande feiten die geen verder diepgaand onderzoek vereisen om elementen van schuld te verzamelen.

- *“de dader verbindt er zich toe de eventuele kosten van analyse of van deskundig onderzoek te betalen; wanneer bijzondere verbeurdverklaring kan worden toegepast, dient de Procureur des Konings de dader te verzoeken om binnen een bepaalde termijn afstand te doen van de in beslag genomen goederen die zijn eigendom zijn;”*

Dikwijls wordt in de praktijk een maximum ingesteld op de afbetalingstermijn. Zo tracht men te vermijden dat de redelijke termijn in strafzaken wordt overschreden.

### 3.1.2. Criteria van strafrechtelijk beleid

Bovendien vermeldt de gemeenschappelijke omzendbrief tevens een aantal criteria van strafrechtelijk beleid.<sup>463</sup> Het is zo dat de dossiers:

- *“bij voorkeur over een geïdentificeerd slachtoffer moeten beschikken; van zodra er een slachtoffer geïdentificeerd is, moet het bij de procedure betrokken worden;”*
- *“de materiële of morele schade die nog niet hersteld werd, moeten bevatten. Er kan over een realistisch en gespreid afbetalingsplan onderhandeld worden. De schade moet gemakkelijk vast te stellen zijn en mag geen aanleiding geven tot discussie;”*

Het herstel gebeurt dan zowel ten aanzien van het slachtoffer als ten aanzien van de maatschappij. De partijen moeten daarbij voldoende ruimte krijgen om hun conflict zelf op te lossen. Men zal dus een aanspraak maken op het verantwoordelijkheidsbesef van beide partijen;

- *“een alternatief moet vormen voor de vervolging;”*
- *“de procedure voor iedere verdachte en slachtoffer gelijkwaardig toegankelijk moet zijn;”*
- *“een van de onderstaande belangen moeten inhouden:*
  - ✓ *de gevolgen op emotioneel vlak zijn aanzienlijk, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van een geweldscomponent. Rekening houden met het slachtoffer en medewerking verlenen aan de procedure in het zoeken naar een onderhandelde oplossing, zijn hierbij van bijzondere waarde;*

---

<sup>463</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 14.

- ✓ *het belang van de dader, omwille van de ernstgraad van het delict en de kans op een effectieve gevangenisstraf;*
- ✓ *het belang omwille van het verleden van de dader. Indien deze eerder een licht feit pleegde, maar vroegere veroordelingen beletten dat hij van opschorting of van uitstel kan genieten. Bovendien riskeert hij een herroeping van uitstel of van voorwaardelijke invrijheidstelling of van een aanbeveling van een nog niet uitgevoerde korte gevangenisstraf;*
- ✓ *de partijen kennen elkaar vóór het misdrijf en dienen elkaar in de toekomst nog verder te ontmoeten.”*

### *3.1.3. Technisch-organisatorische criteria*

Bovendien vloeien uit de praktijk een aantal voorwaarden die eerder technisch-organisatorisch van aard zijn.

Hoewel men er in principe voor pleit enkel daders te aanvaarden met een quasi blanco strafregister, treft men in de praktijk een groot aantal zaken aan waar dit niet het geval is. Dit betekent echter niet dat BIS geen meerwaarde kan bieden in de afhandeling van het huidige misdrijf. Men opteert er dan ook voor om deze toch op te nemen.

Aangezien het parket bevoegd is voor de afhandeling van de dossiers binnen haar arrondissement, kan deze dus enkel een beslissing nemen in een dossier wanneer de dader woonachtig is in het betreffende gerechtelijk arrondissement. Bovendien moet hij tevens een gekende verblijfplaats hebben.

Het dossier moet volledig zijn en de bekentenissen van de dader bevatten.<sup>464</sup>

Bij ieder dossier dient de magistraat alle voorwaarden te overlopen en na te gaan of het dossier, naar zijn mening, een kans maakt binnen de procedure. Het is echter niet zo dat de magistraat verplicht is het dossier door te verwijzen.

---

<sup>464</sup> Interview met S. VAN DEN BERGHE, justitieassistent justitiehuis Kortrijk; dienst bemiddeling in strafzaken, Kortrijk, 11 oktober 2004.

### 3.2. De toegangspoorten naar de dienst BIS

Vanuit het parket kan de procedure, gevolgd om een dossier te selecteren, verschillen afhankelijk van de actor die hierin het initiatief neemt.

In eerste instantie kan er een voorselectie gebeuren door de justitieassistent. Het voordeel is dat, wanneer de justitieassistent al van bij aanvang betrokken is bij de selectie, deze meer kan worden gestuurd. Het mag echter niet gezien worden als een manier om zelf de dossiers te selecteren en daardoor dus zelf de input te bepalen. Het is eerder een manier van sensibiliseren.<sup>465</sup> Ik heb reeds gewezen op het feit dat de magistraat niet verplicht is een dossier naar de dienst BIS door te sturen. Wanneer het aantal dossiers dat ingang vindt wat aan de magere kant is, kan de justitieassistent beslissen zelf dossiers door te nemen en te kijken of ze in aanmerking komen. Zo verzekert hij zichzelf in eerste instantie van voldoende werk. Vaak is de geringe doorstroom naar de dienst bemiddeling echter ook een gevolg van het feit dat de magistraten deze mogelijkheid over het hoofd zien of, om de een of andere reden, niet wenselijk achten. Dit kan worden ingegeven door tal van factoren; de magistraat kan de meerwaarde van BIS in de afhandeling van een dossier niet inzien, het kan ook zijn dat hij geen geloofwaardigheid hecht aan een toepassing van de bemiddeling in het algemeen, enzovoort. De justitieassistent kan dan door een eigen selectie de magistratuur attent maken op deze mogelijkheid en de meerwaarde die deze biedt. Hij selecteert dan zelf een aantal dossiers die hij met de verbindingsmagistraat<sup>466</sup> bespreekt. Hij of zij dient in de eerste instantie te streven naar een selectie die rekening houdt met het opzet van de bemiddeling maar daarbij ook aandacht heeft voor de rechtsgelijkheid. In dit verband spreken we dan ook over het realiseren van zijn signaalfunctie.

Ook de politiediensten kunnen deel uitmaken van deze voorselectie. Zij kunnen immers, via een kantschrift bij het oorspronkelijke dossier, aangeven dat een BIS in het betreffende dossier aangewezen is.

---

<sup>465</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 16-17. (interne nota).

<sup>466</sup> De verbindingsmagistraat is een magistraat van het Parket van de Rechtbank van eerste aanleg, aangewezen om, naast zijn gewone taken als medewerker van het parket, tevens een aantal taken op zich te nemen betreffende het bepalen van de instroom van dossiers naar de dienst BIS. Afhankelijk van parket tot parket kunnen deze taken in de praktijk anders worden ingevuld. Dit is vooral afhankelijk van de mogelijkheden die men de magistraat biedt (wil bieden) om zijn mening te kunnen doordrukken.

Vervolgens zal het dossier bij de magistraat terecht komen. De kwalificatiemagistraat kan, nadat hij de voorwaarden is nagegaan, de bemiddelingsdienst direct vatten. Zo wordt niet alleen de toegankelijkheid van de procedure vergroot, maar verloopt de communicatie en de samenwerking tussen de magistraten en de justitieassistenten ook heel wat vlotter. Bovendien laat het ook toe de magistraten meer te sensibiliseren met betrekking tot de doelstellingen en de gunstige weerslag van de procedure.<sup>467</sup>

Om een correcte en gecoördineerde toepassing van de procedure te garanderen, heeft de Procureur des Konings tevens de mogelijkheid om binnen zijn arrondissement een interne procedure van toezicht op te zetten, door aanstelling van een verbindingsmagistraat. Deze heeft een natuurlijke verbindingsrol tussen de partijen. Bovendien is hij een bevoorrechte tussenpersoon tussen de adjunct-adviseur<sup>468</sup>/justitieassistent en de leden van het parket, de adjunct-adviseur/justitieassistent en andere instanties zoals de parketadministratie, de balie, de politiediensten en alle andere betrokkenen.<sup>469</sup> De magistraat stuurt het geselecteerde dossier dan eerst naar de verbindingsmagistraat die er vervolgens zijn advies over meegeeft. Wanneer ook deze van mening is dat de voorwaarden zijn voldaan en een afhandeling binnen BIS wenselijk/noodzakelijk is, zal het dossier aan de justitieassistent worden doorgegeven.

Het dossier komt dus bij de bemiddelingsassistent terecht hetzij via de bemiddelingsassistent die na overleg met de verbindingsmagistraat een dossier selecteert, hetzij rechtstreeks door de kwalificatiemagistraat, hetzij door de magistraat die na advies van de verbindingsmagistraat, het dossier doorstuurt.

---

<sup>467</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 29.

<sup>468</sup> De omzendbrief beschrijft deze functie als volgt; “Eén adjunct-adviseur, verantwoordelijk voor de bemiddeling in strafzaken in elk rechtsgebied van het Hof van Beroep, voert zijn taken uit in nauwe samenwerking met en onder functioneel toezicht van de procureur-generaal. Hij oefent eveneens opdrachten uit in nauwe samenwerking met de Dienst Justitiehuisen van het Ministerie van Justitie. De adjunct-adviseur wordt ingeschakeld voor de coördinatie en de uitwerking van het strafrechtelijk beleid betreffende bemiddeling in strafzaken in de verscheidene parketten van het ambtsgebied van de procureur-generaal”. Voor een uitvoerige opsomming van zijn taken, zie ook; Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 8-9.

<sup>469</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 8-15.



### 3.3. Het aanvaarden van het dossier

Vervolgens wordt het dossier door de dienst BIS grondig gelezen om pas dan te beslissen of het dossier al dan niet wordt opgenomen. Dossiers die hen niet geschikt lijken, worden nog eens besproken met de verbindings- of kwalificatiemagistraat. Zo vermijdt men dat er tijd en energie wordt verloren en zorgt men er voor dat dossiers die normaliter zouden worden geseponeerd, niet worden doorgestuurd naar de BIS. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer er al een akkoord is tussen dader en slachtoffer waarin de dader zijn verantwoordelijkheid erkent en opneemt en waarbij het voor de dader niet noodzakelijk wordt geacht een maatregel op te leggen.<sup>470</sup> Zo zal niet alleen het aantal dossiers dat een grote kans heeft om voortijdig te worden stopgezet afnemen, maar wordt ook net-widening vermeden.

#### *3.3.1. Het niet aanvaarden van een dossier*

Wanneer men beslist het dossier niet te aanvaarden, stuurt men een formulier van terugzending na ontvangst naar de magistraat in kwestie. Dit gebeurt steeds na overleg met de verbindingsmagistraat aangezien enkel hij kan beslissen over de heroriëntatie van een dossier. De verbindingsmagistraat kan bovendien beslissen, niettegenstaande een negatief gemotiveerd advies van de justitieassistent, het dossier alsnog aan de justitieassistent toe te kennen. Dit zal logischerwijs slechts in uitzonderlijke gevallen voorkomen, aangezien het voor een stuk ook de bemiddelingsassistent zelf is die ervoor moet zorgen dat een dossier tot een goed einde wordt gebracht. Een ‘gedwongen’ toekenning zal dan zeker nadelige consequenties met zich mee brengen.

#### *3.3.2. De opmaak van het dossier*

Beslist men een zaak te aanvaarden, wordt een dossier aangemaakt, waarin een werkschema wordt toegevoegd. Dit omvat een chronologische opsomming van de interventies die zullen worden ondernomen. Het geeft de justitieassistent niet alleen een goed overzicht van de te nemen stappen in het dossier maar garandeert ook een continue opvolging, bijvoorbeeld wanneer de assistent ziek wordt en het dossier moet worden overgenomen door een collega.

---

<sup>470</sup> Interview met S. VAN DEN BERGHE, justitieassistent justitiehuis Kortrijk; dienst bemiddeling in strafzaken, Kortrijk, 11 oktober 2004.

Bovendien dient het dossier ook een inlichtingenbulletin te bevatten, dat indien nodig wordt opgemaakt met behulp van het rijksregister of informatie van de parketadministratie. Zo wordt vermeden dat daders die ambtshalve zijn afgeschreven toch in de procedure terecht komen of dat uitnodigingen niet terecht komen.

Bij de opmaak van een eigen dossier per dader wordt ook steeds een nieuw registratieformulier aangemaakt, volgens de afspraken die werden gemaakt met de adjunct-adviseurs BIS.

De gegevens die dit registratieformulier omvatten, zijn van belang voor evaluatie of beleidsvoering en kunnen ook aangewend worden om een aantal administratieve taken geautomatiseerd te laten verlopen. Na elke fase dienen deze gegevens geactualiseerd te worden zodoende men steeds over up-to-date informatie beschikt. Bovendien biedt dit het voordeel dat een aantal van deze elementen van nut kunnen zijn om snel een volledig zicht te krijgen over welk dossier het gaat, welke feiten het dossier omvat, welke partijen er aanwezig zijn, ... en wie de verantwoordelijke assistent is.

### 3.4. De evaluatie

De selectiefase wordt best ook regelmatig aan evaluatie onderworpen; dit is niet alleen van belang voor deze fase maar geldt voor alle fasen als een belangrijk aandachtspunt. Indien men op regelmatige tijdstippen een evaluatierapport maakt over de plaatselijke werking kan de justitieassistent knelpunten en bedenkingen aangeven en bespreken. Eventuele problemen kunnen dan al in informele gesprekken besproken worden met de verbindingsmagistraat of met de magistraat in kwestie. Een tussentijds rapport biedt bovendien de meerwaarde dat het feedback kan geven aan de magistraten. Het kan dan ook een positief werkingspunt zijn wanneer dit wordt verspreid over het ganse parket. Zo worden ook de andere magistraten aan deze mogelijkheid herinnert en kunnen ze leren uit de casussen van hun collega's. Het is wel belangrijk te benadrukken dat dit de justitieassistent in geen geval vrijstelt van haar verplichting een jaarlijks evaluatieverslag op te maken en moet dan ook louter als een aanvulling beschouwd worden.<sup>471</sup>

---

<sup>471</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 17. (interne nota).

#### 4. De voorbereidende fase

Deze fase<sup>472</sup> houdt het proces in zich waarin alle informatie wordt uitgewisseld en men in de richting van een bemiddeling tussen de partijen zal werken. Dit gebeurt vooral vanuit de context van het herstelrecht, al worden er wel een aantal beperkingen opgelegd aan deze visie. Het slachtoffer wordt niet betrokken bij de beslissing over de strafvordering. Beide partijen zijn dus niet in een zodanige positie dat ze het conflict volledig autonoom kunnen afhandelen.

Er moet een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen de twee aanwezige ‘subfasen’. Men kan in dit verband spreken van een dubbel proces; in eerste instantie wordt er bemiddeld tussen dader en slachtoffer over de modaliteiten van BIS om tot een oplossing van het conflict te komen. In tweede instantie wordt er onderhandeld tussen dader en parket over het opleggen van een maatregel.

De houding van de bemiddelingsassistent zal sterk variëren afhankelijk van de subfase waarin men zich bevindt. In het eerste geval stelt de justitieassistent zich op als een bemiddelaar en doet hij vrijblijvend een aanbod naar de partijen; men heeft dus het recht te weigeren. Het betreft immers een ‘vrijwillige’ procedure. In het tweede geval wordt er tevens een onderhandelingsproces opgezet maar er is sprake van een actievere tussenkomst van de assistent. Hij confronteert de dader met zijn problemen en tracht deze over de streep te trekken om er ook effectief iets aan te doen via hulpverlening, vorming...<sup>473</sup>

##### 4.1. De start van een procedure

###### *4.1.1 De uitnodiging*

In eerste instantie worden de partijen uitgenodigd door de assistent, door middel van een brief, om het starten van een bemiddeling voor te stellen. Dit moet steeds gebeuren in een begrijpelijke taal en is afhankelijk van de hoedanigheid van de partij, met name dader of slachtoffer. Het is belangrijk deze tegenstelling niet al te veel in de verf te zetten zodat de dader, zowel als het slachtoffer, niet teveel in een stereotype rol wordt geduwd. Dit kan nadelige gevolgen hebben voor het verloop van de procedure. De dader kan zich immers

---

<sup>472</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 20-37. (interne nota).

<sup>473</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 4-5. (interne nota).

gecriminaliseerd en geïsoleerd voelen als ‘de slechte’ waardoor hij een deelname mogelijk niet zal aanvaarden. Het slachtoffer kan bijvoorbeeld onzinnige eisen gaan stellen omwille van de gekregen bevestiging dat hem onrecht is aangedaan. Wanneer men niet reageert op de eerste, wordt nog een tweede brief gestuurd.

Het eerste gesprek gebeurt steeds met één enkele partij. Afhankelijk van de werkwijze van iedere dienst zal dit eerst de dader, dan wel het slachtoffer zijn. De achterliggende motivatie is voor elke keuze verschillend maar in elk van de gevallen voldoende gefundeerd. De keuze ligt dan ook vrij bij de justitieassistent.

Kiest men ervoor eerst de dader aan te schrijven dan gaat men ervan uit dat men toch eerst moet weten of de dader al dan niet akkoord gaat, vooraleer men bij het slachtoffer verwachtingen gaat wekken die later niet worden ingelost. Het slachtoffer zou zich dan een tweede keer, na het misdrijf op zich, teleurgesteld en bedrogen kunnen voelen. De dader, op zijn beurt, moet ook in staat zijn de eigen verantwoordelijkheid op te nemen en zijn fout onder ogen te zien.

Als men voor de tweede keuze opteert en dus eerst met het slachtoffer praat, wil men eerst zeker weten of het slachtoffer dit ‘ziet zitten’. Het is immers deze partij die schade en leed heeft moeten ondergaan. Hij of zij moet de intense procedure, zeker wat betreft de psychologisch-emotionele kant betreft, ook aankunnen. Het is van belang dat men het slachtoffer niet nog meer met zijn, eventueel ernstige, psychosociale problematiek ten gevolge van het misdrijf gaat confronteren.

Anderzijds is het ook van belang voor de dader om te vermijden dat deze al zijn hoop zet op een kans op herstel en het vermijden van een strafrechtelijke sanctie. Het is niet ondenkbaar dat deze, bij een weigering van het slachtoffer, een wrok ontwikkelt omwille van de verloren kans.

Er zijn bovendien nog een aantal verschillen afhankelijk van de dienst. Het kan zijn dat de partij eerst telefonisch gecontacteerd wordt en vervolgens een brief ontvangt met daarin een afspraak. Men kan in de brief ook vermelden dat de partij zelf contact dient op te nemen als men het voorstel aanvaardt, dan wel dat de justitieassistent zelf contact zal opnemen. Men kan het eerste contact ook leggen door middel van een huisbezoek. Tal van variaties zijn mogelijk.

#### *4.1.2. De eerste verkennende gesprekken*

Komt er geen reactie of gaat één van, of beide partijen niet akkoord dan zal het dossier worden teruggestuurd en in principe worden gedagvaard. Gaan de beide partijen wel akkoord dan kunnen de eerste gesprekken van start gaan. De eerste gesprekken gebeuren steeds met één partij tegelijk. Vervolgens moet de bemiddelingsassistent, voor zover dit wenselijk is en de partijen hiermee instemmen, een directe ontmoeting voorstellen tussen de partijen. Wanneer dit niet mogelijk is, kunnen de gesprekken steeds alleen worden georganiseerd.

Deze *eerste gesprekken* bevatten twee specifieke aspecten, met name de informatieverstrekking en de verhaalvertelling.

##### A. De informatieverstrekking

Het is van belang dat de beide partijen inzicht creëren in de mogelijkheden en de procedure van BIS. Op een wijze en in een taal die de partij kan bevatten, zal men bijvoorbeeld de BIS situeren binnen de gerechtelijke organisatie, de procedure bespreken met aandacht voor de rechten en plichten, wijzen op de burgerlijke gevolgen van de aanvaarding, concrete voorstellen en vorderingen van het slachtoffer en de verbindingsmagistraat bespreken,... Naast het plaatsen van de BIS in een meer globale context, zal ieders positie daarin worden toegelicht. Niet onbelangrijk is het duidelijk maken van de rol die de justitieassistent in dit alles zal spelen. Men dient te allen tijde te vermijden dat verkeerde assumpties en verwachtingen worden opgewekt. Bovendien zal men ook de bereidheid om aan de procedure mee te werken moeten nagaan. Zo kan men een eerste inschatting maken van de kans op succes in een specifiek dossier.

Men dient er rekening mee te houden dat deze informatie voor de meeste cliënten nieuw is en/of dat de cliënt mogelijks maar een beperkt vattingsvermogen heeft. Men moet dan ook met mondjesmaat informatie overbrengen en vaak herhalen. Hierbij kan het een hulpmiddel zijn de partij zelf te laten herhalen om zeker te zijn dat men alles begrijpt en onderschrijft.

Van belang is dat de partijen correct en precies over de procedure worden ingelicht opdat zij zich met volledige kennis van zaken akkoord kunnen verklaren.<sup>474</sup>

Binnen de informatieverstrekking situeren zich twee deelopdrachten, met name een sociaal onderzoek en de begeleiding. Voor ik hier verder op in ga, is het noodzakelijk dat ik eerst een korte uiteenzetting geef betreffende het beroepsgeheim en de meldingsplicht.<sup>475</sup>

#### A.1. Het beroepsgeheim en de meldingsplicht

Het beroepsgeheim wordt wettelijk geregeld in art. 458 van het Strafwetboek<sup>476</sup>, waar twee belangen zeer belangrijk worden geacht.<sup>477</sup>

In eerste instantie het private belang waardoor iemand die iets wil meedelen garantie krijgt op vlak van geheimhouding.

In tweede instantie een maatschappelijk belang waarbij het beroepsgeheim vooral ten dienste staat van de samenleving. Deze laatste heeft immers alle belang bij beroepsgroepen waartoe iedereen zich in alle omstandigheden kan wenden en waarbij er garantie bestaat om in het volste vertrouwen verzorging of begeleiding te voorzien.

Hieruit volgt dan ook dat er voor bepaalde categorieën en beroepsgroepen een principiële zwijgplicht moet bestaan zodoende de twee bovenstaande belangen te kunnen garanderen. Dit betekent dat zij een zwijgrecht hebben dat enkel in wettelijk bepaalde uitzonderlijke gevallen kan worden geschonden, bijvoorbeeld bij een getuigenis voor de rechtbank.

De justitieassistenten vallen onder de categorie waarbij het beroepsgeheim wordt omschreven als een ambtsgeheim. Zij ontvangen informatie in naam van de gemeenschap en niet ‘ten persoonlijke titel’. Ze zijn tot geheimhouding tegenover derden verplicht. De grenzen van het beroepsgeheim worden bovendien ook bepaald door de opdracht die iemand vervult en de context waarin dit gebeurt.

---

<sup>474</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 20-24. (interne nota).

<sup>475</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 8-12. (interne nota).

<sup>476</sup> Art. 458 Strafwetboek.

<sup>477</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 8-12. (interne nota).

Welke informatie valt nu onder het beroepsgeheim?<sup>478</sup>

In eerste instantie *moet het gaan om een geheim*; het betreft hier dan ook alles wat uitdrukkelijk of stilzwijgend is toevertrouwd aan de justitieassistent of wat hij zelf heeft vastgesteld.

Het *moeten* bovendien *geheimen zijn die zijn toevertrouwd*; de gegevens werden aan de assistent toevertrouwd in het kader van een vertrouwensrelatie. Zo is ook de informatie afkomstig van derden die aan de assistent wordt toevertrouwd, beschermd door het beroepsgeheim. Dit is het geval wanneer deze info door een derde, in het kader van een noodzakelijke hulpverlening aan de cliënt, wordt gemeld!

En als laatste dienen de geheimen *verkregen te zijn uit hoofde van de staat of het beroep*; ik heb reeds gewezen op de voorwaarde dat dit dient te gebeuren in een vertrouwensrelatie, deze dient echter ook verband te houden met de opdracht. Wanneer er dus sprake is van een vertrouwensrelatie, doch deze situeert zich niet binnen een bepaalde opdracht, kan men geen aanspraak maken op het beroepsgeheim.

Wanneer heeft men dan spreekrecht en *kan* men dus spreken zonder daartoe gestraft te kunnen worden?<sup>479</sup>

Hierin zijn vier mogelijkheden voorzien;

- 1) art. 458<sup>480</sup> voorziet twee uitzonderingen op het beroepsgeheim; een *getuigenis in rechte of parlementaire commissie*. Het is de assistent zelf die daarover beslist, los van de dader. Hij is verplicht gevolg te geven aan de oproeping en de eed als getuige af te leggen alvorens hij kan beslissen zich op het beroepsgeheim te beroepen en dus een getuigenis te weigeren.
- 2) Als de info noodzakelijk is voor de uitoefening van de functie en in het belang van de cliënt, kan de ene hulpverlener zonder toestemming van de cliënt informatie uitwisselen met de andere hulpverlener. Wanneer dit voorvalt met externe diensten, moet dit gebeuren via een expliciete, voorafgaande, schriftelijke toestemming van de

<sup>478</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 10. (interne nota).

<sup>479</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 10-11. (interne nota).

<sup>480</sup> Art. 458 Strafwetboek.

cliënt en in overleg met de verbindingsmagistraat. Gezien het respect voor de vertrouwensrelatie en de eigenheid van de persoon in kwestie van groot belang is, is het aan te raden in elk geval de toestemming van de dader na te gaan, ook al is dit niet expliciet verplicht. We spreken in dit verband over het *gedeeld* of *afgeleid beroepsgeheim*.

- 3) Als men vertrekt vanuit het privaat belang, stelt men dat het beroepsgeheim mag worden geschonden indien dit in het belang is van de dader. Het gaat hier wel om een spreekrecht, geen plicht! De *toestemming van de dader* kan dan beschouwd worden als een rechtvaardigingsgrond voor de schending.
- 4) Voor zijn *eigen verdediging* in rechtszaken, kan men het beroepsgeheim schenden.

In een aantal gevallen is er zelfs sprake van een spreekplicht.<sup>481</sup>

- 1) “*Art. 422bis van het Strafwetboek voorziet een straf voor hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen.*”<sup>482</sup>
- 2) “*Art. 30 van het Wetboek van Strafvordering stelt dat iedereen die getuige geweest is van een aanslag op de openbare veiligheid, op iemands leven of eigendom verplicht is daarvan kennis te geven aan de Procureur des Konings.*”<sup>483</sup> Men spreekt in dit verband van een private aangifteplicht.
- 3) “*Art. 29 van het Wetboek van Strafvordering verklaart dat iedere ambtenaar die in de uitoefening van zijn ambt kennis krijgt van een misdaad of wanbedrijf verplicht is daaraan dadelijk bericht te geven aan de Procureur des Konings.*”<sup>484</sup> Een justitieassistent heeft het statuut van ambtenaar maar dit valt enigszins te relativeren.

---

<sup>481</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 11-12. (interne nota).

<sup>482</sup> Art. 422bis Strafwetboek.

<sup>483</sup> Art. 30 Wetboek van Strafvordering.

<sup>484</sup> Art. 29 Wetboek van Strafvordering.



Men zou hier de opmerking kunnen maken dat het beroepsgeheim dient te primeren op de spreekplicht onder de strikte voorwaarde dat men kennis krijgt van een strafbaar feit in het kader van de vertrouwensrelatie. De spreekplicht is immers een morele plicht en kan dus niet bestraft worden. Bovendien zal geen enkele ambtenaar er nog in slagen een vertrouwensrelatie op te bouwen met zijn cliënt. Belangrijk hierbij is wel dat men steeds nagaat of het betrekking heeft op een vertrouwensfunctie en welke opdracht hij op dat moment uitvoert. In alle andere gevallen primeert de aangifteplicht, bijvoorbeeld in het geval van opdrachten in het kader van sociaal onderzoek.

- 4) Een uitzonderlijke situatie is de *noodtoestand*<sup>485</sup>; deze stelt immers dat men een strafwet waaraan men onderworpen is, mag en soms zelfs moet overtreden om een hoger geacht rechtsgoed te vrijwaren. Als, gelet op een dreigend gevaar, voor een vertrouwenspersoon geen andere wegen open stonden dan de schending door aangifte aan de politie, kan hij zich op de noodtoestand beroepen.

Wat zijn de gevolgen van een schending?<sup>486</sup>

Een schending van het beroepsgeheim is strafbaar, doch het niet naleven van zijn meldingsplicht kan niet worden gesanctioneerd. Afhankelijk van het met de voeten getreden artikel, krijgt men ofwel een strafrechtelijke veroordeling<sup>487</sup> en/of een tuchtstraf of enkel een tuchtstraf<sup>488</sup>. Alle bewijzen die verkregen zijn op basis van de schending kunnen niet meer voor de rechtbank worden gebruikt en moeten uit het dossier worden verwijderd. Bovendien kunnen derden die door de schending zijn geraakt een fikse schadevergoeding eisen.

Samengevat kan men dus stellen dat de bemiddelingsassistent een meldingsplicht heeft aan de Procureur des Konings betreffende alle relevante informatie in het kader van de bemiddelingsprocedure.

---

<sup>485</sup> CONSTANT, J., *L'état de nécessité en droit pénal belge ; Rapports belges au VIIIe Congrès international de droit comparé*. Brussel, 1970, 761-778. (rapport).

<sup>486</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 12. (interne nota).

<sup>487</sup> Art. 458 Strafwetboek.

<sup>488</sup> Art. 29 Wetboek van Strafvordering.

## A.2. Het sociaal onderzoek

Binnen de voorbereidende fase heeft de justitieassistent een informatieopdracht gekregen van het parket in het kader van een sociaal onderzoek. Zij dient in dit kader justitie te voorzien van een voorlichtingsverslag en eventueel een maatschappelijk onderzoek. De justitieassistenten zijn in dit opzicht gebonden door het beroepsgeheim omwille van de opdracht die hij uitvoert. Dit geldt enkel t.a.v. derden en niet tegenover die persoon of dienst van wie hij de opdracht heeft aangenomen. Hij is dan ook verplicht het parket op de hoogte te brengen van alle informatie die hij in het kader van deze opdracht ontvangt. Deze informatieverplichting gaat dus enerzijds verder dan de loutere meldingsplicht maar is anderzijds wel beperkt tot de opdracht van de parketmagistraat.

## A.3. Het begeleidingswerk

Anderzijds heeft de bemiddelingsassistent ook een taak binnen het begeleidingswerk. Hij zal in dit verband het gedrag van de dader bevragen, de probleemgevoeligheid opdrijven en een verwijzing trachten te realiseren. Het valt op te merken dat dit duidelijk componenten zijn van het maatschappelijke werk, die verder gaan dan het louter verzamelen van informatie. In deze context kan men het beroepsgeheim dan ook wel invoeren.

## B. De verhaalvertelling

Om een volledig zicht te krijgen op het conflict en de context, is het noodzakelijk om zowel de dader als het slachtoffer zijn verhaal te laten vertellen. De assistent kan hierbij gerichte vragen stellen om alle noodzakelijke informatie te vergaren.

In eerste instantie zal men het feit zelf behandelen alsook de betekenis die dit gehad heeft voor de betrokken personen. Bovendien besteedt men ook aandacht aan de vraag wat de aanloop naar het feit is geweest. Concreet zal men nagaan hoe het zover is kunnen komen. Hierbij behandelt men alle relevante vlakken van het persoonlijke leven; het materieel, lichamelijk, emotioneel en relationeel vlak. De cliënt vertelt zodat men de gehele context in beeld krijgt en deze verder kan uitklaren en vervolledigen.

Vooraleer een cliënt zich zal willen blootgeven, moet de bemiddelaar er eerst in slagen zijn vertrouwen te winnen. Dit kan enkel maar wanneer een persoon zich op zijn gemak voelt binnen een bepaalde context en hij het idee heeft dat er naar hem wordt geluisterd. Als men het gevoel heeft dat men ernstig wordt genomen, zal men zich sneller bloot geven en zich verder in de procedure willen engageren. Het is tevens belangrijk oog te hebben voor de eigenheid van elke persoon; iedere cliënt heeft een eigen manier en taal om zich uit te drukken, alsook eigen opvattingen en een denkvermogen.

Binnen deze eerste gesprekken zal men aandacht moeten besteden aan de mening van het slachtoffer, zonder hierbij het idee te wekken dat hij mee kan beslissen over de strafvordering. Zijn standpunt wordt meegenomen in de overeenkomst of het verslag aan de verbindingsmagistraat samen met het standpunt van de dader. De partijen kunnen dus discussiëren over de opportuniteit en de aard van een straf, doch ze hebben geen beslissingsbevoegdheid binnen deze materie.

#### 4.2. De dader-slachtofferbemiddeling

Om te komen tot een concrete uitwerking van de schaderegeling en een pacificatie van het conflict in al zijn aspecten, dient de procedure uitgebreid te worden tot meerdere gesprekken; dit gebeurt binnen de dader-slachtofferbemiddeling.<sup>489</sup> Tijdens deze voorbereidende fase moet de justitieassistent met de dader een discussie aangaan over de zin of onzin van de maatregelen, buiten de bemiddeling om. Het is immers de bedoeling om op vlak van de maatregelen te komen tot een meer onderhandelende justitie, één van de grote vernieuwingen in het kader van de wet.<sup>490</sup> Van de partijen wordt verwacht dat ze actief kunnen participeren aan de afhandeling van hun dossier. Het is echter wel van belang dat de vrijwilligheid steeds gegarandeerd blijft. Men houdt in dit verband zowel rekening met de belangen van de dader, als met die van het slachtoffer.

---

<sup>489</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 24-27. (interne nota).

<sup>490</sup> DE SOUTER, V., *l.c.*, (511), 517-518.

#### *4.2.1. Een directe bemiddeling*

Ik wil er nogmaals op wijzen dat in elk dossier waar een dader en een slachtoffer aanwezig zijn, de partijen **moeten** geïnformeerd worden over de mogelijkheid om deel te nemen aan een gezamenlijk gesprek, doch dit is een vrijblijvend aanbod. Men kan meteen wijzen op de meerwaarde die deze ontmoeting inhoudt. Het rechtstreekse contact kan ertoe bijdragen dat het slachtoffer de schade sneller vergoed ziet, een antwoord krijgt op zijn vragen, geholpen wordt in de verwerking van de feiten,... De dader zal zijn verantwoordelijkheid sneller opnemen en zich meer bewust worden van het leed dat hij heeft aangebracht. Hij kan het gevoel krijgen iets voor het slachtoffer terug te kunnen doen, geholpen worden in zijn schuldverwerking, de kans krijgen om de zaak uit te leggen,... Beide partijen kiezen echter zelf of ze hiermee akkoord gaan of niet.

Weliswaar dient men eerst een aantal voorbereidende stappen te ondernemen. Men moet op voorhand immers inschatten hoe de partijen zich zullen opstellen en wat hen beweegt. Het is zeer belangrijk een constructieve houding aan te nemen binnen dit gesprek, geen onrealistische verwachtingen te stellen,... Een cliënt die “het hem eens goed zal zeggen en hem zal doen boeten voor zijn daad” zal logischerwijs niet worden aanvaard tot een rechtstreekse confrontatie.

Het al dan niet slagen in het opzetten van dergelijke directe bemiddeling zal sterk gehypothekeerd worden door de aanwezigheid van een aantal randvoorwaarden. Gezien de ‘normaal’ stresserende intrinsieke natuur van het gesprek is het van belang bijkomende stressfactoren zoveel mogelijk tot een minimum te herleiden. Zo kan de assistent net voor het gesprek peilen naar de gemoedstoestand van beide partijen, een drankje aanbieden,...

Er zijn bovendien een aantal spelregels vooropgesteld die elke partij moet erkennen alvorens het gesprek kan doorgaan. Zo moet er op worden toegezien dat iedereen evenveel aandacht krijgt en de kans heeft om volledig zijn verhaal te doen. Het onderbreken van partijen kan niet door de beugel; het gesprek verloopt met respect voor elkaar. Bovendien kan er een pauze worden ingelast indien één van de partijen dit wenst of wanneer iemand zich niet kan beheersen en het gesprek hoog doet oplaaien.

Het hoeft weinig uitleg dat dergelijk gesprek zeer veel voorbereiding, structuur en leiding vraagt. Nadat elk zijn verhaal heeft kunnen doen en zijn vragen en verwachtingen heeft

kunnen uiten, haalt de bemiddelingsassistent de belangrijkste aspecten uit de beide verhalen naar voor waarop vervolgens dieper kan worden ingegaan. Het is belangrijk dat iedere partij zijn zegje heeft kunnen doen om de context ‘uitgeklaard’ te krijgen.

Ik wil in dit verband wijzen op een belangrijke opmerking betreffende de positie van de slachtoffers. Het is belangrijk te polsen naar de mening van het slachtoffer en deze ook mee te nemen in de overeenkomst die later, samen met het oordeel van de dader, zal worden voorgelegd aan de verbindingsmagistraat. Men kan niet toelaten dat deze zich zou uitspreken over de strafvordering. Het is dan ook van belang die indruk niet te wekken. In dit verband spreekt men van een meervoudige dienstbaarheid vanuit de houding van de justitieassistent. De justitieassistent dient de beide partijen te wijzen op hun verantwoordelijkheid maar tevens respect te uiten ten aanzien van hun keuzes.<sup>491</sup>

Van zodra de beide partijen hun hart hebben gelucht, kan men het verleden als het ware achter zich laten en zich gaan focussen op de toekomst. Dit dient te gebeuren op een constructieve en probleemgerichte en -oplossende manier. Een belangrijke taak voor de bemiddelingsassistent ligt in het bijdragen tot het machtsevenwicht en tot een vlotte communicatie, zonder de gelijkwaardigheid uit het oog te verliezen.

Ter afsluiting wordt alles samengevat en op papier gezet onder de vorm van een schriftelijke overeenkomst. Nadien checkt de bemiddelaar bij beide partijen hoe zij het gesprek hebben ervaren en of men zich kan terug vinden in de overeenkomst.

#### *4.2.2. De indirecte bemiddeling*

Als één van de partijen of geen enkele een face-to-face contact wenst, neemt de justitieassistent de rol van “go-between” op zich. Hij pendelt dan tussen de partijen en brengt de informatie van de éne partij naar de andere over, weliswaar met de toestemming van de betreffende partij. Men zal dan komen tot een overeenkomst zonder dat de partijen ooit persoonlijk met elkaar zijn geconfronteerd.

---

<sup>491</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 24. (interne nota).

De procedure verloopt grotendeels hetzelfde als binnen de directe bemiddeling, logischerwijs uitgezonderd het contact tussen beide partijen.

Ik heb reeds vermeld dat het aandeel van de bemiddelingsassistent binnen deze bemiddelingsfase veel kleiner is dan bij het bepalen van de maatregelen. De justitieassistent heeft een vrijblijvend aanbod gedaan waar men al dan niet op ingaat. Hij zorgt er dan ook voor dat alle noodzakelijke elementen aanwezig zijn om het gesprek (eventueel van op afstand bij de indirecte bemiddeling) tot een goed einde te brengen. Hierbij zal hij een beroep doen op de verantwoordelijkheid van de partijen in het bereiken van een akkoord tussen dader en slachtoffer.

Dit zal anders zijn in de hierop volgende fase waar de justitieassistent een veel grotere, actieve inbreng heeft. Hij dient de dader immers te confronteren met zijn daad en de gevolgen ervan en hem aanzetten zijn verantwoordelijkheid op te nemen. Het gaat hier vooral over een onderhandelingsproces tussen de dader en de justitieassistent die in principe optreedt als vertegenwoordiger van het parket. De assistent zal vanuit dit opzicht moeten zorgen voor het herstel ten aanzien van de maatschappij.

#### *4.2.3. De aanwezigheid van andere partijen bij de bemiddeling*

Soms kan het voor de partijen een steun zijn om een vertrouwenspersoon mee te brengen naar het gesprek.<sup>492</sup>

De aanwezigheid van een advocaat kan in principe niet geweigerd worden, doch is niet echt aan te raden. Het gesprek kan dan enkel betrekking hebben op de wettelijke aspecten, de procedure en de maatregelen en zal grotendeels beperkt blijven tot de eerste gesprekken. Het is vooral in de daarop volgende gesprekken dat elementen als de feiten, de aanleiding, de gevolgen, de context en achtergrond van het gebeurde aan bod komen. Dit gebeurt bij voorkeur zonder aanwezigheid van de advocaat. Het is wel zo dat men de beslissing van de Procureur des Konings moet melden aan de advocaat die actief is opgetreden in een dossier. De berichtgeving over het inhoudelijke verloop van de procedure gebeurt enkel maar indien de cliënt vooraf zijn akkoord geeft, zeker als het een slachtoffer betreft. De advocaat kan tevens inzage krijgen in het dossier. Het is zeker belangrijk om een goede informatie-

---

<sup>492</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 32-33. (interne nota).

uitwisseling na te streven met de advocaat, waar nodig of wenselijk, maar bovenal is het van belang steeds een goed contact na te streven met de partij die hij bijstaat en vertegenwoordigt. Betreffende de dader is het in ieder geval wel zo dat hij persoonlijk op de zitting dient te verschijnen en zijn akkoord moet geven over de opgelegde maatregel.

Het kan ook zijn dat de partij een dichte vertrouwenspersoon wenst mee te brengen, zoals een vriend, een echtgeno(o)t(e), een ouder,... Het is zeer belangrijk dat dit op voorhand wordt gemeld, zodat de andere partij daar ook rekening mee kan houden en de bemiddelingsassistent voldoende voorbereid is. Het is immers niet bevorderlijk voor de gelijkwaardigheid van het gesprek wanneer één van beide partijen mensen meebrengt en de andere partij niemand. Bovendien is de kans op conflict of het uit de hand lopen van een gesprek mogelijks groter als er meerdere mensen aanwezig zijn. De meer persoonlijke elementen van het gesprek worden wel steeds bij voorkeur enkel met dader en slachtoffer besproken. De ‘bijkomende’ personen kunnen wel steeds ingelicht worden.

Een specifieke groep is de zgn. gesubrogeerden in de rechten van het slachtoffer o.a. verzekeringsmaatschappijen en ziekenfondsen. In de gemeenschappelijke omzendbrief wordt bepaald dat wanneer deze partijen al zijn tussengekomen voor de vergoeding van de schade of de kosten, het slachtoffer deze bij het opstarten van de procedure steeds op de hoogte brengt.<sup>493</sup>

#### 4.3. Het bepalen van de maatregelen

Nadat de dader met het slachtoffer tot een akkoord is gekomen en diens herstel dus is gerealiseerd, zal men binnen het tweede luik van de bemiddeling maatregelen aanwenden die de handelingsbekwaamheid van de dader bevorderen. Hierbij heeft men vooral oog voor een preventief optreden en het vermijden van recidive. Bovendien komt het er op aan voorwaarden te treffen op maat van de dader die door zowel de dader zelf, als door het parket als een zinvolle maatschappelijke reactie beschouwd worden. Het is belangrijk hierbij aandacht te besteden aan de verhouding tot de feiten en ervoor te zorgen dat ze de dader toelaten zijn verantwoordelijkheid op te nemen.

---

<sup>493</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 15.

De bemiddeling geeft een eerste aanzet om iets aan zijn probleem te doen, men dient zelf geen hulpverleningsproces op te zetten maar verwijst door naar een bepaald kader. Binnen dit aspect richt men zich dus enkel en alleen op de dader en tracht men in eerste instantie te komen tot een responsabilisering en individualisering.

#### *4.3.1. Aandachtspunten bij het bepalen van de maatregelen*

Bij de keuze van de maatregel spelen heel wat factoren een rol. In de praktijk is er vaak vooraf reeds een voorstel gedaan door de kwalificatie- of verbindingsmagistraat, doch dit is geen vereiste. Dit houdt voor de bemiddelaar wel het voordeel in zijn neutraliteit makkelijker te kunnen bewaren. Hij kan immers ‘schuilen’ achter het voorstel van de magistraat en dient in mindere mate een persoonlijk standpunt in te nemen. Men mag niet vergeten dat men dit voorstel niet dient te volgen; het is als het ware een leidraad. Meer nog, men moet samen met de dader een aangepast programma op maat uitwerken.

Het is aan te raden enkel met ‘erkende’ problemen te werken. Dit zijn de problemen die de dader zelf aanhaalt en die reeds besproken werden. Problemen kunnen ook gebaseerd zijn op feiten die door de bemiddelaar of parketmagistraat, maar niet door de dader, als de oorzaak van hun problemen worden gezien. De dader ziet deze problematiek vaak niet in maar krijgt hem ‘toegeschreven’. Gezien de korte tijdsperiode waarbinnen maatregelen moeten volbracht worden, maximum zes maanden, is het vaak niet haalbaar inzicht te bekomen in problemen die de dader zich nog niet eigen heeft gemaakt. Een goede verwijzing is wel al een eerste stap om na verloop van tijd, op vrijwillige basis, te kunnen werken naar de erkenning ervan.

Belangrijk is dat de maatregel voldoende is afgestemd op de specifieke problematiek van de dader; men spreekt in dit verband van individualisering. Een uitgebreide kennis van de sociale kaart behoort dan ook tot de basisvereisten van een bemiddelingsassistent. Bovendien bestaan een aantal nationale (proef)projecten, gesubsidieerd door het Ministerie van Justitie, die specifiek kunnen worden aangehaald binnen de voorziene modaliteiten van de BIS. Het kan echter niet zo zijn dat dit zou leiden tot vaste verwijzingskanalen. De bemiddelingsassistent moet dan ook blijvend aandacht hebben voor een geïndividualiseerd verwijzingsbeleid.



Een maatregel kan slechts voorgesteld worden aan de magistraat indien er een formeel akkoord is met de instelling waar de maatregel wordt uitgevoerd. De justitieassistent zoekt dus op basis van de overeengekomen maatregel een instantie die kan voorzien in de praktische uitvoering ervan. Daarop zal de dader, alvorens op zitting te verschijnen, een of meerdere gesprekken hebben in het kader van de intake.

Bij het opleggen van een maatregel moet er steeds een begeleidingsovereenkomst worden opgemaakt. Dit houdt bovendien in dat er een minimale garantie moet zijn en afspraken moeten worden gemaakt m.b.t. een rapportage aan justitie. De keuze voor een maatregel moet steeds gemotiveerd worden in het verslag aan de magistraat. Bovendien rust op de dader enkel een inspanningsverplichting, doch geen resultaatsverbintenis.

#### *4.3.2. Verschillende soorten maatregelen*

Men kan drie grote vormen van maatregelen<sup>494</sup> onderscheiden, naast de bemiddeling op zich, die ik achtereenvolgens zal behandelen:

##### A. De begeleiding/therapie/behandeling:

Men opteert voor deze mogelijkheid<sup>495</sup> wanneer er sprake is van een psychosociaal disfunctioneren bij de dader. Het is vooral de behoefte aan begeleiding en behandeling vanuit de erkende problemen die aandacht krijgt, eerder dan het delict. Vanuit dit opzicht is deze maatregel dan ook duidelijk gericht op het individualiseren van de maatschappelijke reactie op strafbare feiten. Gezien het standpunt van de slachtoffers, is deze maatregel vaak een antwoord op de vraag aan justitie om te zorgen dat er geen nieuwe slachtoffers meer vallen.

Het grote probleem dat zich hier vaak stelt, is dat daders hun ziekte of verslaving kunnen minimaliseren. Vaak zal het dus de bemiddelingsassistent zelf zijn die deze mogelijkheid aanbrengt. Het is dan ook noodzakelijk het gedrag van de dader te bevragen aan de hand van de symptomen die aan het licht zijn gekomen tijdens de feiten en de impact ervan op andere domeinen. Bovendien zal men vaak een extra inspanning moeten leveren om de dader te motiveren om zijn probleem onder ogen te zien en er effectief iets aan te doen. Men

---

<sup>494</sup>DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 27-30. (interne nota).

<sup>495</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 29-30. (interne nota).

kan dus stellen dat men de dader in dit opzicht eigenlijk over de streep moet trekken. Een zekere mate aan druk lijkt echter inherent verbonden aan de procedure. De dader wordt immers steeds geconfronteerd met de kans op een gerechtelijk ingrijpen. Dit is vaak al voldoende om de nodige ruimte te creëren die problemen bespreekbaar maken en om effectief met de maatregel te beginnen. Hier kan men opnieuw de vraag stellen of de vrijwilligheid voldoende bewaard blijft. Het immers niet ondenkbaar dat men enkel toestemt door het bezwijken aan de druk en uit vrees voor een dagvaarding.

Een tweede bedenking die moet gemaakt worden is dat, in geval van een ziekte of een echte verslaving, men er steeds moet op toezien dat de dader toerekeningsvatbaar is. Wanneer er een krankzinnigheid of een staat van ernstige geestesstoornis of zwakzinnigheid optreedt waardoor de dader geen controle meer heeft over zijn daden, is het minder aangewezen een procedure binnen BIS op te starten.<sup>496</sup>

## B. De vorming

Deze maatregel<sup>497</sup> beoogt het bekomen van meer zelfreflectie via groeps- of individuele trainingen en informatieve vormingspakketten. Bovendien tracht men op een positieve manier zicht te krijgen op het eigen gedrag en mogelijkheden om van daaruit kennis te nemen van diverse gedragsalternatieven. Deze modaliteit wordt dan ook uiterst nuttig geacht voor daders die geen of weinig probleeminzicht aan de dag kunnen leggen. Men tracht via het zogenaamde ‘spiegelmodel’ hen meer open te stellen en te confronteren met belangrijke aspecten van hun gedrag en de gevolgen daarvan, bijvoorbeeld de gevolgen voor de slachtoffers en het gebrek aan een aantal fundamentele sociale vaardigheden.

Er zijn diverse implementatievormen; zo kan de vorming enkel met de dader worden opgezet of in groep. Deze laatste mogelijkheid heeft als implicatie dat men dan gebruik kan maken van de voordelen die een groepsdynamisch proces biedt.

---

<sup>496</sup> Art. 1386bis Strafwetboek.

<sup>497</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 30. (interne nota).

### C. De dienstverlening

Deze maatregel<sup>498</sup> werd vrij veelvuldig aangewend binnen de bemiddeling. De dienstverlening kan beschouwd worden als een soort symbolisch herstel dat toelaat de maatschappelijke overlast, bekomen door de feiten, terug goed te maken. Zo kunnen daders op een symbolische wijze hun schuld aflossen bij de samenleving. Bovendien houdt deze maatregel ook een aantal belangrijke voordelen in gericht op de reïntegratie van de dader. Hij krijgt op deze manier niet alleen de kans om iets constructief te doen en zijn capaciteiten en mogelijkheden ten toon te spreiden, maar bovendien kan hij iets terug doen voor de samenleving. Hij komt erdoor in een context waarin hij vaak positief bejegend wordt in contrast met de negatieve, stigmatiserende context van het klassieke strafrecht. Het valt niet uit te sluiten dat dit vaak het vertrekpunt kan zijn van een nieuwe zoektocht naar werk of een passende opleiding. Men kan ervaring opdoen binnen het werkveld en nieuwe professionele kansen benutten. Het is de justitieassistent die verantwoordelijk is voor de concrete uitwerking van de dienstverlening.

Niettegenstaande al deze voordelen, ontstond er heel wat discussie over het feit of de dienstverlening nu eerder als een alternatieve straf, dan wel als een werkbare maatregel moest worden beschouwd. Als gevolg van de vele, niet aflatende kritiek, wordt de dienstverlening met de Wet van 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele en in politiezaken geschrapt als modaliteit van de BIS.<sup>499</sup> Artikel 8, die de afschaffing realiseert, is in voege gegaan op 1 mei 2004. De Procureurs-generaal hadden reeds, via intern schrijven aan de betreffende Procureurs des Konings, laten weten dat het vanaf 1 november 2003 niet meer aangewezen was de dienstverlening voor te stellen in het kader van BIS.

#### *4.3.3. Specifieke projecten op nationaal vlak*

Meer specifiek kan men stellen dat de BIS zowel een beroep kan doen op een aantal nationale projecten als op een specifiek aanbod, afhankelijk van de aanwezige initiatieven in ieder arrondissement. Op nationaal vlak onderscheiden we;

---

<sup>498</sup>DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 31-32. (interne nota).

<sup>499</sup>Art. 8 Wet 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele en politiezaken, B.S. 7 mei 2002.

- ‘Dader in zicht’: dit is een vorming die in eerste instantie gericht is op de persoon van de dader waarvan men het misdrijf beschouwt als een signaal van een achterliggende problematiek. Het persoonlijke leven, zowel in het verleden, het heden en de toekomst, zal hierbij geanalyseerd worden. Tevens gaat men na hoe het feit tot stand is gekomen. Het is immers meestal zo dat er weinig inzicht is in de problemen en mogelijkheden die de dader in zich draagt. Men zal dit dan ook, doorheen de analyse, trachten te vergroten om zo een aanspraak te kunnen maken op het verantwoordelijkheidsbesef van de dader om aan zijn problemen te werken. Bovendien kan men hem, indien nodig, motiveren tot een verdere begeleiding. Dit kan zowel aan de hand van individuele gesprekken als thuisopdrachten voor een duur van 20 uur. Het spreekt voor zich dat hierin een noodzakelijke, grote en actieve inbreng van de dader ligt.<sup>500</sup>
- ‘Slachtoffer in beeld’: dit is een leerproject voor daders waarin ze op een niet bedreigende manier geconfronteerd worden met het slachtofferschap. Ze komen het ‘eigen’ slachtoffer hierbij immers niet tegen, maar worden geconfronteerd met de gevolgen voor de slachtoffers in algemene zin. Het zal voor velen een aanzet zijn om dieper na te denken over wat de feiten met zich mee brachten. Ook hier wordt een actieve inbreng van de dader verwacht gezien de vaak creatieve vorm van het project; zo zijn er onder andere discussiesessies, rollenspelen, gastsprekers, ... De cursus bedraagt 30 uur gespreid over een drietal weken en wordt gegeven in groepen van 6 tot 8 personen.<sup>501</sup>
- ‘Sensibilisatiecursus verkeersveiligheid’: de cursus omvat 20 werkuren gespreid over twee weken. De idee achter dit project is dat men er vanuit gaat dat de meeste overtredingen gepleegd worden vanuit een onaangepaste mentaliteit of gewoonte. In groep wordt dan ook getracht de dader bewust te maken van hun risicovol gedrag; hierin staat discussie en het delen van ervaringen centraal. Men tracht aan de hand van video’s, vragenlijsten,... het eigen rijgedrag te analyseren en het denken over verkeer onder de loep te nemen om de dader te leren zijn gedrag onder controle te houden.<sup>502</sup>

<sup>500</sup> STEUNPUNT ALGEMEEN WELZIJNSWERK, *Dader in zicht, uit-zicht op verandering*. Berchem-Antwerpen, s.d. (brochure).

<sup>501</sup> STEUNPUNT ALGEMEEN WELZIJNSWERK, *Slachtoffer in beeld*. Berchem-Antwerpen, s.d. (brochure).

Iedere dienst kan ook nog eens een beroep doen op een aantal specifieke mogelijkheden. Zo is er voor West-Vlaanderen voorzien in een opvang voor druggebruikers; VZW Kompas<sup>503</sup> biedt er ambulante drugzorg voor ouders en familieleden die geconfronteerd worden met drugs, alsook voor personen die problemen ervaren door gebruik maar voor wie een opname niet nodig of mogelijk is. Men tracht aan de hand van gesprekken inzicht te krijgen in de situatie om van daaruit de mogelijkheden en alternatieven te kunnen inschatten.

Ook CAW Piramide<sup>504</sup> biedt een aantal mogelijkheden onder de vorm van diverse programma's. Zo is er de 'sociale vaardigheidstraining' waarin men leert met lastige situaties om te gaan. Door na te gaan wat de sterke en zwakke kanten zijn van een persoon tracht men te komen tot een trainingsplan om moeilijke punten, waarmee men wordt geconfronteerd in het dagelijkse leven, in te oefenen om deze in de toekomst te kunnen overbruggen. Dit kan bijvoorbeeld zijn het leren nee zeggen, jezelf verzorgen,...

Bovendien wordt ook een 'tewerkstellingsprogramma' aangeboden, waarin men leert werk te behouden of zijn kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Dit houdt bijvoorbeeld in: een sollicitatiebrief leren maken, omgaan met je baas, vertrouwd raken met de VDAB,...

Het 'Programma Budgetteren en Administratie' wordt vooral opgelegd voor mensen die moeite hebben om inzicht te krijgen in de administratieve rompslomp waar we in de samenleving mee geconfronteerd worden. Ook in het kader van financiële problemen of wanbetalers kan deze vorming een oplossing bieden. Het gaat hier dan bijvoorbeeld over het maken van een afbetalingsplan, verzekeringen afsluiten, de vereisten van het ziekenfonds in orde brengen,...

Ook zij bieden een 'Programma Druggebruik' aan waarvan het doel tweeledig is. Enerzijds staat men stil bij het eigen gedrag en de gevolgen daarvan, anderzijds probeert men de dader zo breed mogelijk te informeren over drugs om te vermijden dat men later opnieuw in de problemen zou raken. Binnen deze methode gaat men ervan uit dat kennis over de effecten, gevolgen, neveneffecten en risico's, verbonden aan het druggebruik, ervoor kan zorgen dat men minder geneigd zal zijn de drug te gaan innemen.

Al deze pakketten kunnen vervolgens worden gecombineerd met een aantal deelpakketten aangaande alcoholverslaving, gokken, vandalisme en vrije tijd.

---

<sup>502</sup> BELGISCH INSTITUUT VOOR DE VERKEERSVEILIGHEID, *sensibilisatiecursus verkeersveiligheid*. s.l., s.d. (brochure).

<sup>503</sup> VZW KOMPAS, (z.d.) 'Ambulante drugzorg Kompas' in Werkvormen [WWW]. Vzw Kompas: <http://www.kompasvzw.be/frames.htm> [15/03/2005].

<sup>504</sup> CAW PIRAMIDE, *Alternatieve gerechtelijke maatregelen*. Kortrijk, s.d. (brochure).  
De afkorting 'CAW' staat voor Centrum Algemeen Welzijn.

Zowel het CAW als het CGG biedt hulp aan daders van seksueel misbruik.<sup>505</sup> Men heeft hierbij de bedoeling de psycho-seksuele en relationele ontwikkeling van de geweldpleger zodanig te bevorderen dat nieuwe feiten kunnen worden vermeden; dit gebeurt door inzichtverwerving in de oorzaken en de consequenties van hun gedrag.

Tal van andere opties zijn afhankelijk van het aanbod in het desbetreffende arrondissement.

In principe kan elke voorziening worden aangewend binnen de BIS, hoewel deze wel moet goedgekeurd worden door de magistraat. In de meeste gevallen echter doet men vooral een beroep op die initiatieven die gesubsidieerd worden vanuit de overheid. Deze bieden immers het voordeel goed op elkaar afgestemd te zijn en een vlotte samenwerking te kennen. Bovendien zijn deze aanbiedingen onderworpen aan een evaluatie alvorens goedgekeurd te worden, wat de controle op en de kwaliteit van het aanbod zeker ten goede komt.

#### 4.4. Het bekomen en vastleggen van het akkoord

Het is de bedoeling op het einde van de gesprekken te komen tot het vastleggen van een regeling waar elke partij zich akkoord mee kan verklaren.<sup>506</sup> Wanneer deze niet wordt bereikt, spreekt men van een stopzetting of voortijdige beëindiging. Het slachtoffer wordt verwittigd en kan zich vervolgens burgerlijke partij stellen of het statuut van benadeelde persoon verwerven. De dader wordt ingelicht over het verdere verloop van de afhandeling van zijn zaak.

Indien er wel een akkoord werd bereikt tussen dader en slachtoffer, wordt een overeenkomst opgezet die zowel door de justitieassistent als de verbindingsmagistraat dient gerespecteerd te worden. Deze overeenkomst is door beide partijen zelf tot stand gekomen; de bemiddelaar mag in principe niet tussenkomen en bijvoorbeeld een billijk bedrag of voorstel formuleren. Enkel wanneer de eis van één van de partijen buiten proportie dreigt te gaan en de andere partij de intentie geeft ermee akkoord te willen gaan, kan de bemiddelingsassistent ingrijpen.

---

<sup>505</sup> De afkorting 'CGG' staat voor Centrum Geestelijke Gezondheidszorg.

<sup>506</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 33-34. (interne nota).

De partijen krijgen vervolgens nog enige bedenktijd om de zaak te laten bezinken en eventueel overleg te plegen met een naaste of de advocaat alvorens een zitting wordt georganiseerd. Zo wordt vermeden dat de partijen onbezonnen in een akkoord zouden stappen dat gedeeltelijk onder druk wordt aanvaard. De kans op mislukking zal veel groter zijn wanneer de partij zich pas voor het eerst gedurende de uitvoering realiseert wat de consequenties zijn van zijn beslissing.

De eindbeslissing over de voorwaarden ligt bij de verbindingsmagistraat, die daarbij rekening moet houden met zijn oorspronkelijk voorstel of dat van de kwalificatiemagistraat.<sup>507</sup> Hij dient tevens alle informatie die gedurende de gesprekken is aan bod gekomen, mee in rekening te nemen. Het is belangrijk op te merken dat er een akkoord dient te zijn vóór de aanvang van de zitting. Er mogen in geen geval ter zitting bijkomende of nieuwe voorwaarden worden gesteld. Indien zich dit wel zou opdringen, dient de zaak terug naar de bemiddelingsassistent te worden doorverwezen of moet er een ander gevolg worden gegeven aan de feiten.

De eindzitting kan worden georganiseerd in aanwezigheid van de beide partijen of enkel in aanwezigheid van de dader. Wanneer duidelijk wordt dat het slachtoffer niet de intentie heeft om de zitting bij te wonen, dient men naar een schriftelijk bewijs van akkoord van het slachtoffer te streven. Dit kan zowel via de post worden overgemaakt als via een schriftelijke verklaring of overeenkomst die door de beide partijen ondertekend worden na het gezamenlijke gesprek. Het is belangrijk dat dit verslag alle gegevens bevat die nuttig zijn voor de administratieve afhandeling van het dossier door de parketadministratie.

Indien er in het kader van het opsporingsonderzoek kosten zijn gemaakt, dient dit in het verslag als een voorwaarde te worden opgenomen.<sup>508</sup> De opvolging van de kosten en de beslissing over de overtuigingsstukken is een gedeelde verantwoordelijkheid van de parketadministratie en de bemiddelingsassistent. Indien er goederen in beslag genomen zijn, moet dit eveneens in het verslag worden opgenomen zodat op de bemiddelingszitting een beslissing kan worden getroffen over een eventuele verbeurdverklaring.<sup>509</sup>

---

<sup>507</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 34-37. (interne nota).

<sup>508</sup> Art. 216ter §2 Wetboek van Strafvordering.

<sup>509</sup> Art. 216ter §3 Wetboek van Strafvordering.

De voorbereidende fase wordt afgesloten met het uitwerken van het voorlichtingsverslag voor de verbindingsmagistraat. Dit verslag bevat zowel gegevens over de dader als over het slachtoffer. Indien er naast de bemiddeling ook een akkoord werd bereikt met de dader over het opleggen van een maatregel, dient er ook een maatschappelijk onderzoek te worden uitgewerkt. De beide partijen moeten als afsluiter ook voldoende informatie krijgen over het verloop van een dergelijke bemiddelingszitting; hierbij is het van belang de zaken te dedramatiseren en beide partijen de nodige ondersteuning te bieden.

## 5. De bemiddelingszitting

### 5.1. De aanloop naar de zitting

De uitnodiging voor de zitting<sup>510</sup> van de beide partijen wordt ondertekend door de verbindingsmagistraat. Op de zitting wordt het bekomen akkoord geformaliseerd, in aanwezigheid van de dader, onder de vorm van een proces verbaal. De wettelijke grondslag voor dit proces verbaal is terug te vinden in art. 5 en 6 van het KB van 24/10/94 houdende uitvoeringsmaatregelen inzake de procedure voor de bemiddeling in strafzaken.<sup>511</sup> Bovendien vermeldt de gemeenschappelijke omzendbrief van 30/04/99 ook alle elementen die moeten worden opgesomd in het proces-verbaal.<sup>512</sup>

Het is aangewezen op het einde van de gezamenlijke gesprekken steeds een schriftelijke overeenkomst af te sluiten. Vaak is het akkoord moeizaam bereikt zodat het een complex gegeven is waarin op een subtiele wijze via de juiste woordkeuze nuances worden gelegd die noodzakelijk waren om beide partijen tot een akkoord te bewegen. Wanneer dit niet schriftelijk wordt vastgelegd is de kans op discussies achteraf des te groter. Een mondelinge overeenkomst tussen de partijen is in die zin steeds ontoereikend. Zowel de dader als het slachtoffer ontvangen een specifiek zittingsproces-verbaal, dat in het geval van de dader nog bijkomende voorwaarden kan bevatten afhankelijk van wat deze is overeengekomen met de justitieassistent inzake het opleggen van maatregelen. Deze worden bovendien summier in het PV van het slachtoffer opgenomen.

---

<sup>510</sup>DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 37-39. (interne nota).

<sup>511</sup> Art. 5 en 6 K.B. 24 oktober 1994 houdende uitvoeringsmaatregelen inzake de procedure voor de bemiddeling in strafzaken, *B.S.* 1 november 1994, 27247-27248.

<sup>512</sup> Gem. Omz. van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep 30 april 1999 inzake de bemiddeling in strafzaken, nr. COL 8/99, 17.



## 5.2. De bemiddelingszitting

Naast de verbindingsmagistraat en de beide partijen, is ook de bemiddelingsassistent, die het dossier heeft behandeld, aanwezig op de zitting, doch deze ondertekent het PV niet. De verbindingsmagistraat heeft vooral een ondersteunende functie om zeker te zijn dat alle partijen het akkoord in voldoende mate begrijpen en onderschrijven. Hij neemt actief deel aan de zitting als vertegenwoordiger van het justitiële apparaat. Verder is er ook een secretaris die alles noteert.

In eerste instantie zal de dader op de zitting worden terecht gewezen voor de fouten die hij heeft begaan. Hij zal er zich uitvoerig voor moeten verantwoorden. Hierdoor zal hij het idee krijgen dat hij ernstig wordt genomen en de kans krijgt om zijn mening te uiten. Het gesprek dient op ondersteunende wijze te worden gevoerd waarbij er ruimte wordt gecreëerd voor het uiten van waardering voor de inzet en actieve participatie van de partijen aan het bemiddelingsproces. Het is dan ook erg belangrijk dat er voldoende tijd wordt voor uitgetrokken. Dit aspect, samen met het feit dat er diverse partijen samen op de zitting aanwezig dienen te zijn, brengt met zich mee dat er op vaste tijdstippen ruimte moet worden gemaakt om een zitting te organiseren. Enkel zo kan men een aangepast klimaat creëren met alle actoren. Dit kan wel een complexe planning met zich meebrengen.

Een logische consequentie van de voorgaande alinea is dan ook dat de dader steeds persoonlijk aanwezig moet zijn op de zitting. Hij mag niet worden vertegenwoordigd door zijn advocaat. De advocaat kan hier echter wel mede aanwezig zijn maar het is niet de bedoeling dat hij voor zijn cliënt een pleidooi houdt op de zitting. Ze kunnen hun cliënt bijstaan of, in het geval van een slachtoffer, hun cliënt vertegenwoordigen.

### 5.3. Na de zitting

Na de zitting wordt het slachtoffer steeds op de hoogte gebracht van de bijkomende maatregelen die de Procureur des Konings heeft verbonden aan het verval van strafvordering, zonder dat de concrete inhoud van de maatregel en de plaats van uitvoering moeten worden vermeld. Dit is het geval wanneer het slachtoffer ervoor gekozen heeft niet aanwezig te zijn op de eigenlijke zitting en zich akkoord verklaart door een schriftelijke overeenkomst.

Na de zitting worden de hulpverlenings- en vormingsinitiatieven formeel en schriftelijk op de hoogte gebracht, zodat de uitvoering van start kan gaan. Hierdoor komen we in de laatste fase van het bemiddelingsproces terecht.

## 6. De opvolgings- en afsluitingsfase

Na de zitting<sup>513</sup> wordt de externe dienst die de begeleiding of vorming zal organiseren door de bemiddelingsassistent op de hoogte gesteld van het tijdstip waarop de maatregel zijn aanvang neemt. Men vraagt bovendien de dienst na zes maanden te rapporteren. Dit dient enkel te gebeuren over de mate waarin de dader zich aan de gemaakte afspraken heeft gehouden en dus niet over de inhoudelijke aspecten van de uitvoering. In het kader van het samenwerkingsakkoord betreffende de begeleiding en behandeling van daders van seksueel misbruik wordt gerapporteerd over de inspanning die de dader heeft geleverd om nuttig gebruik te maken van de consultaties binnen de prestatieverbintenis.

De dader zal vervolgens een start nemen in het volbrengen van zijn akkoord. Het is de dader zelf die het bewijs levert dat hij zijn engagementen is nagekomen. Men tracht zo de zelfwerkzaamheid van de persoon in kwestie te verhogen. Dit kan bijvoorbeeld worden aangetoond aan de hand van aanwezigheidsattesten en betalingsbewijzen. De dader krijgt zo de kans zelf zijn verantwoordelijkheid op te nemen. Niettegenstaande een strikt toezicht op de naleving van het akkoord noodzakelijk is, moet er tevens enige soepelheid aan de dag gelegd worden. Als een attest bijvoorbeeld niet tijdig wordt afgeleverd, hoeft men niet onmiddellijk op drastische wijze te besluiten tot het mislukken van de uitvoering. Men zal in eerste

---

<sup>513</sup> DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., SMOLDERS, P. en VERMEIREN, K., *Draaiboek voor de bemiddeling in strafzaken*. onuitgegeven, 40-43. (interne nota).

instantie trachten de dader te stimuleren om dit toch zorgvuldig op te volgen. De bedoeling is dan ook dat er een emancipatorisch veranderingsproces op gang wordt gezet.

In eerste instantie zullen de afspraken over de schadeloosstelling van de slachtoffers en andere modaliteiten van de bemiddeling worden opgevolgd. Dit gebeurt binnen een strikte opvolging waarbij een niet-opvolging steeds beantwoord wordt met een strenge aanmaning. Indien hier geen reactie op volgt, wordt de dader uitgenodigd op een persoonlijk opvolgingsgesprek. Indien er ook hier geen reactie komt, wordt het dossier terug overgemaakt aan de verbindingsmagistraat. Ook het slachtoffer zal dan op de hoogte worden gebracht van de reden van mislukken, bijvoorbeeld door het staken van de betalingen.

Het is de bemiddelingsassistent die zal nagaan of ook de andere voorwaarden werden gerealiseerd. Ook de opvolging van de vorming en begeleiding of behandeling valt volledig onder de verantwoordelijkheid van de justitieassistent.

Wanneer de dader tijdens de uitvoering nieuwe feiten pleegt, dient dit door de justitieassistent steeds aan de verbindingsmagistraat te worden vermeld, wat niet betekent dat de procedure zonder meer wordt afgebroken. Een tussentijds verslag wordt opgezet waarin zowel de dader wordt gehoord als bijkomende info wordt verzameld over de wijze waarop de maatregelen worden uitgevoerd.

Enerzijds kan men dus spreken over een deel begeleiding bij de realisatie van voorwaarden, anderzijds wordt er ook gerapporteerd over de evolutie in de hulpverlening, de vorming of de afbetaling van de schadevergoeding.

### 6.1. Noodzakelijke randvoorwaarden

Het is in het belang van het goede verloop van de procedure dat er goede afspraken worden gemaakt tussen de dienst bemiddeling en de externe dienst, bijvoorbeeld over het rapporteren van afwezigheden, gesprekken,... Een regelmatig overleg en rapportage over het verloop van de uitvoering is immers onontbeerlijk om een voortijdig afhaken te vermijden. Door een aantal tussentijdse evaluaties in te bouwen kan de situatie van de dader en zijn gedrag en motivatie in voldoende mate worden opgevolgd en, indien nodig, bijgestuurd en bekrachtigd.

Een dergelijk gesprek kan ook volgen wanneer de dader beslist heeft voortijdig met de uitvoering van de maatregel te stoppen. Naar aanleiding van dit gesprek kan een tussentijds verslag worden opgemaakt voor de verbindingsmagistraat die uiteindelijk beslist of de dader nog een tweede kans verdient. De tussentijdse evaluatie dient dus steeds aanwezig te zijn om de dader een eventuele tweede kans te bieden maar tevens om de kans op recidive te doen afnemen.

Het is dan ook duidelijk dat de bemiddelingsassistent de informatie van de hulpverlening broodnodig heeft, wil hij kort op de bal spelen wanneer nieuwe moeilijkheden opduiken.

Het is ook nodig dat men de huishoudelijke reglementen waarover sommige instanties beschikken respecteert. Vaak is daarin reeds bepaald hoe de evaluaties worden georganiseerd of op basis van welke aspecten deelnemers worden uitgesloten. Deze interne evaluaties worden dan door de dader zelf overgemaakt aan de justitieassistent.

## 6.2. Het afsluiten van de procedure

Nadat de uitvoeringstermijn is verstreken, wordt een beknopt eindverslag opgemaakt voor de verbindingsmagistraat dat alle gegevens bevat die de magistraat nodig heeft om zijn eindbeslissing te nemen.

Indien de procedure gelukt is en alle voorwaarden zijn nagekomen, sluit men in principe af met een verval van strafvordering. Een PV wordt opgemaakt en overgemaakt aan de dader. Ook het slachtoffer wordt op de hoogte gebracht van het definitief afsluiten van het dossier. Dit kan gepaard gaan met een afsluitingsgesprek. Vooral in de dossiers waar intensief is bemiddeld, kent deze methode een meerwaarde door haar persoonlijk karakter.

Als de verbindingsmagistraat vindt dat niet volledig aan de voorwaarden is voldaan, wordt door de bemiddelingsassistent een PV van mislukking opgesteld en samen met een begeleidende brief aan de dader overgemaakt. Ook het slachtoffer wordt ter kennis gesteld en krijgt de mogelijkheid om op de hoogte gehouden te worden van het gevolg dat aan het dossier wordt gegeven. Het is enkel wanneer hij zich burgerlijke partij heeft gesteld of wanneer hij het statuut van benadeelde heeft verworven dat het slachtoffer hieromtrent absolute zekerheid heeft. Een hulp hierbij is de registratiefiche. Deze dient immers volledig te

worden geactualiseerd en indien het een mislukt dossier betreft, moet ook het verdere verloop van het dossier, indien mogelijk, worden opgevolgd. De zaak zal vervolgens terug worden gestuurd naar de magistraat die verder zal beslissen over de afhandeling. Het niet nakomen van de voorwaarden leidt in principe tot het instellen van de dagvaarding.<sup>514</sup>

De partijen hebben bovendien ook zelf het recht om informatie op te vragen over de stand van zaken in hun dossier.

---

<sup>514</sup> In uitzondering kan men na het niet naleven van de voorwaarden, besluiten de zaak alsnog te seponeren. Men dient hierbij wel op te merken dat dit een uitzonderingsmaatregel is die men zoveel mogelijk moet trachten te vermijden, gezien het ondermijnende karakter die deze beslissing inhoudt voor de procedure. Bovendien zal deze beslissing uitvoering gemotiveerd moeten worden om de noodzakelijkheid ervan aan te tonen.

### *Bijlage 3. Is de BIS een alternatief voor de gevangenisstraf?: tabellen*

In eerste instantie dien ik een verdere toelichting te geven m.b.t. het lezen van de tabellen. De registratiemethode is doorheen de verschillende jaren immers heel wat veranderd. Bepaalde aspecten zijn niet voor alle jaargangen opgenomen. Bovendien zijn de tabellen vaak ook op een verschillende manier opgesteld. Het was dan ook niet altijd voor de hand liggend de drie jaargangen in één tabel te integreren. Wanneer een jaargang een andere indeling maakt binnen een tabel, heb ik deze toch gewoon ingevoegd. Bij de andere jaargangen zal men dan een leeg vak terugvinden. Dit betekent dus niet dat het aantal nul is, maar dat de specificatie simpelweg niet wordt gemaakt. Bovendien zijn in bepaalde cellen van een tabel aanwijzingen gemaakt wanneer de benamingen zijn afgekort of meer uitleg beogen, bijvoorbeeld met '\*'. Iedere tabel bevat, waar nodig, een legende waar deze symbolen worden uitgelegd.

Vervolgens wil ik er op wijzen dat er in de jaarverslagen tussen de tabellen verschillen kunnen optreden wanneer het toch gaat over dezelfde specificatie. Gezien de eenheid vaak geen afrondingen toelaat, bijvoorbeeld aantal dossiers, kan ik deze niet anders verklaren dan vanuit een gebrekkige registratie en/of verwerking. Ik heb de cijfers hoe dan ook behouden zoals ze oorspronkelijk in het rapport genoteerd staan. Bovendien worden de absolute cijfers of percentages niet bij alle tabellen vermeld. Waar mogelijk heb ik zelf de lacunes ingevuld. Hier kunnen dan ook kleine verschillen optreden als gevolg van afrondingen.

**Tabel 1: aantal nieuwe dossiers per gekozen jaargang, binnengekomen op de diensten BIS van het rechtsgebied Gent en de totale caseload voor dat jaar.**

	Nieuwe dossiers	Totale caseload
1995	1346	1346
1998	1145	1965
2002	809	1594

**BRON:** voor 1995: DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 33. (jaarverslag);

voor 1998: DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent*. s.l., s.d., 3. (rapport); DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 2 en 4. (jaarverslag);

voor 2002: LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 4 en 10. (jaarverslag).

**Tabel 2: bezettingsgraad van de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.**

	1995	1998	2002
bemiddelingsassistent	8	12	10,91
bemiddelingsadviseur	2	2	1*

**BRON:** voor 1995 en 1998: Interview met T. GOOSEN, Attaché Justitiehuis Antwerpen, 7 april 2005;

voor 2002: Interview met L. MOREELS, Attaché Dienst Justitieuizen, Brussel, 5 april 2005.

**LEGENDE:**

\* = zie hoofdstuk 6 pag. 108 voor verdere uitleg

**Tabel 3: aard van de misdrijven binnen de nieuwe dossiers op de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.**

	1995		1998		2002	
	N* <sup>o</sup>	%	N	%	N	%
Eigendom	606	45%	472	41%	334	41%
Personen	310	23%	331	29%	290	36%
Fam.&open.zedel.*	81	6%	88	8%	97	12%
Verdov.middelen**	188	14%	167	15%	19	2%
Openbare trouw	40	3%	49	4%	37	5%
verkeersmisdrijven		/	2	0%	8	1%
Andere	121	9%	36	3%	24	3%
<b>TOTAAL</b>	<b>1346</b>	<b>100%</b>	<b>1145</b>	<b>100%</b>	<b>809</b>	<b>100%</b>

**BRON:** voor 1995: DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 35 (jaarverslag);

voor 1998: DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent*. s.l., s.d., 3 (rapport); DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 5. (jaarverslag);

voor 2002: LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 6-7 (jaarverslag).

**LEGENDE:**

\* = familie en openbare zedelijkheid

\*\* = verdovende middelen

\*<sup>o</sup> = eigen berekeningen

**Tabel 4: aantal slachtofferloze dossiers op de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.**

	1995		1998		2002	
	N*	%	N	%	N	%
Slachtofferloos	269	20%	191	17%	28	3%
Met slachtoffer	1010 +67	75 + 5%**	954	83%	781	97%
<b>TOTAAL</b>	<b>1346</b>	<b>100%</b>	<b>1145</b>	<b>100%</b>	<b>809</b>	<b>100%</b>



**BRON:** voor 1995: DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 37. (jaarverslag);

voor 1998: DEWULF, C. en VERMEIREN, K., Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent. s.l., s.d., 6 (rapport); DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 17. (jaarverslag).

voor 2002: LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 9 (jaarverslag).

**LEGENDE:**

\* = eigen berekening

\*\* = zie tekst voor verklaring

**Tabel 5: termijn tussen het plegen van de laatste feiten en de doorverwijzing naar de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.**

	1995		1998	2002
Van 0 tot 10 d.	4%	63%	49%	
Van 11 tot 30 d.	21%			
Van 1 tot 2 m.	25%			
Van 2 tot 3 m.	13%			
Van 3 tot 4 m.	6%	16%		
Van 4 tot 6 m.	6%			
Van 6m tot 1 j.	4%			
Meer dan 1 j.	1%			
Onbekend	19%			
TOTAAL	100%		100%	Geen info

**BRON:** voor 1995: DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 40 (jaarverslag);

voor 1998: DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 13. (jaarverslag).

**Tabel 6A: stand van zaken binnen de dossiers op de diensten BIS van het rechtsgebied Gent op het einde van de gekozen jaargang.**

	1995		1998		2002	
	N	%	N	%	N	%
Stopgezette dossiers (voor zitting)	342	25%	368	24%	372	23%
Dossiers in voorbereidende fase	306	23%	504	32%	410	26%
Dossiers op zitting	698	52%	678	44%	812	51%
<b>TOTAAL</b>	<b>1346</b>	<b>100%</b>	<b>1550</b>	<b>100%</b>	<b>1594</b>	<b>100%</b>

**BRON:** voor 1995: DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 44 (jaarverslag);

voor 1998: DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent*. s.l., s.d., 5 (rapport);

DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 15. (jaarverslag);

voor 2002: LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 10 (jaarverslag).

**LEGENDE:**

\* = eigen berekening

**Tabel 6B: stand van zaken binnen de dossiers die op zitting zijn gebracht op de diensten BIS van het rechtsgebied Gent op het einde van de gekozen jaargang.**

	1995		1998		2002	
	N	%	N	%	N	%
Dossiers in opvolging	223 *	32% *			277	34% *
Gelukte dossiers	447	64% *			462	57% *
Mislukte dossiers	28	4% *	96	6% *	73	9% *
<b>TOTAAL Dossiers op zitting</b>	<b>698</b>	<b>100%</b>	<b>678</b>	<b>100%</b>	<b>812</b>	<b>100%</b>

**BRON:** voor 1995: DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 75. (jaarverslag);

voor 1998: DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 43. (jaarverslag);

voor 2002: LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 10 (jaarverslag).

**LEGENDE:**

\* = eigen berekening

**Tabel 7: juridische gevolgen van de stopgezette dossiers op de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.**

	1995		1998		2002	
	N	%	N	%	N	%
Verval strafvordering		0%	8	2%	0	0%
Seponering		19%	61	17%	42	11%
Minnelijke schikking		12%	3	1%	3	1%
Vervolging (klassiek)		38%	169	46%	172	46%
Vervolging (snelrecht)		1%			0	0%
Niet nader bepaald		29%	52	14%	17	5%
Andere		1%	8	2%	5	1%
Overmaken ander parket			18	5%	21	6%
Onderzoeksrechter					6	2%
Info			47	13%	107	29%
Jeugdrecht					2	1%
TOTAAL	342	100%	368	100%	374	100%

**BRON:** voor 1995: DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 55 (jaarverslag);

voor 1998: DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent*. s.l., s.d., 7 (rapport); DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 24. (jaarverslag);

voor 2002: LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 23 (jaarverslag).

**Tabel 8: aard van de maatregelen opgelegd binnen de dossiers van de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.**

	1995		1998		2002	
	N	%	N	%	N	%
<b>Dossiers met 1 mr.</b>		<b>60%</b>	<b>489</b>	<b>72%</b>	<b>338</b>	<b>64%</b>
Bemid. tussen de partijen*		6%	116	17%	93	18%
Med. Beh./therapie**		15%	138	20%	131	25%
dienstverlening		10%	42	6%	34	6%
vorming		2%	100	15%	64	12%
Minnelijke schikking		9%	5	1%	0	0%
berisping		15%	73	11%	13	3%
Andere enkelv. Regel		3%	15	2%	3	1%
<b>Dossiers met gecumuleerde mr.</b>		<b>40%</b>	<b>189</b>	<b>28%</b>	<b>185</b>	<b>35%</b>
Bemid. en med. Beh.		5%	60	9%	66	12%
Bemid. en dienstverl.***		2%	18	3%	19	4%
Bemid. en vorming		0%	50	7%	74	14%
Bemid. en min. Schik.		3%	0	0%	1	0,2%
Bemid. en berisping		6%			14	3%
Bemid. en andere		1%	0	0%	1	0,2%
Cumul > 2 met bemidd.		10%	15	2%		
Med. Beh. en dienstverl.		0%	2	0,3%	0	0%
Med. Beh. en vorming		0%	2	0,3%	3	0,6%
Med. Beh. en min. Schik.		1%	1	0,1%		
Med. Beh. en berisping		2%			0	0%
Med. Beh. en andere		1%	13	2%	3	0,6%
Cumul > 2 met med. Beh.		4%	3	0,4%		
Dienstverl. en vorming			3	0,4%	0	0%
Dienstverl. en andere		0%	1	0,1%	0	0%
Dienstverl. en berisping					0	0%
Cumul > 2 met dienstverl.		1%	0	0%		
Vorming en min. Schik.		1%				
Vorming en andere		0%	20	3%	3	0,6%
Cumul > 2 met vorming		1%	0	0%		
Min. Schik. en berisping		4%				
Min. Schik. en andere		1%	0	0%		
Cumul > 2 met min. Schik.		10%				
Cumul > 2 met berisping		10%				
Berisping en andere			1	0,1%		
Andere cumulatie					1	0,2%
Drie of meer mr.					7	1%
<b>Totaal</b>		<b>100%</b>	<b>678</b>	<b>100%</b>	<b>530</b>	<b>100%</b>
TOTALEN (t.o.v. totaal maatregelen)						
Met een bemiddeling		33%	259	29%	273	38%
Met een med. Beh.		21%	245	28%	207	29%
Met een dienstverl.		14%	69	8%	54	7%
Met een vorming		5%	181	20%	146	20%
Met een min. Schik.		28%	6	1%	1	0,1%
Met een berisping		39%	74	8%	28	4%
Met een andere mr.		8%	53	6%	14	2%
TOTAAL	Geen info	100%	887	100%	723	100%

**BRON:** voor 1995: DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 61 (jaarverslag);

voor 1998: DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent*. s.l., s.d., 9 (rapport); DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 27. (jaarverslag);

voor 2002: LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 16. (jaarverslag).

**LEGENDE:**

\* = bemiddeling

\*\* = medische behandeling

\*\*\* = dienstverlening

**Tabel 9: aard van de modaliteiten van bemiddeling binnen de dossiers van de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.**

	1995		1998		2002	
	N	%	N	%	N	%
schadevergoeding				71%	200	56%
Herstel in natura				1%	11	3%
Wederzijdse uitleg				2%	42	12%
Schrift.verontsch.***				12%	34	10%
Mond.verontsch.**				8%	23	6%
Samenl. Voorwaard.*				3%	12	3%
Bep.Hoede/ bez.recht*'				0,1%	0	0%
Bep. Bet. Onderh.geld'				0%	0	0%
Akkoord fam. Bem.*''				0,1%	0	0%
Verbint. niet recidive''				1%	23	7%
Andere				2%	11	3%
TOTAAL	Geen info	Geen info	Geen info	100%	356	100%

**BRON:**

voor 1998: DEWULF, C., en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 35. (jaarverslag);

voor 2002: LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 19 (jaarverslag).

**LEGENDE:**

\*\*\* = schriftelijke verontschuldigen

\*\* = mondelinge verontschuldigen

\* = samenlevingsvoorwaarden

\*' = bepalingen hoede/bezoekrecht

' = bepaling betaling onderhoudsgeld

\*'' = akkoord familiale bemiddeling

'' = verbintenis niet recidiveren



**Tabel 10: juridische gevolgen van gelukte dossiers van de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.**

	1995	1998	2002
Verval van strafvordering	99,6% (444*)	100%	100%
seponering	0,4% (2*)	0%	0%
Minnelijke schikking	0%	0%	0%
vervolging	0%	0%	0%
Niet nader bepaald	0%	0%	0%
Snelrechtprocedure	0%	0%	0%
Overmaken ander parket	0%	0%	0%
Onderzoeksrechter	0%	0%	0%
Ter info	0%	0%	0%
Jeugdrechter	0%	0%	0%
Andere	0%	0%	0%
Totaal	100% (N:446)	100%	100% (N:463)

**BRON:** voor 1995: DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 75 (jaarverslag);

voor 1998: DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 43. (jaarverslag);

voor 2002: LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 23 (jaarverslag).

**LEGENDE:**

\* = eigen berekeningen

**Tabel 11: juridische gevolgen van mislukte dossiers van de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.**

	1995		N	1998		2002	
	N*	%		%	N	%	
Verval van strafvordering	2	7%	0	0%	0	0%	
seponering	2	7%	8	8%	1	2%	
Minnelijke schikking	1	4%	0	0%	0	0%	
vervolgning	16	57%	69	72%	29	53%	
Niet nader bepaald	7	25%	14	15%	0	0%	
Snelrechtprocedure	0	0%	0	0%	0	0%	
Overmaken ander parket	0	0%			1	2%	
Onderzoeksrechter	0	0%			0	0%	
Ter info	0	0%	5	5%	13	24%	
Jeugdrechter	0	0%			0	0%	
Andere	0	0%	0	0%	0	0%	
Onbekend					11	20%	
Totaal	28	100%	96	100%	55	100%	

**BRON:** voor 1995: DEWULF, C., FIEUWS, E., GOOSEN, T., HANOZIN, C., PIERS, A., SCHEPERS, A., VAN BOVEN, B., VANEMPTEN, N., VANNESTE, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken in België van 01/01/1995 tot 31/12/1995*. s.l., 1996, 75 (jaarverslag);

voor 1998: DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent*. s.l., s.d., 12 (rapport); DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/98 tot 31/12/98*. s.l., 1999, 43. (jaarverslag);

voor 2002: LE ROY, A., *Evaluatie van de toepassing van de wet houdende de regeling van de procedure voor de bemiddeling in strafzaken voor het rechtsgebied Gent van 01/01/2002 tot 31/12/2002*. Gent, s.d., 23 (jaarverslag).

**LEGENDE:**

\* = eigen berekeningen

**Tabel 12: totale termijn van de procedure aan de diensten BIS van het rechtsgebied Gent per gekozen jaargang.**

	1995	1998	2002
< 3 maand	49%	19%	
3-6 maand	31%	17%	
6-9 maand	13%	19%	
9-12 maand	7%	23%	
> 12 maand	1%	22%	
TOTAAL	100%	100%	Geen info

**BRON:** voor 1995 en 1998: DEWULF, C. en VERMEIREN, K., *Vijf jaar bemiddeling in strafzaken in het rechtsgebied Gent*. s.l., s.d., 13 (rapport);

**Tabel 13: totale instroom en uitstroom van zaken op de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg in de loop van 2002 voor het rechtsgebied Gent. (N en %)**

	Instroom		Uitstroom	
	n	%	n	%
<b>Diefstal en afpersing</b>	<b>52.111</b>	<b>31,3%</b>	<b>50.541</b>	<b>31,5%</b>
gewone diefstal	19.144	11,5%	18.537	11,5%
diefstal met geweld	2.677	1,6%	2.462	1,5%
zware diefstal	30.290	18,2%	29.542	18,4%
<b>Vernieling, beschadiging en brandstichting</b>	<b>9.211</b>	<b>5,5%</b>	<b>8.784</b>	<b>5,5%</b>
<b>Bedrog</b>	<b>10.979</b>	<b>6,6%</b>	<b>10.719</b>	<b>6,7%</b>
heling en witwas	461	0,3%	410	0,3%
informatica	68	0,0%	54	0,03%
andere	10.450	6,3%	10.255	6,4%
<b>TOTAAL EIGENDOM</b>	<b>72.301</b>	<b>43,5%</b>	<b>70.044</b>	<b>43,6%</b>
<b>Moord, doodslag en onopzettelijke doding</b>	<b>164</b>	<b>0,1%</b>	<b>153</b>	<b>0,1%</b>
moord en doodslag	143	0,1%	135	0,08%
onopzettelijke doding	21	0,0%	18	0,01%
<b>slagen en verwondingen</b>	<b>13.803</b>	<b>8,3%</b>	<b>13.298</b>	<b>8,3%</b>
met opzet	12.598	7,6%	12.109	7,5%
zonder opzet	1.205	0,7%	1.189	0,7%
<b>persoonlijke vrijheid</b>	<b>7.905</b>	<b>4,8%</b>	<b>7.388</b>	<b>4,6%</b>
<b>TOTAAL PERSOON</b>	<b>21.872</b>	<b>13,2%</b>	<b>20.839</b>	<b>13,0%</b>
aanranding en verkrachting	1.543	0,9%	1.400	0,9%
ontucht en seksuele uitbuiting	1.033	0,6%	833	0,5%
familiale sfeer	10.618	6,4%	10.369	6,5%
<b>TOTAAL FAMILIE EN PUBLIEKE MORAAAL</b>	<b>13.194</b>	<b>7,9%</b>	<b>12.602</b>	<b>7,9%</b>
<b>TOTAAL OPENBARE VEILIGHEID EN OPENBARE ORDE</b>	<b>17.953</b>	<b>10,8%</b>	<b>16.976</b>	<b>10,6%</b>
<b>TOTAAL OPENBARE TROUW</b>	<b>3.988</b>	<b>2,4%</b>	<b>3.509</b>	<b>2,2%</b>
<b>TOTAAL BIJZONDERE WETTEN</b>	<b>22.111</b>	<b>13,3%</b>	<b>22.165</b>	<b>13,8%</b>
<b>TOTAAL VOLKSGEZONDHEID</b>	<b>800</b>	<b>0,5%</b>	<b>772</b>	<b>0,5%</b>
<b>TOTAAL DRUGS EN DOPING</b>	<b>7.423</b>	<b>4,5%</b>	<b>6.995</b>	<b>4,4%</b>
<b>TOTAAL ECONOMISCHE AANGELEGENHEDEN</b>	<b>1.425</b>	<b>0,9%</b>	<b>1.294</b>	<b>0,8%</b>
milieu	3.805	2,3%	3.495	2,2%
stedebouw	2.166	1,3%	2.300	1,4%
<b>TOTAAL MILIEU EN STEDEBOUW</b>	<b>5.971</b>	<b>3,6%</b>	<b>5.795</b>	<b>3,6%</b>
<b>TOTAAL LANDBOUW, JACHT, VISVANGST EN DIERENBESCHERMING</b>	<b>1.554</b>	<b>0,9%</b>	<b>1.491</b>	<b>0,9%</b>
<b>TOTAAL ARBEID EN SOCIALE ZEKERHEID</b>	<b>423</b>	<b>0,3%</b>	<b>459</b>	<b>0,3%</b>
algemeen	4.157	2,5%	5.009	3,1%
fiscale fraude	358	0,2%	350	0,2%
<b>TOTAAL FINANCIËLE AANGELEGENHEDEN</b>	<b>4.515</b>	<b>2,7%</b>	<b>5.359</b>	<b>3,3%</b>
<b>TOTAAL VERKEER</b>	<b>30</b>	<b>0,0%</b>	<b>37</b>	<b>0,02%</b>
<b>TOTAAL ANDERE</b>	<b>11.593</b>	<b>7,0%</b>	<b>11.185</b>	<b>7,0%</b>
<b>TOTAAL BEROEPEN POLITIERECHTBANK</b>	<b>3.227</b>	<b>1,9%</b>	<b>3.203</b>	<b>2,0%</b>
<b>TOTAAL</b>	<b>166.269</b>	<b>100,0%</b>	<b>160.560</b>	<b>100,0%</b>
<b>STRAFWET</b>	<b>129.308</b>	<b>77,8%</b>	<b>123.970</b>	<b>77,2%</b>

**BRON:** X., (z.d.) 'Tabel 6 (instroom) en 10 (uitstroom)' in Jaarstatistiek van het openbaar ministerie; opsporing en vervolging van strafzaken door de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg 2002 [WWW]. College van Procureurs-Generaal statistisch analisten: [http://www.just.fgov.be/statistique\\_parquets/](http://www.just.fgov.be/statistique_parquets/) [18/11/2004].

**Tabel 14: totale uitstroom van zaken en afsluitende beslissingen van BIS en dagvaarding per type tenlastelegging op de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg in de loop van 2002 voor het rechtsgebied Gent. (N en %)**

	Uitstroom		Aantal voltooide BIS		Dagvaarding	
	n	%	n	%	n	%
<b>Diefstal en afpersing</b>	<b>50.541</b>	<b>31,5%</b>	<b>130</b>	<b>31,0%</b>	<b>1.140</b>	<b>13,0%</b>
gewone diefstal	18.537	11,5%	101	24,1%	704	8,0%
diefstal met geweld	2.462	1,5%	3	0,7%	144	1,6%
zware diefstal	29.542	18,4%	26	6,2%	292	3,3%
<b>Vernieling, beschadiging en brandstichting</b>	<b>8.784</b>	<b>5,5%</b>	<b>17</b>	<b>4,1%</b>	<b>212</b>	<b>2,4%</b>
<b>Bedrog</b>	<b>10.719</b>	<b>6,7%</b>	<b>24</b>	<b>5,7%</b>	<b>445</b>	<b>5,1%</b>
heling en witwas	410	0,3%	0	0,0%	36	0,4%
informatica	54	0,03%	0	0,0%	0	0,0%
andere	10.255	6,4%	24	5,7%	409	4,7%
<b>TOTAAL EIGENDOM</b>	<b>70.044</b>	<b>43,6%</b>	<b>171</b>	<b>40,7%</b>	<b>1.797</b>	<b>20,4%</b>
<b>Moord, doodslag en onopzettelijke doding</b>	<b>153</b>	<b>0,1%</b>	<b>2</b>	<b>0,5%</b>	<b>5</b>	<b>0,6%</b>
moord en doodslag	135	0,08%	2	0,5%	5	0,6%
onopzettelijke doding	18	0,01%	0	0,0%	0	0,0%
<b>slagen en verwondingen</b>	<b>13.298</b>	<b>8,3%</b>	<b>112</b>	<b>26,7%</b>	<b>1.112</b>	<b>12,6%</b>
met opzet	12.109	7,5%	112	26,7%	1.094	12,4%
zonder opzet	1.189	0,7%	0	0,0%	18	0,2%
<b>persoonlijke vrijheid</b>	<b>7.388</b>	<b>4,6%</b>	<b>7</b>	<b>1,7%</b>	<b>61</b>	<b>0,7%</b>
<b>TOTAAL PERSOON</b>	<b>20.839</b>	<b>13,0%</b>	<b>121</b>	<b>28,8%</b>	<b>1.178</b>	<b>13,4%</b>
aanranding en verkrachting	1.400	0,9%	17	4,1%	87	1,0%
ontucht en seksuele uitbuiting	833	0,5%	30	7,1%	35	0,4%
familiale sfeer	10.369	6,5%	7	1,7%	188	2,1%
<b>TOTAAL FAMILIE EN PUBLIEKE MORAAAL</b>	<b>12.602</b>	<b>7,9%</b>	<b>54</b>	<b>12,9%</b>	<b>310</b>	<b>3,5%</b>
<b>TOTAAL OPENBARE VEILIGHEID EN OPENBARE ORDE</b>	<b>16.976</b>	<b>10,6%</b>	<b>41</b>	<b>9,8%</b>	<b>601</b>	<b>6,8%</b>
<b>TOTAAL OPENBARE TROUW</b>	<b>3.509</b>	<b>2,2%</b>	<b>10</b>	<b>2,4%</b>	<b>285</b>	<b>3,2%</b>
<b>TOTAAL BIJZONDERE WETTEN</b>	<b>22.165</b>	<b>13,8%</b>	<b>21</b>	<b>5,0%</b>	<b>1.351</b>	<b>15,4%</b>
<b>TOTAAL VOLKSGEZONDHEID</b>	<b>772</b>	<b>0,5%</b>	<b>1</b>	<b>0,2%</b>	<b>69</b>	<b>0,8%</b>
<b>TOTAAL DRUGS EN DOPING</b>	<b>6.995</b>	<b>4,4%</b>	<b>16</b>	<b>3,8%</b>	<b>385</b>	<b>4,4%</b>
<b>TOTAAL ECONOMISCHE AANGELEGENHEDEN</b>	<b>1.294</b>	<b>0,8%</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>	<b>104</b>	<b>1,2%</b>
milieu	3.495	2,2%	1	0,2%	249	2,8%
stedebouw	2.300	1,4%	0	0,0%	143	1,6%
<b>TOTAAL MILIEU EN STEDEBOUW</b>	<b>5.795</b>	<b>3,6%</b>	<b>1</b>	<b>0,2%</b>	<b>392</b>	<b>4,5%</b>
<b>TOTAAL LANDBOUW, JACHT, VISVANGST EN DIERENBESCHERMING</b>	<b>1.491</b>	<b>0,9%</b>	<b>3</b>	<b>0,7%</b>	<b>95</b>	<b>1,1%</b>
<b>TOTAAL ARBEID EN SOCIALE ZEKERHEID</b>	<b>459</b>	<b>0,3%</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>	<b>7</b>	<b>0,1%</b>
algemeen	5.009	3,1%	0	0,0%	189	2,2%
fiscale fraude	350	0,2%	0	0,0%	110	1,3%
<b>TOTAAL FINANCIËLE AANGELEGENHEDEN</b>	<b>5.359</b>	<b>3,3%</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>	<b>299</b>	<b>3,4%</b>
<b>TOTAAL VERKEER</b>	<b>37</b>	<b>0,02%</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>	<b>22</b>	<b>0,3%</b>
<b>TOTAAL ANDERE</b>	<b>11.185</b>	<b>7,0%</b>	<b>2</b>	<b>0,5%</b>	<b>57</b>	<b>0,7%</b>
<b>TOTAAL BEROEPEN POLITIERECHTBANK</b>	<b>3.203</b>	<b>2,0%</b>	<b>0</b>	<b>0,0%</b>	<b>3.194</b>	<b>36,3%</b>
<b>TOTAAL</b>	<b>160.560</b>	<b>100,0%</b>	<b>420</b>	<b>100,0%</b>	<b>8.795</b>	<b>100,0%</b>
<b>STRAPWET</b>	<b>123.970</b>	<b>77,2%</b>	<b>397</b>	<b>94,5%</b>	<b>4.171</b>	<b>47,4%</b>

**BRON:** X., (z.d.) 'Tabel 10 (uitstroom)' in Jaarstatistiek van het openbaar ministerie; opsporing en vervolging van strafzaken door de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg 2002 [WWW]. College van Procureurs-Generaal statistisch analisten: [http://www.just.fgov.be/statistique\\_parquets/](http://www.just.fgov.be/statistique_parquets/) [18/11/2004].

**Tabel 15: totale uitstroom van zaken op de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg in de loop van 2002 voor het rechtsgebied Gent volgens afsluitende beslissing; aantal, percentage en gemiddeld aantal dagen dat aan het afsluiten van de zaak voorafging.**

	N	%	Duur (dagen)
Zonder gevolg	109.868	68,4%	97
Ter beschikking	14.111	8,8%	72
Voeging	22.564	14,1%	211
Minn. Schik. Betaald*	1.988	1,2%	333
BIS voltooid**	420	0,3%	520
Dagvaarding	8.795	5,5%	217
raadkamer	2.814	1,8%	503
TOTAAL	160.560	100%	129

**BRON:** X., (z.d.) ‘Tabel 9’ in Jaarstatistiek van het openbaar ministerie; opsporing en vervolging van strafzaken door de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg 2002 [WWW]. College van Procureurs-Generaal statistisch analisten: [http://www.just.fgov.be/statistique\\_parquets/](http://www.just.fgov.be/statistique_parquets/) [18/11/2004].

**LEGENDE:**

\* = minnelijke schikking betaald

\*\* = bemiddeling in strafzaken voltooid

## Bijlage 4. Briefwisseling met de Dienst Justitiehuisen

### 1. Brief 9 maart 2005

Van der Burght Stefanie  
Hendekenstraat 28  
9961 Boekhoute  
tel: 0475.98.12.42  
e-mail: stefanie\_vanderburght@hotmail.com

Geachte heer/mevrouw,

Ik ben een student Criminologische Wetenschappen in de tweede licentie aan de Universiteit Gent. In het kader van mijn thesis zou ik graag een beroep willen doen op uw kennis.

Ik ben momenteel bezig een antwoord te formuleren op de vraag of 'Bemiddeling in Strafzaken een waardig alternatief is voor de gevangenisstraf?'. Om hierop een gefundeerd antwoord te geven, dien ik verder inzicht te bekomen in de mate waarin de bemiddeling wordt toegepast vanuit de parketten, welke zaken hierin behandeld worden, wat de bekomen resultaten zijn, enzovoort.

Indien ik juist ben geïnformeerd, wordt er naar aanleiding van de jaarlijkse evaluatie van de justitiehuisen een rapport opgesteld die voornoemde gegevens, verwerkt en voor het ganse Vlaamse werkgebied, weergeeft. Ik deed reeds een aantal opzoekingen via het Internet maar kon daarbij het algemene rapport nog niet te pakken krijgen.

In het kader van deze opdracht zou ik graag een vergelijking doorvoeren op langere termijn. Ik zou dan ook de volgende jaargangen gebruiken; 1995 als beginjaar, 1998 en 2002 . Ik ben mij bewust van het feit dat deze laatste naar alle waarschijnlijkheid niet de meest recente cijfers voor handen zijn bij jullie dienst, maar aangezien ik tevens een beroep doe op de parketcijfers, ben ik genoodzaakt me te laten leiden door de laatst gepubliceerde cijfers van deze instantie.

Ik zou u dan ook willen vragen of het enigszins mogelijk is de voornoemde exemplaren te bekomen. U kunt mij dit steeds opsturen op bovenvernoemd adres of, indien

mogelijk, doormailen. Indien dit niet tot de mogelijkheden behoort of indien u bijkomende vragen hebt, kan u mij altijd contacteren op bovenstaand telefoonnummer. Ik ben bereid de eventuele kosten die dit met zich mee zou brengen, te compenseren. De deadline van de thesis is gesteld op begin mei. Moesten er zich onvoorziene problemen voordien, gelieve mij op de hoogte te brengen, gezien de beperkte tijd die mij nog rest om deze thesis tot een goed eind te brengen.

Ik dank u bij voorbaat voor de genomen moeite en hoop op een spoedige respons.

Met vriendelijke groeten,